

Funded by
the European Union

РЕФОРМА ПРОБАЦІЇ: МОЖЛИВІСТЬ ОБИРАТИ МАЙБУТНЄ

PROBATION REFORM: OPPORTUNITY TO CHOOSE THE FUTURE

Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Київ, 26 квітня 2024 року)

Materials of the
of the International scientific and practical conference
(Kyiv, April 26, 2024)

Чернігів 2024

Рекомендовано до друку вченою радою Пенітенціарної академії України (протокол № 6 від 24 квітня 2024 року).

Головний редактор:

Висоцька Олена, заступник Міністра юстиції України.

Редакційна колегія:

Жаронкіна Ірина, керівниця компоненту «Виконання судових рішень і захист прав власності» Проєкту ЄС «Право-Justice»;

Наулік Наталія, директор Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України, кандидат юридичних наук, доцент;

Пузирний Вячеслав, проректор з освітньо-наукової роботи Пенітенціарної академії України, доктор юридичних наук, професор;

Сіренко Крістіна, в.о. завідувача кафедри підвищення кваліфікації працівників пробації Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України, кандидат економічних наук, доцент;

Янчук Олег, директор Державної установи «Центр пробації».

Реформа пробації: можливість обирати майбутнє : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 26 квітня 2024 р.) / голов. ред. О. В. Висоцька ; Пенітенціарна академія України. Чернігів : ПАУ, 2024. 336 с.

До збірника матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції увійшли публікації представників державних органів, установ та організацій, міжнародних партнерів, дотичних до питань кримінальної юстиції і пробації, а також науковців, здобувачів вищої освіти та аспірантів.

Публікації конференції присвячені дослідженню міжнародних і національних стандартів та практик у сфері пробації, наданню рекомендацій щодо вдосконалення форм і методів взаємодії із суб'єктами пробації та інструментів впливу на поведінку осіб, засуджених до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Видання буде корисним для науковців, науково-педагогічних працівників, практиків та здобувачів вищої освіти.

Probation reform: the opportunity to choose the future : materials of the International Scientific and Practical Conference (Kyiv, April 26, 2024) / editor-in-chief O. V. Vysotska ; Penitentiary Academy of Ukraine. Chernihiv : PAU, 2024. 336 p.

The collection of materials of the international scientific and practical conference includes publications of representatives of state bodies, institutions and organizations, international partners involved in criminal justice and probation, as well as scientists, higher education students, and postgraduate students.

The proceedings of the international scientific and practical conference are devoted to the study of international and national standards and practices in the field of probation, providing recommendations for improving the forms and methods of interaction with probationers and tools to influence the behavior of persons sentenced to non-custodial sentences.

The collection is intended for researchers, research and teaching staff, practitioners and students of higher education.

УДК 343.847.848

*За зміст публікацій і достовірність результатів досліджень
відповідальність несуть автори.*

© Пенітенціарної академія
України, 2024

ЗМІСТ

ПРОГРАМА КОНФЕРЕНЦІЇ / CONFERENCE PROGRAM	11
ВІЗИТИВКА УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ / INFORMATION ABOUT THE CONFERENCE PARTICIPANTS	18
ПРЕЗЕНТАЦІЇ УЧАСНИКІВ ПО ДИСКУСІЙНИХ ПАНЕЛЯХ / PRESENTATIONS OF PARTICIPANTS ON DISCUSSION PANELS	32
1. Висоцька Олена , заступник Міністра юстиції України – СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ	33
2. Орлов Сергій , заступник Міністра юстиції України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації –ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ	38
3. Банчук Олександр , заступник Міністра юстиції України – ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЯК ПОКАРАННЯ В ОКРЕМИХ ДЕРЖАВАХ ЄВРОПИ	43
4. Янчук Олег , директор Державної установи «Центр пробації» – ПРОБАЦІЯ В УКРАЇНІ	47
5. Петровська Юлія , в.о. ректора Пенітенціарної академії України – РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПРОБАЦІЇ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ	52
6. Муйовска Трневска Олена , науковиця Університету Гонче Делчев, Македонія (онлайн) – ПРОБАЦІЯ В ПІВНІЧНІЙ МАКЕДОНІЇ: ПОЛІТИКА ТА ПРАКТИКА	66
7. Муресан Дорін , представник Міжнародної асоціації пенітенціарних установ (ІСПА) (онлайн) – ОФІЦЕРИ В'ЯЗНИЦІ ТА ПРОБАЦІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ, РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАВЧАННЯ	70
8. Синьогуб Сергій , національний експерт Проєкту ЄС «ПРАВО-Justice» – ВИКОРИСТАННЯ HR-ІНСТРУМЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОГО ТА МІЦНОГО КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ	82
9. Сіренко Крістіна , в.о. завідувача кафедри підвищення кваліфікації працівників пробації Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України – НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ УПОВНОВАЖЕНИХ ОРГАНІВ З ПИТАНЬ ПРОБАЦІЇ	88

10.	Аніщенко Вікторія , професор кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін Пенітенціарної академії України – ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ-ПРОБАЦІОНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ	97
11.	Кочура Олена , національна експертка Проєкту ЄС «ПРАВО-Justice» – ОЦІНКА РИЗИКІВ. УНІФІКОВАНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОБАЦІЇ	107
12.	Суботенко Олена , заступник директора Державної установи «Центр пробації» – ПРОБАЦІЙНІ ПРОГРАМИ ЯК МЕТОД ДОСЯГНЕННЯ ПОЗИТИВНИХ ЗМІН У ПОВЕДІНЦІ СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ	111
13.	Іванченко Альона , керівниця підрозділу захисту інтересів дітей, які перебувають у конфлікті з законом Департаменту захисту інтересів дітей та протидії домашньому насильству Офісу Генерального прокурора – ВРАХУВАННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ДОСУДОВОЇ, НАГЛЯДОВОЇ ТА ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ	119
14.	Кічата Тетяна , заступник директора Державної установи «Центр пробації» – НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ У ЦИФРОВИЙ ФОРМАТ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	122
15.	Настасе Маріан Валентин , представник Групи досліджень та стратегічного розвитку Директорату національної пробації Міністерства юстиції Румунії (онлайн); Понеску Ребека , кандидат наук, інспектор з питань пробації національної пробації Міністерства юстиції Румунії (онлайн) – РИСИ, ЦІННОСТІ ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ПРОФІЛІ СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ, ЯКІ СКОЇЛИ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З НАРКОТИКАМИ	127
	ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ / REPORTS	139
1.	Domenico Arena THE PROBATION SYSTEM IN ITALY	139
2.	Абрамович Євген Гудим Денис ЗАЛУЧЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ВИКОНАННЮ ПОКАРАНЬ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПЕНІТЕНЦІАРНУ СИСТЕМУ	144

3.	<i>Андрущенко Тетяна</i> <i>Заболотний Іван</i>	ЮВЕНАЛЬНА ПРОБАЦІЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ	149
4.	<i>Бабиц Анна</i> <i>Калгіна Ірина</i>	ЕМПАТІЯ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРОБАЦІЇ	152
5.	<i>Борець Юлія</i>	СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ	155
6.	<i>Висоцький Богдан</i>	ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ	158
7.	<i>Віговський Віталій</i> <i>Косов Олександр</i>	ВОЛОНТЕРСТВО У ПРОБАЦІЇ – ВАЖЛИВИЙ КРОК ДОПОМОГИ ЛЮДЯМ, ЯКІ ОСТУПИЛИСЯ В ЖИТТІ	161
8.	<i>Волеваха Ірина</i>	НАСИЛЛЯ В ЖИТТЄВОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ	164
9.	<i>Гончаренко Оксана</i>	СТАНОВЛЕННЯ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ: СВІТОВА ПРАКТИКА	167
10.	<i>Децюк Тетяна</i>	ТРЕНІНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО СХВАЛЬНИХ НАВИЧОК У ЗАСУДЖЕНИХ	170
11.	<i>Дженджеро Оксана</i>	МОВЛЕННЄВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРОБАЦІЇ	174

12.	<i>Доній Наталія</i>	ФІЛОСОФІЯ ВОЛОНТЕРСТВА В СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ XXI СТ.	177
13.	<i>Дудка Наталія Наулік Наталія</i>	ПАРТНЕРСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО- ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПРОБАЦІЇ	180
14.	<i>Ерстенюк Крістіна</i>	СОЦІАЛЬНА РОБОТА ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ ДО РЕІНТЕГРАЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ	184
15.	<i>Єрмак Олексій</i>	ІНШІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО- ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ	189
16.	<i>Єрмак Сергій Кухар Тетяна</i>	ТРЕНІНГОВІ ТЕХНІКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПЕРСОНАЛУ ДКВС УКРАЇНИ	193
17.	<i>Жульковський Вадим Штикун Олександр</i>	ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО- ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ ОРГАНАМИ ПРОБАЦІЇ	197
18.	<i>Залужовська Ганна Барахта Володимир</i>	ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПОЗБАВЛЕННЮ ВОЛІ ВИДІВ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ	200
19.	<i>Іваньков Ігор Іваньков Олег</i>	ОСОБЛИВОСТІ РЕКРУТИНГУ ОФІЦЕРІВ ПРОБАЦІЇ СЛУЖБИ ТЮРЕМ І ПРОБАЦІЇ В АНГЛІЇ ТА УЕЛЬСІ	204
20.	<i>Кеда Марина</i>	ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СФЕРИ ПРОБАЦІЇ УКРАЇНИ	208

21.	Кисельов Дмитро	ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ УКРАЇНИ	211
22.	Ковальська Поліна Малінковська Оксана Кеменяш Антон	ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	215
23.	Кубрак Руслан	ПРОБАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ	220
24.	Лазаренко Алла Сокол Анастасія	РОЛЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРОБАЦІЇ В РЕАБІЛІТАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗЛОЧИНЦІВ	225
25.	Лисенко Ольга	СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ В ІТАЛІЇ	229
26.	Лівик Марія Гончаренко Оксана	ПРОФЕСІЙНІ ЦІННОСТІ ПЕРСОНАЛУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ	232
27.	Льоренс Денис Бруневич Володимир Тимошук Олександр	ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ	234
28.	Любич Олександр	ЮВЕНАЛЬНА ПРОБАЦІЯ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ	239
29.	Манько Євгенія Романова Дарія	ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ ТА ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ ГЕНОМНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЛЮДИНИ»	244

30.	Мицька Олександр	ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНАМИ ПРОБАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО- ПРОТИПРАВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ	248
31.	Мірошніченко Оксана	ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПСИХОКОРЕКЦІЙНИХ ПРОГРАМ У РОБОТУ ІЗ СУБ'ЄКТАМИ ПРОБАЦІЇ	252
32.	Мосенцова Наталія	ВИКОРИСТАННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КІНО ЯК МЕТОДУ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ КЛІЄНТІВ ПРОБАЦІЇ	257
33.	Ніцимна Світлана	АДМІНІСТРАТИВНИЙ НАГЛЯД ТА ПРОБАЦІЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ СУТНОСТІ ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ	260
34.	Нужна Людмила	РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРОБАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ	263
35.	Остапчук Людмила	ПРОБАЦІЯ В МЕХАНІЗМІ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ	268
36.	Педорич Анатолій	СТАНОВЛЕННЯ ПРОБАЦІЇ В КАЗАХСТАНІ	272
37.	Помогайбо Ольга	ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОБАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ	275
38.	Притулик Наталія	ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОВОЛОДІННЯ ДЕРЖАВНОЮ МОВОЮ ПРАЦІВНИКАМИ ПРОБАЦІЇ УКРАЇНИ	279

39.	<i>Пузиревський Максим Сікун Антон</i>	СТАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ МІЖНАРОДНО- ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ	284
40.	<i>Пузирний Вячеслав Міден Ервін</i>	ПРОФІЛАКТИКА ЯВИЩА МОБІНГУ В СИСТЕМІ ПРОБАЦІЇ УКРАЇНИ	287
41.	<i>Радіонова Вікторія Присяжнюк Іван</i>	ПРОБАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ	291
42.	<i>Романов Михайло</i>	ПРОБЛЕМИ ФОРМУЛЮВАННЯ ПОНЯТТЯ ПРОБАЦІЇ І ВИЗНАЧЕННЯ ЇЇ ОЗНАК	295
43.	<i>Рубаха Костянтин</i>	РОЗВИТОК ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	298
44.	<i>Рудницьких Марина Житник Галина</i>	НЕСТАНДАРТНІ РІШЕННЯ ПІДТРИМКИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ РОДИННИХ ЗВ'ЯЗКІВ ЗАСУДЖЕНИХ, ЯКІ ГОТУЮТЬСЯ ДО ЗВІЛЬНЕННЯ	301
45.	<i>Самофалов Олександр Шкода Дарина</i>	ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ІНСТИТУТУ “ПРОБАЦІЇ” В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ	305
46.	<i>Сахно Світлана</i>	ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ІЗ СУБ'ЄКТАМИ ПРОБАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ	307

47.	<i>Соколенко Надія</i>	ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЗАСОБАМИ ПРОБАЦІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД	310
48.	<i>Тагієв Садіг</i>	ПРАВА ПОТЕРПІЛОГО ПІД ЧАС ПРОБАЦІЇ	314
49.	<i>Ткаченко Олександр Олефір Людмила Ворушило Олександр</i>	ПЕРСПЕКТИВА ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСТПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ	318
50.	<i>Томков Никита</i>	СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА»	321
51.	<i>Черченко Катерина</i>	ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЯК НОВИЙ ВИД ПОКАРАННЯ	325
52.	<i>Шипілов Олександр</i>	ЗМІСТ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ	328
53.	<i>Яводчак Ангеліна</i>	КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ	332

МІНІСТЕРСТВО
ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Funded by
the European Union

PRAVO-JUSTICE

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ «РЕФОРМА ПРОБАЦІЇ: МОЖЛИВІСТЬ ОБИРАТИ МАЙБУТНЄ»

Програма конференції

26 квітня 2024 року

09:00 - 10:00 Реєстрація учасників
Вітальна кава

10:00 - 10:15 Відкриття конференції
Вітальне слово:
Денис МАЛЮСЬКА, Міністр юстиції України
Ірина ЖАРОНКІНА, керівниця компоненту «Виконання судових рішень і захист прав власності» Проекту ЄС «ПРАВО-Justice» (онлайн)
Міхал СОПІНСЬКИЙ, ректор Академії юстиції Республіки Польща (онлайн)

10:15 - 12:00 **Дискусійна панель I**
РЕФОРМА ПРОБАЦІЇ — НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ
Олена ВИСОЦЬКА, заступник Міністра юстиції України — СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ
Сергій ОРЛОВ, заступник Міністра юстиції України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації — ЦИФРОВІЗАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ
Олександр БАНЧУК, заступник Міністра юстиції України — ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЯК ПОКАРАННЯ В ОКРЕМИХ ДЕРЖАВАХ ЄВРОПИ
Вікторія ЛІТВІНОВА, заступник Генерального прокурора України — ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ ТА ПРОБАЦІЇ ЗАДЛЯ ПОДОЛАННЯ ВИКЛИКІВ СИСТЕМИ ВИКОНАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПОКАРАНЬ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Віктор ОСТАПЧУК, суддя Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду України (онлайн) — ОКРЕМІ ПИТАННЯ. ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ ЗАПРОВАДЖЕННЯМ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ ЯК НОВОГО ВИДУ ПОКАРАННЯ
Владислав КУХТА, голова Чернігівського районного суду — ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ

Валерій БОЖИК, народний депутат України, заступник голови Комітету Верховної Ради України з питань правової політики
Сергій ІОНУШАС, народний депутат України, голова Комітету Верховної Ради України з питань правоохоронної діяльності
Маргарита СОКОРЕНКО, Уповноважений у справах Європейського суду з прав людини — ПРОБАЦІЯ ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ МЕТОД ПОКАРАННЯ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ ЛЮДИНИ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД

Олег ЯНЧУК, директор Державної установи «Центр пробації» — ПРОБАЦІЯ В УКРАЇНІ

Анна ТАРАСЕНКО, приватний підприємець, власниця бренду «ОТАКО!», керівниця проекту «Навчальний центр» (онлайн) — ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЯ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО ЦЕНТРУ ВИРОБНИЦТВА ОДЯГУ БРЕНДУ «ОТАКО!»

12:00 - 12:30 Кавпауза

12:30 - 13:45 Дискусійна панель II

ПРОФЕСІЙНИЙ ПЕРСОНАЛ ЯК УМОВА РЕФОРМИ ПРОБАЦІЇ
Юлія ПЕТРОВСЬКА, в.о. ректора Пенітенціарної академії України — РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПРОБАЦІЇ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ

Олена МУЙОВСКА ТРПЕВСКА, науковиця Університету Гонче Делчев, Македонія (онлайн) — ПРОБАЦІЯ В ПІВНІЧНІЙ МАКЕДОНІЇ: ПОЛІТИКА ТА ПРАКТИКА

Зільвінас МІЛЯУСКАС, керівник відділу розвитку компетенції, проектів та міжнародного співробітництва служби пробації Литви (онлайн) — СУЧАСНА ПРОБАЦІЯ В ЛИТВИ: ОЧІКУВАННЯ VS РЕАЛЬНІСТЬ

Наталія ШУКЛІНА, кандидат юридичних наук, професор, проректор Національної школи суддів України

Дорін МУРЕСАН, представник Міжнародної асоціації пенітенціарних установ (ICPA) (онлайн) — ОФІЦЕРИ В'ЯЗНИЦІ ТА ПРОБАЦІЇ ХХІ СТОЛІТТЯ, РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАВЧАННЯ

Сергій СИНЬОГУБ, національний експерт Проекту ЄС «ПРАВО-Justice» — ВИКОРИСТАННЯ HR-ІНСТРУМЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОГО ТА МІЦНОГО КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ

Крістіна СІРЕНКО, в.о. завідувача кафедри підвищення кваліфікації працівників пробації Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України — НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ УПОВНОВАЖЕНИХ ОРГАНІВ З ПИТАНЬ ПРОБАЦІЇ

Вікторія АНИЩЕНКО, професор кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін Пенітенціарної академії України — ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ-ПРОБАЦІОНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

13:45 - 14:30 Обід

14:30 - 15:45 Дискусійна панель III

МОЖЛИВІСТЬ ОБИРАТИ МАЙБУТНЄ: СКЛАДОВІ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ З ПРАВОПОРУШНИКОМ

Олена КОЧУРА, національна експертка Проекту ЄС «ПРАВО-Justice» — ОЦІНКА РИЗИКІВ. УНІФІКОВАНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОБАЦІЇ

Олена СУБОТЕНКО, заступник директора Державної установи «Центр пробачії» — ПРОБАЦІЙНІ ПРОГРАМИ ЯК МЕТОД

ДОСЯГНЕННЯ ПОЗИТИВНИХ ЗМІН У ПОВЕДІНЦІ СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ
Оксана ТРОПІНА, волонтер пробачії (онлайн) — УСПІШНІ КЕЙСИ ВОЛОНТЕРІВ ПРОБАЦІЇ

Альона ІВАНЧЕНКО, керівниця підрозділу захисту інтересів дітей, які перебувають у конфлікті з законом, Департаменту захисту інтересів дітей та протидії домашньому насильству Офісу Генерального прокурора — ВРАХУВАННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ДОСУДОВОЇ, НАГЛЯДОВОЇ ТА ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ

Василь БОГДАН, начальник управління ювенальної превенції Національної поліції України — ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ ТА ПРОБАЦІЇ

Тетяна КІЧАТА, заступник директора Державної установи «Центр пробачії» — НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ У ЦИФРОВИЙ ФОРМАТ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Маріан Валентин НАСТАСЕ, представник Групи досліджень та стратегічного розвитку Директорату національної пробачії Міністерства юстиції Румунії (онлайн); **Ребека ПОПЕСКУ**, кандидат наук, інспектор з питань пробачії національної пробачії Міністерства юстиції Румунії (онлайн) — РИСИ, ЦІННОСТІ ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ПРОФІЛІ СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ, ЯКІ СКОЇЛИ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З НАРКОТИКАМИ

15:45-16:00 Підбиття підсумків

Модератори: Наталія НАУЛІК,
Володимир СЕВЕРИН

INTERNATIONAL PANEL CONFERENCE
“**Probation Reform: Possibility to Choose the Future**”

Conference agenda

26 April 2024

9:00 – 10:00 Registration. Welcome coffee.

10:00 – 10:15 Opening of the Conference. Welcome speeches:

Denys MALIUSKA, Minister of Justice of Ukraine

Iryna ZHARONKINA, Enforcement and Protection of Property Rights Component Lead, EU Project PRAVO-Justice (online)

Michal SOPINSKI, Rector of the Academy of Justice of the Republic of Poland (online)

10:15 – 12:00 **Discussion Panel I**

PROBATION REFORM AS INTEGRAL COMPONENT OF THE PRISON SYSTEM REFORM STRATEGY

Olena VYSOTSKA, Deputy Minister of Justice of Ukraine

Serhii ORLOV, Deputy Minister of Justice of Ukraine for Digital Development, Digital Transformations and Digitalization – DIGITALIZATION

Oleksandr BANCHUK, Deputy Minister of Justice of Ukraine – LEGISLATIVE DRAFTING

Viktoriia LITVINOVA, Deputy Prosecutor General of Ukraine – INTERACTION BETWEEN THE PROSECUTION AND PROBATION BODIES TO OVERCOME THE CHALLENGES BEFORE THE SYSTEM OF EXECUTION OF CRIMINAL SANCTIONS UNDER MARITAL LAW

Viktor OSTAPCHUK, Judge of the Criminal Court of Cassation in of the Supreme Court of Ukraine (online) – SEPARATE ISSUES ASSOCIATED WITH THE IMPLEMENTATION OF PROBATION SUPERVISION AS A NEW TYPE OF PUNISHMENT

Vladyslav KUKHTA, President of the Chernihiv District Court – PROBLEMATIC ISSUES OF SENTENCING TO PROBATION SUPERVISION

Valerii BOZHYK, MP, Deputy Chairman of the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on Law Enforcement

Serhiy IONUSHAS, MP, Head of the Committee of the Verkhovna Rada of Ukraine on law enforcement activities

Margarita SOKORENKO, Commissioner for Affairs of the European Court of Human Rights – PROBATION AS ALTERNATIVE METHOD OF PUNISHMENT THROUGH THE PRISM CONVENTIONS ON THE PROTECTION OF HUMAN AND FUNDAMENTAL RIGHTS AND FREEDOM

Oleh YANCHUK, Director of the State Institution “Probation Center”

Anna TARASENKO, private entrepreneur, brand owner at “OTAKOI”, Head of the “Educational Center” project (online) – PROFESSIONAL REORIENTATION ON THE BASE OF THE “OTAKOI” BRAND’S TRAINING AND CLOTHING PRODUCTION CENTER

12:00 – 12:30 Coffee break

12:15 – 13:45 **Discussion panel II**

PROFESSIONAL STAFF AS A CONDITION FOR PROBATION REFORM

Yuliia PETROVSKA, Acting Rector of the Penitentiary Academy of Ukraine – DEVELOPMENT OF PROFESSIONAL TRAINING IN THE PENITENTIARY ACADEMY OF UKRAINE

Elena MUJOSKA TRPEVSKA, researcher, University of Gotse Delchev, Macedonia (online) – PROBATION IN NORTH MACEDONIA: POLICY AND PRACTICE

Zilvinas MILIAUSKAS, Head of the Competence Development, Projects and International Cooperation Department, Probation Service of Lithuania (online) – MODERN PROBATION IN LITHUANIA: EXPECTATIONS VS REALITY

Natalia SHUKLINA, PhD of legal sciences, professor, vice-rector of the National School of Judges of Ukraine

Dorin MURESAN, International Corrections and Prisons Association (ICPA) (online) – PRISON AND PROBATION OFFICERS FOR THE 21ST CENTURY, RECOMMENDATIONS FOR TRAINING

Serhii SYNIOHUB, National Expert of EU Project Pravo-Justice – USE OF HR TOOLS IN FORMING PROFESSIONAL AND STRONG PERSONNEL POTENTIAL OF PROBATION BODIES

Kristina SIRENKO, Acting Head of the Probation Continuous Training Department, Institute of Professional Development, Penitentiary Academy of Ukraine – AREAS FOR IMPROVING THE PROFESSIONAL TRAINING OF EMPLOYEES OF AUTHORIZED BODIES AS TO PROBATION

Viktoriia ANISHCHENKO, Professor at the Department of Pedagogy and Humanitarian Disciplines, Penitentiary Academy of Ukraine, Doctor of Pedagogical Sciences – INCREASING PROFESSIONAL COMPETENCE OF PROBATION OFFICERS AS AN IMPORTANT AREA OF DEVELOPMENT OF PROBATION IN UKRAINE

13:45 – 14:30 Lunch

14:30 – 15:45 **Discussion panel III**

POSSIBILITY TO CHOOSE THE FUTURE: COMPONENTS OF EFFECTIVE WORK WITH AN OFFENDER

Olena KOCHURA, National Expert of EU Project Pravo-Justice – RISK ASSESSMENT. UNIFIED PROBATION INSTRUMENT

Olena SUBOTENKO, Deputy Director of the State Institution “Probation Center” – PROBATION PROGRAMS AS A METHOD OF ACHIEVING POSITIVE CHANGES IN THE BEHAVIOR OF PERSONS ON PROBATION

Oksana TROPINA, probation volunteer (*online*) – SUCCESS STORIES OF PROBATION VOLUNTEERS

Alyona IVANCHENKO, Head of the Unit for Protection of Children’s Interests and Combating Domestic Violence, Office of the Prosecutor General - CONSIDERING THE BEST INTERESTS OF THE CHILD WHEN APPLYING PRE-TRIAL, SUPERVISORY AND PENITENTIARY PROBATION

Vasyl BOHDAN, Head of the Juvenile Prevention Department, National Police of Ukraine – INTERACTION OF POLICE AND PROBATION AUTHORITIES

Tetiana KICHATA, Deputy Director of the State Institution “Probation Center” – AREAS OF TRANSFORMATION OF PROBATION ACTIVITIES IN UKRAINE TOWARDS A DIGITAL FORMAT IN THE CONDITIONS OF GLOBAL DIGITAL TECHNOLOGIES

Marian Valentin NASTASE, representative of the Research and Strategic Development Group of the National Probation Directorate, Ministry of Justice of Romania - TRAITS, VALUES, AND PSYCHOSOCIAL PROFILES OF PROBATIONERS WHO COMMITTED DRUG-RELATED OFFENSES

15:45 – 16:00 Summary of the Conference

Moderators: Nataliia NAULIK
 Volodymyr SEVERYN

МОДЕРАТОРИ / MODERATORS

*Запис Міжнародної науково-практичної конференції
«Реформа пробації: можливість обирати майбутнє»*

Висловлюємо вдячність Проекту EU Project Pravo-Justice за підтримку в організації Міжнародної науково-практичної конференції «Реформа пробації: можливість обирати майбутнє»; друзям та партнерам; представникам влади, судової системи, міжнародним і національним експертам, пробаціонерам, освітянам, правникам, представникам громадських організацій, усім, хто долучився до обговорення актуальних питань розвитку інституту пробації – прогресивного підходу до виконання покарань, який допомагає правопорушникам адаптуватися до життя у суспільстві та виправитися без позбавлення волі.

ВІЗИТІВКА УЧАСНИКІВ КОНФЕРЕНЦІЇ / INFORMATION ABOUT THE CONFERENCE PARTICIPANTS

Денис МАЛЮСЬКА
Міністр юстиції України

Ірина ЖАРОНКІНА
керівниця компоненту «Виконання
судових рішень і захист прав власності»
Проекту ЄС «ПРАВО-Justice»

Міхал СОПІНСЬКИЙ

ректор Академії юстиції Республіки
Польща

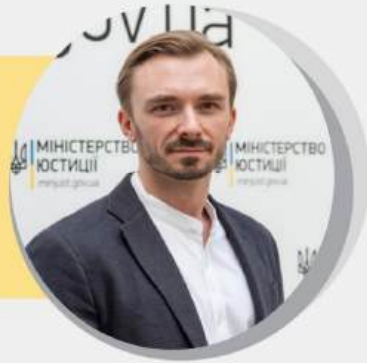
Олена ВИСОЦЬКА

заступник Міністра юстиції України

Сергій ОРЛОВ

заступник Міністра юстиції України з
питань цифрового розвитку, цифрових
трансформацій і цифровізації

Олександр БАНЧУК

заступник Міністра юстиції України

Вікторія ЛІТВІНОВА

заступник Генерального прокурора України

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ ІЗ
ЗАПРОВАДЖЕННЯМ ПРОБАЦІЙНОГО
НАГЛЯДУ ЯК НОВОГО ВИДУ
ПОКАРАННЯ**

Віктор ОСТАПЧУК

суддя Касаційного кримінального суду у складі
Верховного Суду України

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРИЗНАЧЕННЯ ПОКАРАННЯ У ВИДІ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ

Владислав КУХТА

голова Чернівецького районного суду

Валерій БОЖИК

народний депутат України,
заступник голови Комітету Верховної
Ради України з питань правової політики

Сергій ІОНУШАС

народний депутат України,
голова Комітету Верховної Ради України з
питань правоохоронної діяльності

Маргарита СОКОРЕНКО

Уповноважений у справах Європейського суду з
прав людини

Олег ЯНЧУК

директор Державної установи
«Центр пробації»

ПЕРЕКВАЛІФІКАЦІЯ НА БАЗІ НАВЧАЛЬНО-ВИРОБНИЧОГО ЦЕНТРУ ВИРОБНИЦТВА ОДЯГУ БРЕНДУ «ОТАКОІ»

Анна ТАРАСЕНКО

приватний підприємець, власниця бренду «ОТАКОІ»,
керівник проекту «Навчальний центр»

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПРОБАЦІЇ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ

Юлія ПЕТРОВСЬКА

в.о. ректора Пенітенціарної академії України

СУЧАСНА ПРОБАЦІЯ В ЛИТВІ: ОЧІКУВАННЯ VS РЕАЛЬНІСТЬ

Зільвінас МІЛЯУСКАС

керівник відділу розвитку компетенцій, проєктів та міжнародного
співробітництва служби пробачі Литви

Наталія ШУКЛІНА

кандидат юридичних наук, професор,
проректор Національної школи суддів України

ОФІЦЕРИ В'ЯЗНИЦІ ТА ПРОБАЦІЇ XXI СТОЛІТТЯ, РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО НАВЧАННЯ

Дорін МУРЕСАН

представник Міжнародної асоціації пенітенціарних
установ (ICPA)

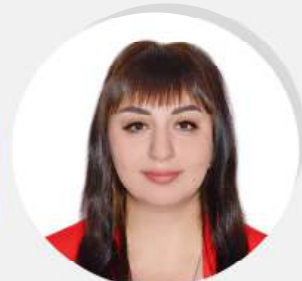
ВИКОРИСТАННЯ HR-ІНСТРУМЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОГО ТА МІЦНОГО КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ

Сергій СИНЬОГУБ

національний експерт Проєкту ЄС
"PRAVO-Justice"

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ УПОВНОВАЖЕНИХ ОРГАНІВ З ПИТАНЬ ПРОБАЦІЇ

Крістіна СІРЕНКО

в.о. завідувача кафедри підвищення кваліфікації
працівників пробації Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

**ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ
ФАХІВЦІВ-ПРОБАЦІОНЕРІВ ДО
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК
ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ
ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ**

Вікторія АНІЩЕНКО

професор кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін
Пенітенціарної академії України, доктор педагогічних наук

**ОЦІНКА РИЗИКІВ.
УНІФІКОВАНИЙ
ІНСТРУМЕНТ ПРОБАЦІЇ**

Олена Кочура

національна експертка Проєкту ЄС "Pravo-Justice"

ПРОБАЦІЙНІ ПРОГРАМИ ЯК МЕТОД ДОСЯГНЕННЯ ПОЗИТИВНИХ ЗМІН У ПОВЕДІНЦІ СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ

Олена СУБОТЕНКО

заступник директора Державної установи
"Центр пробачії"

УСПІШНІ КЕЙСИ ВОЛОНТЕРІВ ПРОБАЦІЇ

Оксана ТРОПІНА

волонтер пробачії

ВРАХУВАННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ДОСУДОВОЇ, НАГЛЯДОВОЇ ТА ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ

Альона ІВАНЧЕНКО

керівниця підрозділу захисту інтересів дітей, які перебувають у конфлікті з законом, Департаменту захисту інтересів дітей та протидії домашньому насильству Офісу Генерального прокурора

ВЗАЄМОДІЯ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ ТА ПРОБАЦІЇ

Василь БОГДАН

начальник управління ювенальної превенції
Національної поліції України

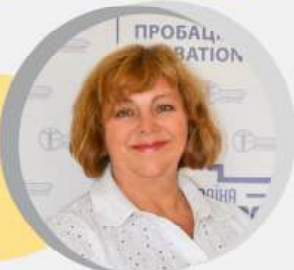

Олександр БОРИСЕНКО
провідний фахівець відділу цифровізації в пробації

**НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ
ДІЯЛЬНОСТІ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ
У ЦИФРОВИЙ ФОРМАТ В
УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ
ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Тетяна КІЧАТА
заступник директора Державної установи
"Центр пробації"

Ребека ПОПЕСКУ
кандидат наук, інспектор з питань пробації національної
пробації Міністерства юстиції Румунії

**РИСИ, ЦІННОСТІ ТА
ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ПРОФІЛІ
СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ,
ЯКІ СКОЇЛИ ПРАВОПОРУШЕННЯ,
ПОВ'ЯЗАНІ З НАРКОТИКАМИ**

Маріан Валентин НАСТАСЕ
представник Групи досліджень та стратегічного розвитку
Директорату національної пробації Міністерства юстиції Румунії

**ПРЕЗЕНТАЦІЇ УЧАСНИКІВ
ПО ДИСКУСІЙНИХ ПАНЕЛЯХ /
PRESENTATIONS OF PARTICIPANTS
ON DISCUSSION PANELS**

ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ I

**РЕФОРМА ПРОБАЦІЇ –
НЕВІД'ЄМНА СКЛАДОВА СТРАТЕГІЇ
РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ
СИСТЕМИ**

СТРАТЕГІЯ РОЗВИТКУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Наше завдання – пояснити кожному українцю, що пробація є справедливим покаранням

В ухваленій урядом Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року розвиток пробації представлено як окремий напрям. Відповідно пробація як альтернативний вид покарання посідає гідне місце в системі кримінальної юстиції України.

У нас є завдання щодо Стратегії, які ми маємо виконати. З одного боку, те, що пробаційний нагляд є в системі кримінальних покарань, – це вже досягнута мета. Адже 28.03.2024 набрав чинності Закон України від 23.08.2023 № 3342-IX «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань», яким введено новий вид кримінального покарання – пробаційний нагляд. З іншого – ми йдемо далі, і наша

мета – розширити статті Кримінального кодексу, які передбачають пробаційний нагляд як один з видів кримінального покарання.

Завдання органів влади – пояснити кожному українцю, що пробація – це справедливе покарання і його потрібно застосовувати якомога більше.

Крім впровадження пробаційного нагляду, стратегічною метою є вдосконалення покарання у виді громадських робіт та штрафів. Серед інших пріоритетів – уніфікація оцінки ризиків і розробка нових пробаційних програм, проведення поточної роботи з персоналом, створення модельних офісів, впровадження мобільного застосунку «Е-пробація», запровадження ЄРЗО, вдосконалення методики роботи із засудженими за злочини проти основ національної безпеки з урахуванням досвіду організацій та установ, які вивчають питання колабораціонізму в Україні, а також застосування електронних засобів контролю (браслетів).

Виконання покарання у виді громадських робіт

СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ (У НАПРЯМІ ПРОБАЦІЇ):

АЛЬТЕРНАТИВА ПОЗБАВЛЕННЮ ВОЛІ

впровадження пробаційного нагляду

удосконалення покарання у виді громадських робіт та у виді штрафу

МЕТОДИ РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ

створення уніфікованої оцінки ризиків

розроблення нових пробаційних програм

ПРАЦІВНИКИ ПРОБАЦІЇ

запровадження програми менторства

створення цілісної системи навчання

поліпшення умов праці

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ПРОБАЦІЇ

запровадження ЄРЗО

розширення системи електронного документообігу "MegaPolis"

впровадження мобільного застосунку "Е-пробація"

ЗАКОНОДАВЧІ НОВЕЛИ

28.03.2024 набрав чинності **Закон України від 23.08.2023 № 3342-IX**

"Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань".

Введено новий вид кримінального покарання — **пробаційний нагляд**.

Ст. 59-1 Кримінального кодексу України: пробаційний нагляд — це покарання у виді обмеження прав і свобод засудженого, визначених законом і встановлених вироком суду. Із застосуванням наглядових і соціально-виховних заходів без ізоляції від суспільства.

Ст. 49-1 Кримінально-виконавчого кодексу України — виконання покарання у виді пробаційного нагляду покладається на уповноважені органи з питань пробації за місцем проживання засудженого.

ЗМІНИ, ЩО ВДОСКОНАЛЯТЬ ЗАКОНОДАВЧІ ІНІЦІАТИВИ

ПРОЄКТИ ЗАКОНІВ

- 9149 Проект Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо удосконалення виконання покарання у виді штрафу та громадських робіт" (Комітет з питань правової політики рекомендував Верховній Раді України включити до порядку денного проект закону №9149)
- 9148 Проект Закону України "Про внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо удосконалення виконання покарання у виді штрафу та громадських робіт" (Комітет з питань правоохоронної діяльності)

ПРОЄКТИ ЗАКОНІВ ПЕРЕДБАЧАЮТЬ:

- громадські роботи призначаються не лише як основне, а й як додаткове покарання (ширше застосування судами);
- до переліку об'єктів для відбuvання громадських робіт можуть бути включені підприємства, установи, організації будь-якої форми власності, окрім приватної (на сьогодні — лише комунальні підприємства);
- можливість ініціювати органами пробації примусове стягнення штрафу органами Державної виконавчої служби (у разі несплати штрафу);
- громадські роботи здійснюються не лише індивідуально за місцем проживання, а й в межах області групами для виконання значного обсягу робіт.

ПРІОРИТЕТИ РОБОТИ 2024 РІК

Реалізація Закону України № 3342 – IX (впровадження пробачного нагляду — нового виду покарання, альтернативного позбавленню волі з 28.03.2024 р.)

Підвищення рівня кваліфікації персоналу пробачі

Супровід законопроектів № 9148 та № 9149 (удосконалення виконання покарання у виді громадських робіт та штрафу)

Подальша модернізація офісів пробачі для покращення умов праці та індивідуальної роботи із засудженими

Запровадження удосконаленої форми оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення повнолітніми особами — RRAMe

Застосування електронних засобів контролю (браслетів)

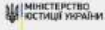

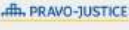
Удосконалення методик по роботі з засудженими за злочини проти основ національної безпеки з урахуванням досвіду організацій та установ, які вивчають питання колабораціонізму в Україні

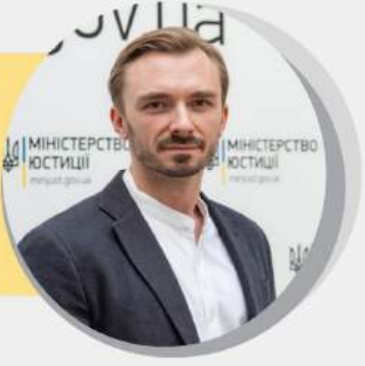

Впровадження мобільного застосуєму "Е-пробачі"

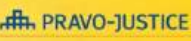

Сергій ОРЛОВ

заступник Міністра юстиції України з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації

MINISTRY OF JUSTICE OF UKRAINE

Директорат цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації

Цифровізація діяльності Державної кримінально-виконавчої служби

Міжнародна науково-практична конференція «РЕФОРМА ПРОБАЦІЇ: МОЖЛИВІСТЬ ОБИРАТИ МАЙБУТНЄ»

26 квітня 2024 р. м. Київ, Україна

РЕФОРМА ПРОБАЦІЇ: МОЖЛИВІСТЬ ОБИРАТИ МАЙБУТНЄ

Розвиток Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту

2019 р. – запровадження Реєстру

2019-2022 роки – створення інструментів ресоціалізації

2019-2022 роки – наповнення Реєстру

2023-2025 роки – підвищення якості даних, розробка та впровадження нового функціоналу

РЕФОРМА ПРОБАЦІЇ: МОЖЛИВІСТЬ ОБИРАТИ МАЙБУТНЄ

Результати роботи Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту

≥3,5 тис.

Кількість співробітників, які щодня працюють з Реєстром

570 тис.

Реєстраційних карток (осіб) створено в Реєстрі

890 тис.

Реєстраційних справ створено в Реєстрі

500 тис.

Оцінок ризиків складено в електронній формі

Функціональні можливості ЄРЗО, зокрема:

1

Оцінка ризиків вчинення повторних кримінальних правопорушень (КАСАНДРА)

4

Конструктор звітів і сховище даних

2

Модуль «Режим»

5

Пробаційний нагляд

3

Електронна взаємодія з ДПС (ДРФО), ДСА (ЄДРСР), підсистемою «Електронний суд» ЄСІТС

6

Електронний моніторинг

Запущено процес налаштування інформаційної взаємодії щодо отримання інформації про зарахування застави на депозитний рахунок

Прогнозування повторних кримінальних правопорушень

Наші цілі:

- ❖ Впровадження інструментів соціально-виховної роботи (пробаційних та корекційних програм)
- ❖ Прийняття зв'язаних управлінських рішень, заснованих на перевірених даних
- ❖ Визначення рівня впливу застосування різних видів покарань та пробаційних заходів на ризик вчинення повторних кримінальних правопорушень
- ❖ Визначення алгоритму вчинення повторних кримінальних правопорушень та підвищення точності його прогнозування

Мобільний застосунок «Моя пробація»

Процес проходження реєстрації "to be"

Єдина платформа дистанційної освіти ДКВС

Запущено процес передачі ПЗ онлайн-платформи Міністерству юстиції України

МІНІСТЕРСТВО
ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Funded by
the European Union

PRAVO-JUSTICE

Олександр БАНЧУК

заступник Міністра юстиції України

МІНІСТЕРСТВО
ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

**Пробаційний нагляд
як покарання
в окремих державах Європи**

Сполучене Королівство

Стаття 201 Закону про покарання 2020 року (Sentencing Act, 2020) передбачає покарання у виді обов'язку дотримання правил громади (community order)

Зміст покарання - 16 видів обов'язків: неоплачувані (публічні) роботи; діяльність з реабілітації; проходження пробачійної програми; заборона певної діяльності; комендантська година; вимога проживання в певному місці; заборона виїзду за кордон; лікування від психічних розладів; реабілітація від наркозалежності; лікування від алкогольної залежності; утримання від вживання алкоголю; відвідування центру; електронний моніторинг; електронний моніторинг місцезнаходження

Строк – до 3 років

Виконання – службовець провайдера послуг пробачії

8

Королівство Швеція

Розділ 28 Карного кодексу (Brottsbalk) передбачає як вид покарання пробачію (skyddstillsyn)

Строк – до 3 років

Виконання – Кримінальна служба (Kriminalvården)

9

Республіка Словаччина

§ 51, 52 Карного закону (Trestný zákon) передбачає карну санкцію у виді пробаційного нагляду (probačný dohľad)

Зміст покарання:

6 обмежень - участь у публічних заходах; вживання алкогольних напоїв та інших речовин, що викликають залежність; контакт з певними особами; доступ до певних місць чи приміщень; участь в азартних іграх
12 зобов'язань - не наближатися до визначеної особи на відстань менше 5 метрів і не перебувати поблизу місця проживання (перебування) визначеної особи; перебувати за вказаною адресою у визначений час; звільнити незаконно зайняте житло; відшкодувати шкоду, сплатити борг, аліменти; особисто або публічно вибачитися перед жертвою; отримати певну кваліфікацію з роботи або пройти курс перепідготовки; пройти освітню програму; пройти лікування від наркотичної залежності; пройти психотерапію; працевлаштуватися; з'являтися у визначений час до відповідного підрозділу поліції; підлягати контролю з боку службовця пробації та медіації, в т.ч. за допомогою технічних засобів

Строк – від 1 до 5 років

Виконання – Пробаційна та медіаційна служба (probačný a mediačný úradník)

Республіка Чехія

§ 49–51 Карного кодексу (Trestní zákoník) передбачає карну санкцію у виді нагляду (dohled)

Зміст покарання – обов'язок засудженого співпрацювати зі службовцем пробації; виконувати план нагляду за пробацією; з'являтися до службовця пробації у визначений час; повідомляти службовця пробації про своє місце проживання, роботу та джерела існування, дотримання обмежень і зобов'язань, встановлених судом; допускати службовця пробації до помешкання

Виконання – Пробаційна та медіаційна служба (Probační a mediační služby)

Республіка Болгарія

Статті 37, 42а Кримінального кодексу (Наказателен кодекс) передбачає покарання у виді пробачії (пробация)

Зміст покарання – 6 обов'язків: обов'язкова реєстрація за поточною адресою; обов'язкові періодичні зустрічі зі службовцем пробачії; обмеження вільного пересування; відвідування курсів професійної кваліфікації, програм соціального впливу; виправні роботи; безоплатні суспільно корисні роботи

Строк – до 3 років

Виконання – Пробаційна служба (пробационната служба)

Олег ЯНЧУК

директор Державної установи
«Центр пробачії»

ПРОБАЦІЯ В УКРАЇНІ

ВІЗІЯ

Створення справедливого і безпечного для кожної людини суспільства, що прагне жити без правопорушень

МІСІЯ

Сприяння здійсненню правосуддя

Виконання альтернативних тюремному ув'язненню покарань таким чином, щоб створити відповідне середовище, де суб'єкт пробачії був би готовий жити, не вчиняючи повторних правопорушень

ЦІННОСТІ

- ПОВАГА
- ПРОФЕСІОНАЛІЗМ
- ПАРТНЕРСТВО
- ІННОВАТИВНІСТЬ

понад **3000** фахівців

у **554** офісах пробачії, розташованих
за принципом територіальності

ПЕРСОНАЛ ПРОБАЦІЇ

Кваліфікований персонал — основа ефективної роботи установи

НОВИЙ ПОРЯДОК ДОБРУ ПЕРСОНАЛУ

НОВА СИСТЕМА АДАПТАЦІЇ НОВОПРИЙНЯТИХ ПРАЦІВНИКІВ

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОГРАМИ МЕНТОРСТВА В ДЕРЖАВНІ УСТАНОВИ "ЦЕНТР ПРОБАЦІЇ"

ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ НА БАЗІ ІНСТИТУТУ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ

РОБОТА ІЗ СУБ'ЄКТОМ ПРОБАЦІЇ

Здійснення заходів зі складання досудової доповіді

Представництво в суді

Роз'яснення порядку, умов відбування покарання та наслідків ухилення

Організація соціально-виховних заходів з виконання індивідуального плану

Реалізація пробацийних програм

Залучення волонтерів та партнерських організацій

Відвідування за місцем проживання, роботи, навчання

Взаємодія з державними органами та СМС для реалізації заходів відбування покарання та соціальної реабілітації

Реалізація заходів пенітенсiarної пробаци

Взаємодія з судами, прокуратурою, НПУ та іншими правоохоронними органами

Організація та проведення першочергових розшукових заходів щодо осіб, які ухиляються від відбування покарання

Складання досудової доповіді

Створення та ведення справи суб'єкта (у т.ч. в Державному реєстрі)

Складання оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення (збирання, опрацювання інформації з різних джерел)

Складання індивідуального плану роботи

Обмін інформацією із зацікавленими відомствами та органами

Робота з документами, що мають значення в процесі ведення справи

МОДЕЛЬНІ ОФІСИ ПРОБАЦІЇ

- ✓ КЛІЄНТООРІЄНОВАНІСТЬ
- ✓ СУЧАСНІСТЬ
- ✓ БЕЗПЕКА
- ✓ ЗРУЧНІСТЬ
- ✓ КОНФІДЕНЦІЙНІСТЬ
- ✓ БАГАТОФУНКЦІОНАЛЬНІСТЬ

СТВОРЕНО 7 МОДЕЛЬНИХ ОФІСІВ ПРОБАЦІЇ

ЗА 2023 РІК **30** офісів пробачії модернізовано за підтримки територіальних громад

ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РОБОТИ З СУБ'ЄКТАМИ ПРОБАЦІЇ

ОЦІНКА РИЗИКІВ
ВЧИНЕННЯ ПОВТОРНОГО
КРИМІНАЛЬНОГО
ПРАВООПОРУШЕННЯ

визначення
криміногенних потреб та
ймовірності виникнення
протиправної поведінки
засудженого

ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПЛАН
РОБОТИ

визначення заходів,
спрямованих на
виправлення і
запобігання вчиненню
нових правопорушень

ПРОБАЦІЙНІ ПРОГРАМИ

- "Зміна прокримінального мислення"
- "Попередження аживання психоактивних речовин"
- "Подолання агресивної поведінки"
- "Формування життєвих навичок"
- "Подолання домашнього насильства"

ОФІС ПРОБАЦІЇ

ПРОСТІР ОЧІКУВАННЯ

РЕЦЕПЦІЯ

КІМНАТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ

КІМНАТА ГРУПОВОЇ РОБОТИ

РОБОЧИЙ КАБІНЕТ ПЕРСОНАЛУ

ПРОСТІР ДЛЯ КАВА-БРЕЙКУ

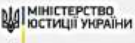
ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ II

ПРОФЕСІЙНИЙ ПЕРСОНАЛ ЯК УМОВА РЕФОРМИ ПРОБАЦІЇ

Юлія Петровська

Виконувач обов'язків ректора
Пенітенціарної академії України

Funded by
the European Union

ПРАВО-IUSTICE

26 квітня 2024 року

**РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ
ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПРОБАЦІЇ В
ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ АКАДЕМІЇ
УКРАЇНИ**

МІЖНАРОДНА НАУКОВО-ПРАКТИЧНА КОНФЕРЕНЦІЯ

РОЗВИТОК ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ПРОБАЦІЇ В ПЕНІТЕНЦІАРНІЙ АКАДЕМІЇ УКРАЇНИ

В умовах сьогодення не викликає жодних сумнівів важливість концентрації зусиль для висвітлення як загальнотеоретичних питань, так і практичних аспектів діяльності інституту пробації в Україні, обговорення яких сприятимуть ефективному розв'язанню проблем щодо забезпечення безпеки суспільства.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про пробацію» пробація – це система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого [1]. Одним із важливих питань є підготовка фахівців для органів пробації. Пробація є складовою частиною Державної кримінально-виконавчої служби України.

Стратегія реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року містить у собі стратегічну ціль № 7, яка передбачає «Формування ефективної моделі підготовки та діяльності персоналу органів і установ пенітенціарної системи». У самій Стратегії зазначається, що «ефективність реформування пенітенціарної системи залежить від рівня підготовки її кадрового складу, тому реалізація означеної стратегічної цілі передбачає формування вмотивованого та високопрофесійного персоналу органів і установ пенітенціарної системи, здатного виконувати функції виправлення і ресоціалізації засуджених на основі найсучасніших підходів і методів роботи, а також створення за новими стандартами належних умов праці та соціального захисту персоналу» [2].

Отже, роль Пенітенціарної академії України (далі – Академія) як галузевого закладу вищої освіти, що проводить інноваційну освітню діяльність, здійснює фундаментальні та практичні наукові дослідження, є провідним науковим і методичним центром, у реалізації цієї цілі є ключовою.

Академія – єдиний в Україні заклад вищої освіти зі специфічними умовами навчання, підпорядкований центральному органу виконавчої влади – Міністерству юстиції України.

Завданням Академії є забезпечення ефективної та якісної підготовки працівників для пенітенціарної системи – фахівців нової формації, які своєю професійною діяльністю сприятимуть її реформуванню.

Освітній процес в Академії організовано відповідно до парадигми *long life learning* («навчання впродовж життя»), оскільки в закладі вищої освіти здійснюється підготовка фахівців на всіх рівнях вищої освіти: першому (бакалаврському), другому (магістерському), третьому (освітньо-науковому), а також забезпечується первинна професійна підготовка і підвищення кваліфікації персоналу органів та установ Державної кримінально-виконавчої служби України.

Починаючи з лютого 2022 року, саме в Академії, на базі факультету підвищення кваліфікації, удосконалювалися професійні навички персоналу уповноважених органів з питань пробації.

У травні 2022 року було створено Інститут підвищення кваліфікації персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України), який у березні 2023 року був реорганізований в Інститут професійного розвитку.

Основними завданнями Інституту професійного розвитку є:

- організація та проведення професійної підготовки та первинної професійної підготовки персоналу ДКВС України відповідно до графіка комплектування;

- планування та організація освітнього процесу, забезпечення всіх видів навчальних занять;

- використання інноваційних підходів до процесу навчання, залучення практиків, науковців та міжнародних партнерів.

У структурі Інституту станом на сьогодні функціонує центр спеціальної підготовки і три кафедри:

- кафедра формування та розвитку професійної компетентності персоналу ДКВС України;

- кафедра професійного розвитку державних службовців;

– кафедра підвищення кваліфікації працівників пробації.

Кафедра підвищення кваліфікації працівників пробації складається з провідних науковців та залучених до навчального процесу фахівців-практиків, які спеціалізуються на таких напрямках:

1. Реалізація пробаційних програм.
2. Оцінка ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення суб'єктами пробації, у тому числі стосовно неповнолітніх.
3. Цифровізація як складова діяльності підрозділів пробації.
4. Робота персоналу органу пробації з Єдиним реєстром засуджених та осіб, узятих під варту.
5. Культура ділового мовлення працівників пробації та діловодство.
6. Особливості індивідуальної та групової роботи з неповнолітніми суб'єктами пробації.
7. Управління справами (кейс-менеджмент).
8. Взаємодія з партнерськими організаціями.
9. Організація безпечної роботи працівників пробації.
10. Організація волонтерської діяльності, пов'язаної з пробацією.
11. Особливості комунікації із представниками медіа.

Підготовка працівників пробації станом на сьогодні здійснюється в онлайн-форматі за 5 пробаційними програмами, затвердженими Міністерством юстиції України, які були створені за підтримки Проекту «Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe), що реалізовувався компанією Alinea International та фінансувався Урядом Канади.

Під час підвищення кваліфікації працівників пробації науково-педагогічні працівники Академії практикують сучасні підходи до організації занять: проводять тренінги, панельні дискусії, майстер-класи, вебінари, круглі столи, організовують проведення практичних занять на базі філії Державної установи «Центр пробації» в Чернігівській області тощо.

Також підвищення кваліфікації фахівців пробації здійснюється за дистанційною формою навчання в синхронному режимі, що оптимально враховує індивідуальні можливості кожного слухача та економічні можливості більшості населення в умовах воєнного стану.

З метою забезпечення більш динамічного навчання на академічній платформі дистанційного навчання Moodle для працівників Центру пробації було розміщено онлайн-курс з підвищення кваліфікації з навчальними матеріалами, який охоплює 39 тем і підсумковий контроль.

Слід зазначити, що кожна група фахівців пробації після закінчення навчання проходить Google-анкетування щодо ефективності навчання. Його результати свідчать про те, що більшість слухачів надають перевагу практичним заняттям, які проводяться у формі тренінгу, тематичних дискусій та конференцій з обміну досвідом. Крім того, отримані результати свідчать і про те, що очікування слухачів від навчання виправдалися повною мірою (97 % опитуваних).

Щодо статистичних даних, то, наприклад, за 2023 рік підвищення кваліфікації пройшли 387 осіб з числа працівників Центру пробації.

На I півріччя 2024 року заплановано навчання 190 осіб з числа працівників Державної установи «Центр пробації», що становить приблизно 50 % від загальної кількості слухачів у 2023 році. Тобто спостерігається стабільна динаміка підвищення кваліфікації фахівців пробації.

Інститут професійного розвитку активно розвиває мережу партнерських організацій у сфері пробації як на національному, так і на міжнародному рівні.

Зокрема, налагоджено постійну співпрацю з Державною установою «Центр пробації» для забезпечення навчального процесу актуальними практичними матеріалами та постійним консультуванням з фахівцями-практиками щодо актуального наповнення пробаційних програм.

Також Інститут співпрацює з Національною поліцією України, представниками судової влади, волонтерами пробації, філією Державної установи «Центр пробації» в Чернігівській

області, Чернігівським місцевим центром з надання безоплатної правової допомоги.

Поступово розширюються міжнародні зв'язки Інституту. Науково-педагогічні працівники кафедри підвищення кваліфікації працівників пробації беруть активну участь у конференціях, вебінарах із залученням досвідчених фахівців з кримінального правосуддя та пробації зарубіжних країн. Ми вдячні нашим колегам з Італії, Північної Македонії, Польщі, Хорватії, Латвії та інших країн за підтримку наших ініціатив, зокрема цієї конференції, а також сподіваємося на поглиблення нашої співпраці з метою обміну знаннями та найкращими пробаційними практиками.

Враховуючи вищевикладене, незважаючи на виклики, які стоять перед Пенітенціарною академією України, наш заклад вищої освіти здатний забезпечити безперервність освітнього процесу і мінімізувати освітні втрати, а також максимально сприяє формуванню ефективної моделі підготовки та діяльності персоналу органів і установ пенітенціарної системи.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 5 лютого 2015 року № 160-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 93.

2. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 року № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-p#Text> (дата звернення: 20.04.2024).

СТРАТЕГІЯ РЕФОРМУВАННЯ

СТРАТЕГІЧНА ЦІЛЬ №7. ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОЇ МОДЕЛІ ПІДГОТОВКИ ТА ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ І УСТАНОВ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ

ЕФЕКТИВНІСТЬ РЕФОРМУВАННЯ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ ЗАЛЕЖИТЬ ВІД РІВНЯ ПІДГОТОВКИ ЇЇ КАДРОВОГО СКЛАДУ

РЕАЛІЗАЦІЯ СТРАТЕГІЧНОЇ ЦІЛІ ПЕРЕДБАЧАЄ ФОРМУВАННЯ ВМОТИВОВАНОГО ТА ВИСОКОПРОФЕСІЙНОГО ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ І УСТАНОВ ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ СИСТЕМИ, ЗДАТНОГО ВИКОНУВАТИ ФУНКЦІЇ ВИПРАВЛЕННЯ І РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ ЗАСУДЖЕНИХ НА ОСНОВІ НАЙСУЧАСНІШИХ ПІДХОДІВ І МЕТОДІВ РОБОТИ.

ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ:

- єдиний в Україні ЗВО зі специфічними умовами навчання, підпорядкований Міністерству юстиції України.
- важлива складова реформування пенітенціарної системи.
- формує нове покоління сучасних пенітенціарів.

Освітній процес в Академії організовано відповідно до парадигми long life learning, що передбачає навчання на:

- ✓ ПЕРШОМУ (БАКАЛАВРСЬКОМУ) РІВНІ
- ✓ ДРУГОМУ (МАГІСТЕРСЬКОМУ) РІВНІ
- ✓ ТРЕТЬОМУ (ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ) РІВНІ
- ✓ ПЕРВИННА ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ТА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ

ПЕНІТЕНЦІАРНА АКАДЕМІЯ УКРАЇНИ:

122

НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ, ПЕДАГОГІЧНИХ
ТА НАУКОВИХ ПРАЦІВНИКІВ

НАУКОВО-
ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ

94

ПЕДАГОГІЧНИХ
ПРАЦІВНИКІВ

25

НАУКОВИХ
ПРАЦІВНИКІВ

3

- 14 докторів наук
 - 1 почесне звання України
 - 52 кандидати наук
- 10 вчене звання професора
 - 42 вчене звання доцент
 - 1 вчене звання старшого дослідника

ІНСТИТУТ ПРОФЕСІЙНОГО РОЗВИТКУ:

ФАКУЛЬТЕТ ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ

ІНСТИТУТ ПІДВИЩЕННЯ
КВАЛІФІКАЦІЇ ПЕРСОНАЛУ
ДКВС УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ
ПРОФЕСІЙНОГО
РОЗВИТКУ

СТРУКТУРА
ІНСТИТУТУ:

ЦЕНТР СПЕЦІАЛЬНОЇ
ПІДГОТОВКИ

КАФЕДРА ПРОФЕСІЙНОГО
РОЗВИТКУ ДЕРЖАВНИХ
СЛУЖБОВЦІВ

КАФЕДРА ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ
ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
ПЕРСОНАЛУ ДКВС УКРАЇНИ

КАФЕДРА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ
ПРАЦІВНИКІВ ПРОБАЦІЇ

Завдання Інституту професійного розвитку:

- організація та проведення ППП та ПК персоналу ДКВС України відповідно до графіку комплектування;
- планування та організація освітнього процесу, забезпечення всіх видів навчальних занять;
- використання інноваційних підходів до процесу навчання, залучення практиків, науковців та міжнародних партнерів.

КАФЕДРА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРОБАЦІЇ:

Створена в 2022 р.

Складається з провідних НПП та фахівців-практиків,
які спеціалізуються на напрямках:

Реалізація пробаційних програм;

Оцінка ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення суб'єктами пробації, у тому числі відносно неповнолітніх;

Цифровізація як складова діяльності підрозділів пробації;

Робота персоналу органу пробації з Єдиним реєстром засуджених та осіб, узятих під варту;

Культура ділового мовлення працівників пробації та діловодство;

КАФЕДРА ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ПРОБАЦІЇ ПРОБАЦІЇ:

Особливості індивідуальної та групової роботи із неповнолітніми суб'єктами пробації;

Управління справами (кейс-менеджмент);

Організація взаємодії з партнерськими організаціями;

Організація безпечної роботи працівників пробації;

Організація волонтерської діяльності, пов'язаної з пробацією;

Особливості комунікації із представниками медіа.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ:

ВПРОВАДЖЕННЯ ТРЕНІНГОВОЇ ФОРМИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНОГО ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОГО НАПРЯМУ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ, ПРОВЕДЕННЯ ПАНЕЛЬНИХ ДИСКУСІЙ, МАЙСТЕР-КЛАСІВ.

«ТРЕНЕРСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ/ІНСТРУМЕНТИ ДЛЯ РОЗРОБЛЕННЯ І ПРОВЕДЕННЯ ТРЕНІНГІВ»

«ПСИХОЛОГІЧНА РЕАБІЛІТАЦІЯ ТА ПОЗБАВЛЕННЯ ПОСТТРАВМАТИЧНОГО СТРЕСОВОГО РОЗЛАДУ «ЗРОСТАЮЧА ОСОБИСТІСТЬ – ЗЦІЛЕНЕ СУСПІЛЬСТВО»

«ОСНОВИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ САМОДОПОМОГИ ТА РОБОТИ З ПЕРСОНАЛОМ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВИХ ОБОВ'ЯЗКІВ»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ:

ВПРОВАДЖЕННЯ ТРЕНІНГОВОЇ ФОРМИ ЯК ПЕРСПЕКТИВНОГО ТА РЕЗУЛЬТАТИВНОГО НАПРЯМУ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ, ПРОВЕДЕННЯ ПАНЕЛЬНИХ ДИСКУСІЙ, МАЙСТЕР-КЛАСІВ.

МІЖНАРОДНИЙ ВЕБІНАР
«ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО
ВПРОВАДЖЕННЯ АЛЬТЕРНАТИВ
ПОПЕРЕДНЬОМУ УВ'ЯЗНЕННЮ»

ПРОВЕДЕННЯ ПРАКТИЧНИХ
ЗАНЯТЬ НА БАЗІ ФІЛІЇ
ДЕРЖАВНОЇ УСТАНОВИ
«ЦЕНТР ПРОБАЦІЇ» В
ЧЕРНІВЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

МІЖКАФЕДРАЛЬНИЙ НАУКОВО-
ПРАКТИЧНИЙ СЕМІНАР
«ПРОБАЦІЯ ЯК ДІЄВИЙ
МЕХАНІЗМ У СИСТЕМІ
ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ»

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ:

ВПРОВАДЖЕННЯ ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ В СИНХРОННОМУ РЕЖИМІ, ЩО ОПТИМАЛЬНО ВРАХОВУЄ ІНДИВІДУАЛЬНІ МОЖЛИВОСТІ КОЖНОГО СЛУХАЧА ТА ЕКОНОМІЧНІ МОЖЛИВОСТІ БІЛЬШОСТІ НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.

РОЗМІЩЕННЯ НА ПЛАТФОРМІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ LMS MOODLE ОНЛАЙН-КУРСУ З НАВЧАЛЬНИМИ АУДІО- ТА ВІДЕОМАТЕРІАЛАМИ, ЯКИЙ ВКЛЮЧАЄ 39 ТЕМ ТА ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ.

Курс з підвищення кваліфікації працівників, які працюють за трудовими договорами в державній установі «Центр пробачення»

Назва курсу: Підвищення кваліфікації працівників, які працюють за трудовими договорами в державній установі «Центр пробачення»

Модуль 1. ЗНАЙОМСТВО

- 1.1 Прогноз розвитку
- 1.2 Значення курсу
- 1.3 Значення курсу
- 1.4 Значення курсу
- 1.5 Значення курсу
- 1.6 Значення курсу
- 1.7 Значення курсу
- 1.8 Значення курсу
- 1.9 Значення курсу
- 1.10 Значення курсу
- 1.11 Значення курсу
- 1.12 Значення курсу
- 1.13 Значення курсу
- 1.14 Значення курсу
- 1.15 Значення курсу
- 1.16 Значення курсу
- 1.17 Значення курсу
- 1.18 Значення курсу
- 1.19 Значення курсу
- 1.20 Значення курсу
- 1.21 Значення курсу
- 1.22 Значення курсу
- 1.23 Значення курсу
- 1.24 Значення курсу
- 1.25 Значення курсу
- 1.26 Значення курсу
- 1.27 Значення курсу
- 1.28 Значення курсу
- 1.29 Значення курсу
- 1.30 Значення курсу
- 1.31 Значення курсу
- 1.32 Значення курсу
- 1.33 Значення курсу
- 1.34 Значення курсу
- 1.35 Значення курсу
- 1.36 Значення курсу
- 1.37 Значення курсу
- 1.38 Значення курсу
- 1.39 Значення курсу
- 1.40 Значення курсу
- 1.41 Значення курсу
- 1.42 Значення курсу
- 1.43 Значення курсу
- 1.44 Значення курсу
- 1.45 Значення курсу
- 1.46 Значення курсу
- 1.47 Значення курсу
- 1.48 Значення курсу
- 1.49 Значення курсу
- 1.50 Значення курсу
- 1.51 Значення курсу
- 1.52 Значення курсу
- 1.53 Значення курсу
- 1.54 Значення курсу
- 1.55 Значення курсу
- 1.56 Значення курсу
- 1.57 Значення курсу
- 1.58 Значення курсу
- 1.59 Значення курсу
- 1.60 Значення курсу
- 1.61 Значення курсу
- 1.62 Значення курсу
- 1.63 Значення курсу
- 1.64 Значення курсу
- 1.65 Значення курсу
- 1.66 Значення курсу
- 1.67 Значення курсу
- 1.68 Значення курсу
- 1.69 Значення курсу
- 1.70 Значення курсу
- 1.71 Значення курсу
- 1.72 Значення курсу
- 1.73 Значення курсу
- 1.74 Значення курсу
- 1.75 Значення курсу
- 1.76 Значення курсу
- 1.77 Значення курсу
- 1.78 Значення курсу
- 1.79 Значення курсу
- 1.80 Значення курсу
- 1.81 Значення курсу
- 1.82 Значення курсу
- 1.83 Значення курсу
- 1.84 Значення курсу
- 1.85 Значення курсу
- 1.86 Значення курсу
- 1.87 Значення курсу
- 1.88 Значення курсу
- 1.89 Значення курсу
- 1.90 Значення курсу
- 1.91 Значення курсу
- 1.92 Значення курсу
- 1.93 Значення курсу
- 1.94 Значення курсу
- 1.95 Значення курсу
- 1.96 Значення курсу
- 1.97 Значення курсу
- 1.98 Значення курсу
- 1.99 Значення курсу
- 2.00 Значення курсу

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ЗАНЯТЬ:

АНКЕТУВАННЯ

АНКЕТА для слухачів Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України

Завдання Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України – забезпечити Вас знаннями, навичками, які допоможуть Вам у професійній діяльності. Завдання цього опитування – з'ясувати, чи відповідає Ваше знання, навички, які Ви отримали в Інституті, Вашим потребам. Будь ласка, відповісти на запитання, які наведені нижче. Якщо деякі питання Вам здаються незрозумілими, просимо Вас повідомити про це в коментарях.

Ім'я та прізвище (не обов'язково):

Статусний доступ:

Телефонний номер:

Знання, навички, які Ви отримали в Інституті, відповідають Вашим потребам:

Моя відповідь:

Ваша оцінка знань, навичок, які Ви отримали в Інституті:

- ☐ Повністю відповідає моїм потребам
- ☐ Частково відповідає моїм потребам
- ☐ Не відповідає моїм потребам

Вважаєте, чи варто запровадити Ваші рекомендації щодо вдосконалення програм професійного розвитку / підвищення кваліфікації?

- ☐ Так, варто запровадити
- ☐ Так, варто запровадити
- ☐ Так, варто запровадити
- ☐ Так, варто запровадити

Вважаєте, чи варто запровадити Ваші рекомендації щодо вдосконалення програм професійного розвитку / підвищення кваліфікації?

- ☐ Так, варто запровадити
- ☐ Так, варто запровадити
- ☐ Так, варто запровадити
- ☐ Так, варто запровадити

Вважаєте, чи варто запровадити Ваші рекомендації щодо вдосконалення програм професійного розвитку / підвищення кваліфікації?

- ☐ Так, варто запровадити
- ☐ Так, варто запровадити
- ☐ Так, варто запровадити
- ☐ Так, варто запровадити

СТАТИСТИЧНІ ДАНІ:

За 2023 рік сертифіковано 387 працівників, які працюють за трудовим договором в державній установі «Центр пробачії».

Графік комплектування Академії виконано на 100%.

На I півріччя 2024 року заплановано підвищення кваліфікації 190 осіб з числа працівників державної установи «Центр пробачії», що складає приблизно 50% від кількості слухачів за 2023 рік.

МЕРЕЖА ПАРТНЕРСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ:

НАЦІОНАЛЬНІ ПАРТНЕРИ:

- Державна установа «Центр пробації»;
- Національна поліція України;
- Представники судової влади;
- Волонтери пробації;
- Філія Державної установи «Центр пробації» в Чернігівській області;
- Чернігівський місцевий центр з надання безоплатної вторинної правової допомоги.

МІЖНАРОДНІ КОНТАКТИ

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ:

Elena Mujoska Trpevska,

PhD in Law Senior Research Associate, Center for Strategic Research,
Macedonian Academy of Sciences and Arts Assistant professor,
Faculty of Law,
Goce Delcev University – Shtip

PROBATION IN NORTH MACEDONIA: POLICY AND PRACTICE

Sanctions and measures without deprivation of liberty, or alternative measures such as probation with protective supervision and community service, are important and sustainable tools in any modern criminal justice system for combating crime without the negative consequences of imprisonment. The increased use of alternative measures not only helps to reduce the high rate of sentencing to prison, thereby preventing overcrowding in penitentiary institutions, but it also helps to reduce the "criminal infection" of minor crime perpetrators who come into contact with perpetrators of high-risk crimes within prison [1].

Resocialization, as one of the primary goals of sanctions implementation, along with reintegration and social adaptation, as well as

successful post-penal treatment, are critical factors in reducing recidivism among people who have served a prison sentence. The Republic of North Macedonia is actively promoting probation services and putting the Law on Probation [2] into practice.

Probation in the Republic of North Macedonia is a professional service organized at the sector level in the Directorate for the Execution of Sanctions (DES), which is part of the Macedonian Ministry of Justice. The probation service supervises the execution of non-custodial sentences, or alternative measures such as conditional sentences with protective supervision, community service, and house arrest, as well as the execution of parole orders imposed by the court. The probation service observes convicted persons and offers them support, and the goal is to maintain safety in the community by improving the resocialization and rehabilitation of persons on probation, as well as to reduce the prison population.

Although the Law on Probation established the probation service in 2015, the first probation office was opened at the end of 2017 in the area of the Basic Criminal Court of Skopje.

Today, the Republic of North Macedonia has 11 functional probation offices in Basic Courts with extended jurisdiction in Skopje, Tetovo, Veles, Kumanovo, Bitola, Prilep, Ohrid, Kumanovo, Strumica, Gevgelija, and Kavadarci, each employing 28 trained probation officers in accordance with international and European standards. This demonstrates that our country has an established and functional probation service; however, greater implementation of criminal law and probation law is required in order to impose alternative measures and conditional discharges for longer periods of time.

Probation provides an individualized approach to supervision that considers the distinct characteristics of each convicted individual. When issuing judgments, judges can impose specific obligations under Article 56 of the Criminal Code [3], and probation officers can set goals tailored to the convict's needs, such as addiction treatment, attendance at special programs for acts committed during domestic violence, employment, education, and so on.

The DES within the Ministry of Justice, employs probation officers as civil servants. The probation service is composed of a multidisciplinary team of law graduates, psychologists, and social workers who are trained to carry out probation work in accordance with national and international standards. They are in charge of developing an individual program and

coordinating the implementation of protective supervision. With reports, the service keeps the court updated on the status of the supervision. In this regard, the probation service works with all relevant institutions and the non-governmental sector.

In addition to the updated legislation, the Strategy for the Development of the Probation Service in the Republic of North Macedonia (2021–2025) was developed in 2021 [4], and it anticipates a wide range of outcomes to be achieved by several competent institutions. The strategy is a comprehensive strategic document that lays out a roadmap for future reforms. During the Strategy's implementation period, it is planned to draft and adopt regulations (laws, legal amendments, and other acts), carry out specific activities (e.g., strengthening the probation service's human and technical capacities, etc.), and engage in inter-institutional cooperation in the field of probation.

Among other things, the Strategy envisage increasing the number of sentences for community service, as well as promoting it through round tables in all regions attended by relevant stakeholders (judges, public prosecutors, probation officers, and others). In addition, the Strategy includes the signing of a greater number of cooperation agreements for community service in areas with probation offices.

Community service as an alternative measure "came to life" as a sanction for people who violated the curfew during the pandemic and produced the expected results because the majority of those perpetrators were young people who were financially dependent, so by performing community service, they paid back the society whose norms they violated.

The number of pronounced judgments with alternative measures is high, with 4780 in 2021 and 4373 in 2022. When it comes to sentences for community service, the number is relatively low, meaning it is insignificant in comparison to the number of sentences with a suspended sentence. In 2021, there were 71 sentences for community service, followed by 30 sentences in 2022.

A more recent analysis [5] shows exactly how much citizens, as taxpayers, pay for the operation of prisons for one day. In light of the foregoing, alternative sanctions for minor offenses should unquestionably be supported, and probation is the most effective method for rehabilitating first-time offenders.

The number of probation cases is increasing year after year. Probation services began with two cases in 2017, four in 2018, 165 in 2019, 276 in 2020, 451 in 2021, 475 in 2022, and 450 in 2023.

Finally, with the rebalancing, funds will be allocated to the budget in 2024 to put electronic surveillance bracelets into operation, which are primarily intended for house arrest but also for parole with protective supervision.

Probation as the future of the prison system envisions the prison sentence as a last resort, with alternative sanctions and measures used to reintegrate and resocialize convicted persons. The increased use of probation in the Republic of North Macedonia promotes respect for the principles of creating a safer community and increasing public safety, as well as the reintegration and rehabilitation of criminals and the reduction of recidivism rates.

References

1. Mujoska Trpevska, E., 2018. Reforms in the Execution of Sanctions: Will the Probation System Be Implemented? *Macedonian Rev. for Crim. L. & Criminology*, 25, p. 1. Available at: <http://macclc.mk/Upload/Documents/Elena%20Mujoska%20Trpevska.pdf> (accessed April 10, 2024).
2. Law on Probation, Official Gazette of the Republic of North Macedonia, No. 226/2015, available at: <https://www.slvesnik.com.mk/Issues/eeb157f5bde94f0d918a4ccc23a3c092.pdf#page=8> (accessed April 10, 2024).
3. Criminal Code, Official Gazette the Republic of North Macedonia, No. 37/96, 80/99, 4/02, 43/03, 19/04, 81/05, 60/06, 73/06, 7/08, 139/08, 114/09, 51/11, 135/11, 185/11, 142/12, 166/12, 55/13, 82/13, 14/14, 27/14, 28/14, 41/14, 115/14, 132/14, 160/14, 199/14, 196/15, 226/15, 97/17, 248/18, 36/2023 and 188/2023, available at: <https://pretsedatel.mk/wp-content/uploads/2020/03/Krivicen-zakonik.pdf> (accessed April 10, 2024).
4. Monitoring the implementation of the Strategy for the Development of the Probation Service in the Republic of North Macedonia (2021–2025), available at: <https://mhc.org.mk/en/> (accessed April 10, 2024).
5. Mujoska Trpevska, E., Milosheski, A., Pajaziti, P., Dimovska, D., 2023. Analysis of the Law on Execution of Sanctions, OSCE Mission to Skopje, available at: <https://www.osce.org/mission-to-skopje/548923> (accessed April 10, 2024).

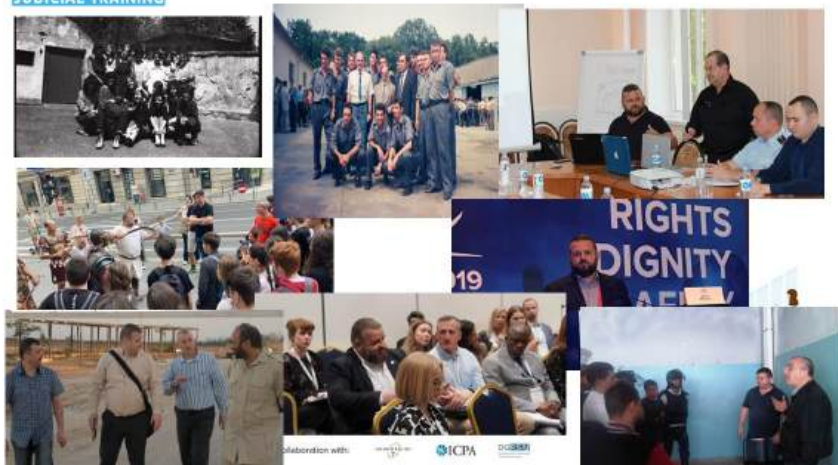

Dorin Muresan,
International Corrections and Prison Association

PRISON AND PROBATION OFFICERS FOR THE 21ST CENTURY, RECOMMENDATIONS FOR TRAINING

JUDICIAL TRAINING

Characteristics of new generation

- 67 million people, born between **1995 and 2010**,
- a world where connected technologies were no longer novel but normal.
- thirsty for information, even more adept with technology, and thrive in collaborative environments.

What's guiding these emerging training and development strategies for a new generation?

Learning style

HOW DOES GEN Z LEARN?

Barnes & Noble College

Adapting the training strategies

1. Everything Mobile

- expects to be able to do most things on their smartphones, **from wherever** they happen to be.

- training materials, learning management systems content management systems video libraries, and other digital learning tools need to be **easily accessible from a mobile device**.

2. Searchable Knowledge Base

- wants to **quickly find answers** to problems, and they'd prefer to watch a 3-minute video than read page after page of text.

- more and more organizations are **sourcing video content** management systems that plug into their existing knowledge bases.

JUDICIAL TRAINING

3. Experiential Learning

- opportunity to practice **implementing** their new knowledge and prove that they understand what they've learned.

- **simply checking** a box or taking a quiz to certify they've mastered a new skill is **not sufficient**

-role play and simulations, case competitions, design challenges, let workers apply what they've learned to solve real problems.

4. Encourage Informal Social Learning

-youngest employees will naturally want to share their knowledge with others in the organization,

- it's up to us to give them the tools to do that.

What is still missing is a flexible video tool that integrates with its other social sharing systems for employees.

JUDICIAL TRAINING

Across Europe, there are a variety of challenges linked to the training and education of prison officers.

www.prison-officers21.org

The PO21 project (Prison Officers for the 21st century) aimed to **improve the design, delivery, governance and content** of **vocational education and training** for prison officers in the future, regarding learning objectives, content, length of the training courses and recognition of competences that may foster mobility throughout the European Union.

Therefore, the project sought to **develop a training pathway** towards the **prospective development of a professional profile** (the necessary knowledge, skills and competences), the **qualification of skills pools**, the **development of training curricula** and respective **recognition mechanisms and its deployment**.

JUDICIAL TRAINING

www.prison-officers21.org

Prison officers for the 21st century

The PO21 project

A proposal for European Prison officer professional profile to be proposed to ESCO and entry requirements

Professional Profile

Description

PO21 – Professional Profile

Entry Requirements

Conclusion – establishing entry requirements for the European PO

Research on 25 European countries regarding PO initial and continuous training features

General introduction of the prison system (including characterisation of current in-service training facilities)

Professional Profile of prison officers

Recruitment Process

Current skills needed for prison officers (from DACUMs)

Training (induction and in-service) offer (length, content, etc.)

Learning Methods

The PO21 project

Policy Recommendations

- The 43 Policy Recommendations focus also on the development of PO digital skills - Training methods

Examples:

- #20 - Promote methods that foster transversal competence development in significant ways, such as digital competencies.
- #21 - Promote the use and explore the potential of distance and blended learning and the use of virtual reality scenarios and augmented reality on initial and continuous training, when appropriate.

Prison officers for the 21st century

The PO21 project

PO21 Library - an online knowledge repository with over 100 resources (articles, manuals, handbooks, videos, training courses...).

Can be used by trainers and trainees to search for resources and information for training.

Prison officers for the 21st century

Critical Cases Pedagogical Resources

Learning Resources Critical Incidents
Technique Application Guide

Critical Cases Pedagogical Resources

Cases

Questions	Description
Summary: Identify a complicated/ difficult/challenging situation	Main Situation: Why is it Complicated/Difficult/ Challenging
Who were the main characters? (include as many characters as necessary)	Character 1: Name: Professional Description: Personal/ Psychological Description: Main Function/ Hierarchy: Character 2: Name: PO2 Professional Description: Personal/ Psychological Description: Main Function/ Hierarchy:
Were there any secondary characters/ witnesses?	Character 3: Name: Professional Description: Personal/ Psychological Description: Main Function/ Hierarchy: Character 4: Name: Professional Description: Personal/ Psychological Description: Main Function/ Hierarchy:
Describe the situation: Where did this situation occur?	At what time? How long did it take? How did each character react? What was the result of each action?

Prison officers for the 21st century

Research DACUM

Research National Report

Research European Report

The PO21 project

Training Training Programme Proposal

Training referential

Developed under a bottom-up approach with PO and other prison staff

Non-prescriptive. Can be part of initial and on-going training offer.

28 modules = 1254h training

JUDICIAL TRAINING

www.prison-officers21.org

24 Modules (25 Core + 1 Country-specific)		Theoretical 627h	Practical 627h	Total 1254h
A - Receive information				
• Security Device Management		120	120	240
• Communication and Reports		40	40	80
• Handling Firearms and Weapons (lethal, less-lethal, non-lethal)		24	40	64
B - Monitor Management				
• Organisation of work in prison - admissions procedures		5	5	10
• Evacue emergency and security plan - conditions		7	7	14
• Dynamic Security - communication		18	8	46
• Conflict management and de-escalation techniques		18	10	30
• First aid and resuscitation		8	16	24
• Mental Distress Information		14	20	60
• Handling requests and complaints		8	16	24
• Escort, transfers		30	100	130
• Interactivity and integration		14	0	40
• Prison health		4	4	8
• Detainees with physical disabilities / special needs		14	26	40
• Disruptive behaviour - control and organised crime		14	8	40
• Detention, protection and... detection		15	10	25
• Risk and support rehabilitation and training		8	8	16
• Policy on drug and medication abuse. Product recognition and characteristics of products		20	0	40
• Policy after release - prevention, support, and lead back to prison		0	5	16
C - Apply the adequate administrative Procedures				
• Administrative procedures		0	5	16
D - Manage professional support and development				
• Mission & Vision of the National Prison system - National and European legal framework		40	0	40
• PD system within prison service		0	0	6
• Health & Safety Work life balance		0	7	6
• Digital Safety		0	0	4
• Personal Defence		5	25	30
• Emergencies		14	10	40
• Inter-agency coordination		8	8	16

JUDICIAL TRAINING

www.prison-officers21.org

The PO21 project

Training Modules features

The training was conceived considering the development of PO digital competencies and the 28 modules comprise online training

The module **Security Device Management** (240h) focuses on learning the most up to date technology regarding digital security technologies in the prison context

Module Title		TRAINING FEATURES
Security Device Management		
Module Type		Core module
Length (h)		240h (120h theory / 120h practice)
Syllabus		• Handling management services: digital signals, audio-visual broadcasting, audio-visual recording or dissemination - CCTV, video - CCTV - legal framework (Data protection - GDPR) - Operative system and functions - Image safeguarding (legal framework and procedural) (Quality of evidence) • Image and digital security technologies, image quality, security procedures and their importance for security risk • The importance of static security (walls, barriers, locks, lighting and equipment used to secure premises when necessary) • Technology and security devices, static and Perimeter Security, Risk statement • Videoconferencing with courts - National and legal framework - Operate with the physical system (camera and connections) • National and international videoconferencing - legal framework - Operate with the physical system (camera and connections) • Avoid remote procedures • Control and restraint techniques • Detection procedures (smoke, vehicles and goods - drugs, cellphones, other risk goods/substances, weapons) • Rewriting and detecting the introduction of forbidden goods or materials • Dynamic security, collecting/filtering information • Access control procedures • The importance of static security (walls, barriers, locks, lighting and equipment used to secure premises when necessary) • Technology and security devices, static and Perimeter Security, Risk statement • Videoconferencing with courts - National and legal framework - Operate with the physical system (camera and connections) • National and international videoconferencing - legal framework - Operate with the physical system (camera and connections) • Avoid remote procedures • Control and restraint techniques • Detection procedures (smoke, vehicles and goods - drugs, cellphones, other risk goods/substances, weapons) • Rewriting and detecting the introduction of forbidden goods or materials • Dynamic security, collecting/filtering information • Access control procedures

The PO21 project

Training Modules Features

The module **Digital Systems and Services in Prison** (120h) focuses entirely on digital devices and services for inmates and PO

TRAINING FEATURES	
Module Title	Digital Systems and Services in Prison
Module Type	Core Module
Length(h)	00 h (00h theory + 00h practice)
Syllabus	- Digital Systems and Services in Corrections - Inmate communications - Educational, training and access to online resources - Digital self-service solutions - Training and treatment using virtual and augmented reality - Smartphones - Offender and Case Management Systems - Electronic monitoring in prisons - Smart Prisons and digital transformation in corrections - Artificial intelligence in corrections

The PO21 project

Training Modules Features

Module **Digital Safety and Privacy focus** (4h) on developing awareness regarding digital identity on social networks and on internet footprint

TRAINING FEATURES	
Module Title	Digital Safety and Privacy
Module Type	Core Module
Length(h)	4h
Syllabus	- Internet and social network - Internet footprints and digital identity - Social networks and profile - impacts and possible consequences (limits, rules and regulations)
Evaluation Criteria	- Acquired knowledge of the topics (90%) - Implementation of procedures/techniques (10%) - Participation and commitment (10%)
Evaluation Strategy	Simulation - profile on social networks - consequences
Learning context and organization	It can be delivered online or face to face in a regular classroom

The PO21 project

PO21
A Self-assessment
to Support Training
Academies to Implement
the PO21 Training Modules
Redesigning Prison Officers' Training

Training

Self-assessment to Support Training Academies to Implement the PO21 Training Modules

This self-assessment aims to support the redesign of existing PO training programmes and support the implementation of the proposed PO21 training modules.

Through a structured approach, correctional training professionals are invited to reflect to what extent the PO21 competences and learning results are considered in the current training programme provided by their respective institutions, and to what extent these are relevant to PO training.

Relevant but non-existing (or not sufficiently covered) competences and learning results should trigger actions redesign the existing training programme.

The PO21 project

PO21
A Self-assessment
to Support Training
Academies to Implement
the PO21 Training Modules
Redesigning Prison Officers' Training

Yes!

The PO recommendations and training proposal are non-prescriptive but can help you reflect on how to modernize the training curricula of Prison Officers to help them face current and future challenges.

We count on you!

ВИКОРИСТАННЯ HR-ІНСТРУМЕНТІВ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНОГО ТА МІЦНОГО КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ

Сергій СИНЬОГУБ

національний експерт Проекту ЄС
"ПРАВО-Justice"

Концепція кадрової політики ДУ «Центр пробації»

За сприяння Pravo-Justice розроблено та затверджено HR-strategy, яка передбачає покрокове впровадження нових підходів до управління персоналом ДУ «Центр пробації», зокрема:

- 5 напрямів: добір та адаптація, управління ефективністю, навчання та розвиток, корпоративна культура, вивільнення персоналу
- Поступова розробка та впровадження HR-проектів

Концепція кадрової політики ДУ «Центр пробації»

МЕТОЮ КАДРОВОЇ ПОЛІТИКИ Є СТВОРЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО ТА ВІДПОВІДАЛЬНОГО КОЛЕКТИВУ
ДЛЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАВДАНЬ ЦЕНТРУ ПРОБАЩІ

Процес розробки HR-проектів

Поступові розробка та впровадження HR-проектів дозволяють імплементувати роботу за новими правилами та процедурами в існуючі робочі процеси.

Мета

Уніфікувати та адаптувати проєкт перед впровадженням, врахувавши думку працівників ДУ «Центр пробаші». Провести навчання роботи за новими правилами.

Адаптація нових працівників

ДУ «Центр пробації»

Добір персоналу

Найближчі плани

2

Сприяння створенню нової моделі навчання

- проведення аудиту існуючого рівня визначених компетенцій у персоналу;

- створення індивідуальних планів навчання для кожного (залежно від рівня посади);

- запровадження інструментів для отримання необхідних знань, вмінь та навичок (тренінги, онлайн-освіта, майстер-класи тощо).

1 Розробка моделі компетенцій пробації

Розробка моделі компетенцій пробації

Найближчі плани

Визначення переліку компетенцій

Онлайн-опитування працівників пробації

Робота у проєктній команді (фокус-група)

Фіналізація моделі компетенцій

Сприяння створенню нової моделі навчання

Найближчі плани

При створенні нової моделі навчання та розвитку працівників ДУ «Центр пробації» особливу увагу слід приділити спроможності забезпечити отримання необхідних знань, вмінь та навичок:

- Базові тренінгові програми;
- Програми наставництва та менторства;
- Модульні програми навчання;
- Використання онлайн-навчання;
- Додаткові навчальні програми.

Навчання HR команди

Працівники відділу персоналу відіграють ключову роль у впровадженні HR-стратегії

- 1 Участь у конференціях
«HR СТРАТЕГІЯ. СИСТЕМА
ДОБОРУ ПЕРСОНАЛУ»
- 2 Проходження онлайн курсу
«Професія: HR (Школа HR)»
- 3 Безпосередня участь в розробці
та впровадженні HR- проєктів

10

A photograph of four people (three men and one woman) standing together in formal attire. In the background, a large logo for 'HR PRO AWARDS' is visible, featuring a stylized 'HR' and a yellow ribbon graphic. A small circular logo is also present in the top left corner of the photo area.

Всеукраїнська премія
HR PRO AWARDS – 2023

ФІНАЛІСТ

ДУ «Центр Пробації» єдиний
представник державного сектору
серед фіналістів

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ УПОВНОВАЖЕНИХ ОРГАНІВ З ПИТАНЬ ПРОБАЦІЇ

Крістіна СІРЕНКО
п.о. завідувача кафедри підвищення кваліфікації
працівників пробації Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ УПОВНОВАЖЕНИХ ОРГАНІВ З ПИТАНЬ ПРОБАЦІЇ

Кафедра підвищення кваліфікації працівників пробації (далі – Кафедра) створена 2022 року і входить до складу Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України. Колектив кафедри складається з провідних науковців та фахівців-практиків, які працюють на посадах науково-педагогічних працівників, здійснюють теоретичну і практичну підготовку працівників Державної установи «Центр пробації» (далі – Центр пробації).

Професійне навчання впроваджується на підставі затвердженої Міністерством юстиції України освітньої програми, яка адаптована відповідно до сучасних викликів та форс-мажорних обставин. Навчання здійснюється за дистанційною формою навчання в синхронному режимі, що оптимально враховує індивідуальні можливості кожного слухача та економічні можливості більшості населення в умовах воєнного стану.

Працівники Центру пробації проходять підвищення кваліфікації не рідше одного разу на три роки або за потреби (якщо зміни у законодавстві у відповідній сфері), а також протягом першого року роботи.

Нормативний термін навчання становить 30 діб (180 навчальних годин, 6 кредитів Європейської кредитної трансферно-накопичувальної системи).

Основними напрямками підвищення кваліфікації працівників Центру пробації є:

практична підготовка за загальною, функціональною та галузевою складовими освітньої програми з метою підвищення рівня професійної майстерності працівників Центру пробації:

навчання за загальною складовою містить правову підготовку, яка включає вдосконалення знань, розвиток умінь і навичок у вирішенні правових питань; принципів та засад реалізації кримінально-виконавчої політики держави, механізму функціонування інституту пробації; розроблення заходів запобігання вчинення повторних правопорушень;

навчання за функціональною складовою містить професійно-психологічну підготовку, яка передбачає вдосконалення знань з теорії змін поведінки, розвиток навичок мотиваційного консультування та когнітивно-поведінкового втручання як ключового методу реалізації пробаційних програм, а також цифрову грамотність працівників пробації, електронний документообіг в органах пробації;

навчання за галузевою складовою містить фахову підготовку, спрямовану на здобуття слухачами додаткових знань та вмінь щодо специфіки, особливостей, принципів, порядку та методів реалізації пробаційних програм із повнолітніми та неповнолітніми суб'єктами пробації у рамках реалізації пробаційних програм: «Зміна прокримінального мислення», «Подолання агресивної поведінки», «Попередження вживання психоактивних речовин», «Формування життєвих навичок», «Подолання домашнього насильства». Також охоплює організацію волонтерської діяльності, пов'язаної з пробацією; ефективну комунікацію з партнерськими організаціями та медіа; культуру ділового мовлення та діловодство.

розвиток загальних компетентностей (мовленнєвої, цифрової, комунікаційної, інклюзивної, емоційно-етичної) та спеціальних компетентностей (фахових, предметних), удосконалення вмінь і навичок з використання інструментів пробації (оцінки ризиків вчинення кримінального правопорушення; складання індивідуального плану роботи із засудженим, реалізація пробаційних

програм, організація роботи з волонтерами пробації, з партнерськими організаціями щодо наповнення «Банку ресурсів», удосконалення навичок роботи з електронним документообігом, а також з Єдиним реєстром засуджених та осіб, узятих під варту);

проведення моніторингу та оцінки результатів навчання, зокрема Google-анкетування щодо ефективності навчання.

забезпечення збалансованості теоретичної і практичної підготовки.

Одним з головних завдань кафедри стало залучення до участі в освітньому процесі практиків, фахівців, експертів з числа працівників Центру пробації, керівників та фахівців центральних органів виконавчої влади, провідних науковців і практиків. Налагоджено постійну співпрацю з Державною установою «Центр пробації» для забезпечення навчального процесу актуальними практичними матеріалами та постійним консультуванням практиками.

Організація професійного навчання в Пенітенціарній академії України передбачає:

створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища, що стосується наявних безпечних умови навчання та праці, дотримання прав і норм фізичної, психологічної, інформаційної та соціальної безпеки;

створення безбар'єрного освітнього простору на засадах рівності, недискримінації та доступності;

використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, інформаційну та кібернетичну безпеку.

Під час реалізації освітньої програми використовуються різні технології навчання, а саме:

Інноваційні технології (Innovative technologies):

кооперативне навчання у співробітництві (cooperative learning) (навчання в малих групах, взаємна оцінка, робота за методом Jigsaw, робота за методом проєктів);

технології проблемного навчання (problem-based learning) (виконання конструктивних завдань, імітаційні та операційні ігри, виконання ролей, соціодрама та психодрама).

Інформаційні технології (Information technologies):

моделювання практичних ситуацій;

опрацювання графічних, текстових, цифрових, аудіо- та відеоданих і засобів зв'язку.

Інтерактивні технології (Interactive technologies):

ігрові технології (навчальні, тренувальні, контролюючі й узагальнювальні, пізнавальні, продуктивні, творчі, комунікативні, діагностичні, психотехнологічні);

дискусії;

інтерактивні тренінги;

майстер-класи;

колективна генерація ідей.

Дослідницькі технології і проєктування (Research technologies and design):

інформаційні дані;

організаційно-практичні напрями роботи;

рефлексивні;

корекційні;

методологічні.

Подальшими векторами розвитку професійного навчання працівників Центру пробації є:

Впровадження заходів з інтеграції роботи кафедри в європейську парадигму освітньої та наукової діяльності щодо:

інноваційного наповнення освітньої програми професійного навчання;

залучення іноземних лекторів/спікерів до викладання та наукової діяльності, а також науковців, фахівців;

розширення співпраці із зарубіжними партнерами в програмах обмінів, академічної мобільності, стажування, літніх і зимових шкіл, ознайомчих візитів, короткострокових наукових досліджень;

Активізація проведення наукових зустрічей (семінарів, конференцій, форумів тощо) з метою об'єднання українських і зарубіжних дослідників за напрямом професійного навчання працівників Центру пробації;

Удосконалення професійних компетентностей працівників Центру пробації на основі найсучасніших підходів і методів роботи;

Підвищення кадрового рівня науково-педагогічних працівників кафедри, їхніх професійних якостей, навичок інформаційних технологій, знання іноземних мов;

Поступове запровадження викладання двома мовами: державною та англійською;

Застосування тренінгів під час професійного навчання з метою формування загальних і фахових компетентностей;

Удосконалення роботи над оновленням електронних навчальних ресурсів та їх розміщенням на освітній платформі Moodle;

Реалізація атмосфери прозорості та академічної доброчесності.

Список використаних джерел

1. Про затвердження Положення про професійне навчання працівників Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ Міністерства юстиції України від 01.06.2023 № 2076/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0922-23#Text> (дата звернення: 10.03.2024).

2. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 12.03.2024).

ПЕРІОДИЧНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ЦЕНТРУ ПРОБАЦІЇ

Протягом першого року роботи

Не рідше одного разу на 3 роки

МОДУЛІ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

ЗАГАЛЬНА
СКЛАДОВА

ФУНКЦІОНАЛЬНА
СКЛАДОВА

ГАЛУЗЕВА
СКЛАДОВА

39
ТЕМ

62,2 %
практичні
заняття

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КВАЛІФІКАЦІЇ ПРАЦІВНИКІВ ЦЕНТРУ ПРОБАЦІЇ

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЗБАЛАНСОВАНOSTІ
ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА
ПРАКТИЧНОЇ
ПІДГОТОВКИ

ПРОВЕДЕННЯ
МОНІТОРИНГУ ТА
ОЦІНКИ РЕЗУЛЬТАТІВ
НАВЧАННЯ

РОЗВИТОК
ЗАГАЛЬНИХ ТА
СПЕЦІАЛЬНИХ
КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Професійне навчання передбачає

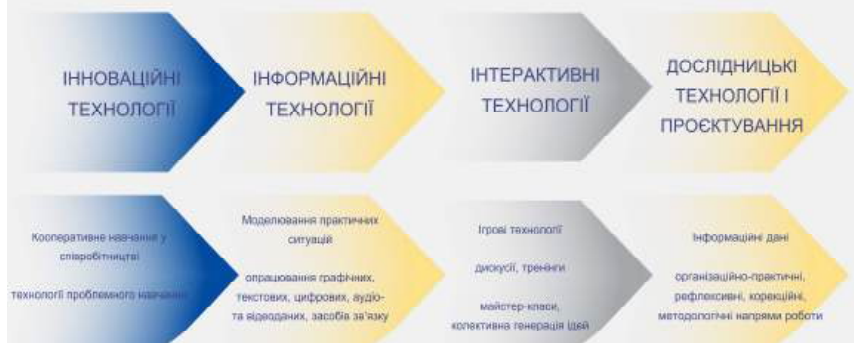
Створення безпечного та інклюзивного освітнього середовища

Створення безбар'єрного освітнього простору на засадах рівності, недискримінації та доступності

Використання інформаційно-комунікативних та цифрових технологій в освітньому процесі, інформаційну та кібернетичну безпеку

ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЦЕНТРУ ПРОБАЦІЇ

Впровадження заходів з інтеграції роботи кафедри в європейську парадигму освітньої та наукової діяльності

- інноваційне наповнення освітньої програми професійного навчання;
- залучення іноземних лекторів/спікерів до викладання та наукової діяльності, а також науковців, фахівців;
- розширення співпраці із зарубіжними партнерами в програмах обмінів, академічної мобільності, стажування, ознайомчих візитів, короткострокових наукових досліджень

Активізація проведення наукових зустрічей з метою об'єднання українських і зарубіжних дослідників за напрямом професійного навчання працівників Центру пробації

Вдосконалення професійних компетентностей працівників Центру пробації на основі найсучасніших підходів і методів роботи

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ЦЕНТРУ ПРОБАЦІЇ

Підвищення кадрового рівня науково-педагогічних працівників кафедри, їх професійних якостей, навичок інформаційних технологій, знання іноземних мов

Поступове запровадження викладання двома мовами: державною та англійською

Застосування тренінгів під час професійного навчання з метою формування загальних і фахових компетентностей

Удосконалення роботи над оновленням електронних навчальних ресурсів та їх розміщенням на освітній платформі Moodle

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ
ФАХІВЦІВ-ПРОБАЦІОНЕРІВ ДО
ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК
ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ
ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Вікторія АНИЩЕНКО

професор кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін
Пенітенціарної академії України, доктор педагогічних наук

ПІДВИЩЕННЯ РІВНЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ-ПРОБАЦІОНЕРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Готовність до професійної діяльності з урахуванням специфіки і функцій, які мають виконувати фахівці-пробаціонери під час її здійснення, – це насамперед комплексне явище з багатокомпонентною структурою, важливими ознаками якого є позитивне ставлення, налаштування на квазіпрофесійність пробаційної діяльності та усвідомлення мотивів щодо власного розвитку й становлення у професії «пробаціонер». Це чітке розуміння певних факторних аспектів професійної діяльності, а саме:

- володіння твердими навичками (hard skills), що сформовані у фахівця-пробаціонера під час здобуття вищої освіти;

- необхідність розвитку м'яких навичок (soft skills), що є надпрофесійними компетенціями та допомагають будувати безбар'єрний простір, забезпечувати психологічний комфорт та підтримувати певний прийнятний рівень комунікативних процесів під час виконання службово-професійних завдань.

Рівень володіння hard skills та soft skills є майже прямим віддзеркаленням рівня готовності фахівця-пробаціонера до адаптації, розвитку себе як професіонала та експерта в різних видах пробаційної діяльності, особливо в формуванні пробаційних процесів взаємодії, впливу на зміну поведінки клієнтів пробації та їх супровід до загальних змін у життєвих позиціях і побудові майбутнього некриміналізованого життя.

Нині одним з напрямів підтримки високого рівня готовності персоналу пробації до викликів у своїй професії є підвищення кваліфікації. Виявлення персоналом пробації рівня володіння професійною компетентністю шляхом самоаналізу в цілому та окремих твердих і м'яких навичок дає змогу оцінити свій рівень готовності працювати з різними категоріями клієнтів пробації, розвивати в собі ті необхідні компетенції, що нададуть можливості більш ефективно співпрацювати з колегами та знаходити механізми, алгоритми впливу на зміну прокримінального мислення та поведінки суб'єктів органів пробації.

Допомогою на шляху підвищення рівня готовності до суспільних викликів та змін у пробаційній діяльності можуть стати такі дії персоналу пробації, як:

1. Самоосвіта фахівця-пробаціонера – це система самовдосконалення, елементи якої можуть бути виокремлені кожним фахівцем самостійно з метою вдосконалення тих компетенцій, що дійсно мають допомогти, на думку фахівця, у розв'язанні різних проблем професійного розвитку, становлення або покращення професійно важливих якостей. Кожен фахівець-пробаціонер, формуючи особистісну системи самоосвіти, може обрати певний курс на освітніх платформах для самовдосконалення твердих (hard skills) та м'яких (soft skills) навичок, що стануть основою оновлення їх як особистостей, як професіоналів, як тих, хто зможе краще вибудовувати власну траєкторію розвитку в професії, бути психологічно готовим до викликів та складностей різних видів професійної пробаційної діяльності. До таких освітніх платформ треба віднести такі, як: «Prometheus», «Дія. Цифрова Освіта», «УМІТИ», «Khan Academy», «edX», «Coursera», «EdEra», «TED (Technology Entertainment Design)», «Cognitive Class» та ін.

2. Проходження підвищення кваліфікації на базі Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України за визначеною освітньою програмою, яка спрямована на оновлення та

актуалізацію знань за загальною, функціональною та галузевою складовими для підвищення рівня професійних компетентностей, необхідних для виконання службових (посадових) обов'язків працівників Центру пробації.

Сьогодні Пенітенціарна академія, в тому числі Інститут професійного розвитку, спільно з Міністерством юстиції України, Державною установою «Центр пробації» плідно співпрацюють над удосконаленням програм підвищення кваліфікації співробітників органів пробації та пропонують нові форми здобуття знань і формування професійно важливих компетенцій, в тому числі soft skills, які, на наш погляд, стають найбільш дієвими на шляху досягнення цілей підвищення кваліфікації та рівня готовності до викликів у професії пробаціонер. Особлива увага в освітніх програмах приділена формуванню таких компетентностей, як: управлінська, правова, комунікативна та фахова.

Відбувається постійний процес оновлення освітніх програм, що складаються на підставі принципів практико-орієнтованого підходу, відбувається збільшення навчального обсягу практичних блоків освітніх програм для більш поглибленого вивчення міжнародного досвіду реалізації пробаційних програм повнолітніх та неповнолітніх клієнтів пробації.

Під час проходження підвищення кваліфікації персонал органів пробації отримує: 1) практичні навички позитивного мислення та інноваційних дій, побудови певних алгоритмів комунікацій, особливо щодо побудови взаємин з особами різних категорій суб'єктів органів пробації та оточенням; 2) знання щодо професійних прав та обов'язків, а також прав та обов'язків суб'єктів пробації, програм зміни їх мислення та моделі поведінки в цілому, пробаційних програм різного спрямування тощо; 3) набувають вмінь прикладного характеру залежно від специфіки виду професійної діяльності посади, на яку вони прийняті в органі пробації.

Досягнення мети підвищення кваліфікації на базі Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України забезпечується такими діями психолого-педагогічного спрямування: 1) створення комфортного освітнього середовища на принципах безбар'єрності, інклюзивності, комфортності для всіх учасників освітнього процесу; 2) тісна співпраця зі стейкхолдерами та всіма зацікавленими особами, що сприяють розвитку пробації в Україні; 3) наповнення навчальним контентом курсів для слухачів, який

містить сучасні теоретичні та практичні навчальні матеріали; 4) навчання здійснюється із застосуванням інноваційних технологій, методів та форм здобуття нових знань і вдосконалення практичних навичок; 5) підбір викладацького складу з позицій його досвідченості не тільки в науково-теоретичному аспекті, а й розуміння на конкретних аспектах практичної діяльності пробаціонерів. Тому, на наш погляд, викладачі Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України мають бути прикладом для слухачів у напрямі самоосвіти та демонструвати особистісні професійні якості та вміння (бути інноваційно розвинутим, володіти сучасними навичками для виконання освітньо-педагогічної, психологічної, інформаційно-комунікативної, виховної функцій).

Робота з клієнтами пробації вимагає високого рівня готовності та спеціальних знань, розвитку й застосування soft skills у різних видах діяльності, таких як:

- аналіз та оцінка причин та факторів, під впливом яких суб'єкти пробації здійснили правопорушення, встали на кримінальний шлях життя, вступили в конфлікт із законом;

- аналіз інформаційних джерел, відбір необхідного інформаційного контенту для застосування в роботі із суб'єктами пробації з метою здійснення превентивного впливу на мислення людей, формування розуміння згубності кримінального шляху життя людини та необхідності оцінки середовища, що оточує, надання певної підтримки особам, які вже пройшли шлях ресоціалізації, та мотивації їх щодо неповторення правопорушень;

- розуміння моделей мислення різних категорій правопорушників (жінки/чоловіки; неповнолітні та повнолітні особи; радикальні правопорушники; маніяки; особи, які вчиняють насильства за ознаками статі, віку, домашнє насильство; особи, які мають залежність від алкоголю та/або наркотичних речовин, інших психоактивних речовин);

- визначення траєкторії зміни поведінки клієнтів пробації; базові знання функцій пробації, що містять правила пробаційних функцій (оцінка ризиків і потреб клієнтів пробації, пробаційний нагляд, складання документів щодо роботи з клієнтами пробації тощо).

Досягнути високого рівня готовності до професійної діяльності можливо шляхом організації та проведення навчальних занять із застосуванням інноваційних освітніх технологій, форм та методів, серед яких найбільш поширеними стають спеціальні тренінги, вебінари, квести, круглі столи та мініконференції, онлайн-консультації, коучингові технології підтримки фахівця-пробаціонера та ін.

Застосування таких інтерактивних методів навчання надає можливість кожному фахівцю пробаційної сфери діяльності вдосконалити особистісні тверді (hard skills) та м'які (soft skills) навички, підвищити психологічну стійкість, розвинути важливі професійно-особистісні якості, а саме: а) отримати спеціальні знання у сфері психології, що стосуються роботи з особами, які мають девіантні моделі поведінки (агресивними та/або психічно невірноваженими станами клієнтів пробації, з особами, які мають залежності від психоактивних речовин, схильними до агресії та/або насильства різних видів); б) набутти вмінь проведення мотиваційного інтерв'ювання та навичок когнітивно-поведінкового втручання; в) опанувати різні підходи педагогічного та соціально-виховного впливу на свідомість, розуміння та можливості набуття життєво важливих навичок клієнтами пробаційних програм тощо; г) набути нових навичок комунікативної, командної взаємодії, підтримки у складних умовах здійснення професійної діяльності тощо; д) сформувати навички нової етики спілкування, що базується на принципах безбар'єрності, толерантності, сенситивності, емпатійності, поваги та ін.

Вищевикладене дає можливість своєчасно підвищувати рівень готовності до професійної діяльності фахівців пробаційної сфери та мотивувати їх до саморозвитку.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19>.

Готовність до професійної діяльності

– володіння твердими навичками (*hard skills*), що сформовані у фахівця-пробаціоніста під час здобуття вищої освіти;

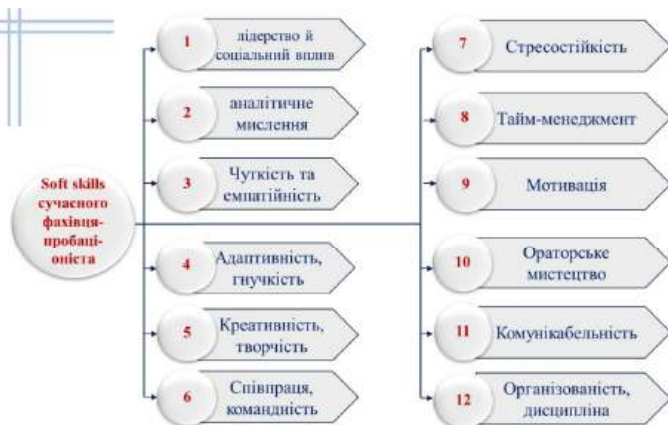
– необхідність розвитку м'яких навичок (*soft skills*), що є надпрофесійними компетенціями та допомагають будувати безбар'єрний простір, забезпечувати психологічний комфорт та підтримувати певний прийнятний рівень комунікативних процесів під час виконання службово-професійних завдань.

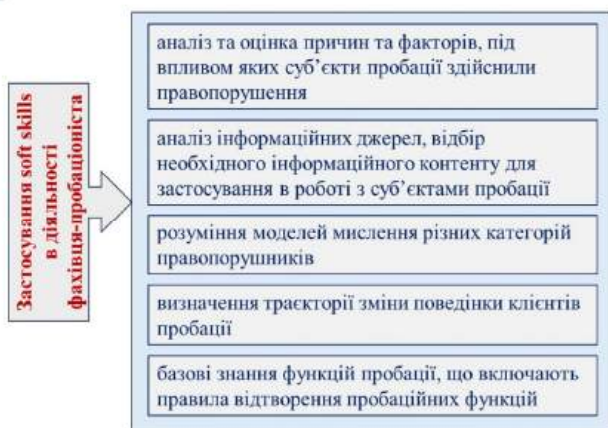
Професійна компетентність фахівця-пробаціоніста

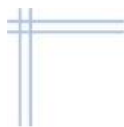
hard skills –
тверді навички, що
лежать в основі
професійної
компетентності;

soft skills –
це не суто людські якості й характеристики
особистості, це м'які компетенції, тобто
спроможність самостійно й ефективно діяти
в межах своїх повноважень.

Результати аналізу досвіду підготовки пенітенціарного персоналу в державах Європейського Союзу, США, скандинавських країнах

**Дії персоналу пробачії на шляху
вдосконалення та розвитку soft skills**

1. Самоосвіта:

«Prometheus», «Дія. Цифрова Освіта», «УМІТИ», «Khan Academy», «edX», «Coursera», «EdEra», «TED (Technology Entertainment Design)», «Cognitive Class»

**2. Проходження підвищення кваліфікації на базі Інституту
професійного розвитку Пенітенціарної академії України**

- 1) практичні навички позитивного мислення та інноваційних дій;
- 2) знання щодо професійних прав та обов'язків фахівців-пробачіоністів та суб'єктів пробачії, сутності пробачієвих програм різного спрямування;
- 3) вміння прикладного характеру в залежності від специфіки виду професійної діяльності відповідної посади в органі пробачії.

Досягнення мети підвищення кваліфікації фахівців-пробаціоністів

- 1 створення комфортного освітнього середовища на принципах безбар'єрності, інклюзивності, комфортності для всіх учасників освітнього процесу;
- 2 тісна співпраця зі стейкхолдерами та всіма зацікавленими особами, що сприяють розвитку пробації в Україні;
- 3 наповнення навчальним контентом курсів для слухачів, який містить сучасні теоретичні та практичні навчальні матеріали;
- 4 навчання здійснюється із застосуванням інноваційних технологій, методів та форм здобуття нових знань і вдосконалення практичних навичок;
- 5 підбір викладацького складу з позицій його досвідченості не тільки в науково-теоретичному аспекті, але й розуміння на конкретних аспектах практичної діяльності пробаціоністів.

ДИСКУСІЙНА ПАНЕЛЬ III

**МОЖЛИВІСТЬ
ОБИРАТИ МАЙБУТНЄ:
СКЛАДОВІ ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ
З ПРАВОПОРУШНИКОМ**

ОЦІНКА РИЗИКІВ. УНІФІКОВАНІЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОБАЦІЇ

Олена Кочура

національна експертка Проєкту ЄС "Pravo-Justice"

ПЕРЕДУМОВИ УНІФІКАЦІЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ

Досудова
пробація

Скорочена
форма оцінки
ризиків

Досудова
доповідь

Наглядова
пробація

Повна форма
оцінки ризиків

Індивідуальний
план роботи

ПЕРЕДУМОВИ УНІФІКАЦІЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ

ПЕРЕДУМОВИ УНІФІКАЦІЇ ОЦІНКИ РИЗИКІВ

Рівні ризику скороченої та повної форм

Джерела інформації

Виявлені криміногенні потреби

Якість заповнення ОР

Однакове розуміння індикаторів

Прогнозованість рецидиву

ПІЛОТУВАННЯ УНІФІКОВАНОЇ ОР

ПІЛОТУВАННЯ УНІФІКОВАНОЇ ОР

ПРОЦЕС НАГЛЯДОВОЇ ПРОБАЦІЇ

МІНІСТЕРСТВО
ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ

Financed by
the European Union

**ПРОБАЦІЙНІ ПРОГРАМИ
ЯК МЕТОД ДОСЯГНЕННЯ
ПОЗИТИВНИХ ЗМІН
В ПОВЕДІНЦІ СУБ'ЄКТІВ
ПРОБАЦІЇ**

Олена СУБОТЕНКО
заступник директора Державної установи
"Центр пробачії"

ПРОБАЦІЙНІ ПРОГРАМИ ЯК МЕТОД ДОСЯГНЕННЯ ПОЗИТИВНИХ ЗМІН У ПОВЕДЕНЦІ СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ

Одним з доволі ефективних інструментів впливу на зміну поведінки та способу життя клієнта є пробаційні програми.

Уперше в Україні термін «пробаційні програми» з'явився з ухваленням Закону України «Про пробацію», в якому визначено, що одним із завдань пробації є реалізація пробаційних програм стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Відтепер – і до осіб, які засуджені до пробаційного нагляду.

При розробленні українських пробаційних програм було враховано існуючий міжнародний досвід, створено спеціальну робочу групу, до якої входили представники державних органів та наукових установ, визначених постановою Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 року за № 24 (Міністерство соціальної політики України, Міністерство охорони здоров'я України, Міністерство освіти і науки України, Міністерство внутрішніх справ України, Міністерство молоді та спорту України, Національна поліція України, Академія Державної пенітенціарної служби (Пенітенціарна академія України), Національна академія педагогічних наук України, Національна академія медичних наук України).

Пробаційні програми водночас є інструментом соціально-виховної роботи і обов'язком, покладеним судом, – у цьому полягає їх унікальність. З одного боку, персонал пробації впливає на поведінку засудженого через норму закону, а з іншого – мотивує особу до необхідних змін та сприяє їх досягненню.

Іноколи термін «пробаційна програма» плутають з процесом наглядової пробації, тобто перебування засудженого на обліку органу пробації, однак пробаційна програма являє собою систему занять, що проводяться за визначеним графіком і мають на меті корекцію поведінки, яка суперечить прийнятим у суспільстві (громаді) нормам, а також формування соціально сприятливих змін особистості.

До реалізації програм залучаються психологи, волонтери пробації, організації партнерської мережі.

Позитивні зміни в поведінці правопорушника досягаються шляхом застосування когнітивних, поведінкових і тілесних технік когнітивно-поведінкової терапії, що покладені в основу програм, завдяки яким за відносно короткий термін відбуваються позитивні зміни в поведінці людини.

В основі КПВ – зв'язок між думками, емоціями, почуттями та поведінкою. Зміна одного зі складових циклу змінює й інші чинники.

Таким чином, набуваються навички конструктивного і критичного мислення, самоконтролю, управління гнівом, формування готовності дотримуватися ненасильницьких моделей поведінки.

Види пробаційних програм розроблені з урахуванням найпоширеніших причин вчинення злочинів клієнтів пробації: «Подолання агресивної поведінки», «Зміна прокримінального мислення», «Попередження вживання психоактивних речовин», «Формування життєвих навичок» і «Попередження домашнього насильства». Найбільше застосовується програма «Зміна прокримінального мислення», найменше – «Подолання домашнього насильства», оскільки затверджена лише влітку 2023 року.

Рекомендацію щодо проходження пробаційної програми суд може отримати з досудової доповіді.

Законодавством передбачено, що орган пробації забезпечує суд інформацією про затверджені пробаційні програми, про наявність

фахівців, які пройшли відповідне навчання. До судів нами надаються інформаційні буклети про програми.

Однак, аналізуючи тенденції винесення судових рішень, якими покладено обов'язок пробаційної програми, ми побачили, що нині застосування судами цього обов'язку є недостатнім.

Так, у 2023 році органи пробації у 2868 (майже 3 тис.) випадках ініціювали питання про покладання такого обов'язку на правопорушника в досудовій доповіді, однак судами було винесено всього 1078 таких судових рішень.

До початку реалізації пробаційної програми куратор пробаційної програми (який пройшов спеціальне навчання та має сертифікат) ознайомлює суб'єкта пробації з метою програми та графіком реалізації (під підпис), порядком відвідування та проходження занять і попереджає про відповідальність за невиконання обов'язків, покладених судом.

Якщо клієнт допускає порушення цих умов, він може отримати письмове попередження. Якщо порушення набувають системного характеру, вживаються заходи реагування.

Якщо реалізація програми неможлива (наприклад, суб'єкт фізично не в змозі відвідувати заняття), куратор подає до суду обґрунтоване подання про зміну таких обов'язків.

Із впровадженням пробаційного нагляду з'явилася законодавчо закріплена можливість звертатися до суду для зміни обов'язків. Це актуально, коли за результатами оцінки ризиків виявлені нові криміногенні потреби, а також коли в засудженого відсутня мотивація до виконання заходів, спрямованих на вирішення цих потреб – тоді можна звернутися до суду щодо призначення пробаційної програми певного виду.

По закінченні програми складають два документи: висновок та оцінку результатів. Висновок підтверджує виконання обов'язку, тобто результат проходження програми як факт. Оцінка результатів – ефективність оцінюється ступенем досягнення мети й характеристикою досягнутих змін у знаннях, установках і практичних навичках клієнта.

Отже, у 66 % (1428) випадків рівень досягнення мети програми є високим, ще 32 % (687) – результат на середньому рівні.

2 % – низький ступінь досягнення мети програми не може вважатися невиконанням обов'язку суду. Немає також підстав покладати всю відповідальність за подальшу поведінку клієнта пробації після проходження ним пробаційної програми на куратора. У жодній країні світу ніхто не може гарантувати, що навіть найефективніші заходи впливу гарантують запобігання новому злочину, оскільки це залежить від багатьох чинників і обставин, які можуть постійно змінюватись у процесі життєдіяльності особистості.

Однак є чинники, від яких залежить ефективність пробаційних програм:

1 – професійність кураторів, які є в кожному підрозділі пробації. Безперервність навчання кураторів вдалося забезпечити завдяки впровадженню відповідного спеціального онлайн-курсу.

Для якісного проведення програми важливий рівень професійності куратора, наявність освіти у сфері соціальної роботи, педагогіки чи психології та досвід роботи з людьми.

Компетентності куратора зумовлюють успішність подолання опору клієнта, налагодження контакту і встановлення довіри.

Окрім того, індивідуальні обставини в житті клієнтів вимагають від кураторів гнучко підходити до використання певних вправ програми, тому важлива якісна підготовка до проведення занять та вмотивованість куратора.

2 – особистість правопорушника. Успішність впливу на нього обумовлюється його соціально-психологічним портретом, видом та ступенем тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, усвідомленням необхідності змін. У цьому аспекті більш складно працювати з клієнтами, які мають залежності від психоактивних речовин, а також з клієнтами похилого віку.

Приблизно половина клієнтів пробації вважають, що пробаційні програми допомогли їм усвідомити свої вчинки, знизити частоту вживання алкоголю, контролювати емоції та поведінку, навчитися думати перед тим, як діяти, тощо. Найбільше вони згадують хороше ставлення до них працівників пробації, їхню готовність допомогти і підтримати.

3 – умови для проведення програми (наявність окремого приміщення, забезпечення канцелярським приладдям та обладнанням тощо).

Тож загалом пробаційні програми позитивно впливають на мислення та поведінку суб'єкта пробації, чим зменшують ризик вчинення повторних правопорушень.

ПРОБАЦІЙНІ
ПРОГРАМИ

ЗАКОНОДАВЧІ ПІДСТАВИ

Закон України "Про пробацію" від 05.02.2015 №160-VIII
Кримінальний кодекс України, Кримінально-виконавчий кодекс України

Постанова Кабінету Міністрів України від 18 січня 2017 № 24 "Про затвердження порядку розроблення та реалізації пробаційних програм"

Накази Міністерства юстиції України:

ПРОБАЦІЙНІ
ПРОГРАМИ

ОСОБЛИВОСТІ

ПРОБАЦІЙНА ПРОГРАМА —
програма, що призначається **за рішенням суду** особі, засудженій до **пробаційного нагляду**, або особі, звільненій від **відбування покарання з випробуванням**, та передбачає комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити

 Одночасно і обов'язок суду і інструмент виправлення

 В основу покладено техніки когнітивно-поведінкової терапії

ПРОБАЦІЙНІ ПРОГРАМИ

ВИДИ ПРОБАЦІЙНИХ ПРОГРАМ

ПРОБАЦІЙНІ ПРОГРАМИ

АЛГОРИТМ РЕАЛІЗАЦІЇ

ПРОБАЦІЙНІ ПРОГРАМИ

ЕФЕКТИВНІСТЬ

Ступінь досягнення мети

- порівняння результатів вихідної і вихідної оцінки знань, соціальних навичок суб'єкта пробації
- соціально-сприятливі зміни особистості, які можна об'єктивно перевірити (позитивні зміни в поведінці)

ПРОБАЦІЙНІ ПРОГРАМИ

ЧИННИКИ, ЯКІ ВПЛИВАЮТЬ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ

ПРОБАЦІЙНІ
ПРОГРАМИ

Анна КИРИЛЮК,
фахівець (з соціальної роботи),
куратор пробаційних програм
Білоцерківського районного
відділу №1

ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД

ВРАХУВАННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ДОСУДОВОЇ, НАГЛЯДОВОЇ ТА ПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ

Альона ІВАНЧЕНКО

керівниця підрозділу захисту інтересів дітей, які перебувають у конфлікті з законом, Департаменту захисту інтересів дітей та протидії домашньому насильству Офісу Генерального прокурора

Довідково:

станом на 01.04.2024 перебувало на обліку **457** неповнолітніх осіб, з них:

411 звільнені від відбування покарання з випробуванням;

14 відбувають покарання у виді громадських робіт;

1 – у виді штрафу

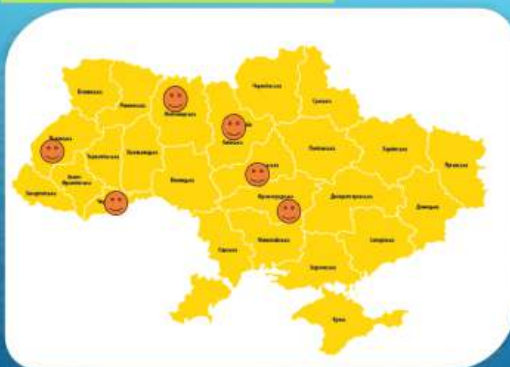
у **12** областях діють ювенальні
сектори

Наказ Генерального прокурора, Міністра внутрішніх справ України, Міністра юстиції України та Міністра соціальної політики України від 01.06.2023 № 150/445/2077/5/187

Пілотний проєкт щодо імплементації міжнародних стандартів правосуддя, дружнього до дитини, у практичну діяльність

ПІЛОТНІ РЕГІОНИ

Житомирська,
Черкаська,
Кіровоградська,
Чернівецька,
Львівська області,
м. Київ

Забезпечення найкращих інтересів дитини –
пріоритет діяльності всіх державних органів

Позитивний досвід, який
нині втілюється у пілотних
регіонах, має поширюватись
на всю територію України

Дякую за увагу!

НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ У ЦИФРОВИЙ ФОРМАТ В УМОВАХ ГЛОБАЛЬНИХ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

У час швидкого розвитку технологій сфера пробації не може залишатися осторонь від цифрової трансформації. Україна, крокуючи в ногу з глобальними тенденціями, звертає увагу на перспективи використання цифрових технологій у сфері пробації. Розглядаючи напрями трансформації діяльності пробації у цифровий формат, ми відчиняємо двері до більш ефективної, прозорої та інноваційної системи правосуддя, що відповідає вимогам сучасного світу.

У сучасному світі, де швидкість і точність вирішення питань важливі як ніколи, перехід до електронних систем управління стає необхідністю для підтримки ефективного функціонування підрозділів, що працюють у сфері пробації. Електронна система управління кейсами (далі – Реєстр) є ключовим інструментом для максимізації ефективності роботи працівників пробації та зменшення бюрократичних процедур.

Реєстр забезпечує цілісний підхід до керування кейсами, починаючи з отримання інформації про клієнта і закінчуючи контролем над його поведінкою. Основні переваги охоплюють:

1. Централізоване зберігання інформації. Усі дані щодо клієнтів, їхніх справ та інших важливих документів зберігаються в єдиній електронній системі. Це дозволяє працівникам швидко отримувати доступ до потрібної інформації у найменші строки.

2. Автоматизація рутинних процесів. Реєстр допомагає автоматизувати багато рутинних завдань, таких як генерація документів, нагадування про дедлайни або створення звітів. Це дає можливість працівникам алокувати більше часу для вирішення складних справ і спілкування з клієнтами.

3. Зменшення бюрократичних процедур. Електронна система управління кейсами дозволяє спростити багато адміністративних процесів, зменшити кількість паперової роботи та уникнути зайвої бюрократії. Це сприяє швидкому прийняттю рішень та збільшує загальну ефективність роботи.

Можна розглянути ще один із пріоритетних напрямів розвитку у сфері пробації – інноваційний метод цифровізації, використання підходу на основі даних (data-driven approach) для здійснення перевірок якості наповнення Реєстру. З метою підвищення ефективності та точності перевірок підрозділів пробації використання data-driven підходу стає надзвичайно важливим кроком [1].

Data-driven підхід ґрунтується на зборі, аналізі та інтерпретації великого обсягу даних для прийняття обґрунтованих рішень [2].

Вищезазначений підхід виник органічно. Після наповнення Єдиного реєстру засуджених та осіб, узятих під варту, великим масивом даних постав новий виклик – якість даних. Щоб ефективно взаємодіяти з іншими державними реєстрами та базами даних, украй необхідно мати власні якісні дані. В іншому випадку взаємообмін інформацією між різними системами буде ускладнено через велику кількість помилок.

Уперше data-driven підхід застосували у Полтавській та Київській філіях Державної установи «Центр пробації». Насамперед проводився аналіз незаповнених полів: «Унікальний номер запису в ЄДДР», «Місце народження», «Місце реєстрації» і т. д. Поступово складність перевірок зростала, аналізувались модулі «Реєстр реєстраційних справ», «Наглядова пробація», «Пенітенціарна пробація» на наявність data entry помилок (помилки, пов'язаних з ручним введенням даних). Після цього розробникам надаються

пропозиції стосовно оптимізації user interface (інтерфейсу користувача) для того, щоб у майбутньому зменшити відсоток помилок.

Переваги цифровізації перевірок підрозділів пробації з використанням data-driven підходу очевидні. По-перше, це сприяє підвищенню ефективності контролю за діяльністю співробітників, дозволяючи виявляти та виправляти можливі порушення або недоліки у роботі. По-друге, такий підхід дозволяє здійснювати аналіз великого масиву даних, що значно економить час інспекторів філій.

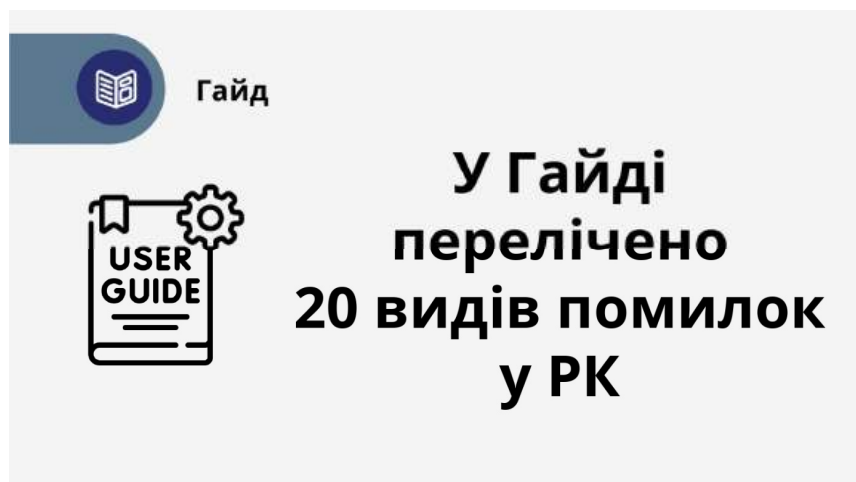
Необхідно також враховувати етичні аспекти використання цифрових технологій у сфері пробації, забезпечуючи конфіденційність та приватність даних клієнтів.

Отже, впровадження електронної системи управління кейсами та цифровізація перевірок підрозділів пробації з використанням data-driven підходу відкриває широкі можливості для підвищення ефективності та точності роботи системи пробації. Використання аналітичних інструментів і новітніх технологій (таких як модуль Реєстру «Табличні звіти» та додаток для роботи з електронними таблицями) дозволяє ефективно виявляти однотипні помилки у великих масивах даних задля подальшого їх виправлення.

Список використаних джерел

1. Сергій Орлов. Цифровізація пробації – це майбутнє національної системи альтернативних покарань. // Офіційний вебсайт Міністерства юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/sergiy-orlov-tsifrovizatsiya-probatsii-tse-maybutne-natsionalnoi-sistemi-alternativnih-pokaran> (дата звернення: 26.03.2024).
2. Дмитро Кучер. Дані для зростання: як впровадити data-driven підхід в управлінні компанією. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/18/702342/> (дата звернення: 26.03.2024).
3. Diercks M., Becker T., Franke N. Predictive Probation: A Data-Driven Approach to Probation Supervision. *European Journal of Criminology*. 2020.
4. Cheng T. C. E., Podder J. Using Big Data Analytics to Reduce Recidivism: The Case of Virginia's Probation Service. *Information Systems Frontiers*. 2019. № 21 (1). P. 141–152.
5. Yang Y., Cheng T. C. E. Predicting Recidivism of Juvenile Offenders: A Systematic Review of Predictive Studies. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 2018. № 62 (3). P. 598–619.

6. Kim B., Kim H., Kang H. A Data-Driven Approach to Predicting Recidivism of Probationers. *International Journal of Law, Crime and Justice*. 2017. № 50. P. 45–56.

Робота над якістю даних

Установи ректорства по статистичній РК	Область	№ розподілу	Тип документа, що посвідчує особу	Статус	Виправлено
Виправлено статистичний відомості (Державні установи "Центр працевлаштування") у Вінницькій області	Вінниця	2018/01/10	допоміжний паспорт України	виправлено	+
Виправлено статистичний відомості (Державні установи "Центр працевлаштування") у Вінницькій області	Вінниця	2018/02/01	допоміжний паспорт України	виправлено	+
Виправлено статистичний відомості (Державні установи "Центр працевлаштування") у Вінницькій області	Вінниця	2018/02/01	допоміжний паспорт України	виправлено	+
Виправлено статистичний відомості (Державні установи "Центр працевлаштування") у Вінницькій області	Вінниця	2018/02/01	допоміжний паспорт України	виправлено	+

Видалено
922
дублікати РК

Виправлено
856
помилку у полі
"Вид покарання" у
РК

Виправлено
530
недоліків у полі
"Тип документа,
що посвідчує
особу" у РК

МІНІСТЕРСТВО
ЮСТИЦІЇ РУМУНІЇ

Funded by
the European Union

PRAVO-JUSTICE

РИСИ, ЦІННОСТІ ТА ПСИХОСОЦІАЛЬНІ ПРОФІЛІ СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ, ЯКІ СКОЇЛИ ПРАВОПОРУШЕННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З НАРКОТИКАМИ

Ребека ПОПЕСКУ
кандидат наук, інспектор з питань пробації національної
пробації Міністерства юстиції Румунії

Маріан Валентин НАСТАСЕ
представник Групи досліджень та стратегічного розвитку
Директорату національної пробації Міністерства юстиції Румунії

CONTENT

1. Briefly on the Romanian Probation System

2. Offences in Romanian Probation – The big numbers

3. Drugs in Romania 2021 – 2023

4. Drugs probationers in Bucharest: some descriptive and inferential statistics

1. Briefly on the Romanian Probation System

1. Briefly on the Romanian Probation System

Mission:

- Maintaining the safety of community
- Social reintegration of the offenders

One of the fundaments of the Probation: restorative justice

- Restorative justice - refers to a way in which a society responds to an offence.

It focuses primarily on repairing the damage caused by the wrongful action and restoring, insofar as possible, the well-being of all those involved.

1. Briefly on probation - The Romanian Probation System

- Romania has adopted and implemented the Canadian Probation Evaluation System
- The Canadian / Romanian model evaluates the following:
 - the risk to reoffend
 - the criminogenic needs
 - the protective factors
 - the motivation to improve behavior (the effort he / she is willing to make in order to improve)

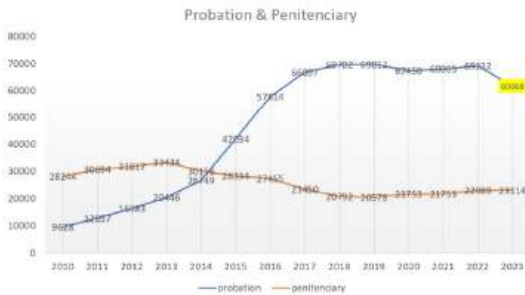

1. Briefly on probation – The Romanian online system of evaluation of the offenders

- 2018 - use of the online probation system of evaluation (transitional year)
- 2024: probation officers still use paper evaluation but they use the online system of evaluation as well

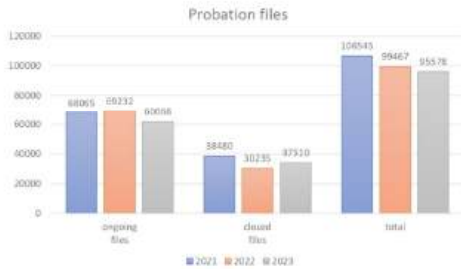
2. Offences in Romanian Probation – The big numbers –

The Dynamics of Romanian Probation & Penitentiary numbers

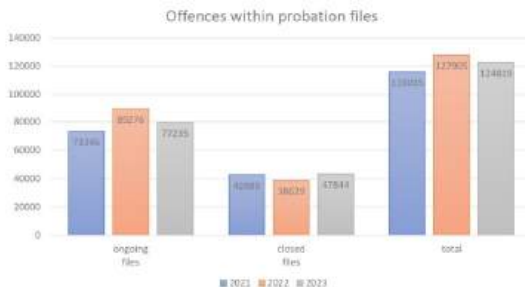
- There can be noticed an inflection point (2014) in which the Probation numbers became constantly higher than the Penitentiary ones
- The Probation numbers include only the ongoing files that have been recorded at the end of each year

Total numbers of files – ongoing and closed

- The series of data is quite short to identify a clear trend and to make accurate predictions regarding the dynamic of the indicators in the future
- Still, we can notice a quite constant value of the ongoing files and lower values of closed files in 2022 and 2023 than in 2021
- We also notice that the ongoing files outnumber significantly the closed files. This difference could indicate a gap of speed between the phases of the judicial processes

Total numbers of offences – within ongoing and closed files-

- There can be noticed that these numbers are significantly higher than the numbers regarding files (previous slide) but do not reach the double of that value
- This indicates that most of the files refers to only one offence
- Still, there are many files (e.g. driving, drugs, domestic violence etc.) which contains groups of 2 to 9 offences

3. Drugs in Romania

2021 -2023

UNODC Data

- UNODC data synthesis (<https://dataunodc.un.org/>): Romania appears in almost all drug consumption rankings
- Romania is not "leading" in Eastern and South-Eastern Europe, but it registers significant scores / percentages of the total population aged 15-64.
- Consumption trends in Romania seem to be increasing. In some cases, the numbers double from one measurement to another.
- The percentages seem small, but it is a significant increase in absolute numbers.

Offences related to drug trafficking

- The data in this slide only relates to drug trafficking, not drug use
- Usually, drug trafficking rates correlate positively and significantly with drug consumption rates.
- These data are reports identified in external, best-known sources.

<https://www.statista.com/statistics/1258122/romania-drug-trafficking-crimes-diico/>

Deaths caused by drug addiction Romania

- 0.3% in 2020 (during the COVID-19 pandemic) represents 36,760 reported deaths with drug addiction as the main cause
- 0.4% in 2019 (before the COVID-19 pandemic) means 49,080 reported deaths with drug addiction as the main cause

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00149/default/table?lang=en>

Drugs probationers in Romania

	2023	2022	2021
Files with 1 offence	2179	1424	1460
Files with 2 offences	825	719	663
Files with 3 offences	95	131	114
Files with 4 offences	10	24	15
Files with 5 offences	4	9	8
Files with 6 offences	0	1	1
Files with 7 offences	1	1	1
Grand Total	3094	2309	2262

Drugs probationers in Bucharest

Current drugs probationers in Bucharest distribution on age

age interval	no of offenders
14 - 24	100
25 - 34	184
35 - 44	111
45 - 54	30
55 - 64	6
65+	6
Grand total	437

To be noticed:

- The biggest numbers are for the young adults, not necessarily for the teenagers.

Drugs probationers in Bucharest types of offences, 2023

Drug offences Bucharest / 2023	No of files	Total no of drug offences
drug trafficking operations		295
import/export of drugs		46
drugs for personal consumption		215
crimes provided for in Law no. 194/2011		12
Grand Total	437	568

To be noticed:

- A significant number of files contains **one or more drug offences**

- the numbers of drug trafficking offence and personal consumption are quite close.

So almost every offender on trafficking is also condemned for consumption

Protective factors analysis

	Education asset?	Employment asset?	Family Background asset?	Social Contacts asset?	Substance Abuse asset?	Community Functioning asset?	Thinking/Behavior asset?	Criminal Attitude asset?	Value Orientation asset?
Substance Abuse asset?	.816**	.302**	.201**	.459**	1				
Community Functioning asset?	.445**	.424**	.418**	.519**	.470**	1			
Thinking/Behavior asset?	.344**	.268**	.221**	.235**	.525**	.237**	1		
Criminal Attitude asset?	.392**	.291**	.406**	.300**	.312**	.709**	.443**	1	
Value Orientation asset?	.509**	.373**	.445**	.350**	.293**	.702**	.405**	.861**	1
total number of protective factors	.782**	.800**	.752**	.855**	.583**	.801**	.504**	.705**	.731**

- Protective factors correlates significantly mainly between them
- Their correlations with the risk factors are negative but insignificantly.
- So in those cases in which they exist, they do not prevent efficiently / effectively the appearance of the offence.

Risk correlations

	Underage	Previous adult conviction(s)	Violent criminal offense(s)	Earlier production term(s)	Pre-release failure technical(s)	Pre-release failure new crime(s)	Earlier prison term(s)	Confines on for disciplinary reasons	Less than 6 months since last incarceration on	No crime-free period of one year or more	Co-convicted	Total number of risk static factors
Earlier production term(s)	.251**	.638**	.236**	1								
Pre-release failure technical(s)	.215**	.136**	.356**	.237**	1							
Pre-release failure new crime(s)	.131*	.293**	.110*	.272**	.463**	1						
Earlier prison term(s)	.212**	.513**	.144**	.390**	.206**	.210**	1					
Confines on for disciplinary reasons	.014	-0.022	-0.009	-0.020	-0.005	-0.007	.185**	1				
Less than 6 months since last incarceration	.029	.107*	-0.018	0.038	-0.010	-0.014	.272**	.496**	1			
No crime-free period of one year or more	.118*	.134*	0.030	.185**	.108*	0.090	.109*	-0.013	0.087	1		
Co-convicted	.107*	0.093	.148**	0.084	.140**	0.009	0.090	-0.012	0.070	.1	1	
Total number of risk static factors	.499**	.717**	.402**	.697**	.421**	.375**	.634**	.131*	.201**	.367**	.462**	1
Risk Clinic score	.182**	.439**	.161**	.401**	.242**	.230**	.299**	0.029	0.085	.272**	.254**	.539**

- We have analysed 360 SERN files
- The risk coefficients correlates mainly with the others risk factors.
- The highest values are related with past behaviors. (past behavior predicts future behavior)
- Other significant correlations:
 - Underage correlates significantly with self injurious needs (.278**)
 - The same self – injurious needs are related with committing an offence within less than a year (.222**)
 - Significant negative correlation (-.328**) level of motivation and the overall risk clinic score

Needs Correlations

	Risk Clinic score	Less than 10	Less than 12 or equivalent	Unemployed	Lacks work skills	Family attachment limited	Family members criminally active	Affiliated with crime groups	Criminal friends
Difficulties with financial management	.269**	.119*	.125*	0.093	.202**	.246**	.144**	.175**	.171**
Linking actions to consequences is limited	.194**	0.004	.104*	0.064	0.093	.135*	.141**	0.035	.219**
Has difficulty with self-control	.348**	0.031	0.061	.117*	.295**	.210**	0.074	0.019	0.093
Negative attitude towards legal system	.231**	0.087	0.040	.159**	.164**	0.081	.115*	0.077	0.096
Denies crime or uses excuses to minimize	.153**	0.058	0.036	0.095	.171**	0.072	.146**	0.053	.118*
Disrespect for persons or property	.230**	.163**	0.028	0.068	.164**	.187**	.130**	.201**	0.080
Supports use of violence	.139**	.118*	0.079	0.030	.181**	.163**	.194**	.143**	0.046
Total number of needs	.539**	.432**	.443**	.354**	.551**	.402**	.343**	.344**	.519**
Needs clinic score	.803**	.216*	.197**	.159**	.316**	.268**	.208**	.145**	.296**

Most significant correlations

Many needs are correlated with the risk clinic score:

- Difficulties with financial management (.269**)

- Has difficulty with self-control (.348**)

- Supports the use of violence (.536**)

Some observation of probation officers (from the evaluation files)

- Male, 40 years, 3 risk: **prolonged history of drug** use and decisional deficiency.
- Male, 41 years, 3 risk: the need to maintain the drug abstinence and use methadone treatment; The need to take care of the **health problems**
- Male, 24 years, 3 risk: **psychiatric treatment** for anxiety
- Female, 41 years, 3 risk: need of **identity reposition**
- Male, 52 years, 3 risk: need of identity reposition

Instead of conclusions:

- Protective factors are not relevant in correlation with risk factors.

Drug users have mental health problems, financial difficulties and they use violence.

What will work to prevent recidivism?

- Age: 295 of 437 offenders are 25 – 44 years old.

Usually in probation there are first offenders.

Do the drug offenders started using drugs after adolescence or were identified as drug users late?

- Some offenders were identified as drug users while driving – what is the risk of accidents, for pedestrians or other drivers?

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ / REPORTS

Domenico ARENA,
THE DIRECTOR-GENERAL

“THE PROBATION SYSTEM IN ITALY”

**A Contribution by Italy’s Directorate-General
for the Enforcement of Non-Custodial Penal Sentences
to KIEV International Conference
*'Probation Reform: Opportunities to Choose the Future'***

Dear Authorities and Colleagues,

To illustrate Italy’s Probation system, the competent Directorate-General of the *Department for Juvenile and Community Justice* of the Ministry of Justice has chosen to start from the definition of "Community Measures and Sanctions" stemmed from the Recommendation CM/Rec (2017) 3 on the European Rules on community sanctions and measures, adopted by the Committee of Ministers on 22 March 2017: "*Sanctions and measures which maintain suspects or offenders in the community and involve some restrictions on their liberty through the imposition of conditions and/or obligations*".

Keeping defendants and offenders within their own community of origin, after committing a crime that inevitably creates a 'relational rupture' both with the victim and the community itself, implies that effective paths of social inclusion shall be identified for those persons subject to orders issued by the Judicial Authority as well as to ensure, at the same time, greater security.

With the 1975 Reform of the Penal System and its subsequent amendments, a number of different Community Sentences were introduced in Italy; the Probation Services called U.E.P.E.s were set up and charged with the operational enforcement of such measures.

The main field of U.E.P.E.s’ intervention is the enforcement of non-custodial penal sanctions and alternative measures to detention; to this end, Probation Officers develop and submit to the competent judiciary a Customized Treatment Program (P.E.I.) designed for each single offender and supervise their compliance with it. Probationers are assisted by a multi-professional team consisting of Social Workers, Educators and Psychologists.

U.E.P.E.s organizational model is centered on two macro-areas:

- i) the so called '*judicial probation*' (enforcement of: court-ordered Community Measures/Sanctions or Substitute Sanctions replacing Short Custodial Sentences)
- ii) the so called "*penitentiary probation*" (enforcement of: Alternative Measures to Detention or Security Measures, as well as cooperating in the Penitentiary Treatment of detainees).

Such operational model requests a great specialization of U.E.P.E.'s Probation Officers to adequately support and supervise convicted serving Alternative Measures to Detention or Community Sentences.

There are 4 main Areas of Intervention, as provided by Article 72 of Act No. 354 of 26 July 1975 and other regulations on the enforcement of penal sentences:

- i) assistance to and supervision of Probationers as well as of convicted entrusted to Social Service
- ii) support to and supervision of Home Detainees as well as of Probationers performing Community Service or serving substitute sanctions replacing detention
- iii) inquiry activities on the individual and social/family situation of inmates who apply for Alternative Measures to Detention or a Probation period
- iv) advisory activities upon the request of the Supervising Court/Judge with a view of granting, modifying, extending or revoking security measures and upon the request of the Prison Teams with a view of facilitating the offender's compliance to Prison Treatment.

U.E.P.E.s' capillary dissemination throughout the whole territory has created a service network that has made it possible to build a citizen-friendly Community Justice model, integrated both with other public/private resources as well as with local police forces strictly cooperating with Prison Police Units to achieve offenders' social reintegration and inclusion in the end.

With this in mind, new smaller organizational units both at Criminal Courts and at Penitentiary Institutions - known as 'Proximity Desks' - have been implemented throughout the territory, in order to provide a qualitatively better service for the ongoing proceedings.

The range of Probation Services offered in Italy is continuously growing as it can be seen: (https://www.giustizia.it/giustizia/page/it/carcere_e_probation)

– Probationary Assignment to a social service unit: for persons sentenced to less than 4 years; according to Article 47 of Act No. 354/75 this measure can be granted both to non-detained or detained persons (including convicted with a residual sentence not exceeding 4 years and is carried out outside the prison to avoid the negative impact caused by liberty deprivation and prison environment. The inmates admitted to such measure are entrusted to a local U.E.P.E. Unit for a period equal to that of the sentence to be served. Such measure is envisaged also for drug and alcohol addicts (Article 94 of Act 309/1990) and for HIV/AIDS inmates (Article 47-*quater* of Act NO. 354/75).

Please note that the removal of a foreign citizen, provided for by Article 16 of the *Consolidation Act on Immigration* (Legislative Decree NO. 286/1998), is also considered as an Alternative Measure to detention

– Home Detention: this measure consists in serving a sentence in one's own home or in another private residence or public place of care and assistance. Pregnant women or mothers of children under ten years of age living with them are entitled to serve their sentence in appropriate security Foster Houses

– Semi-liberty: this measure consists in allowing convicted and inmates to spend part of the day outside the prison in order to participate in work, educational or other activities useful for their social reintegration, on the basis of a Customized Treatment Program (P.E.I.), under the responsibility of the Prison Director.

Act No. 67 of 28 April 2014 has introduced a new form of Probation in the adult sector, with suspension of the criminal proceedings. Over the years, this measure had the greatest numerical and successful impact on Italy's entire Penal Enforcement System. With the suspension of the proceedings, the defendant is assigned to a local U.E.P.E. Unit to carry out a Treatment Program including compulsory, free activities such as Community Service which can be carried out for public institutions, social/health organizations or voluntary associations.

Finally, as of 1 January 2022, Substitute Sanctions replacing Short Custodial Sentences have also come into force: Substitute Home Detention, Substitute Semi-liberty, and Substitute Community Service are granted by the competent Judge, thus considerably reducing trial duration.

A wide range of non-custodial measures is now available in Italy's Penal System that makes it possible to modulate the sanctioning response in relation to the actual seriousness of the offence, thus designing penal enforcement in line with EU legislation and recommendations.

As it appears from the Table 1 below, over the years the Italian penalty system has been increasingly resorting to Non-custodial Sanctions and Measures in order to ensure the offender's social reintegration, thus contributing to a considerable reduction in recidivism and ensuring greater promotion of security in the community.

TABLE 1 – BENEFICIARIES OF NON-CUSTODIAL MEASURES SORTED BY TYPE OF MEASURE (2014 TO 2023)

Situation as of	Alternative Measures to Detention			Substitutive Sanctions		Security Measures	Community Sentencing		Community Measures	Total Number of Probationers
	Probationary Assignment	Home Detention	Semi-liberty	Semi-detention	Supervised Liberty	Liberty on parole	Community Service for breaking Anti-drug Laws	Community Service for breaking of Traffic Regulations	Probation with stay of proceedings	
31/12/2014	12.011	9.453	745	6	168	3.373	268	5.338	503	31.865
31/12/2015	12.096	9.491	698	7	192	3.675	365	5.589	6.557	38.670
31/12/2016	12.811	9.857	756	5	157	3.794	386	6.061	9.090	42.917
31/12/2017	14.535	10.487	850	6	168	3.769	447	6.673	10.760	47.695
31/12/2018	16.612	10.552	867	9	143	4.018	478	7.110	15.144	54.933
31/12/2019	18.191	10.338	1.028	2	109	4.154	617	7.706	18.227	60.372
31/12/2020	16.713	11.562	748	3	92	4.260	701	8.073	18.052	60.204
31/12/2021	19.327	11.171	812	5	115	4.565	597	8.185	24.400	69.177
31/12/2022	23.647	11.181	974	1	108	4.540	694	8.582	24.255	73.982
31/12/2023	28.252	11.782	1.142	0	34	4.854	865	9.533	26.084	82.546(*)

TABLE 2 – BENEFICIARIES OF SUBSTITUTE SANCTIONS REPLACING CUSTODIAL MEASURES AND OF COMMUNITY SENTENCING AS OF 31/12/2023

<i>Community Sentencing</i>			
Suspended Sentence	216	25	241
Total	216	25	241
<i>Substitutive Sanctions</i>			
Substitutive Home Detention	289	21	310
Substitutive Semi-liberty	2	1	3
Substitutive Community Service	1.367	143	1.510
Total	1.658	165	1.823

OPERATIONAL METHODOLOGIES

IN ITALY'S ENFORCEMENT OF NON-CUSTODIAL PENAL SENTENCES

The social complexity of offenders' background and the multifaceted problems often manifested by persons subject to judicial orders require U.E.P.E. Officers a multi-professional methodological approach to consider their vulnerability and ensuring global assistance and support. This allows to design Customized Treatment Programs (P.E.I.) suitable to

support defendants and offenders in an effective re-socialization pathway requesting a synergic network with all the stakeholders (health services, local authorities, schools, third sector), in a structuring activity developed by co-planning and integrated territorial planning methods.

Starting in 2018, a Pilot Project was launched with groups of inmates used as an environmental setting to promote individual and group empowerment. At a local level, this approach has resulted in involving increasing groups of defendant probationers and convicted serving Alternative Measures to Detention on topics such as: affectivity, individual accountability and mindfulness, critical review of the offence, support for parenting and, last but not least, support groups for gender-violence and domestic-violence offenders.

Finally, with a view to raising the awareness and commitment of local communities in the change paths of offenders, according to the Community Justice, U.E.P.E. Officers constantly encourage the involvement of organized groups, social promotion associations and volunteers that have made it possible to implement projects of urban requalification of peripheral areas by offenders, in a restorative dimension of the social rupture caused by their crimes.

CONCLUSIONS

Over the years, a functional and adequate Probation System has been developed in Italy, also in compliance with the EU recommendations, to ensure the full social reintegration of each offender who actively participates in the process of change, resulting in his/her return to home community. The main objective is to ensure the largest access to Community Measures and Sanctions, thus reducing custodial sentencing. This approach contributes to decrease recidivism rates and to strengthen local communities caring capacity.

The phenomenon of recidivism is constantly monitored by Italy's Ministry of Justice which has set up a permanent Observatory, whose working table is attended also by our Director-General of for the Enforcement of Non-Custodial Penal Sentences.

This Juvenile & Community Justice Department warmly thanks the organizers for their kind invitation to participate in the works of this important International Conference as a mutual opportunity for discussion and study on European Probation best practices.

Абрамович Євген,
викладач центру професійної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Гудим Денис,
викладач центру професійної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ЗАЛУЧЕННЯ ЗАСУДЖЕНИХ ДО ВІЙСЬКОВОЇ СЛУЖБИ ЯК АЛЬТЕРНАТИВА ВИКОНАННЮ ПОКАРАНЬ ТА ЙОГО ВПЛИВ НА ПЕНІТЕНЦІАРНУ СИСТЕМУ

Залучення засуджених до військової служби (мобілізація засуджених) – це складний і неоднозначний підхід до використання людських ресурсів, який може стати інструментом забезпечення конституційного обов'язку громадян України, доукомплектування Збройних Сил, підвищення ролі пенітенціарної системи в сучасних умовах воєнного стану і сприяти ресоціалізації та реінтеграції в суспільство осіб, що відбувають покарання.

Безперечно, інститут звільнення від покарання складається переважно з норм матеріального кримінального права. Однак діяльність, пов'язана зі звільненням (підготовча робота до звільнення, вирішення питань про вибір особами, котрі звільняються, місця проживання, їх працевлаштування тощо), і саме звільнення від покарання та його відбування (як судова процедура) потребують того, аби у цьому процесі брали участь різні за своєю природою і функціями органи держави. Тому звільнення від покарання регулюється також нормами кримінально-процесуального та кримінально-виконавчого законодавства (наприклад, ст. 537–539 КПК України, ст. 152–155 КВК України) [4, с. 172–175].

Амністування – це передбачений Законом України «Про амністію» один із видів звільнення певної категорії осіб, винних у вчиненні злочинів, від покарання. На підставі акта амністії особа може бути повністю звільнена від покарання [5, с. 114].

19 січня 2024 року у Верховній Раді було зареєстровано законопроект № 10419, який передбачає можливість амністії для певних категорій ув'язнених. За умови, що вони вирушать на фронт, враховуючи складну ситуацію, яка склалася у зв'язку зі вторгненням країни-агресора на територію України та введенням воєнного стану. Законопроектом пропонується надати можливість особам, які вже відбувають покарання та щодо яких застосують покарання, звернутись до прокурора із заявою для подальшого призову такої особи на військову службу під час мобілізації. Законодавець пропонує провести амністію стосовно громадян, які відбувають покарання, виявили бажання проходити військову службу і є придатними до неї.

Під час воєнного стану в Україні застосовувався і механізм президентського помилювання щодо засуджених, які вже мали військовий досвід.

Згідно з положеннями вищезгаданого законопроекту передбачається можливість звільнити від відбування покарання у виді позбавлення волі та від інших покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, осіб, визнаних винними у вчиненні необережних або умисних злочинів, які не є особливо тяжкими відповідно до статті 12 Кримінального кодексу України, а також осіб, кримінальні справи стосовно яких розглянуті судами, але вирок стосовно них не набрали законної сили.

Амністію пропонують не застосовувати до осіб, яким смертну кару в порядку помилювання замінено на позбавлення волі, і до осіб, яких засуджено до довічного позбавлення волі; які мають дві і більше судимості за вчинення умисних тяжких та/або особливо тяжких злочинів, крім випадків індивідуальної амністії; які вчинили або яких засуджено за злочини проти основ національної безпеки України, а також злочини, які передбачено статтями 115, 146–147, 152–156, 186, 187, 189, 255, 255-1, 257, 258–262, 305–321, 330, 335–337, 401–414, 426–433, 436, 437–442 Кримінального кодексу України.

Питання про амністію для засуджених, які виявляють бажання служити в армії, має багато аспектів. Це може бути корисним з огляду на мобілізацію додаткових військових сил та реабілітацію осіб, але також потребує ретельного розгляду, щоб уникнути можливих ризиків щодо безпеки та дисципліни. Вирішення цього

питання потребує комплексного підходу та врахування різних факторів, включно з правоохоронними та військовими стандартами.

Амністія для засуджених, які виявляють бажання служити в армії, може мати кілька плюсів:

1. Збільшення кількості військовослужбовців: Це може допомогти збільшити чисельність військових сил і підтримати їх потенціал у разі потреби.

2. Реабілітація засуджених: Для багатьох засуджених військова служба може бути способом перевиховання та повернення до суспільства, надаючи їм новий шанс на зміну життя.

3. Зниження перевантаження у в'язницях. Амністія дозволить зменшити перевантаження у в'язницях і звільнити місця для інших засуджених.

4. Можливість для засуджених продемонструвати відданість країні. Військова служба може дати їм можливість виправити свої помилки.

Проте важливо забезпечити, аби амністія для засуджених військовослужбовців була здійснена з обережністю та ретельним відбором кандидатів, щоб уникнути можливих ризиків для безпеки та дисципліни у Збройних Силах України.

Деякі потенційні мінуси амністії для засуджених, які бажають служити в армії, можуть містити:

1. Ризик безпеки. Деякі засуджені можуть мати кримінальний запис або інші проблеми, які становитимуть загрозу для безпеки військових сил.

2. Недостатня підготовка. Деякі засуджені можуть не мати необхідних навичок або підготовки для служби в армії. Тому потрібна військова підготовка.

3. Порушення дисципліни. Засуджені можуть мати складнощі з дотриманням військової дисципліни та стандартів.

4. Переваги для деяких засуджених: Амністія може створити враження, що деякі засуджені отримують переваги перед іншими, що викликати недовіру або невдоволення в суспільстві.

З цими ризиками пов'язані важливі питання безпеки та дисципліни, які потрібно ретельно розглядати перед реалізацією амністії для засуджених, які бажають служити в армії.

Амністія для засуджених, які виявляють бажання служити в армії, може вплинути на пенітенціарну систему таким чином:

1. Зменшення навантаження. Вибіркове звільнення засуджених може допомогти зменшити навантаження на в'язниці, дозволяючи пенітенціарній системі зосередитися на більш серйозних злочинах та реабілітації інших засуджених.

2. Втрата ресурсів. Мобілізація цих осіб може економічно вплинути на пенітенціарну систему, оскільки вона втрачає робочу силу. Після звільнення засуджених може виникнути потреба в заміщенні їхніх обов'язків у в'язницях, що вимагатиме додаткових ресурсів і зусиль для забезпечення нормального функціонування пенітенціарної системи.

3. Потреба у нових програмах. Для успішної реалізації амністії потрібна розробка нових програм реінтеграції та підготовки для засуджених, які вирішують служити в армії.

Залучення засуджених до служби в армії як альтернатива виконанню покарань може мати кілька впливів на пенітенціарну систему:

1. Зменшення навантаження. Звільнення засуджених від виконання покарань шляхом служби в армії може допомогти зменшити навантаження на установи виправної системи, особливо у випадках перевантаження або обмежених ресурсів.

2. Реабілітація. Деякі програми служби в армії можуть надавати засудженим можливість отримати нові навички, дисципліну та перспективи для майбутнього, що сприятиме їхній реабілітації та успішному поверненню до суспільства.

3. Ефективність програм. Важливо враховувати, що ефективність таких програм може варіюватися залежно від багатьох факторів, включно з організаційними можливостями армії, потребами та метою пенітенціарної системи країни.

У різних країнах світу існують різні практики щодо звільнення засуджених від виконання покарань в обмін на службу в армії. Деякі країни можуть мати програми, такі як альтернативні форми виконання покарань або служба у військових підрозділах. Особливості цих програм можуть містити вимоги до здоров'я, віку та інших факторів. Такі програми потребують згоди засудженого та можуть бути обмежені законодавством країни.

Зокрема, у Сполучених Штатах існують програми, які надають засудженим можливість вибору служби в армії як альтернативи виконанню покарань. Наприклад, програма "Military Pathways" дозволяє деяким засудженим особам вибрати вступ до військової служби замість відбування тюремного терміну. Ця програма має кілька позитивних наслідків для пенітенціарної системи США:

1. Зменшення перевантаження. Звільнення частини засуджених від виконання покарань допоможе зменшити перевантаження в'язниць.

2. Професійна підготовка. Участь у військовій службі надала засудженим можливість отримати нові навички та професійну підготовку, що може сприяти їхньому успішному поверненню до суспільства після відбуття покарання.

3. Дисциплінованість. Військова дисципліна та режим допомогли засудженим встановити режим і звички, які можуть бути корисними для їхнього виправлення.

Однак важливо підкреслити, що ці програми можуть мати свої виклики і потребують ретельної оцінки ефективності та відповідності законодавству.

Отже, вплив мобілізації засуджених на пенітенціарну систему залежатиме від різних факторів, включно з реалізацією програм реабілітації та реінтеграції, потребою в ресурсах тощо, вплине на доукомплектування української армії, що особливо актуально в умовах воєнного стану. Але це також може створити виклики, пов'язані з ефективністю використання ресурсів військових підрозділів для навчання та нагляду за засудженими, а також забезпеченням дисципліни та безпеки.

Список використаних джерел

1. Кримінально-виконавчий кодекс України : Кодекс України від 11.07.2003 № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#Text> (дата звернення: 13.04.2024).

2. Про застосування амністії в Україні : Закон України від 1 жовтня 1996 р. № 392/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 48. Ст. 263.

3. Кримінально-виконавче право України. Загальна та Особлива частини : підручник / О. М. Литвинов, А. Х. Степанюк, І. С. Яковець,

Є. С. Назимко; за заг. ред. О. М. Литвинова та А. Х. Степанюка. Київ : Дакор, 2015. 632 с.

4. Кримінально-виконавче право : практикум: навч. посібник / за заг. ред. В. В. Шабليстого. 2-ге вид., переробл. та доповн. Дніпро : Видавець Біла К. О., 2018. 180 с.

5. Музика А. А., Школа С. М. Актуальні проблеми практики застосування амністії і здійснення помилування в Україні. *Вісник Запорізького державного університету*. Запоріжжя, 2003. № 1. С. 114–118.

Андрущенко Тетяна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права і процесу
юридичного факультету
Пенітенціарної академії України;

Заболотній Іван,
курсант 3 курсу юридичного факультету
Пенітенціарної академії України

ЮВЕНАЛЬНА ПРОБАЦІЯ В УКРАЇНІ: ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ

Боротьба зі злочинністю серед неповнолітніх становить одне з найбільш актуальних соціальних завдань в українському суспільстві. Неповнолітні – це фундамент для формування майбутнього української нації, тому заходи, спрямовані на виправлення антисуспільних якостей неповнолітніх, мають бути милосердними.

В Україні інститут пробації був впроваджений 2015 року після ухвалення Закону України «Про пробацію». Таким чином був покладений початок формуванню нової системи роботи з неповнолітніми правопорушниками. І ув'язнення як форма покарання стало застосовуватися лише в найсерйозніших випадках кримінально-правової відповідальності [1, с. 184].

У цьому Законі зазначено, що пробація стосовно неповнолітніх являє собою систему наглядових та соціально-виховних заходів, які

застосовуються щодо осіб віком від 14 до 18 років. При здійсненні такої пробації мають бути враховані вікові та психологічні особливості неповнолітніх [2].

Особливістю пробації щодо неповнолітніх є те, що, окрім органу пробації, у здійсненні наглядових та соціально-виховних заходів також беруть участь органи і служби у справах дітей, установи й заклади, що забезпечують здійснення соціального захисту неповнолітніх та профілактику правопорушень. Варто зазначити, що соціально-виховна робота може проводитися із залученням батьків та інших законних представників неповнолітніх правопорушників.

Одним з елементів реформи системи кримінальної юстиції щодо неповнолітніх стало створення спеціальних установ – центрів ювенальної пробації. На території України діють 14 таких центрів [3].

У центрах застосовується методика роботи з неповнолітніми правопорушниками, що відповідає стандартам Канади та Європи. Тут працюють досвідчені психологи, ювенальні інспектори і соціальні працівники, які завжди готові прийти на допомогу підлітку, що опинився в складній ситуації.

Основною метою такого центру є забезпечення підтримки та допомоги підліткам, які вчинили правопорушення та були засуджені до виконання певних видів кримінальних покарань, що не стосуються позбавлення волі. Психологи й педагоги центру працюють відповідно до системи, яка передбачає індивідуальний підхід до кожного підлітка. Вони ставлять за мету розібратися у причинах, які спонукали підлітка вчинити правопорушення, та виправити ці причини. Працівники пробації в межах цього центру співпрацюють з підлітками, аби з'ясувати, що їх мотивує до вчинення злочинів, та усувати ці причини, досліджуючи мікро- та макросередовище, яке впливає на формування особистості правопорушника, замість простого покарання. Згідно зі статистикою абсолютна більшість неповнолітніх, які пройшли програми пробації, виправляються та не вдаються до повторних правопорушень [4].

Пробаційні програми щодо неповнолітніх правопорушників є одним з найефективніших методів проведення соціально-виховної роботи. Вони спрямовані на реабілітацію та ресоціалізацію неповнолітніх, які вчинили правопорушення, з метою запобігання повторних злочинів і підтримки соціальної інтеграції цих осіб. Пробаційні програми розробляються з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей та ризиків, пов'язаних з кожним підлітком.

Ці програми спрямовані на інтеграцію неповнолітніх у суспільство та забезпечення їхнього позитивного соціального функціонування. Вони охоплюють навчання, професійну підготовку, допомогу в пошуку роботи та інші заходи. Учасники пробаційних програм мають регулярний супровід від працівників пробації, який містить консультації, планування цілей, виконання умов, а також моніторинг та оцінку прогресу.

Пробаційні програми надають неповнолітнім можливість отримати психологічну підтримку та консультування, що допомагає їм розуміти причини своєї відхиленої поведінки, працювати над зміною негативних установок та розвивати позитивну самооцінку [5, с. 447].

Враховавши все вищезазначене, можна зробити висновок, що ювенальна пробація – це система наглядових та соціально-виховних заходів, які застосовуються щодо неповнолітніх правопорушників. Центри ювенальної пробації здійснюють пробацію щодо неповнолітніх головним чином завдяки впровадженню індивідуальних пробаційних програм. Такі програми допомагають неповнолітньому правопорушнику стати на шлях виправлення, ресоціалізуватися та інтегруватися у суспільство.

Список використаних джерел

1. Гриценко Є. С. Ювенальна пробація як механізм подолання злочинності неповнолітніх. URL: http://www.lsej.org.ua/2_2019/50.pdf (дата звернення: 01.04.2024).
2. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 02.04.2024).
3. Центри ювенальної пробації : пробація України. URL: <http://surl.li/sfvgb> (дата звернення: 02.04.2024).
4. Сімакова С. І. Ювенальна пробація як механізм запобігання злочинам неповнолітніх в Україні. URL: <http://surl.li/sfvhs> (дата звернення: 03.04.2024).
5. Гусак А. П. Особливості використання ювенальної пробації. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/22705/1/2524-0374.2023-6.104.pdf> (дата звернення: 03.04.2024).

Бабич Анна,
старший викладач центру спеціальної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Калгіна Ірина,
старший викладач центру спеціальної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ЕМПАТІЯ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРОБАЦІЇ

Вміння побудувати конструктивні стосунки спирається на встановлення ефективної комунікації, невіддільною частиною якої є емпатія. Здатність поставити себе на місце інших людей допомагає зрозуміти хід їхньої думки, очікування, потреби, проблеми, мотивацію.

Взаємодія такого роду базується на відчутті людьми одне одного, розумінні, емпатії. У двосторонній діяльності саме емпатія допомагає налагодити і збалансувати міжособистісну взаємодію, робить поведінку людини соціально обумовленою.

Емпатія – збагнення емоційного стану, проникнення-вчування в переживання іншої людини. Розуміння іншої людини шляхом емоційного вчування в її переживання [1, с. 129].

Емпатія в сучасній науці найчастіше розглядається як сприйняття емоційних станів іншої людини у формі співчуття чи співпереживання, розуміння емоційного стану іншої людини, проникнення в її переживання, що проявляється та розвивається у процесі набуття життєвого досвіду та є невід’ємною складовою емоційного інтелекту. Уперше поняття «емпатія» у психології використав Е. Титченер, узагальнивши поширені у філософській теорії вчування Е. Кліфорда і Т. Ліпса ідеї про симпатію.

Т. Коломієць вказує, що емпатія забезпечує насиченість міжособистісної взаємодії, варіативність, емоційну складність, тому аналіз емпатії як здатності особистості сприймати почуття іншої людини, занурюватися в її емоційні стани, розділяти її емоційне життя та емпатійно реагувати на них дає можливість констатувати

сублімацію емоційних переживань однієї людини в емоційне життя іншої та впливу на нього [2, с. 302–312].

Для глибшого розуміння поняття емпатії та її ролі у професійній діяльності персоналу служби пробації нам необхідно врахувати, що емпатію в науковій літературі розглядають з кількох напрямів.

По-перше, як явище емоційне, засноване на механізмах проєкції та наслідування реакцій людини.

По-друге – когнітивне, що базується на інтелектуальних процесах: аналогії, порівнянні та ін.

І, нарешті, предикативне – що проявляється як здатність передбачати емоційні реакції іншої людини в певних ситуаціях.

Емпатія у своєму прояві набуває такі особливі форми:

1) співпереживання – переживання тих самих емоційних станів, що відчуває інший, через їх ототожнення;

2) співчуття – переживання власних емоційних станів у зв'язку з почуттями іншого.

Дієва та емоційна підтримка у взаємодії залежить від рівня прояву цих форм.

Розвиток емпатії у професійній діяльності пов'язаний зі збільшенням досвіду спостереження або безпосереднім переживанням професійно значущих подій, оцінок їх наслідків, характеру труднощів, з якими стикається працівник або правопорушник.

Оскільки комунікація між людьми, спілкування і тісна взаємодія є невід'ємною частиною професійної діяльності працівників служби пробації, надзвичайно важливою особистісною властивістю співробітників служби пробації можна визначити емпатію. Згідно з Рекомендацією СМ/Rec (2010)1 Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробацію служба пробації повинна враховувати особливості особистостей правопорушників, їхні особисті обставини і проблеми для того, щоб поводитися з ними справедливо. Виховна дія має здійснюватися без дискримінації за ознаками статі, раси, кольору шкіри, мови, віросповідання, фізичних вад, сексуальної орієнтації, політичних та інших поглядів, національного або соціального походження, належності до етнічних меншин, наявності власності та ін. [3].

Серед вимог до співробітників пробації, прописаних у вищезазначеній Рекомендації, можна виділити чесність, гуманність,

професіоналізм і особисті якості, що є важливими для виконання складних обов'язків, які на них покладені [3].

У Законі України «Про пробацію» виділені принципи, на яких ґрунтується діяльність служби пробації. Серед них слід зокрема відзначити повагу до людської гідності, принцип рівності перед законом, диференційованого та індивідуального підходу, конфіденційності, неупередженості тощо [4].

Ми вважаємо, що розвиток емпатії є необхідною умовою ефективної діяльності та психологічної компетентності працівників пробації.

Як соціально-психологічний феномен емпатія є властивістю людини, яка забезпечує співпереживання та співчуття, зменшує психологічні бар'єри та сприяє розумінню взаємин, почуттів, психічних станів іншої особи, що відповідає вимогам, які висуваються до працівника пробації. Також вона сприяє розвитку такої важливої властивості працівників, як уміння викликати довіру, щирість та відкритість в іншій людині під час спілкування, уміння поставити себе на місце іншого, щоб зрозуміти внутрішній стан та поведінку і вчинки співрозмовника.

Розвинута емпатія має стати провідником між працівником пробації та її суб'єктом, адже вона дає змогу зрозуміти його психоемоційний стан, правильно встановити контакт, адекватно реагувати на поведінку і певною мірою прогнозувати її.

Список використаних джерел

1. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Харків : Прапор, 2007. 640 с.
2. Коломієць Т. Емпатія в структурі соціально-психологічної адаптації студентів до умов навчання у вищому навчальному закладі. // Проблеми сучасної психології : збірник наукових праць КПНУ імені Івана Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. 2012. Випуск 15. С. 302–312.
3. Рекомендація CM/Rec (2010)1 Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробацію : прийнята Комітетом Міністрів 20 січня 2010 р. URL: <https://rm.coe.int/16806f4097> (дата звернення: 25.03.2024).
4. Про пробацію : Закон України від 15.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 25.03.2024).

Борець Юлія,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Пенітенціарної академії України

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ЗЛОЧИННОЇ ПОВЕДІНКИ НЕПОВНОЛІТНІХ СУБ'ЄКТІВ ПРОБАЦІЇ

Результати емпіричних досліджень у сфері вивчення неповнолітніх правопорушників свідчать, що підліток найчастіше може вчинити злочин під безпосереднім впливом однолітків чи дорослих, підкоряючись тиску натовпу. У більшості таких дітей у структурі особистості переважають негативні якості: лінь, слабкість, безвідповідальність, конформізм, агресивність.

Важливою умовою формування особистості важкого підлітка є переважно негативні сімейні умови, насильство з боку батьків або родичів, зловживання ними алкогольними напоями та наркотичними речовинами, їх антисоціальна поведінка, яка порушує норми моралі та права в соціумі і т.д.

Бувають випадки, коли спотворену моральну атмосферу навколо неповнолітнього створюють люблячі батьки, які не мають достатньої педагогічної культури. Для важковиховуваних дітей зазвичай характерне негативне ставлення до навчання, що в результаті протиставляє їх колективу класу чи школи. У більшості випадків до підлітків-правопорушників належать ті, хто не знайшов себе у шкільному колективі через прояви конфліктної поведінки та негативних стосунків.

Отже, антисоціальна поведінка неповнолітнього взаємодетермінована впливом багатьох факторів, передусім зовнішнім соціальним середовищем, індивідуально-психологічними особливостями, які визначають адекватність його реагування на різні «життєві невдачі».

Доречно зазначити вплив загальних криміногенних чинників, які є результатом глибоких соціально-економічних, політичних, моральних та психологічних протиріч. Розшарування суспільства, соціально-економічна нерівність, відсутність реальних можливостей

задоволення матеріальних та нематеріальних потреб, бідність, вимушена трудова міграція, смерть батьків, розпад сімей – ось деякі з таких факторів.

Існують численні пояснення злочинної поведінки дітей, які втілились у відповідних теоріях. Більшість таких теорій сконцентровані на ролі тих чи інших складових мікросередовища, які негативно впливають на процес соціалізації неповнолітніх.

Саме на мікрорівні проблеми в сім'ї, у школі, серед найближчого оточення поєднані з проблемами перехідного віку і здоров'я, призводять до появи серед неповнолітніх великої групи ризику. Як вважають кримінологи різних країн, важко точно визначити кількість таких дітей. Приблизний склад групи ризику – майже 25 % усіх неповнолітніх до 17 років. Саме такі діти найчастіше мають проблеми із законом. До групи ризику належать безпритульні діти, яких в Україні налічується близько 200 тисяч.

Особливо на формування дитини впливає сфера проведення дозвілля. Беззмістовне, бездіяльне витрачання вільного часу в групі однолітків або старших товаришів разом з алкогольними напоями призводить до того, що такий спосіб життя стає звичкою, потім формує відповідні залежності. Потреба в самоствердженні за відсутності позитивних нахилів і відповідних можливостей призводить до негативних форм активності.

Велика кількість дітей, яких можна назвати дітьми вулиці, є тим сприятливим фактором, який збільшує їх втягнення у проституцію, насилля, вживання (розповсюдження) наркотиків, торгівлю людьми, трудову експлуатацію.

Макросередовище може негативно впливати на формування особистості дитини через засоби масової інформації. За короткий проміжок часу зросла інтенсивність інформаційних впливів. Однак найпотужніші джерела інформації (телебачення, газети, радіо, не кажучи вже про інтернет) у тандемі з рекламними агенціями почали концентруватися на досить вульгарних, примітивних, часом жорстких зразках масової культури. Деякі з них прямо пропагують насильство, розпусту. Оскільки для підліткового віку характерне наслідування поведінки дорослих, щоденне споглядання та сприйняття такої інформації багато в чому формує спотворений світогляд дитини.

Для запобігання вчиненню правопорушень та скоєнню злочинів неповнолітніми необхідно розвивати такі соціальні

цінності: політичні (суверенітет, незалежність, демократія, право нації на самовизначення); правові, ідеологічні (мир, свобода, рівність, справедливість, толерантність); економічні (економічний добробут, матеріальний добробут, економічна стабільність); соціальні (соціальна стабільність, особистісна самореалізація, соціальна захищеність).

Залучення підлітків до правової культури збагачує духовне життя. Водночас знання своїх прав та обов'язків розширює можливості реалізації, зокрема у своїх цілях. Юридичне виховання зміцнює життєву позицію, підвищує громадянську активність, загострює почуття непримиренності до негативних явищ.

Головне завдання правового виховання – озброєння дітей знаннями законів, підвищення юридичної обізнаності, систематичне інформування про актуальні питання права. Правові знання є тим підґрунтям, на якому формується правова свідомість. Вони допомагають співвідносити власні вчинки і поведінку, своїх товаришів не лише із загальновідомими моральними нормами, а й з вимогами законів, коригувати свої дії, змінювати у правильному напрямі. Значна частина школярів хоча й не знає конкретних норм права, але не вчиняє правопорушень. Регулятором поведінки в цьому разі є дотримання норм моралі та звичаїв. Такі діти не завдають шкоди іншим, не скоюють крадіжок та інших правопорушень, тому що керуються в конкретній ситуації певними моральними принципами.

Приємно відзначити той факт, що держава нині розуміє важливість вирішення цього питання і бачить його реалізацію спільно з громадськими структурами. Це правильний крок до побудови суспільства, в якому органи влади та громадяни дотримуватимуться встановленого правопорядку. Якби держава обрала інший шлях і самостійно вирішила це питання, спираючись лише на офіційно підпорядковані структури, то сьогодні ми мали б обмежену сферу реалізації процесу правового виховання, яка не охопила б повною мірою маси – головних виконавців верховенства права.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 14.04.2024).

Висоцький Богдан,
аспірант кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
Пенітенціарної академії України

ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ПІД ЧАС МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ПО КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ

Глобалізаційні процеси вимагають розробки спільних підходів для підвищення ефективності боротьби з транснаціональною злочинністю. Це передбачає розширення співпраці, особливо між правоохоронними та судовими органами різних країн. Проведення кримінального слідства та доведення фактів, необхідних для законного та обґрунтованого винесення вироку у справах, пов'язаних з кримінальними порушеннями, вчиненими іноземцями на території України, громадянами України за кордоном або міжнародними злочинними групами, можливе лише через впровадження ефективного міжнародного механізму.

Необхідність міжнародного співробітництва під час проведення кримінального судочинства породила один з найважливіших принципів міжнародного права – принцип співробітництва держав відповідно до Статуту ООН.

Згідно зі статтею 541 частини 1 Кримінального процесуального кодексу України міжнародна правова допомога визначається як проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, які є необхідними для досудового розслідування, судового розгляду або виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою [1].

Міжнародне співробітництво під час кримінального провадження передбачає вжиття необхідних заходів для надання міжнародної правової допомоги. Це охоплює вручення документів, виконання окремих процесуальних дій, видачу осіб, що скоїли кримінальне правопорушення, тимчасову передачу осіб, перейняття кримінального переслідування, передачу засуджених осіб та виконання вироків.

Натомість інші форми міжнародного співробітництва під час кримінального провадження можуть застосовуватися, якщо це передбачено відповідним міжнародним договором України, окрім положень Кримінального процесуального кодексу України.

Порядок направлення запиту до іншої держави, розгляду центральним органом України запиту іншої держави або міжнародної судової установи та виконання такого запиту регулюються Кримінальним процесуальним кодексом України та чинними міжнародними договорами України.

Процесуальні дії, які можуть бути проведені в рамках надання міжнародної правової допомоги, містять будь-які дії, передбачені положеннями Кримінального процесуального кодексу України або відповідним міжнародним договором. Суд, прокурор або слідчий, узгоджуючись з прокурором, направляє запит до уповноваженого (центрального) органу України щодо міжнародної правової допомоги в кримінальному провадженні [3].

Уповноважений (центральный) орган України ретельно аналізує запит на його обґрунтованість і відповідність вимогам законодавства та міжнародних угод України. Якщо ухвалено рішення про подальше направлення запиту, уповноважений орган України у десятиденний строк надсилає його уповноваженому (центральному) органу запитуваної сторони безпосередньо або через дипломатичні канали.

У випадку відмови у направленні запиту всі матеріали протягом десяти днів повертаються відповідному органу України із зазначенням виявлених недоліків, які слід усунути, або з поясненням причин, що унеможливають направлення запиту.

Стаття 552 Кримінального процесуального кодексу України у частині 1 визначає загальне положення щодо вмісту та форми запиту про міжнародну правову допомогу, які повинні відповідати вимогам цього Кодексу або відповідного міжнародного договору України, що застосовується у конкретному випадку. Запит може бути оформлений у формі доручення.

До запиту, що стосується допиту особи як свідка, потерпілого, експерта, підозрюваного або обвинуваченого, додається належним чином засвідчений витяг відповідних статей цього Кодексу для роз'яснення особі її процесуальних прав і обов'язків. До запиту також додається перелік питань, що слід поставити особі, або інші відомості, які необхідно отримати від особи.

До запиту, що стосується проведення обшуку, огляду місця події, вилучення, арешту чи конфіскації майна або інших процесуальних дій, дозвіл на проведення яких надається судом згідно з КПК, додається інформація про докази, які обґрунтовують потребу у відповідних заходах. Не потрібно надавати інформацію згідно з пунктами 4, 5, 8 частини 2 статті 552 КПК до запиту про вручення особі документів або викликів до суду. На стадії досудового розслідування запит про міжнародну правову допомогу погоджується у письмовій формі прокурором, який здійснює нагляд за дотриманням законів під час проведення досудового розслідування.

Докази та відомості, отримані від запитуваної сторони в результаті виконання запиту про міжнародну правову допомогу, можуть бути використані лише у кримінальному провадженні, якого стосувався запит, крім випадків, коли досягнуто домовленості про інше із запитуваною стороною [2].

Отже, засади проведення процесуальних дій під час міжнародного співробітництва у кримінальних провадженнях визначаються чинним законодавством та міжнародними договорами України. Згідно з Кримінальним процесуальним кодексом запити на міжнародну правову допомогу повинні відповідати вимогам кодексу або відповідного міжнародного договору.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n5786> (дата звернення: 15.04.2024).
2. Антонюк А. Б. Процесуальні засади міжнародного співробітництва при розслідуванні кримінальних правопорушень : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Державна фіскальна служба України, Університет державної фіскальної служби України. Ірпінь, 2016. 220 с.
3. Омаров А. А. Проблемні питання застосування інституту підслідності при здійсненні окремих форм міжнародного співробітництва у сфері кримінального судочинства. *Науковий вісник публічного та приватного права*. Київ, 2016. Вип. 3. С. 250–253.

Віговський Віталій,
старший викладач кафедри
підвищення кваліфікації
працівників пробації,
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Косов Олександр,
старший викладач кафедри
підвищення кваліфікації
працівників пробації
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ВОЛОНТЕРСТВО У ПРОБАЦІЇ – ВАЖЛИВИЙ КРОК ДОПОМОГИ ЛЮДЯМ, ЯКІ ОСТУПИЛИСЯ В ЖИТТІ

Волонтерство у пробації – це допомога людям, які оступилися в житті, вчинили злочин, але не становлять загрози для життя і здоров'я інших людей та відбувають покарання в громаді.

Ці люди, суб'єкти пробації, прагнуть позитивних змін і хочуть стати частиною громади, проте мають різноманітні проблеми й потреби, які самостійно не можуть вирішити.

Волонтери – це люди, які допомагають тим, кому це потрібно та надають підтримку клієнтам пробації, вони дарують їм надію на краще, а в суспільстві розвінчують стереотипи та долучаються до забезпечення безпеки.

Основним завданням волонтерів пробації є сприяння уповноваженому органу з питань пробації у здійсненні нагляду за суб'єктами пробації і проведенні з ними соціально-виховної роботи та надання комплексної допомоги і соціалізації громадян, які перебувають у конфлікті із законом.

Відповідно до Положення про організацію діяльності волонтерів пробації, затвердженого наказом Міністерства юстиції України від 17.01.2017 № 98/5, передбачається, що діяльність волонтерів пробації здійснюється відповідно до Закону України

«Про волонтерську діяльність» з урахуванням особливостей, визначених Кримінально-виконавчим кодексом України, Законом України «Про пробацію» та нормативно-правовими актами, що регулюють організацію пробації.

До кандидатів у волонтери пробації висуваються такі вимоги:

1. Бажання працювати та позитивний настрій, стресостійкість, добре розвинені комунікативні навички;
2. Налаштованість допомагати у вирішенні соціальних питань, забезпечення увагою і спостереженням, проведення тематичних заходів;
3. Важливим критерієм є повноліття. Саме з 18 років можна долучитись до волонтерства в пробації.
4. Волонтерами пробації не можуть бути люди, що мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість. Водночас долучитися можуть ті, які відбули кримінальне покарання, пройшли шлях ресоціалізації та готові ділитися своїм досвідом з іншими.

Станом на 05.07.2023 року 433 уповноважені органи з питань пробації уклали 911 договорів про співробітництво з 860 волонтерами, які залучаються до різних напрямів роботи із суб'єктами пробації. 6 % волонтерів пробації співпрацюють з двома і більше органами пробації.

Волонтери пробації не визначають завдання самостійно. Спільно з працівниками органів пробації вони розробляють план участі волонтера і роботу з кожним клієнтом пробації.

Волонтери пробації залучалися до таких напрямів роботи:

1. Навчання та освоєння в суспільстві.
2. Волонтер стає для підопічних наставником, який навчає та дає корисні поради, а інколи допомагає зробити важливий крок до позитивних змін.
3. Волонтер може навчити взаємодіяти в команді, опанувати нове захоплення чи знайти правильних друзів тощо. Він також може організувати або долучитися до проведення різноманітних освітніх і культурних заходів, які сприятимуть розширенню кругозору клієнтів пробації, вихованню в них почуття прекрасного та мотивуватимуть до позитивних змін.
4. Невирішені проблеми є ризиком вчинення нових правопорушень.
5. Допомога з працевлаштуванням.

Більшість суб'єктів пробації хочуть працювати та дбати про себе і свою родину. Хтось втратив роботу і не знає, куди податися, чи досі не наважився піти у центр зайнятості, або просто не знає, як переглянути вакансії в інтернеті.

Знання і досвід волонтера в такому випадку є дуже цінними: він, наприклад, допомагає скласти резюме, підготуватися до співбесіди чи знайти те, що подобається підопічному. Волонтер може сприяти розвитку підопічного. Важливо, аби клієнт пробації розумів, що він має перспективу і шанс на щасливе майбутнє.

6. Підтримка і поради.

Освіта і працевлаштування – дуже важливі речі. Проте це все стає неможливим, якщо людина не відчуває підтримки. Стань для свого підопічного наставником, який може вислухати, підтримати і порадити. Часто людям потрібна лише звичайна розмова, щоб повірити у себе. Кожен потребує друга, а волонтер – це людина, яка стає для підопічного близьким та вірним товаришем, якому можна довіритись, відкритись та поділитись думками.

Допомога у пробації може бути різною, вона не обмежується лише кількома пунктами.

Таким чином, хто ж може стати волонтером у пробації? Відповімо: кожен, хто хоче змінювати світ!

Змінювати світ і робити добрі справи можна по-різному. Волонтерство в пробації – одна з таких можливостей.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 21.04.2024).

2. Про волонтерську діяльність : Закон України від 19.04.2011 р. № 3236-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 42. Ст. 435.

3. Про затвердження Положення про організацію діяльності волонтерів пробації : наказ Міністерства юстиції України від 17.01.2017 р. № 98/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0065-17#Text> (дата звернення: 07.04.2024).

4. Висоцька О., Янчук О. Multitool PRO. Інструменти та методики соціально-виховної роботи у пробації: методичний посібник. URL: <https://drive.google.com/file/d/1CwUuh1K1chyPuf0pW7Ef8kxcZSS8T923/view> (дата звернення: 02.03.2024).

Волеваха Ірина,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Пенітенціарної академії України

НАСИЛЛЯ В ЖИТТЄВОМУ ПРОСТОРІ СУЧАСНИХ ПІДЛІТКІВ

На жаль, проблема застосування насилля в міжособистісних взаєминах досі не втрачає гостроти у сучасному суспільстві. Це стосується всіх соціальних верств та вікових груп, але особливо вразливими в цьому плані є діти та підлітки. Оскільки їх особистість перебуває у стадії формування, особистісні кордони не завжди є усвідомлюваними та міцними, тому представники саме цієї вікової категорії особливо чутливі до зовнішніх травмувальних впливів.

З метою з'ясування оцінок підлітків місця насильства у своєму життєвому просторі було проведено дослідження серед учнів сьомих та восьмих класів загальноосвітніх навчальних закладів м. Чернігова, участь у якому взяли 427 осіб. Спочатку з ними провели групові заняття, де було роз'яснено поняття насильства, описано основні його види, зроблено огляд законів та положень, які стосуються насильства, проведено вправи щодо розрізнення видів насильства та ін.

Далі підлітки отримали завдання відповісти на два питання:

1. Чи доводилося Вам стикатися з насильством щодо Вас? Якщо так, то де, з якими його видами?
2. Чи доводилося Вам бути свідком насильства? Якщо так, то де і якого саме?

Відповіді оформляли таким чином: учасники малювали на аркуші паперу власне «Я»; відповіді на перше питання вносили навкруги «Я» (перше коло); відповіді на друге питання вносили навкруги першого кола (друге коло).

Було отримано відповіді хоча б на одне питання від 328 учасників. 99 учасників (23 %) здали аркуші лише з малюнком власного «Я». На мою думку, для частини учасників це може свідчити про оцінку свого життєвого простору як вільного від насильства. Але також це може бути свідченням небажання деяких респондентів ділитися власним досвідом через певні причини.

Обробка результатів показала, що всі декларовані респондентами випадки насильства на обох рівнях (колах життєвого простору) відбувались у чотирьох видах середовища: сімейне, шкільне, громадські місця, соціальні мережі (інтернет). Результати подано у табл. 1 і табл. 2. Відсотки вираховувались від загальної кількості учасників опитування.

Таблиця 1

Результати відповіді на питання «Чи доводилося Вам стикатися з насильством щодо Вас? Якщо так, то де, з якими його видами?»

Типи середовища	Кількість відповідей (% від загальної кількості респондентів) за видами насильства				Кількість відповідей за типами середовища
	Психологічне насильство	Сексуальне насильство	Фізичне насильство	Економічне насильство	
Сім'я	119 (28 %)	5 (1,2 %)	71 (17 %)	43 (10 %)	238 (56 %)
Школа	116 (27 %)	6 (1,4 %)	62 (15 %)	15 (4 %)	199 (47 %)
Громадські місця	53 (12 %)	10 (2 %)	50 (12 %)	10 (2 %)	123 (29 %)
Соціальні мережі Інтернет	44 (10 %)	8 (1,9 %)	н/з	1 (0,2 %)	53 (12 %)
Всього	332	29	183	69	613

Як бачимо з результатів, найбільше респондентів стикалися з проявами психологічного насильства щодо себе (332 відповіді з 613 отриманих), на другому місці – фізичне насильство (183 відповіді). Головними типами середовищ, де трапляються випадки насильства, є сімейне середовище та школа – їх вказали, відповідно, 56 % і 47 % учасників. З одного боку, такий результат можна пояснити тим, що саме у цих типах середовища респонденти мають найбільшу кількість та інтенсивність соціальних контактів, але все-таки, на мою думку, це не є підставою для ігнорування гостроти проблеми сімейного та шкільного насилля. Також не має вводити в оману порівняно низький відсоток сексуального насильства – 5 % від загальної кількості учасників, зважаючи на тяжкість наслідків та схильність багатьох постраждалих замовчувати такі випадки.

Таблиця 2

Результати відповіді на питання «Чи доводилося Вам бути свідками насильства? Якщо так, то де, якого саме?»

Типи середовища	Кількість відповідей (% від загальної кількості респондентів) за видами насильства				Кількість відповідей за типами середовища
	Психологічне насильство	Сексуальне насильство	Фізичне насильство	Економічне насильство	
Сім'я	30 (7 %)	1 (0,2 %)	32 (7 %)	19 (4 %)	82 (19 %)
Школа	58 (14 %)	3 (0,7 %)	78 (18 %)	13 (3 %)	152 (36 %)
Громадські місця	57 (13 %)	15 (4 %)	113 (26 %)	16 (4 %)	201 (47 %)
Соціальні мережі інтернет	26 (6 %)	33 (8 %)	36 (8 %)	2 (0,5 %)	97 (23 %)
Всього	171	52	259	50	532

З табл. 2 ми бачимо, що найбільша кількість випадків насильства, свідками якого стають опитані підлітки, трапляються в громадських місцях та шкільному середовищі. Про це повідомили, відповідно, 47 % і 36 % учасників опитування. Серед видів насильства, свідками якого були учасники, на перше місце вийшло фізичне насильство – 259 відповідей з 532 отриманих, причому найчастіше респонденти спостерігають його у громадських місцях – 26 % учасників. На друге місце потрапило психологічне насильство. Головним джерелом демонстрації сексуального насильства є інтернет, однак привертає до себе увагу той факт, що 4 % учасників були свідками сексуального насильства у громадських місцях.

Таким чином, дослідження показало, що в життєвому просторі переважної більшості опитаних підлітків присутнє насильство, яке вчиняється щодо них самих та/або щодо інших людей, і підлітки є свідками такого насильства. Вважаю за доцільне разом з правовими заходами запобігання насильству щодо дітей та підлітків здійснювати психолого-педагогічну роботу із самими підлітками з метою формування в них повного розуміння цього феномену та нульової толерантності до будь-яких його проявів.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 12.04.2024).

Гончаренко Оксана,
доктор економічних наук,
професор,
начальник кафедри економіки
та соціальних дисциплін
Пенітенціарної академії України

СТАНОВЛЕННЯ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ: СВІТОВА ПРАКТИКА

Одним із напрямів реформування кримінальної юстиції стало створення служби пробації в Україні, в основу діяльності якої покладено досвід європейських країн. З ухваленням Закону України «Про пробацію» визначено її функції та методи роботи, кваліфікаційні вимоги до персоналу, а також забезпечено реалізацію принципів людиноцентризму та гуманності.

На думку Татаренка Г. В., поява інституту пробації зумовлена світовими соціальними і культурними тенденціями, орієнтиром яких стали ідеї гуманізму та неспроможність в'язниці повернути до суспільства осіб, що відбували там покарання, як повноправних його членів [3, с. 166]. Інститут пробації в Україні охоплює заходи реабілітації засуджених, соціальну допомогу, ресоціалізацію, заходи соціальної підтримки і контролю, які повинні вирішити завдання запобігання повторному вчиненню нових злочинів [5, с. 187]. Адже пробація в перекладі з англійської мови трактується двояко – випробування або умовне звільнення від покарання, а в перекладі з латини – віддати під нагляд.

Тому, на думку Ю. Резніка, пробацію можна трактувати: як соціальну роботу з правопорушниками, як різновид кримінального покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або умовне звільнення від покарання з випробуванням, або як ланка, що поєднує кримінальну юстицію і соціальну роботу [2, с. 101].

Закон України «Про пробацію» визначає пробацію як систему наглядових та соціально-виховних заходів, які застосовуються до особи, що порушила закон, за рішенням суду, а система пробації визначається особливостями правового статусу осіб у системі правосуддя: досудова, наглядова і пенітенціарна [1].

Світова спільнота розглядає пробацію як заходи кримінально-правового регулювання, які, з одного боку, полягають у здійсненні

нагляду і контролю, а з іншого – індивідуальної роботи з правопорушниками, супроводі і підтримці, яка спрямована на їх ресоціалізацію і подальшу реінтеграцію в суспільство. Варто зазначити, що у кримінальних кодексах Англії, США, Швеції пробація внесена до системи покарань.

Зокрема, у США найчастіше застосовується пробація як вид покарання, яким встановлюються додаткові правообмеження порушникам закону, що відбувають покарання у місцевих громадах під наглядом персоналу пробації. Кримінальне право Англії та Уельсу визначає пробацію як вид покарання, не пов'язаний з позбавленням волі (для осіб старше 16 років), шляхом встановлення їх правообмежень терміном від 6 місяців до 3 років. На думку більшості вчених, пробація є соціальним інститутом, діяльність якого спрямована на надання допомоги особам, які вчинили правопорушення.

В Україні служба пробації має такі повноваження: складання досудових доповідей, нагляд за засудженими, яким встановлено альтернативний вид покарання за вчинене діяння, реалізація пробаційних програм для осіб, звільнених від відбування покарань, соціально-виховна робота із засудженими, підготовка до звільнення засуджених, які відбувають покарання у виді обмеження волі, та позбавлення волі на певний строк тощо.

На думку І. Яковець, органи пробації у тісній взаємодії з установами виконання покарань, органами місцевого самоврядування та місцевою владою сприяють реінтеграції засуджених, які звільняються з місць позбавлення волі: у визначенні місця проживання, влаштуванні до спеціалізованих установ для звільнених, госпіталізації до закладів охорони здоров'я осіб, які потребують стаціонарної медичної допомоги, та влаштуванні на роботу працездатних осіб [4, с. 155].

Варто зазначити, що в Нідерландах, наприклад, відповідно до законодавства пробаційний нагляд здійснюється за такими категоріями, як особи з умовним вироком; особи, звільнені від відбування покарання з випробуванням; особи, в яких закінчився термін позбавлення волі, і ті, що перебували на умовах електронного моніторингу; умовно-достроково звільнені особи та психічно хворі люди. Для них існують загальні умови (не вчиняти злочини протягом випробувального терміну) та особливі умови, які залежать від конкретної особи і обставин (спрямовані на обмеження свободи (місцезнаходження і ЕМ), зміну поведінки (тренінги і програми),

інші заборони (алкоголь і наркотики), обов'язок звітувати і співпрацювати з пробацією). Відразу після надходження до офісу пробації відомостей про особу, на яку накладені санкції або призначене покарання, офіцер пробації збирає інформацію про таку особу для оцінки ризиків вчинення повторного правопорушення, та відбувається планування роботи з такою особою.

Отже, служба пробації – це орган, метою діяльності якого є ефективний нагляд і контроль за правопорушниками, а також їх мотивація стати законослухняними громадянами, що сприятиме підвищенню рівня постпенітенціарного рецидиву.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 93.
2. Резнік Ю. С. Інститут пробації: зарубіжний досвід і перспективи розвитку в Україні. *Теоретичні та практичні аспекти інституту пробації в Україні*: мат-ли міжнар. круглого столу. Київ : Національна академія прокуратури України, 2018. С. 100–102.
3. Татаренко Г. В., Кузнецов О. М., Татаренко І. В. Служба пробації в Україні: проблеми законодавчого регламентування. *Young Scientist*. 2019. № 3 (67). С. 165–169.
4. Яковець І. С. Пробація: загальні підходи до визначення поняття та засади впровадження в Україні. *Scientific Journal «ScienceRise»*. Харків : НПП ЧП «Технологічний центр». 2014. № 2. С. 154–160.
5. Янчук О. Б., Новохатня К. Результати дослідження громадської думки та довіри до уповноважених органів з питань пробації. Київ, 2017. 368 с.

Децюк Тетяна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри підвищення кваліфікації
працівників пробації Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ТРЕНІНГ ЯК СУЧАСНИЙ ІНТЕРАКТИВНИЙ МЕТОД ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНО СХВАЛЬНИХ НАВИЧОК У ЗАСУДЖЕНИХ

Відповідно до статті 4 Закону України «Про пробацію» однією зі складових частин мети пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень, а відповідно до статті 6 цього закону одним із завдань органів пробації є проведення соціально-виховної роботи із засудженими [5]. Що своєю чергою відображається в такому виді пробації, як наглядова. У процесі здійснення соціально-виховних заходів має відбуватися формування соціально схвальних навичок у засуджених. Орган пробації під час наглядової пробації реалізовує пробаційні програми стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням. Завданням реалізації пробаційних програм є застосування комплексу заходів, необхідних для корекції соціальної поведінки суб'єктів пробації або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити [4]. В умовах сьогодення постає потреба пошуку нових інноваційних підходів до формування соціально схвальних навичок у засуджених.

Пропонуємо розглянути тренінг як сучасний інтерактивний метод навчання, в тому числі формування соціально схвальних навичок у засуджених.

Тренінг – це інноваційний метод навчання, в якому всі учасники активно залучені в процес отримання нових знань та формування нових навичок за допомогою нестандартних підходів. Ці методи спрямовані на розвиток навичок самопізнання та саморегуляції, покращення взаємодії та спілкування між учасниками, а також розвиток комунікативних та професійних вмінь, формування суспільно схвальних та корисних особистісних навичок.

Тренінг як форма навчання спрямований насамперед на те, щоб максимально використати потенціал, знання і досвід кожного

учасника на практиці і за допомогою спеціальних прийомів створити феномен «групового навчання» та «групової динаміки» [2].

На відміну від традиційних навчально-виховних методів, завдяки тренінгу формуються соціально схвальні навички та вміння, які можуть бути спрямовані на: засвоєння психологічних знань, розвиток особистості; формування ефективних комунікативних умінь; вміння розпізнавати та керувати своїми емоціями; вміння контролювати та вивільняти гнів та агресію в соціально схвальний спосіб; мотивацію до змін та саморозвитку; вміння знаходити вихід з певних ситуацій; аргументацію та узгодження інтересів, корекцію у сфері міжособистісних стосунків; руйнування рольових стереотипів; формування навичок розв'язання конфліктних ситуацій; усвідомлення власних мотивів діяльності.

Серед сильних сторін тренінгового методу в роботі із засудженими можна виділити такі: поєднання інформації та емоційного ставлення до неї; формування навиків у процесі роботи в групі та виконання практичних завдань; груповий вплив на зміни в особистості; здатність групи до прийняття спільних рішень та групового мислення; підвищення рівня особистої мотивації під впливом групової динаміки; практична перевірка та закріплення отриманих знань; позитивна емоційна атмосфера.

Важливо зауважити, що тренінг як метод навчання та формування соціально схвальних навичок можна застосовувати як з дорослими засудженими, так і з неповнолітніми. Як зазначають М. Микитенко, Т. Федорченко, однією з найефективніших форм корекційної роботи з неповнолітніми правопорушниками можна визначити тренінг, оскільки він має чітко визначену ціль, а також закономірну та послідовну структуру [3, с. 262].

Як зазначають І. Рудніцька та Г. Федоришин, психолог установи виконання покарань під час виконання своїх професійних обов'язків може використовувати психологічний чи соціально-психологічний тренінг. При цьому науковці зазначають, що психологічний тренінг спрямований здебільшого на формування та корекцію індивідуально-психологічних рис та якостей засуджених, на вирішення особистісних проблем, а також на розвиток особистості тощо. Соціально-психологічний тренінг розглядається як форма активного навчання, що спрямовується на засвоєння засудженими певних знань, технологій, соціальних навичок [6, с. 3].

Варто зауважити, що тренінг – це поле для творчості та можливість використання інноваційних, нестандартних рішень.

Разом з розвитком науки й техніки з'являються і нові інструменти та методики, які можна використовувати під час тренінгу. Тому ведучому тренінгу, роль якого в органах пробації виконує психолог, необхідно постійно розвиватися і підвищувати свій професійний рівень шляхом навчання та підвищення кваліфікації.

Для ефективної організації та проведення тренінгу необхідно насамперед мати чіткий план, мету й завдання. При цьому у фахівця, який проводить тренінг, завжди має бути кілька варіантів технік і методик досягнення поставленого завдання. Складністю організації тренінгу є те, що навіть за наявності чіткого плану, теоретичного матеріалу, усвідомлення тренером мети і завдань ключовою умовою ефективності його проведення є мотивація учасників, зацікавленість їх у темі тренінгу, залученість учасників у процеси під час проведення тренінгу. Оскільки орієнтуватися необхідно на саму групу, її динаміку, особливості учасників, завжди має бути в арсеналі кілька варіантів вправ: вправи «льодоколи», «енерджайзери» та вправи, що сприяють емоційному заспокоєнню та релаксації.

Також у процесі планування тренінгу важливо пам'ятати про баланс між змістовним наповненням та інтерактивною складовою. Тобто, з одного боку, тренінг має бути цікавим, а з іншого – наповненим і направленим на глибоку роботу особистості над собою.

Ще однією важливою умовою для ефективної організації тренінгу є поєднання інформаційної, візуальної та інтерактивної складової, щоб особи з різними каналами сприйняття мали можливість засвоїти нові знання та сформувати необхідні соціально схвальні навички. Тобто інформаційні блоки мають супроводжуватися візуально за допомогою презентації, зображень і тексту на фліпчарті, малюнків, апікацій чи поробок під час виконання вправ самими учасниками. Доцільно використовувати такі методики, як метафоричні асоціативні картки, відеофрагменти фільмів і мультфільми (сюжети-кейси), настільні ігри, форум-театр, метод «акваріум», «ток-шоу», ділові ігри тощо.

Ефективність тренінгу значно залежить від таких складових: наявність стабільної тренінгової групи (10–12 осіб), чіткий таймінг, вдале місце проведення (гарне освітлення, свіже повітря, наявність води, санвузол), технічне забезпечення (проектор, екран), наявність необхідних меблів та канцелярії (маркери, папір для фліпчарту, кольоровий папір, клей, ножиці та ін.), елементи для інтерактивної складової (командні ігри, пісочний годинник, дзвіночок, сюжетні

картинки, роздаткові матеріали тощо), якісна організація зворотного зв'язку з учасниками, а також ефективна робота тренера.

Варто зауважити, що під час тренінгу тренер у більшості випадків перебуває серед учасників у загальному колі. Позиція має бути на рівні очей. Це сприяє атмосфері довіри та рівності всіх учасників. Разом з тим тренер має займати динамічну позицію, оскільки тренінг може містити рухливі вправи, потребує візуалізації сказаного на фліпчарті та інше [1, с. 34].

Отже, в процесі соціально-виховної роботи працівникам органів пробації необхідно використовувати тренінг як інтерактивний метод формування соціально схвальних навичок у засуджених. При цьому тренінговий формат потребує попередньої ретельної підготовки як змістовно, так і технічно. Фахівці, які виступатимуть у ролі тренерів, мають пройти спеціальне навчання, а саме тренінг для тренерів. Для формування тренерської майстерності необхідно постійно практикувати і самовдосконалюватися, підвищувати рівень своєї кваліфікації.

Список використаних джерел

1. Гніда Т., Лунченко Н., Луценко Ю. Настільна книга тренера з питань пробації : практичний посібник / за заг. ред. Ю. А. Луценка. Біла Церква : Час Змін Інформ, 2021. 88 с.

2. Децюк Т. М. Тренінг як метод формування професійної компетентності. Розумовські зустрічі : збірник наукових праць. Чернігів : Сіверський центр післядипломної освіти, 2015. Вип. 2. С. 22–28.

3. Микитенко М., Федорченко Т. Тренінгова технологія як основа корекційної роботи з неповнолітніми з девіантною поведінкою. *Психолого-педагогічні проблеми сільської школи*. 2017. Вип. 57. URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/psuh_pedagog_prob1_silsk_shkolu/57/3.pdf (дата звернення: 20.03.2024).

4. Про затвердження Порядку розроблення та реалізації пробаційних програм : постанова Кабінету Міністрів України від 18.01.2018 № 24. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/24-2017-%D0%BF#n9> (дата звернення: 20.03.2024).

5. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 20.03.2024).

6. Рудніцька І. М., Федоришин Г. М. Робоча книга психолога: методологічні засади проведення тренінгових занять в умовах позбавлення волі. Київ : Видавничий дім «АртЕк», 2021. 32 с.

Джєнджєро Оксана,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри підвищення кваліфікації
працівників пробації Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

МОВЛЕННЄВА ГРАМОТНІСТЬ ЯК ВАЖЛИВИЙ СКЛАДНИК ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ ПРОБАЦІЇ

Одним із завдань ДУ «Центр пробації» є «формування вимог до професії та кваліфікаційних характеристик персоналу Центру пробації, підрозділів уповноважених органів з питань пробації та підготовка пропозицій щодо його відбору та навчання» [1]. У зв'язку з цим в Україні активно проводяться науково-практичні конференції, відбувається обговорення у фокус-групах, пілотуються проєкти з імплементації міжнародних стандартів ООН і Ради Європи з питань пробації тощо. Питання формування й розвитку фахової компетентності, удосконалення професійно важливих якостей пенітенціарного персоналу, зокрема й органів пробації, висвітлювали Дука О., Костенко В., Кантор Р., Беца Р., Аніщенко В., Разумейко Н., Олефір Л., Мицька О., Богатирьов І. та інші.

Професійна компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно здійснювати професійну та/або навчальну діяльність [2]. Узагальнено компетентності працівників пробації можна представити трьома основними блоками:

– професійні компетентності (знання законодавства про пробацію, розуміння принципів роботи із засудженими за злочин людьми, уміння оцінювати ризики рецидиву, уміння розробляти та реалізовувати індивідуальні плани пробації, уміння вести документацію, уміння налагоджувати зв'язки з правопорушниками, їхніми сім'ями, громадою та інші);

– комунікативні компетентності (уміння спілкуватися з людьми з різним досвідом та різним рівнем освіти: уміння активно слухати співрозмовника, висловлюватися чітко й лаконічно; здатність запобігати конфліктним ситуаціям і розв'язувати їх у разі виникнення);

– особисті компетентності (розвинена емпатія, самостійність і гнучкість у прийнятті рішень, стресостійкість, відповідальність, професійна етика тощо) [3].

Важливою наскрізною компетентністю, без якої важко уявити високий рівень професіоналізму фахівців, є мовленнєва. Вона включає володіння нормами української літературної мови, уміння правильно та чітко висловлюватися, а також розуміти мову інших людей. У своїй роботі працівники пробації спілкуються з людьми, які мають різний рівень освіти та культури, проводять роз'яснювальну роботу з правопорушниками, складають офіційні документи, виступають у суді, а отже, мовленнєва компетентність для них є надзвичайно важливою.

Мовленнєва компетентність працівників пробації характеризується такими показниками:

– володіння українською літературною мовою на високому рівні (знання граматики, орфографії, пунктуації, стилістики);

– уміння правильно та чітко висловлюватися (використовувати нормативну лексику, будувати речення за правилами літературної української мови, вимовляти слова чітко та правильно, висловлюватися зрозуміло та доступно);

– уміння розуміти мову інших людей (уміння слухати, розуміти смисл сказаного, ставити уточнювальні запитання, розуміти не лише слова, але й емоції та почуття співрозмовника);

– уміння використовувати різні стилі мови залежно від обставин (офіційно-діловий, науковий, публіцистичний, розмовний);

– володіння засобами невербальної комунікації (мімікою, жестами, інтонацією);

– уміння й навички діловодства;

– уміння налагоджувати контакт з людьми (знаходити спільну мову з людьми різного віку, соціального статусу, з різним досвідом та різним рівнем освіти, послуговуючись вдало дібраними мовними засобами).

Добре розвинена мовленнєва компетентність працівників пробації сприятиме ефективному виконанню роботи, зокрема чітка та лаконічна мова, активне слухання та вміння налагоджувати контакт допомагають працівнику пробації здобути довіру людей, з якими він працює.

Варто виокремити чинник, що може негативно впливати на мовлення пробаційників. У своїй роботі зазначені фахівці часто стикаються з людьми, які мають низький рівень освіти та культури. Це може призводити до того, що й працівники пробації припускаються помилок у мовленні, зокрема вживають ненормативну лексику, жаргонізми та суржик, а це не сприяє формуванню позитивного іміджу працівника пробації.

Важливо також пам'ятати, що мова працівників пробації має бути не лише правильною, а й етичною. Не рекомендується використовувати слова та вирази, які можуть принизити людину, образити її честь та гідність. Використання так званого тикання, зверхне ставлення, ігнорування думки іншого – це ознаки неповажного ставлення до співрозмовника. І навіть жарти можуть бути незрозумілими й образливими, тому слід утриматись від них у професійному мовленні, якщо є ризик подвійного тлумачення.

Низький рівень мовленнєвої компетентності працівників пробації свідчить про невідповідність їхнього статусу (працівник пробації є представником влади, тому його мова має бути зразковою), кваліфікації (мова – візитна картка професіоналізму працівника пробації), поставлених цілей (працівник пробації має налагодити контакт з правопорушником, а низька культура мовлення може цьому завадити).

Отже, мовленнєва компетентність як складник професіоналізму працівників пробації потребує уваги.

Напрямами її вдосконалення вбачаємо такі:

- уважне вивчення мови нормативних актів, що регулюють діяльність пробації;
- ознайомлення з термінологією, використання словників та довідників з пенітенціарної лексики;
- читання книг і статей з фахових та загальних тем;
- ознайомлення з нормами сучасної української мови, у тому числі зі змінами відповідно до нової редакції Українського правопису 2019 року;
- практика публічних виступів, участь у семінарах, конференціях, тренінгах;
- використання онлайн-ресурсів (словники, граматичні довідники, сайти з української мови, онлайн-коректори тощо).

Список використаних джерел

1. Про Державну установу «Центр пробації». URL: https://www.probation.gov.ua/?page_id=1594 (дата звернення: 23.03.2024).
2. Про затвердження Положення про професійне навчання працівників Державної кримінально-виконавчої служби України : наказ Міністерства юстиції України від 01.06.2023 № 2076/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0922-23#Text> (дата звернення: 21.04.2024) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0922-23#Text>.
3. Про затвердження Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : наказ Міністерства юстиції України від 29.01.2019 № 272/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0120-19#Text> (дата звернення: 28.03.2024).

Доній Наталія,
доктор філософських наук, професор,
професор кафедри економіки та соціальних дисциплін
Пенітенціарної академії України

ФІЛОСОФІЯ ВОЛОНТЕРСТВА В СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВОСУДДЯ В КОНТЕКСТІ СОЦІАЛЬНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ХХІ СТ.

2011 рік у Європі оголосили Європейським роком волонтерства, і в рамках цього розробили Політичну програму волонтерства у Європі (англ. – Policy Agenda for Volunteering in Europe (PAVE)). У PAVE було відзначено, що волонтерство відіграє одну з найважливіших ролей у широкій різноманітності активностей у європейських судах, в'язницях, системі пробації, бо саме волонтери реалізують різні види активностей з колишніми правопорушниками, родинами і потерпілими від злочинів. Спираючись на такий ракурс, громадська організація Justice Involving Volunteers in Europe (JIVE) провела власне дослідження і на основі отриманих результатів запропонувала варіант нової філософії волонтерства в системі кримінального правосуддя [1].

Першим кроком, який був зроблений JIVE у рамках формування новітньої філософії волонтерства в системі кримінального правосуддя, стало надання широкого визначення терміну «волонтерська робота» через розгортання його як «громадянська участь без оплати», чим означено важливий момент: до волонтерства мають бути залучені всі, хто вважає себе громадянином країни. Таке розширення також дозволило акцентувати увагу на тому, що організації, які залучають волонтерів, мають переходити до вдосконалення своїх стандартів за допомогою використання новітніх стратегій підбору персоналу, стандартизації та управління якістю. Однак для справжньої модернізації волонтерство має замінити свій імідж діяльності, яку люди реалізують виключно заради особистої альтруїстичної мети, і рухатися в напрямі перетворення на ключову соціальну мережеву діяльність, що заснована на аксіологізації залученості до громадянської активності. Роль, яку волонтери відіграють у кримінальному правосудді, також має бути змінена і стати невід’ємною частиною процесу реабілітації тих, хто скоїв злочин чи правопорушення.

По-друге, новітня філософія волонтерства в системі кримінального правосуддя має кристалізуватися, зважаючи на такі орієнтири:

1. У рамках системи кримінального правосуддя має бути розширена варіативність волонтерської роботи як системи забезпечення певних послуг, бо волонтери мають доповнювати роботу оплачуваних спеціалістів, чим дозволять значно збільшити обсяг роботи.

2. Нині волонтерські організації все частіше переорієнтовуються на потребу відстоювання і підтримки деяких з найбільш маргіналізованих груп у сучасному суспільстві та переорієнтовуються на активність у рамках складних систем правосуддя. Тому введення європейського стандарту акредитованого навчання волонтерів має забезпечити якість послуг і сприятиме покращенню реагування на запити соціально важких цільових груп.

3. Мають бути запроваджені стандарти підбору, навчання, заохочення та підтримки волонтерів. Це дозволить досягти більшої ефективності в боротьбі за справедливість щодо надання та отримання волонтерських послуг і в підсумку буде забезпечено право на участь і належну оцінку профілів волонтерів, а спонсори чи партнери зможуть враховувати результат такої оцінки під час надання фінансових ресурсів волонтерським організаціям.

4. Волонтерські програми мають бути адекватні ресурсам та мають визнавати цінність волонтерів. Зростання очікування того, що багато добровільних послуг волонтерами надаються «безоплатно», демонструє ігнорування факту, що там також потрібні інвестиції, як і будь-який інший організаційний ресурс. Це встановлює вимогу щодо обов'язковості розрахунку волонтерами витрат, пов'язаних з їхньою волонтерською програмою, а для спонсорів чи партнерів – вимогу врахування цих «прихованих» витрат у своїх пропозиціях.

5. Має бути сприяння розвитку культури та філософії волонтерства. Особливо актуальним це є саме для волонтерства, що представлено в рамках кримінального правосуддя, де волонтери найбільше цінуються за їхню незалежність, внесок у соціальну реінтеграцію правопорушників і підтримку родин злочинців та жертв злочинів.

6. Волонтери мають бути винагороджені, визнані та мотивовані. Для цього доцільно постійно підтримувати формальний діалог між волонтерами та оплачуваним персоналом, особливо якщо волонтери більш активно долучаються до надання державних послуг. Це забезпечить довгострокове позитивне налагодження відносин між зацікавленими сторонами.

7. Підвищення якості оцінювання волонтерської програми. Оцінка роботи волонтерів є частиною розробки доказової бази їхнього комплексного та компетентного внеску в діяльність сектору правосуддя й передачу знань щодо результативної та ефективної практики.

Отже, якщо говорити про кристалізацію новітньої філософії волонтерства в системі кримінального правосуддя, реалізованого в рамках Policy Agenda for Volunteering in Europe, то основним напрямом є підтримка суті волонтерства як громадянської участі для створення здорових, стійких спільнот у державі. Волонтерство – це спосіб потужного впливу на соціальні групи, тому волонтерство і система кримінального правосуддя мають побудувати більш ефективне партнерство, враховуючи трансформацію ролі волонтерів та орієнтири, визначені за результатами проведених досліджень.

Список використаних джерел

1. Matt Ed. The role and value of volunteers in the Criminal Justice System. A European study. London : Clunks, 2015. 56 p.

Дудка Наталія,
старший викладач
кафедри підвищення кваліфікації працівників пробації
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Наулік Наталія,
кандидат юридичних наук, доцент,
директор Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ПАРТНЕРСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В ПРОБАЦІЇ

Партнерство – важливий елемент нашого суспільства. Це вигідна співпраця між організаціями, установами та підприємствами, яких об’єднує спільна мета й цінності. Перевагою розширеної мережі партнерства є можливість використовувати більше ресурсів, ніж окремо взятої організації.

У науковій площині партнерство розглядають як спільну роботу, як ключову та невід’ємну рису взаємодії, що впливає на успіх у досягненні спільної мети. Належним чином налагоджена співпраця між організаціями є запорукою успіху в будь-якій справі. Лише при охопленні всіх сфер життя засудженої особи можливо розробити та виконати необхідний для її виправлення та ресоціалізації комплекс заходів.

Відповідно до Закону України «Про пробацію» [1] пробація визначається як система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов’язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Статтею 13 вищезгаданого Закону визначено поняття та шляхи проведення соціально-виховної роботи персоналом органу пробації.

Цілеспрямована діяльність працівників уповноважених органів з питань пробації (далі – УОПП) для досягнення мети виправлення засуджених і є змістом соціально-виховної роботи. Ця робота

проводиться за індивідуальним планом роботи із засудженою особою з урахуванням оцінки ризиків повторного вчинення кримінальних правопорушень та передбачає диференційований підхід під час надання консультативної, психологічної та інших видів допомоги, сприяння працевлаштуванню, залучення до навчання, участь у виховних заходах та соціально корисній діяльності, проведення індивідуально-профілактичної роботи.

Отже, за підсумками проведеної оцінки ризиків у засуджених можуть бути виявлені криміногенні потреби, тобто ті актуальні фактори ризику, оцінка яких свідчить про високу вірогідність їх впливу на виникнення протиправної поведінки особи та потребу в заходах впливу для зменшення або усунення такого впливу.

Працівники УОПП, відповідно до покладених на них функціональних обов'язків, не є надавачами послуг. Тому для виконання заходів, що містяться в індивідуальному плані роботи із засудженим, необхідно мати розгалужену та різноспрямовану партнерську мережу. Задоволення криміногенних потреб суб'єктів пробації, покриття всіх криміногенних факторів вимагає залучення широкого кола організацій, установ і підприємств, що можуть надавати послуги та допомогу на безоплатній основі.

Механізм взаємодії УОПП з партнерськими організаціями – надавачами послуг щодо направлення суб'єктів пробації, які потребують безоплатної допомоги, або УОПП з партнерськими організаціями щодо направлення суб'єктів пробації, затверджений наказом Державної установи «Центр пробації» від 28 серпня 2023 року № 295/ОД-23 [2]. Порядок взаємодії з громадськими, приватними, державними, комунальними підприємствами, установами чи організаціями визначається відповідно до законодавства України або укладеного меморандуму про співпрацю між партнерською організацією та Державною установою «Центр пробації».

Інструментом залучення ресурсів громади для задоволення індивідуальних потреб суб'єктів пробації є Банк ресурсів. Банк ресурсів – це електронна та/або паперова система обліку партнерських організацій і безоплатної допомоги та послуг, які можуть надаватися згідно зі спеціалізацією і напрямом діяльності установи та організації.

До видів безоплатної допомоги або послуг належать: консультаційна, інформаційна, медіаційна, соціально-економічна, соціально-педагогічна, соціально-побутова, соціально-медична та

інша допомога або послуга, яку може надавати партнерська організація суб'єкту пробації.

Отже, Банк ресурсів – це перелік партнерських установ, організацій та підприємств, які діють як на території громади, так і по всій Україні та можуть надавати допомогу і послуги суб'єктам пробації. У більшості випадків це місцеві державні, комунальні, громадські, благодійні, релігійні установи та організації, приватні підприємства та фізичні особи-підприємці. Також можуть бути організації, діяльність яких охоплює дві та більше областей України або послуги яких є унікальними і можуть надаватися особам тільки ними (наприклад, Міністерство ветеранів України).

Працівники УОПП, визначивши криміногенні потреби суб'єкта пробації, аналізують можливість їх задоволення, використовуючи напрями діяльності партнерських організацій з Банку ресурсів. Це дуже потужний та ефективний інструмент у руках працівників пробації та громади, який має диференційований підхід, тобто дозволяє прибрати категорії ризиків у повнолітніх та неповнолітніх суб'єктів пробації, що найбільше впливають на ймовірність виникнення у них протиправної поведінки.

До Банку ресурсів входять лише офіційно зареєстровані установи, підприємства та організації, ті, які мають документи про державну реєстрацію юридичної особи. Партнерська організація може надавати суб'єкту пробації тільки ту допомогу або послугу, яка відповідає напрямку діяльності організації, визначеному установчими документами цієї організації, та за наявності фахівців відповідної кваліфікації.

Наповнення Банку ресурсів відбувається шляхом отримання інформації від партнерської організації, яка є необхідною для подальшої співпраці. Також вагому роль відіграє вмотивованість партнерів у наданні безоплатної допомоги або послуги особам, які опинилися в складних життєвих обставинах і це призвело до вчинення ними кримінальних правопорушень.

Мотивація партнерських організацій та уповноважених органів з питань пробації в допомозі засудженим особам у задоволенні їхніх криміногенних потреб, визнання важливості цієї взаємодії – це успіх у досягненні спільної мети – забезпечення безпеки суспільства. У більшості випадків саме організації, установи та підприємства звертаються до уповноважених органів з питань пробації для подальшої спільної діяльності та надання безоплатної допомоги або послуг суб'єктам пробації. Це відбувається через те, що подібникові

пробації є цільовою групою таких організацій, що є додатковим фактором мотивації для подальшої плідної співпраці.

При цьому УОПП вживають заходи, спрямовані на забезпечення отримання необхідної та якісної безоплатної допомоги або послуг суб'єктами пробації. Це відбувається шляхом проведення опитування суб'єкта пробації про надану допомогу або послугу партнерською організацією: зміст і результати, рівень задоволення, факт направлення до іншої установи чи організації, неотримання допомоги або послуги.

Комунікація з представниками партнерської організації дозволяє узгодити зміст роботи із суб'єктом пробації та особливості взаємодії щодо конкретного випадку, отримання інформації про проведену роботу та рекомендації щодо подальшої роботи з цією особою.

Порядком також визначено, що у разі повідомлення суб'єктом пробації про ненадання допомоги або послуг партнерською організацією, до якої його було направлено, працівник органу пробації з'ясовує причини та вживає заходів щодо надання необхідної допомоги або послуг суб'єкту пробації цією чи іншою партнерською організацією.

У випадку скарги з боку суб'єкта пробації на дії чи бездіяльність з боку партнерської організації, до якої його було направлено, або у випадку конфлікту між суб'єктом пробації та партнерською організацією працівник органу пробації з'ясовує обставини кризової ситуації; у разі виявлення непрофесійних дій або дій, що мають ознаки дискримінації суб'єкта пробації, працівник органу пробації ініціює перед керівництвом питання щодо припинення партнерських відносин з установою, підприємством чи організацією та розірвання меморандуму про співпрацю з партнерською організацією (у разі укладання такого) [2].

УОПП зацікавлені в розвитку розгалуженої партнерської мережі, наповненні Банку ресурсів активними та дієвими партнерськими організаціями, установами і підприємствами [4].

Відповідальне ставлення та розуміння важливості цього інструменту пробації підвищує ефективність та якість роботи із суб'єктами пробації. Правильно визначена та вчасно надана необхідна допомога від професійних надавачів послуг є шансом для засудженої особи на зміну кримінальної моделі поведінки на правослухняне життя в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 04.03.2024).
2. Про затвердження Порядку взаємодії уповноважених органів з питань пробації з партнерськими організаціями щодо направлення суб'єктів пробації : наказ Державної установи «Центр пробації» від 28.08.2023 № 295/ОД-23. URL: https://drive.google.com/file/d/1M5xIVs6rK_1_PYbrSnGknIXMM8Kyw2nA/view (дата звернення: 04.03.2024).
3. Про затвердження Методичних рекомендацій оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення повнолітніми особами, які вчинили кримінальні правопорушення (обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень): наказ Міністерства юстиції України від 26.06.2018 № 2020/5. URL: https://drive.google.com/file/d/15UntfM155acIZ_nI0jWq6VyHSktN8FMI/view (дата звернення: 06.03.2024).
4. Висоцька О., Янчук О. Multitool PRO. Інструменти та методики соціально-виховної роботи у пробації: методичний посібник. URL: <https://drive.google.com/file/d/1CwUuh1K1chyPuf0pW7Ef8kxcZSS8T923/view> (дата звернення: 02.03.2024).

Ерстенюк Крістіна,
заступник начальника Рахівського РВ
філії Державної установи «Центр пробації»
в Закарпатській області

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ІЗ ЗАСУДЖЕНИМИ ДО РЕІНТЕГРАЦІЇ В СУСПІЛЬСТВІ

Проблема соціальної адаптації осіб, які повертаються з місць позбавлення волі, на теперішньому етапі існування українського суспільства постає досить гостро.

Щороку в Україні звільняються з установ виконання покарань від 50 до 70 тисяч осіб. Багатьом з них бракує ресурсів, загальноприйнятих навичок та досвіду; часто в них відсутні житло та робота, немає довіри з боку близьких, погане здоров'я, психологічні проблеми (особисті та з оточенням) та ін. [3, с. 28].

Держава повинна забезпечувати умови для успішного протікання процесу соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі. Ці умови полягають насамперед у створенні законодавчого підґрунтя; створенні мережі установ, які надають

допомогу звільненим; розмежуванні повноважень останніх, координації їхньої діяльності та проведенні моніторингу у вказаній сфері.

Важливим елементом, спрямованим на інтеграцію звільненої особи у суспільство, є підготовка ув'язнених до звільнення. Така підготовка повинна починатися якомога раніше після прибуття в місце позбавлення волі. Зокрема, вона полягає в умовах утримування, які дають змогу засудженим почуватися вилученими із суспільства. Тому треба залучати громадські організації, соціальних працівників, психологів та інших фахівців для надання допомоги з соціальної реабілітації ув'язнених, зокрема підтримання та поліпшення стосунків засудженого зі своєю сім'єю.

Особливості роботи соціального працівника із засудженими. Робота із засудженими у виправних колоніях має свої специфічні особливості, а саме:

- здійснюється в умовах ізоляції в несприятливому середовищі і регламентується кримінально-виконавчим законодавством та іншими нормативно-правовими актами;
- заходи з підготовки до звільнення сприймаються засудженими як примусові;
- засуджені як об'єкт впливу характеризуються відхиленням у моральній і правовій свідомості;
- результати впливу не в кожній ситуації можна проаналізувати [4, с. 74].

Аналізуючи вищевказане, під час роботи із засудженими потрібно керуватися такими принципами:

1. Прийняття засудженого з усіма його недоліками, суперечностями, а також виявлення поваги до нього як до особистості.
2. Емпатичне ставлення до засудженого з урахуванням його психічних станів.
3. Оптимістичний прогноз в оцінці перспектив особистих змін засудженого.
4. Активізація свідомості засуджених з апеляцією до їхніх інтелектуальних сил та розвиток останніх, а також залучення засуджених до роздумів про власне життя.
5. Надання засудженому психологічної та іншої допомоги, необхідної йому для подолання труднощів у різних сферах життєдіяльності, створення та закріплення психотерапевтичного,

непсихотравмального середовища, в якому перебувають засуджені;

6. Глибинне вивчення та розкриття дійсних мотивів і зовнішніх обставин, що обумовлюють вчинки і дії засудженого, з урахуванням його характерологічних рис, головних потреб, психічних станів, і прийняття на цій основі оптимальних і конкретних рішень.

7. Пошук позитивного в особистості засудженого для використання цього позитивного в процесі роботи з ним.

Найкраще в процесі роботи із засудженими поєднувати різноманітні форми та методи роботи. Зокрема, варто починати індивідуальну роботу, а потім, вмотивувавши людину до участі в групі, долучити її до групової роботи.

Класифікація впливу на засуджених:

1. Класифікація за об'єктом впливу. Згідно з цією концепцією форми впливу розподіляються залежно від об'єкта на три групи:

- а) індивідуальні форми (об'єкт – окрема особистість);
- б) групові (об'єкт – відділення засуджених);
- в) масові (об'єкт – засуджені всієї колонії).

2. Класифікація за видом діяльності засуджених. Передбачає чотири підгрупи форм: навчальну, трудову, громадську, дозвільну. Кожний з названих видів діяльності виражається у специфічних формах організації.

3. Класифікація форм залежно від змісту основних напрямів формування, розвитку та корекції особистості засудженого: соціально-світоглядне, моральне, трудове, правове, естетичне, фізичне [1, с. 211].

Методика контактової взаємодії та її стадії. Методика, запропонована Л. Б. Філоновим, передбачає 6 послідовних стадій розвитку контакту між людьми.

I стадія – «Накопичення згоди». Ця стадія передбачає початкове зняття напруги, психологічних бар'єрів. Важливим є вибір нейтральної теми для початку бесіди, розмова навколо питань і проблем, з якими не можна не погодитися, легкість бесіди. Рекомендується використовувати такі питання, на які прогнозується позитивна відповідь. Починати бесіду доцільно з шести питань, на які співрозмовник відповість «так».

II стадія – «Виділення й обговорення головних інтересів». Найкращими є теми, пов'язані з хобі, а також інтерес до власної особистості.

III стадія – «Прийняття пропонованих принципів і якостей, корисних для спілкування». Основним завданням на цій стадії є виділення, словесне підкреслення найбільш важливих позитивних особистісних якостей, що взаємно сприймаються як корисні для поглибленого спілкування.

IV стадія – «Виявлення якостей, небезпечних для спілкування». Ця стадія розрахована головним чином на отримання повнішого особистісного портрета співрозмовника, включно з його негативними якостями, що раніше могли не виявитися.

V стадія – «Індивідуальний вплив і адаптація до співрозмовника». Особливість цієї стадії – специфічний вплив на особливості іншої людини за допомогою зміни власних якостей.

VI стадія – «Вироблення загальних правил і співробітництва». На цій стадії реалізуються принципи, що сприяють збільшенню довіри, взаємної зацікавленості, а саме «спільної мети і завдань», «незалежних виконавців ролей» (кожен має виконувати встановлену роль незалежно від того, яку роль виконує інший) [3, с. 44].

У практиці професійного спілкування особливе місце має вміння слухати, говорити, ставити запитання. Також важливою є така навичка соціального працівника, як візуальна діагностика особливих психічних станів і намірів засудженого.

Головна мета діяльності пенітенціарних установ – формування у засудженого свідомої готовності до соціально-нормативної саморегульованої поведінки.

Основні методи зміни свідомості – переконання, психолого-педагогічний «вибух», приклад [1, с. 14].

Переконання як метод впливу на свідомість засудженого має на меті сформувані в особистості систему світоглядів, етичних та інших цілей і цінностей, маючи на увазі, щоб вони були не лише зрозумілими і засвоєними засудженими, а й сприйнятими ними як особистісні, власні цінності.

Психолого-педагогічний «вибух» – це особливий спосіб примусу засудженого відчувати потребу змінити свою поведінку, своє ставлення до оточення, викликати в нього потребу почати жити по-новому, примусити особистість внутрішньо прийняти вимоги офіційних осіб та інших людей. Цей метод створює необхідну основу для початку послідовної роботи, з формуванням нових позитивних способів поведінки особистості.

Основними методами формування і корекції поведінки засуджених є методи привчання, вправи, доручення та вимоги [4, с. 148].

Метод привчання, як правило, застосовується з метою формування у засуджених навичок соціально-нормативної поведінки, належного зовнішнього вигляду, правил етикету спілкування між собою та з іншими людьми як у процесі відбування покарання, так і після звільнення з колонії, культурного проведення дозвілля, трудової діяльності та ін.

Метод вправ застосовується з метою відпрацювання способів поведінки в конкретно заданих умовах-ситуаціях.

Метод вимог спонукає до діяльності, викликає позитивні або гальмує негативні дії, вчинки. Прийомами цього методу можуть бути: вимога-прохання, вимога-натяк, вимога-погроза.

Доручення – метод, який передбачає завдання засудженому чи групі засуджених, виконання яких вимагає від ув'язненого саме таких якостей, що треба формувати, вдосконалювати та корегувати.

Отже, можна сказати, що реінтеграція у суспільство осіб, які звільняються з місць позбавлення волі, є досить масштабною проблемою для нинішнього українського суспільства. Ці особи стикаються з проблемами соціального, економічного, психологічного, медичного характеру, що часто є взаємопов'язаними, причини яких не мають чіткої межі. Робота соціального працівника є дуже важливою, адже саме від нього залежить, як відбуватиметься ресоціалізація особи в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Коновалова В. О., Шепітько В. Ю. Юридична психологія: Академічний курс : підручник. Київ : Видавничий дім «Ін Юре», 2009. 424 с.
2. Основи пенітенціарної педагогіки і психології : навчальний посібник / за заг. ред. В. М. Синьова. Біла Церква, 2003. 130 с.
3. Соціальна адаптація осіб, звільнених від покарання: проблеми та шляхи їх вирішення / за заг. ред. О. В. Беци. Київ : Сфера, 2003. 103 с.
4. Теорії і методи соціальної роботи : підручник для студ. вищ. навч. закладів / за ред. Т. В. Семигіної, І. І. Миговича. Київ : Академвидав, 2010. 680 с.

Єрмак Олексій,
кандидат юридичних наук, старший дослідник,
доцент кафедри тактико-спеціальної підготовки
Пенітенціарної академії України

ІНШІ ЗАХОДИ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ХАРАКТЕРУ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ

У ст. 1 Кримінального кодексу України (далі – КК України) законодавець зазначив, що для досягнення таких завдань як правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання кримінальним правопорушенням КК України визначає, які суспільно небезпечні діяння є кримінальними правопорушеннями та які покарання застосовуються до осіб, що їх вчинили. Разом з цим аналіз закону про кримінальну відповідальність дає підстави вважати, що покарання є не єдиною формою кримінально-правового реагування на кримінальне правопорушення. На користь такої позиції свідчить зміст деяких положень КК України.

Наприклад, у ч. 3 ст. 3 КК України передбачено, що КК України визначає не лише караність діяння, а й інші кримінально-правові наслідки. Такими кримінально-правовими наслідками можуть бути інші заходи кримінально-правового характеру або заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб. Однйменні назви мають відповідні розділи КК України (розділи XIV «Інші заходи кримінально-правового характеру» і XIV-1 «Заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб»).

На жаль, слід констатувати, що зазначені розділи КК визначають лише види та підстави застосування окремих таких заходів. Нормативного визначення інших заходів кримінально-правового характеру закон про кримінальну відповідальність не містить. Нема єдності в такому визначенні й серед науковців. Зазначені обставини обумовили доцільність мого наукового пошуку [1, с. 200].

Професори В. І. Борисов і В. С. Батиргарєєва під іншими заходами кримінально-правового характеру розуміють передбачені КК України примусові некаральні заходи, що застосовуються судом

від імені держави до фізичних і юридичних осіб за вчинення забороненого законом про кримінальну відповідальність суспільно небезпечного діяння з метою усунення причин і умов, що призвели до його вчинення, і здатних у разі їх збереження призвести до скоєння нового суспільно небезпечного діяння, та гарантування в окремих випадках безпеки особи, до якої вживаються такі заходи, надання необхідної допомоги, а також гарантування безпеки інших осіб [2, с. 404].

Цікавим, на мою думку, є визначення згаданими дослідниками цілей інших заходів кримінально-правового характеру: 1) усунення причин і умов, що сприяли вчиненню суспільно небезпечного діяння; 2) гарантування безпеки осіб, до яких вони застосовуються, і надання їм допомоги; 3) гарантування безпеки інших осіб [2, с. 404].

Такі цілі за своєю сутністю є конкретизованими проявами мети попередження вчинення суспільно небезпечних діянь, оскільки всі вони є видовими явищами відносно родового – попередження вчинення нових кримінальних протиправних діянь [1, с. 201].

Ю. А. Пономаренко дотримується позиції, що інші заходи кримінально-правового характеру – це передбачені КК України примусові заходи, що застосовуються судом до фізичної або юридичної особи з метою усунення умов, що сприяють вчиненню кримінальних протиправних діянь.

Вчений називає такі ознаки цих заходів: 1) визначені виключно в КК України (розділи XIV і XIV-1, а також ст. 105 розділу XV Загальної частини закону про кримінальну відповідальність); 2) перелік інших заходів кримінально-правового характеру є вичерпним; 3) носять примусовий характер тому, що застосовуються незалежно від волі та бажання будь-яких осіб; 4) застосовуються виключно судом від імені держави; 5) застосовуються у разі вчинення фізичною особою суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною КК України; 6) метою їх застосування є усунення умов, що сприяли вчиненню суспільно небезпечного діяння [3, с. 467–468].

На думку Н. О. Гуторової, заходами кримінально-правового характеру є встановлені кримінальним законодавством заходи, які застосовуються в разі вчинення передбаченого КК України діяння й полягають у погіршенні правового статусу особи [4, с. 19].

Така позиція навряд чи може задовольнити мій науковий пошук, оскільки в кожному випадку застосування інших заходів

кримінально-правового характеру не завжди призводить до погіршення правового статусу особи. Наприклад, відповідно до п. 1 ч. 1 ст. 96-1 КК України гроші, цінності та інше майно, одержані внаслідок вчинення кримінального правопорушення, підлягають спеціальній конфіскації. Відібрання майна, здобутого в результаті вчинення кримінального правопорушення, і повернення його власнику не призводить до погіршення правового статусу особи порівняно з тим, який вона мала до цього.

А. М. Ященко відстоює позицію, згідно з якою іншими заходами кримінально-правового характеру є передбачені кримінальним законом відмінні від покарання примусові, заохочувальні або такі, що засновані на гуманістичних засадах і недоцільності здійснення подальшого кримінального провадження засоби впливу, що застосовуються судом до особи в разі вчинення злочину або суспільно небезпечного діяння чи діяння, зовні схожого з ним, з метою відновлення доконфліктного стану порушених правовідносин, захисту охоронюваних законом прав та інтересів особи, обов'язкового лікування, а також запобігання вчиненню нових злочинів або суспільно небезпечних діянь через виправлення в окремих випадках порушників закону [5, с. 147].

До ознак інших заходів кримінально-правового характеру Ященко А. М. відносить такі: 1) перелік інших заходів кримінально-правового характеру не вичерпується в розділах XIV і XIV-1 Загальної частини КК України; 2) застосовуються судом у примусовому порядку; 3) передумовою їх застосування є вчинення особою злочину або суспільно небезпечного діяння, передбаченого Особливою частиною КК України, чи діяння, зовні схожого з ним; 4) метою застосування цих заходів є відновлення доконфліктного стану порушених злочином або суспільно небезпечним діянням правовідносин, захист охоронюваних законом прав та інтересів особи, обов'язкове лікування, а також запобігання вчиненню нових злочинів або суспільно небезпечних діянь через виправлення в окремих випадках порушників закону [5, с. 147].

Враховуючи такий стан речей у цій царині кримінально-правового наукового пізнання, на підставі аналізу закону про кримінальну відповідальність, а також позицій вітчизняних і зарубіжних учених, з урахуванням специфіки об'єкта кримінально-правового впливу – дітей, на мою думку, інші заходи кримінально-правового характеру щодо неповнолітніх – це визначені кримінальним законодавством заходи кримінально-правового

характеру, що застосовуються за рішенням суду до дітей, які вчинили кримінальні протиправні діяння, і полягають у забороні чи зобов'язанні дитини діяти певним чином з метою забезпечення безпеки (заходи безпеки) і відновлення докримінального стану суспільних відносин, запобігання повторним правопорушенням, корегування поведінки людей, відновлення соціальної справедливості тощо [1, с. 205].

До таких заходів, на мою думку, доцільно віднести ювенальну пробацію, спеціальну конфіскацію, примусові заходи виховного характеру, примусове лікування, обмежувальні заходи, примусові заходи медичного характеру, звільнення від відбування покарання з випробуванням, заходи кримінально-правового характеру щодо юридичних осіб та ін.

Список використаних джерел

1. Єрмак О.В. До питання про інші заходи кримінально-правового характеру щодо неповнолітніх. *Modern technologies in the development of economy and human well-being*. Katowice, 2020. С. 200–206.
2. Велика українська юридична енциклопедія: у 20 т. Харків : Право, 2016. Т. 17: Кримінальне право / редкол.: В. Я. Тацій (голова), В. І. Борисов (заст. голови) та ін. Харків : Право, 2017. 1064 с.
3. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгін. 5-те вид., переробл. і допов. Харків : Право, 2015. 528 с.
4. Гуторова Н. О. Заходи кримінально-правового характеру. Заходи кримінально-правового впливу: проблеми нормативної регламентації та ефективності застосування : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 7 лютого 2014 року). Одеса : Гельветика, 2014. С. 18–20.
5. Ященко А. М. Інші заходи кримінально-правового характеру: поняття та види. *Право та державне управління*. 2017. № 4 (29). С. 143–148.

Єрмак Сергій,
кандидат педагогічних наук, доцент,
декан факультету заочного навчання
та навчання за кошти фізичних,
юридичних осіб
Пенітенціарної академії України;

Кухар Тетяна,
кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри психології
Пенітенціарної академії України

ТРЕНІНГОВІ ТЕХНІКИ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ СТРЕСОСТІЙКОСТІ ПЕРСОНАЛУ ДКВС УКРАЇНИ

Професійна діяльність працівників Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України) завжди супроводжувалась значними фізичними і психічними навантаженнями, складністю поставлених завдань в умовах дефіциту часу, контактом з людьми, які вчинили злочин та відбувають покарання, виникненням небезпечних ситуацій, а останніми роками – ще й усіма переживаннями та ризиками, пов'язаними з війною.

За подібних умов ефективність виконання службових завдань персоналом ДКВС України значною мірою залежить від наявності високого рівня розвитку його стресостійкості та особистісних ресурсів.

Стресостійкість є професійно важливою, динамічною характеристикою особистості, що дозволяє протидіяти стресовому впливу і опановувати стресові ситуації.

У психології стресостійкість розглядається в трьох аспектах [1, с. 158]:

- реакція на стрес;
- сприйняття стресової ситуації;
- ставлення особистості до стрес-факторів.

Крім того, високий рівень розвитку стресостійкості дозволяє успішно самореалізуватися, досягати життєво важливих цілей, бути високоєфективним у професійній діяльності, вміти налагоджувати контакти з громадянами і підтримувати стосунки з колегами і близькими, зберігати фізичне та психологічне здоров'я тощо. Загальна ситуація з формуванням стресостійкості персоналу ДКВС України вимагає комплексного підходу, що містить як індивідуальні підходи до працівників, так і системні зміни в організаційній культурі та управлінні персоналом. Доволі непоганий результат у справі формування стресостійкості та оволодінні способами саморегуляції продемонстрували тренінгові методики.

Використання таких методик пов'язане з ім'ям Курта Цадека Левіна, американського психолога німецького походження. В основі його роботи покладено припущення, що всі люди, працюючи в різноманітних спільнотах і групах, постійно впливають один на одного, але найчастіше не замислюються над тим, якими їх бачать інші люди та які реакції викликає їхня поведінка. К. Левін дійшов висновку: щоб виробити конструктивні способи поведінки, люди повинні вчитися бачити себе такими, якими їх бачать інші. Моделювання різноманітних ситуацій, участь у різноманітних активностях і тренінгах сприяють розвитку навичок, що допоможуть персоналу більш ефективно виконувати професійні завдання. Це можуть бути:

1. Тренінг з медитації та релаксації. Практика медитації охоплює різноманітні методи, такі як уважне спостереження за диханням, візуалізація, ментальні мантри. Вона допомагає зосередитися на поточному моменті, знизити рівень стресу та покращити загальний психофізичний стан. Дихальні вправи допомагають заспокоїти нервову систему, зменшити напругу в тілі. Прогресивне м'язове розслаблення, що полягає в послідовному напруженні та розслабленні різних м'язових груп, сприяє загальному розслабленню організму.

2. Тренінг з емоційного інтелекту (EI). Це можуть бути тренінги щодо розуміння емоцій, співпереживання, саморегуляції тощо. Розуміння емоцій допомагає персоналу розпізнавати й розуміти власні емоції та вплив, який вони мають на їхню поведінку та думки. Навчання співпереживанню та емпатії сприяє взаєморозумінню та покращенню комунікації. Використання технік саморегуляції допомагає зберігати спокій у стресових ситуаціях.

3. *Тренінг з управління стресом.* Під час таких занять персонал покращує навички планування та пріоритизації, навчається ефективно розподіляти ресурси для уникнення перевантаження та стресу. Отримує інформацію про здорову харчову поведінку, фізичну активність та відпочинок, що зберігає та покращує стресостійкість.

4. *Тренінг з розвитку комунікативних навичок.* Передбачає оволодіння навичками встановлення психологічного контакту і довірчих взаємин, здійснення психологічного впливу на засудженого, ув'язненого, клієнта служби пробачії тощо.

5. *Тренінг з розвитку асертивності.* Формує вміння персоналу відстоювати свої погляди та інтереси без переходу до конфліктних і як наслідок стресових ситуацій.

6. *Тренінг з розвитку тайм-менеджменту.* Допомогає ефективно розподіляти свій час, виконувати завдання вчасно, планувати свій робочий день, тиждень, делегувати повноваження і (як наслідок) знижувати рівень стресу.

7. *Ігрові тренінги та симуляції ситуацій.* Участь у рольових іграх, сценаріях, розв'язування практичних задач та виконання завдань, що можуть виникнути в реальному житті, навчають прийняттю стратегічних і тактичних рішень в умовах обмеженого часу.

8. *Тренінг зі збалансованого життя.* Дозволяє розуміти свої потреби і знаходити рівновагу між різними аспектами фізичного, психічного, соціального здоров'я. Переглянути розподіл часу між роботою, особистими потребами й відпочинком.

Звичайно, вибір тренінгу та його впровадження в практику потребує певних навичок.

По-перше, треба розуміти цільову аудиторію, визначити її потреби та проблеми, які необхідно вирішити.

По-друге, чітко сформулювати завдання та цілі навчання.

Наступне – розробити програму тренінгу з урахуванням часових норм, термінів тощо. Адже епізодичне виконання зазначених вище технік не дасть бажаного результату.

Наступним кроком є сам тренінг. Він потребує використання певних принципів: наукове обґрунтування та доцільність матеріалу, його професійна спрямованість, послідовність у проведенні, постійне підтримання активності учасників, доступність і зрозумілість форм та методів проведення.

Останнім кроком є моніторинг та оцінка результатів проведеної роботи, що полягає в контролі якості, отриманні зворотного зв'язку від учасників занять, визначенні «сильних» та «слабких» сторін з метою покращення роботи в майбутньому.

Зважаючи на такі переваги тренінгів, як доступність, ефективність, практичність, вони можуть стати потужним, ефективним інструментом для формування стресостійкості персоналу ДКВС України, допомогти розвинути навички саморегуляції емоційного стану, навчити впоратися з емоційним виснаженням, підвищити стійкість до стресових факторів, сформувати позитивне мислення, вдосконалити комунікативні навички.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М., Венедиктов В. С., Тімченко О. В. Екстремальна юридична психологія в діяльності персоналу органів внутрішніх справ України : науково-практичний посібник. Харків : НУВС, 2005. 319 с.
2. Блажівський М. І. Психологічні особливості професійної діяльності персоналу установи виконання покарань. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. Львів, 2012. Вип. 2 (1). С. 357–365.
3. Доценко В. В. Навчально-тренінгова програма «Життє-конструювання особистості в кризові періоди життя». *Практична психологія та соціальна робота*. Київ, 2012. № 1. С. 19–26.
4. Доценко В. В. Психологічні ресурси стресостійкості майбутніх правоохоронців. *Право і безпека*. 2017. Вип. 3. С. 14–20.
5. Лефтеров В. О. Дослідження використання психотренінгових технологій у особистісно-професійному розвитку працівників правоохоронних органів. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Київ, 2009. № 23. С. 40–41.

Жулковський Вадим,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри формування та розвитку
професійної компетентності персоналу ДКВС України
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Штикун Олександр,
інструктор центру спеціальної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОГО ВПЛИВУ НА НЕПОВНОЛІТНІХ ЗАСУДЖЕНИХ ОРГАНАМИ ПРОБАЦІЇ

Пробація – це система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого [3].

Основна мета пробації – сприяти соціальній реабілітації засуджених, уникненню їхньої соціальної відчуженості та залучення до повноцінного життя. Пробація передбачає контроль за діяльністю засудженого, підтримку та сприяння у реабілітації та адаптації в суспільстві.

Поняття «соціально-виховний вплив на засуджених» запозичене із загальної педагогіки і психології та пристосовано до цілей кримінально-виконавчої науки. Враховуючи вищезазначене, розглядаючи соціально-виховний вплив у сфері пробації, а також беручи до уваги особливості та цілі виконання покарання, логічним є твердження, що соціально-виховний вплив – це сукупність заходів, які спрямовані на досягнення мети виправлення та ресоціалізації засуджених [1, с. 173].

Особливою категорією завжди виступають неповнолітні засуджені, що обумовлено їх віковими особливостями, які впливають на наявність якостей, властивих у певний проміжок часу. Повсякденна поведінка неповнолітніх відрізняється підвищеною

агресивністю та інфантильністю, високим рівнем залежності від неформальних груп. У неповнолітніх засуджених фіксується неоднозначне і часом суперечливе ставлення до свого оточення, образливість, ворожість. Пробація щодо неповнолітніх спрямована на забезпечення їх нормального фізичного і психічного розвитку, профілактику агресивної поведінки, мотивацію позитивних змін особистості та поліпшення соціальних стосунків.

Неповнолітні засуджені за своїми соціально-психологічними характеристиками не є однорідною групою, а отже, й виховна робота з ними має проводитися диференційовано. Диференційовані програми ресоціалізації доцільно будувати відповідно до різновиду соціальної дезадаптації, яка завжди є першоджерелом кримінальної поведінки [2, с. 61].

Соціальна дезадаптація зумовлена педагогічною занедбаністю. Це неповнолітні, у яких опір педагогічним впливам спричинений несформованістю певних особистісних структур. Вони імпульсивні, не схильні до самоаналізу та рефлексії і часто не усвідомлюють себе суб'єктами своєї життєдіяльності. Соціально дезадаптованим неповнолітнім цієї групи притаманна відсутність функції прогнозу. Більшість із них не прогнозують майбутнє, погано враховують свій минулий життєвий досвід, живуть тільки сьогоденням. У зв'язку з цим з ними необхідно проводити спеціальну роботу, спрямовану на формування стереотипу законслухняної поведінки, розширення сфери усвідомлюваного в розумінні мотивів протиправної поведінки, відновлення нормального соціального функціонування в якості соціально активних і відповідальних особистостей.

Біологічно зумовлена соціальна дезадаптація. У неповнолітніх цієї групи опір виховним впливам зумовлений відхиленнями у психофізіологічному розвитку, який є наслідком ушкодження головного мозку. Особливу небезпеку являє поєднання вищезазначеного з низьким рівнем інтелектуального розвитку та високим ступенем агресивності. Такі категорії засуджених в силу своїх індивідуальних особливостей важко піддаються традиційним заходам виправного впливу. Проблеми, що детерміновані відхиленнями в психічному розвитку, потребують індивідуалізованого підходу у виховній роботі з неповнолітніми засудженими.

Ситуативно зумовлена соціальна дезадаптація виникає як наслідок недоліків у вихованні. Проте навіть цей різновид може призвести до кримінальної поведінки. Досить часто у результаті

конфлікту з батьками неповнолітній приєднується до асоціальних угруповань. Потрапивши фактично випадково в кримінальну ситуацію, такий засуджений щиро розкаюється у скоєному й виявляє свою позитивну соціальну спрямованість: добре вчиться, бере участь у спортивних заходах, самодіяльності, дисциплінований тощо.

Особливо складною для ресоціалізації є особистісно зумовлена соціальна дезадаптація. Цей тип дезадаптації детермінований виникненням негативних особистісних утворень, що формуються у підлітковому віці. Вони виникають у тому випадку, коли молода людина не може задовольнити свої актуальні соціальні потреби. Потреби, що не задовольняються, прагнення, що залишаються нездійсненими, викликають болісні емоційні переживання, що виштовхуються у підсвідомість. Витіснені у підсвідомість негативні відчуття поступово утворюють афектогенні зони, фіксація яких формує ці новоутворення, через що вони набувають властивостей свого роду функціональних розладів, спотворюють позитивну інформацію, яка надходить, і спонукають до дій у напрямку, що суперечить соціально-схвалюваним нормам [2, с. 63].

Отже, враховуючи, що кримінальна поведінка неповнолітніх засуджених зумовлена різними типами дезадаптації, соціально-виховний вплив та пробаційні програми для них повинні бути диференційованими та впроваджуватись відповідно до вікових і психологічних особливостей.

Список використаних джерел

1. Калашнікова К. А. Сутність соціально-виховного впливу на засуджених органами пробації. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. Київ, 2018. № 3 (5). С. 173.
2. Максимова Н. Ю. Соціально-психологічні аспекти реалізації пробаційних програм. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г. С. Костюка НАПН України. Том XI: Психологія особистості. Психологічна допомога особистості. 2016. Вип. 14. С. 61–63.
3. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 15.03.2024).

Залуговська Ганна,
старший викладач кафедри формування та
розвитку професійної компетентності персоналу
Державної кримінально-виконавчої служби України
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Барахта Володимир,
старший викладач кафедри формування та
розвитку професійної компетентності персоналу
Державної кримінально-виконавчої служби України
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НОВИХ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ПОЗБАВЛЕННЮ ВОЛІ ВИДІВ ПОКАРАНЬ В УКРАЇНІ

Україна як правова незалежна держава перманентно оновлює підходи щодо боротьби зі злочинністю, забезпечення громадського порядку та громадської безпеки з імплементацією світових стандартів та впровадженням позитивного закордонного досвіду.

Окрім того, навіть в умовах воєнного стану в Україні здійснюється вдосконалення правового забезпечення та організація виконання і відбування покарань шляхом оновлення кримінального та кримінально-виконавчого законодавства України.

Так, відповідно до Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів 16 грудня 2022 року [1], однією з основних цілей реформування пенітенціарної системи України є збільшення кількісних показників застосування покарань, альтернативних позбавленню волі.

До альтернативних позбавленню волі видів покарань належать ті, що передбачені Кримінальним кодексом України та не пов'язані з ізоляцією правопорушника від суспільства [2].

Слід зазначити, що застосування альтернативних позбавленню волі видів покарань має низку переваг, серед яких: більш точне досягнення співмірності застосованого покарання конкретному виду

правопорушення; сприяння реабілітації особи злочинця в суспільстві; зменшення витрат, пов'язаних з реалізацією покарання, порівняно з позбавленням волі [2]; забезпечення більшої індивідуалізації покарання, а також застосування до правопорушника диференційованих заходів соціально-виховного характеру.

Станом на 27.03.2024 р. включно до системи покарань, передбачених Кримінальним кодексом України, належали: штраф; позбавлення військового спеціального звання, рангу, чину або кваліфікаційного класу; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; службові обмеження для військовослужбовців; конфіскація майна; арешт; обмеження волі; тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців; позбавлення волі на певний строк; довічне позбавлення волі [3].

При цьому до альтернативних видів покарань віднесено штраф; позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю; громадські роботи; виправні роботи; службові обмеження для військовослужбовців та обмеження волі [4].

Тобто до останнього часу в системі кримінальних покарань України не існувало такого виду покарання, сутність якого полягала б у передбаченні певних обмежень щодо прав і свобод (обмеження вільного пересування, заборони зміни місця проживання тощо) та встановленні додаткових обов'язків (проходження лікування, явки до органів пробації для реєстрації, виконання заходів, передбачених пробаційною програмою тощо), а реалізація якого дозволяла б здійснювати контроль за правопорушником без ізоляції від суспільства.

Проте в судовій практиці доволі часто має місце за певних обставин при призначенні покарання у виді виправних робіт, службового обмеження для військовослужбовців обмеження волі, а також позбавлення волі на строк не більше п'яти років, застосування звільнення від відбування покарання з випробуванням, сутність якого полягає в здійсненні нагляду працівниками органів пробації за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, протягом іспитового строку [5].

Водночас варто зауважити, що передбачене чинним законодавством, зокрема статтею 75 Кримінального кодексу України [3], звільнення від відбування покарання з випробуванням не входить до системи кримінальних покарань України, а є заходом,

що застосовується за прогнозованої можливості виправлення засудженого без відбування покарання, тобто сутність зазначеного заходу полягає у звільненні правопорушника від відбування основного покарання.

Зазначене вище свідчить про назрілу необхідність впровадження нового виду покарання, який буде забезпечувати виправлення суб'єктів кримінального правопорушення, а також загальну і спеціальну превенцію без ізоляції засудженого від суспільства.

Згідно з останніми змінами до Кримінального кодексу України [6], які набули чинності 28.03.2024 р., до системи покарань в Україні додається новий альтернативний позбавленню волі вид покарання – пробаційний нагляд.

Окрім зазначених вище переваг впровадження альтернативних позбавленню волі покарань, слід акцентувати увагу на тому, що запровадження нового покарання у виді пробаційного нагляду як основного виду кримінального покарання у перспективі може забезпечити розв'язання проблем, пов'язаних з організацією виконання покарань в Україні. Зокрема, в результаті повномасштабної агресії з боку російської федерації постала необхідність у спеціальних умовах воєнного стану оптимізувати установи виконання покарань, а саме збільшити кількість місць для резидентів пенітенціарної системи. Що є можливим за умови реорганізації арештних домів (виконують покарання у виді арешту) та виправних центрів (виконують покарання у виді обмеження волі), матеріально-технічна база яких може бути використана для тримання військовополонених згідно з вимогами статті 4 Закону України «Про попереднє ув'язнення» [8].

Таким чином, обмеження волі та арешт як види покарань при передбаченому чинним законодавством порядку їх виконання втрачають своє кримінально-правове і соціальне призначення, однак порівняно з пробаційним наглядом вимагають великої кількості фінансових ресурсів від держави.

Отже, з метою забезпечення оптимізації установ виконання покарань та підвищення ефективності використання бюджетних коштів в умовах воєнного стану постала необхідність оновлення підходів щодо визначення системи покарань в Україні.

Саме тому нині є актуальним дослідження сутності та перспектив впровадження пробаційного нагляду як самостійного

альтернативного позбавленню волі виду кримінального покарання та його відмежування від звільнення від відбування покарання з випробуванням.

Окрім того, перспективними напрямками подальших досліджень є пошук науково обґрунтованих шляхів удосконалення системи кримінальних покарань в Україні, зокрема перегляду передбачених видів покарань з метою розроблення та впровадження нових альтернативних позбавленню волі видів покарань.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного плану її реалізації у 2022–2024 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16.12.2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#n106> (дата звернення: 29.02.2024).

2. Черкасов С. Альтернативні покарання: сучасний стан впровадження та проблеми ефективності. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2017. Вип. 3. С. 212–214 URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvu_2017_3_50 (дата звернення: 29.02.2024).

3. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.02.2024).

4. Черкасов С. Альтернативні покарання: поняття, система, класифікація. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 2. С. 40–42. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2017/2/14.pdf> (дата звернення: 29.02.2024).

5. Пробація України. Офіційний сайт. URL: https://www.probation.gov.ua/?page_id=173 (дата звернення: 28.02.2024).

6. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/ed20240328#Text> (дата звернення: 29.02.2024).

7. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон України від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#top> (дата звернення: 28.02.2024).

8. Про попереднє ув'язнення : Закон України від 30.06.1993 № 3352-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3352-12#top> (дата звернення: 29.02.2024).

Іваньков Ігор,
доцент кафедри кримінального права та правосуддя,
кандидат юридичних наук, доцент
Національного університету «Чернігівська політехніка»;

Іваньков Олег,
старший помічник начальника відділу
внутрішнього забезпечення якості освіти,
кандидат юридичних наук
Національної академії Національної гвардії України

ОСОБЛИВОСТІ РЕКРУТИНГУ ОФІЦЕРІВ ПРОБАЦІЇ СЛУЖБИ ТЮРЕМ І ПРОБАЦІЇ В АНГЛІЇ ТА УЕЛЬСІ

Офіцери пробації Служби тюрем і пробації в Англії та Уельсі допомагають інтегрувати людей з кримінальним минулим назад у суспільство. Щоб стати офіцером пробації, від претендента потрібна активна участь у житті суспільства та зацікавленість щодо системи реабілітації злочинців. За свідченням представників рекрутингової служби Англії Indeed, «розуміння повсякденних завдань співробітника служби пробації є головною умовою отримання цієї професії» [1].

Відповідно до вимог Служби тюрем і пробації в Англії та Уельсі співробітник служби пробації – це спеціаліст правоохоронних органів, який здійснює нагляд за правопорушниками, нещодавно звільненими з тюрми. Співробітники служби пробації надають цим правопорушникам підтримку та навички, необхідні для запобігання вчиненню ними злочинних дій у майбутньому. Випробувальний термін – це час, протягом якого особа перебуває під наглядом у процесі відбуття покарання замість чи після відбуття певного терміну в тюрмі. Офіцер служби пробації керує цими правопорушниками для забезпечення громадської безпеки та намагається допомогти цим правопорушникам зробити найкращий життєвий вибір. Співробітники служби пробації тісно співпрацюють з поліцією, правопорушниками та громадськими організаціями, допомагаючи правопорушникам знайти нове місце проживання та роботу [2].

Кандидати на посаду офіцера пробації повинні мати необхідні знання про те, як працює система кримінального правосуддя та реабілітації, а також прагнути втілити їх у практичну площину. Для досягнення цієї мети існує чотири основних кар'єрних шляхи.

Перший спосіб стати офіцером пробації – вступити до університету й отримати національний диплом чи базовий ступінь у галузі кримінального правосуддя та реабілітації. Окремі аспекти професійних обов'язків можуть охоплювати знання з кримінології та психології. Після отримання університетського диплома виникає можливість подати заявку на участь у програмі навчання «Професійна кваліфікація на випробувальному терміні» (Professional Qualification in Probation – (PQiP).

PQiP – це оплатний курс навчання, розрахований на повний робочий день, що поєднує в собі майстер-класи та семінари, а також практичний досвід роботи з правопорушниками. Для тих, хто навчався в університеті, програма навчання триває 15 місяців [1].

Ще один спосіб стати офіцером пробації – пройти стажування. Під час стажування претендент отримує теоретичні знання та практичний досвід, після чого може претендувати на посаду офіцера пробації. Для проходження стажування необхідно скласти чотири або п'ять іспитів GCSE.

Наступний спосіб – розпочати професійну діяльність з посади, подібної за функціональними обов'язками до посади офіцера пробації, наприклад співробітника служби пробації нижчого рівня (Probation services officer – PSO), який контролює правопорушників, що відбувають покарання у громадських місцях або в тюрмі та належать до групи злочинців з низьким рівнем ризику рецидиву, і поступово просуватися до ролі повноцінного співробітника служби пробації. Зазвичай після кількох років набуття відповідного досвіду роботи як PSO співробітник може пройти програму навчання PQiP, а потім претендувати на посаду офіцера пробації.

Четвертий спосіб орієнтований на осіб, що вже мають повну вищу освіту, внаслідок чого можуть подати заяву на посаду співробітника служби пробації в окремих містах Англії та Уельсу. Однак Служба тюрем та пробації Англії та Уельсу має перевірити і затвердити освітні документи, а також рівень підготовки претендента. Саме тому для претендентів, які раніше не працювали в Службі тюрем і пробації, вважається корисним мати певний досвід волонтерської роботи з вразливими категоріями осіб або з особами з проблемною поведінкою. Волонтерство за англійським розумінням

– це коли хтось витрачає час без оплати, роблячи щось, спрямоване на користь навколишньому середовищу, або комусь, з ким він не тісно пов'язаний [3].

Також для претендентів заохочується попереднє членство в інституті пробації – благодійній організації та єдиній членській організації для практиків і менеджерів, які працюють у сфері випробувального терміну та реабілітації, що просуває професійний дискурс, стандарти, політику та можливості для професійного розвитку. Головним завданням інституту є допомога спеціалістам-практикам просунути кар'єрними сходами за допомогою заходів з професійного розвитку, професійних публікацій, мереж та досліджень. Інститут забезпечує професійне керівництво працівниками служби пробації та всіма, хто надає послуги із захисту населення та реабілітації правопорушників. Він покликаний об'єднати фахівців у галузі пробації із приватного, державного та добровільного секторів. Інститут пробації є благодійною організацією (CIO), що об'єднує практиків, включаючи вчених, студентів, співробітників служби пробації у відставці, а також інших фахівців у сфері захисту населення та реабілітації правопорушників [4].

Закінчивши навчання за програмою PQiP, претендент працюватиме стажером у відділі пробації (PDU), тюрмі або в суді з особами, які вчинили правопорушення, включно з насильницькими та сексуальними злочинами. Швидше за все особи, з якими їм належить спілкуватися, матимуть складні потреби, зокрема боротимуться з проблемами психічного здоров'я або зловживанням психоактивними речовинами, що може призвести до їх проблемної поведінки. Протягом усього навчання кандидат повинен розвивати навички протистояти подібній поведінці.

Претендент буде поєднувати свою роботу з дистанційним навчанням, відвідуванням майстер-класів та навчальних занять, які проводять викладачі з реальним досвідом роботи. Оцінка претендента буде здійснюватися за кількома критеріями: іспити, нагляд за практичною діяльністю, професійні дискусії, свідчення колег, загальна компетентність. Після закінчення стажування та кваліфікаційних випробувань претендент отримає шанс стати кваліфікованим офіцером пробації та буде залучений до професійної діяльності: у судах – для підготовки звітів перед винесенням вироку, консультацій у суді щодо ризику повторного вчинення правопорушення; у тюрмах – для надання допомоги правопорушникам із груп високого ризику рецидиву у їх прагненні

позитивно змінитися та знизити ймовірність повторного вчинення правопорушення або заподіяння значної шкоди; у суспільстві – для управління особами, які перебувають на випробувальному терміні, відбувають громадське покарання або достроково звільнені з тюрми.

Слід зазначити, що середня зарплата співробітника служби пробації становить 23,96 фунтів стерлінгів на годину ($\approx 1\,200$ грн). Заробітна плата варіюється від £ 22 250 до £ 40 000 на рік ($\approx 93\,000$ грн – $200\,000$ грн на місяць), залежно від досвіду. Заробітна плата може змінюватися від міста до міста або збільшуватися залежно від додаткової освіти та навчання. Також слід враховувати пільги, що містять пенсію державної служби, страхування життя або пенсійні плани. Співробітники служби пробації зазвичай працюють від 36 до 38 годин на тиждень, інколи їм доводиться працювати вечорами та у вихідні дні [1].

Таким чином, крім морального стимулювання, служба в пробації Англії та Уельсу доволі високо оцінюється матеріально, що заохочує претендентів за всіма напрямками підготовки.

Список використаних джерел

1. How to Become a Probation Officer. URL: https://uk.indeed.com/career-advice/finding-a-job/how-to-become-a-probation-officer?mna=&acid=&gad_source=1&gclid=Cj0KCQjwzZmwBhD8ARIsAH4v1gXGru_9ToN_UsOpE2qRtxAtzpdHR0qzPgze7mu1W5og4FrSe92WbcaAu-hEALw_wcB&gclsrc=aw.ds (дата звернення: 03.04.2024).

2. HM Prison and Probation Service. Become a probation officer. URL: <https://prisonandprobationjobs.gov.uk/roles-at-hmpps/overview-of-the-probation-officer-role/life-as-a-probation-officer/> (дата звернення: 03.04.2024).

3. Campaigns, networks and events for volunteer-involving organisations. NCVO – The road ahead. URL: <https://www.ncvo.org.uk/get-involved/volunteering/volunteering-opportunities/> (дата звернення: 03.04.2024).

4. Probation Institute: Member Benefits. URL: <https://www.probation-institute.org/member-benefits> (дата звернення: 03.04.2024).

Кеда Марина,
кандидат історичних наук,
доцент кафедри всесвітньої історії та міжнародних відносин,
директор Центру Європейських студій
НУЧК імені Т. Г. Шевченка,
стипендіат програми ім. Жана Моне,
European University Institute (EUI) (Флоренція, Італія),
Центр міграційної політики, Центр передових досліджень
ім. Робера Шумана

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОСВІТНІ ПРОГРАМИ: МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ СФЕРИ ПРОБАЦІЇ УКРАЇНИ

Імплементація пенітенціарної реформи в Україні відповідно до стандартів Ради Європи породжує низку викликів для сфери правосуддя та реабілітації засуджених осіб. Закон України № 3342-ІХ, який набув чинності 28 березня 2024 р., містить ряд нововведень, що актуалізували увагу фахової спільноти до системи пробації, спрямованої на реінтеграцію засуджених у суспільство та зниження рецидиву злочинності.

Для підвищення результативності роботи нового закону доцільним може стати комплексний підхід, який, крім іншого, передбачає звернення до міжнародного досвіду. У цьому контексті європейські освітні програми є важливим джерелом знань та практичних алгоритмів для вдосконалення роботи пробаційної системи в Україні.

Метою нашої розвідки є аналіз можливостей програм Європейського Союзу «Горизонт Європа», «Еразмус+» [1] та «Креативна Європа», які в окремих проєктах містять освітній компонент, релевантний до сфери пробації. Численні проєкти, що виконуються в рамках указаних програм, напрацювали значний досвід у сфері пробації та реабілітації засуджених. Тому результати вивчення цих напрацювань можуть стати важливим ресурсом для трансформації пробаційної системи відповідно до європейських стандартів.

Аналіз профінансованих проєктів програми Еразмус+ [2] виявив 36 проєктів, у той чи інший спосіб дотичних до сфери пробації. З-поміж них варто особливо виділити групу розробок, спрямованих на суспільну інтеграцію засуджених, новаційні

превентивні механізми для запобігання насиллю, радикалізму та екстремізму, роботу з неповнолітніми. Також на увагу заслуговує широкий спектр розроблених курсів і тренінгів, які охоплюють різні аспекти роботи з особами під наглядом пробації, від психологічного супроводу до програм реінтеграції. В окремих проєктах представлені готові до використання дата-бази, інструменти для навчання як засуджених, так і персоналу пробаційної системи.

Аналіз напрацювань проєктів програми «Горизонт Європа» так само засвідчує, що різноманітні аспекти пробаційних практик ставали предметом інтересу дослідників. Зокрема, особлива увага приділялась превенції насилля, мобільності співробітників пробаційних служб, створенню професійних міжнародних мереж для співпраці у галузі пробації. На увагу заслуговують і можливості співпраці з поведінковими лабораторіями дослідницьких центрів (JRC) Європейської Комісії.

Огляд результатів проєктів програми «Креативна Європа» свідчить про можливість використання її напрацювань здебільшого у вимірі поведінкових практик та залучення засобів культури (в тому числі й різних видів мистецтва) як превентивних та корегуючих інструментів.

Надзвичайно важливою в цьому контексті є безпосередня участь України у згаданих вище програмах, що забезпечить прямий доступ до широкого спектра можливостей для вдосконалення системи пробації. Насамперед така участь дозволить українським фахівцям напряду долучитися до міжнародного практичного досвіду та засвоїти передові методики роботи з особами під наглядом пробації. Водночас це відкриє можливості спільно з європейськими колегами й надалі напрацьовувати ефективні стратегії підтримки засуджених, що дозволяють їм успішно реінтегруватися в суспільство.

Крім того, безпосередня участь у проєктах програм Європейського Союзу сприятиме розвитку міжнародного співробітництва вітчизняних установ, створенню міжнародних партнерств, які будуть корисні для подальшого розвитку системи пробації в Україні та покращенню роботи пробаційних служб.

З огляду на специфіку цих програм, напрямами, в яких вони можуть стати особливо корисними, є підвищення кваліфікації працівників сфери пробації та корекційна робота із засудженими. Адже ці програми зазвичай передбачають фінансування проєктів з широким спектром тем – від теоретичних аспектів пробації та

кримінальної реабілітації до практичних навичок роботи із засудженими. Наприклад, курси можуть охоплювати такі теми, як психологічна підтримка, соціальна адаптація, професійна підготовка, підтримка здоров'я, робота з неповнолітніми та багато інших.

Варто зазначити й низку певних викликів, пов'язаних з долученням до вказаних проєктів ЄС. Одним з найголовніших є необхідність пошуку фінансування, відсутність якого може стати серйозною перешкодою для участі українських фахівців у таких програмах. Переважна більшість вказаних програм, хоча й виділяють гранти на проєкти, спрямовані на покращення пробаційної сфери, втім, передбачають і пряму фінансову участь партнерських установ. Уряд України має забезпечити достатні кошти для співфінансування частини проєкту, які можуть бути спрямовані, наприклад, на оплату навчання, проживання та інших витрат, пов'язаних з участю у програмах підвищення кваліфікації, або інші видатки, передбачені бюджетом проєктної заявки.

Крім того, необхідно враховувати особливості сприйняття українським суспільством нової реформи при адаптації європейських підходів. Те, що працює в одній країні, може неефективно працювати в іншій через різницю в культурних, історичних та соціальних умовах. Тому українські фахівці мають бути готові до того, що деякі аспекти європейських підходів можуть потребувати адаптації до конкретних умов України. Отже, важливим завданням має стати робота з широкою громадськістю стосовно подолання стереотипів та упереджень щодо запровадження нових європейських підходів.

Таким чином, освітні й культурні програми Європейського Союзу мають значний потенціал для покращення роботи пробаційної системи в Україні. Залучення релевантного європейського досвіду може сприяти підвищенню якості послуг пробаційної служби, а також зменшенню рівня рецидиву злочинності. Однак для досягнення цих цілей необхідно забезпечити належне фінансування, суспільну підтримку та адаптацію європейських підходів до конкретних умов України. Використання потенціалу європейських програм має стати частиною комплексного підходу до реформування системи правосуддя та реабілітації в Україні, що своєю чергою позитивно сприятиме сталому розвитку суспільства.

Список використаних джерел

1. Еразмус + UA. National Office. URL: <https://erasmusplus.org.ua/programa-yes-erazmus/pro-programu/> (дата звернення: 15.04.2024).

2. Національний Темпус. Еразмус+ офіс в Україні. URL: <https://www.tempus.org.ua/uk/osvitni-programy-es-dlja-universytetiv-ta-studentiv.html> (дата звернення: 15.04.2024).

Кисельов Дмитро,
молодший науковий співробітник відділу
наукової діяльності та міжнародного співробітництва
Пенітенціарної академії України

ПИТАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПЕРСОНАЛУ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ УКРАЇНИ

Для України як держави, що взяла євроінтеграційний курс, постає питання реформування різних інституцій та приведення їх до європейських загальноприйнятих норм. Не винятком серед цього є такий інститут у Державній кримінально-виконавчій службі України (далі – ДКВС України) як пробація. Відповідно до статті 4 Закону України «Про пробацію» метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності [1].

Завдання щодо виконання кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, покладено на персонал пробації. Чітке визначення кола прав, обов'язків, гарантій і відповідно їх захист є одним із пріоритетних завдань держави. Адже від належного регулювання правового статусу персоналу органів пробації залежить і якість реалізації функцій держави у сфері забезпечення виконання кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі.

Інститут пробації в Україні почав функціонувати з ухваленням Закону України «Про пробацію» від 05 лютого 2015 р. [1].

Питання визначення правового статусу персоналу органів пробації визначено у статті 19 вищезгаданого закону. Під час здійснення нагляду персонал органу пробації має право: перебувати на земельних ділянках, у жилих та інших приміщеннях громадян за їхньою згодою, а також на території та в приміщеннях підприємств, установ і організацій з повідомленням про це керівника або уповноваженої ним особи; відвідувати суб'єктів пробації за місцем їх проживання, роботи або навчання; викликати суб'єктів пробації до органу пробації та отримувати від них усні чи письмові пояснення. Персоналу органу пробації безоплатно надається у встановлений ним строк інформація, необхідна для здійснення його повноважень [1].

Також у законі визначено, що права, обов'язки, відповідальність, правовий та соціальний захист персоналу органу пробації визначаються Законом України «Про ДКВС України» [2].

Відповідно до статті 14 Закону України «Про ДКВС України» до персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України належать особи рядового і начальницького складу, спеціалісти, які не мають спеціальних звань, та інші працівники, які працюють за трудовими договорами в ДКВС України [2].

Анонсовані Міністерством юстиції в 2022 році організаційно-штатні зміни у структурі пробації відбулися у 2022–2023 роках [3] відповідно до наказу Міністерства юстиції України від 07.12.2022 р. № 5456/5 «Про затвердження структури та штатів Державної установи «Центр пробації» [4]. Категорії посад, які заміщувалися особами рядового і начальницького складу, замінено на категорію посад, що заміщуються працівниками, які працюють за трудовими договорами.

Отже, нині в органах пробації обіймають посади особи, які не мають спеціальних звань та які працюють за трудовими договорами в ДКВС України, що залишає відкритим питання щодо формування і правового регулювання адміністративно-правового статусу зазначеної категорії персоналу.

Окрім того, права та обов'язки представника персоналу органів пробації передбачені у статті 72-1 Кримінально-процесуального кодексу України [5].

Враховуючи те, що 28.03.2024 р. набирає чинності ухвалений 23.08.2023 р. Закон України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» [6], з'являється новий вид покарання – пробаційний нагляд, а

виконання такого виду покарання, відповідно, покладається на органи пробації. А відтак обсяг навантаження на персонал пробації збільшується.

У своїй професійній діяльності персонал працює із засудженими особами, які тією чи іншою мірою схильні до злочинних проявів та можуть наражати на небезпеку працівників пробації.

Відповідно до офіційного повідомлення Головного управління Національної поліції в Одеській області 07 лютого 2023 р. увечері 22-річний чоловік, засуджений у листопаді минулого року до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, за спричинення тяжких тілесних ушкоджень матері, прийшов на відмітку у відділ пробації й одразу почав завдавати ножові поранення співробітниці, спричинивши їй множинні колото-різані рани голови, плечей та рук [7].

Зважаючи на викладене вище, виникає питання внесення змін до статті 19 Закону України «Про ДКВС України» [2] щодо можливості застосування сили та спеціальних засобів персоналом органів пробації.

Виникають також питання щодо внесення органів пробації до структури ДКВС України, а саме заміни у статті 6 і статті 10 Закону України «Про ДКВС України» терміну «кримінально-виконавча інспекція» на «органи пробації» [2].

Враховуючи специфіку діяльності та корупційні ризики персоналу органів пробації, виникає необхідність поширення сфери дії Закону України «Про запобігання корупції» на таку категорію персоналу ДКВС України.

Беручи до уваги позитивний досвід і практику Великобританії у сфері пробаційної діяльності, варто зазначити, що в органах пробації працюють офіцери пробації, наділені спеціальним статусом державного службовця [8; 9].

Отже, з огляду на реальний стан професійної діяльності персоналу органів пробації в період дії воєнного стану, збільшення реального навантаження, відсутність належних механізмів фізичної безпеки персоналу, перехід від спеціальної державної служби до професійної зайнятості відповідно до трудових договорів виникає необхідність з урахуванням позитивного досвіду провідних країн, які мають позитивну практику підбору, визначення правового статусу та регулювання практичної діяльності персоналу пробації, віднести персонал органів пробації до державних службовців та наділити їх адміністративно-правовим статусом державного

службовця, який перебуватиме на державній службі в ДКВС України.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII : станом на 1 січ. 2021 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 11.03.2024).

2. Про Державну кримінально-виконавчу службу України : Закон України від 23.06.2005 р. № 2713-IV : станом на 31 берез. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2713-15#Text> (дата звернення: 13.03.2024).

3. «Війна диктує нові вимоги»: Малюська поінформував про зміни у Мін'юсті. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3552453-vijna-diktue-novi-vimogi-maluska-poinformuvav-pro-zmini-u-minusti.html> (дата звернення: 13.03.2024).

4. Про затвердження структури та штатів Державної установи «Центр пробації» : наказ Міністерства юстиції України від 07.12.2022 р. № 5456/5.

5. Кримінальний процесуальний кодекс України : кодекс України від 13.04.2012 р. № 4651-VI : станом на 1 січ. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/conv#Text> (дата звернення: 11.03.2024).

6. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань : Закон України від 23.08.2023 р. № 3342-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text> (дата звернення: 13.03.2024).

7. Головне управління Національної поліції в Одеській області. URL: <https://od.npu.gov.ua/news/v-izmaili-politseiski-povidomyly-mistsevomu-zhyteliu-pro-pidozru-v-posiahanni-na-zhyttia-pratsivnytsi-pravookhoronnoho-orhanu> (дата звернення: 13.03.2024).

8. How to apply – Prison and Probation Jobs. *Prison and Probation Jobs*. URL: <https://prisonandprobationjobs.gov.uk/roles-at-hmp/overview-of-the-probation-officer-role/how-to-apply/> (дата звернення: 13.03.2024).

9. Civil Service. Civil Service recruitment: nationality rules. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/nationality-rules> (дата звернення: 13.03.2024).

Ковальська Поліна,
старший викладач центру спеціальної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Малінковська Оксана,
старший викладач центру спеціальної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Кеменяш Антон,
викладач центру спеціальної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Умови воєнного конфлікту, у яких перебувають українські громадяни понад два роки через повномасштабне вторгнення, яке розпочала російська федерація проти України, підкреслюють важливість постійного контролю за процесом ресоціалізації порушників в органах пробації.

Правовою основою інституційної складової пробації є такі основні нормативно-правові акти, як: Закон України «Про пробацію» [1], Положення про Державну установу «Центр пробації», затверджене наказом Міністерства юстиції України від 02 червня 2023 року [2], Положення про організацію діяльності волонтерів пробації, затверджене наказом Міністерства юстиції України від 17 січня 2017 року [3].

Відповідно до наведених актів закріплено загальні функції органу пробації, який у межах своїх повноважень організовує:

- забезпечення суду досудовими доповідями про обвинувачених;
- здійснення нагляду за засудженими;
- виконання покарання у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт;

- реалізацію пробаційних програм стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням;
- соціально-виховну роботу із засудженими;
- підготовку до звільнення засуджених, які відбувають покарання у виді обмеження волі та позбавлення волі на певний строк [1].

Окрім того, неприбутковою державною установою, яка створена для забезпечення виконання завдань Державної кримінально-виконавчої служби України з питань пробації та безпосереднього спрямування та координації діяльності уповноважених органів з питань пробації, що належать до сфери управління Міністерства юстиції України, є Державна установа «Центр пробації» [2].

Державній установі «Центр пробації» безпосередньо підпорядковується уповноважений орган з питань пробації, який є органом виконання покарань та забезпечує реалізацію державної політики у сфері виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та пробації [4].

Особливе місце в інституційній складовій пробації належить волонтерам пробації, які здійснюють покладені обов'язки за такими напрямками:

- сприяння уповноваженим органам з питань пробації у здійсненні наглядових заходів за місцем роботи та навчання суб'єктів пробації;
- участь у проведенні соціально-виховної роботи із суб'єктами пробації;
- участь у складанні та реалізації індивідуальних планів роботи із суб'єктами пробації;
- участь у проведенні індивідуально-профілактичної роботи із суб'єктами пробації;
- надання консультативної, психологічної та інших видів допомоги суб'єктам пробації;
- сприяння у працевлаштуванні суб'єктів пробації, залученні їх до навчання, виховних заходів та соціально корисної діяльності;
- сприяння у реалізації пробаційних програм стосовно суб'єктів пробації, звільнених від відбування покарання з випробуванням;

– участь у реалізації інших заходів, спрямованих на виправлення суб'єктів пробації та запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень [3].

Впровадження такого інституту в наш час, безсумнівно, відображає значні досягнення в наданні допомоги особам, які перебувають під наглядом пробації, у поверненні до нормального способу життя. Система реабілітації та ресоціалізації спрямована на інтеграцію людини у суспільство як повноцінного учасника. Зменшення випадків злочинів та кримінальних порушень серед осіб, які перебувають під наглядом пробації, свідчить про ефективність цього механізму в підготовці їх до життя відповідно до закону та розуміння справедливості.

Варто звернути увагу на те, що режим воєнного стану в країні зумовив виникнення проблем у діяльності органів пробації. Але з урахуванням того, що Україна вже третій рік перебуває в таких умовах, здійснюється пошук можливих шляхів їх розв'язання.

Зокрема, у випадку зміни місця розташування суб'єкта пробації через бойові дії в регіоні він може надати інформацію про себе та своє місце перебування за допомогою телефону або надіслати відповідне повідомлення через будь-який доступний меседжер працівнику пробації, на обліку якого перебуває. Окрім того, суб'єкт пробації може звернутись до будь-якого підрозділу пробації, що розташований за його новим місцем знаходження.

Особи, які продовжують перебувати на тимчасово окупованій території або в зоні активних бойових дій та не мають можливості повідомити працівнику пробації про своє місце перебування в телефонному режимі, можуть це зробити через офіційні канали зв'язку з Центром пробації.

Відповідно до п. 3 гл. 4 р. 4 наказу Міністерства юстиції України від 29.01.2019 № 272/5 «Про затвердження Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі» «засуджені особи мають повідомити уповноважений орган з питань пробації про зміну місця проживання до такої зміни або протягом трьох днів після зміни у письмовій формі» [5].

Також особам, які залишились на тимчасово окупованій території або в зоні активних бойових дій і не мали можливості повідомити працівнику органу пробації про своє місце перебування

в телефонному режимі, було запропоновано зробити це за допомогою месенджера у фейсбуці.

Відповідно до положень наказу у разі зміни засудженими особами місця проживання до уповноваженого органу з питань пробації за новим місцем проживання у триденний строк надсилається запит про перевірку факту прибуття та проживання засудженої особи за новою адресою. Уповноважений орган з питань пробації за новим місцем проживання у десятиденний строк здійснює таку перевірку і в разі позитивного результату робить запит на особову справу, після отримання якої у триденний строк надсилає підтвердження про її отримання [1].

Труднощі та зміни, що відбуваються нині під час воєнного часу, не дають можливості своєчасно в зазначений строк провести облік суб'єктів, які перебувають на обліку в пробації, через повну або часткову втрату з ними зв'язку. Проблеми виникли і щодо взаємодії, оскільки як на практиці, так і на рівні нормативно-правового регулювання увага приділяється здебільшого одностороннім діям працівників пробації, а не громадськості та органам поліції [6, с. 51].

Наказом Міністерства юстиції України від 27.01.2023 року № 390/5 внесено зміни до Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, які були зумовлені воєнним станом в Україні. Відповідно до змін підставою для поставлення засуджених осіб на облік є копія відповідного судового рішення, що набрало законної сили, підписане відповідним працівником суду та суддею і скріплене відбитком гербової печатки суду, оформлене у паперовій формі або електронній формі згідно з вимогами законодавства у сфері електронних документів та електронного документообігу, а також у сфері надання електронних довірчих послуг та електронної ідентифікації [7].

З урахуванням того, що через зміну місця проживання населення через воєнні дії збільшилась чисельність суб'єктів пробації (внутрішньо переміщених осіб) в окремих регіонах, це зумовило брак кадрів пробації, що значно ускладнює здійснення пробаційної роботи на належному рівні.

Окрім того, значна кількість підоблікових та інформації, яка потребує часу для її опрацювання, покладається на незначну кількість кадрів, що впливає на ефективність здійснення контролю й нагляду за внутрішньо переміщеними особами. В умовах війни окремі підрозділи

пробації, філії та апарат Державної установи «Центр пробації» було повністю переведено на дистанційну форму роботи [8].

Зазначене вище та ряд інших проблем обумовили розробку мобільного застосунку «Моя пробація», який дозволить автоматизувати ряд наглядових функцій, виконуваних органами пробації, та сприятиме реалізації дистанційної роботи із засудженими. Мобільний додаток покликаний спростити співпрацю співробітника пробації та засудженого, а також надасть можливість суб'єкту пробації виконати покладені судом та законом обов'язки, не відвідуючи підрозділ Центру пробації [9].

Отже, підсумовуючи, зазначимо, що воєнний стан в Україні пригальмував подальший розвиток пробації, але держава знаходить можливі шляхи вирішення проблем, які виникають, задля підтримки й розвитку такого перспективного інституту.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 14.03.2024).

2. Положення про Державну установу «Центр пробації», затверджене наказом Міністерства юстиції України від 02.06.2023 № 2110/5. URL: <https://drive.google.com/file/d/1DGhaMlulf2TvJGduri463BGpwDmJqvV/view> (дата звернення: 14.03.2024).

3. Про затвердження Положення про організацію діяльності волонтерів пробації : наказ Міністерства юстиції України від 17.01.2017 № 98/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0065-17#Text> (дата звернення: 14.03.2024).

4. Про затвердження Типового положення про уповноважений орган з питань пробації та Типового положення про сектор ювенальної пробації : наказ Міністерства юстиції України від 18.08.2017 № 2649/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1030-17#Text> (дата звернення: 14.03.2024).

5. Про затвердження Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : наказ Міністерства юстиції України від 29.01.2019 № 272/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0120-19#n14> (дата звернення: 14.03.2024).

6. Степанюк А. Х. До питання про реформи у сфері виконання покарань. *Право України*. 2019. № 7. С. 53–65.

7. Про затвердження змін до Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не

пов'язаних з позбавленням волі : наказ Міністерства юстиції України від 27.01.2023 № 390/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0182-23#Text/> (дата звернення: 14.03.2024).

8. Про затвердження Порядку проведення обов'язкової евакуації окремих категорій населення в разі введення правового режиму воєнного стану : постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 № 934. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/934-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.03.2024).

9. Про закріплення повноважень уповноважених органів з питань пробації на виконання судових рішень стосовно осіб, які проживають на тимчасово окупованих територіях : наказ Державної установи «Центр пробації» від 07.06.2022 № 248/од-22. URL: <https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2022/06/4614fef6-6f26-41a0-af0b-9bd30668b93c-1-%E2%80%93%D0%BA%D0%BE%D0%BF%D1%96%D1%8F.pdf> (дата звернення: 14.03.2024).

Кубрак Руслан,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри формування та розвитку професійної
компетентності персоналу Державної кримінально-виконавчої
служби України Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ПРОБАЦІЯ ЯК КЛЮЧОВИЙ СУБ'ЄКТ ЗАПОБІГАННЯ РЕЦИДИВУ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

За даними Державної судової адміністрації України, щорічно кожною четвертою, в окремі роки третьою засудженою особою, яка мала незняту чи непогашену судимість, вчиняється нове кримінальне правопорушення. Аналіз статистичних даних дає підстави стверджувати, що кількість засуджених, які вчинили повторно нове кримінальне правопорушення з 2001 по 2023 рр. значно зменшилась, зокрема в 2001 р. цей показник становив 43853 особи (або 41,3 % від загальної кількості засуджених осіб), 2002 р. – 43685 осіб (23,4 % відповідно), 2003 р. – 48974 особи (24,5 %), 2004 р. – 47918 осіб (23,4 %), 2010 р. – 41523 особи (24,6 %), 2013 р. – 34365 осіб (27,9 %), 2017 р. – 20197 осіб (26,3 %), 2023 р. – 11425 осіб (17,1 %) [1].

Проблеми вчинення кримінальних правопорушень засудженими під час відбування встановленого покарання, а також особами, які мають непогашену чи незняту судимість, є перманентними та актуальними вже не одне десятиліття. Причини такого явища мають комплексний характер. Незважаючи на значне зменшення кількісних показників цієї категорії осіб серед засуджених та питомої ваги з-поміж засуджених осіб у зазначений період, вони тривалий час є стабільно високими.

Необхідно також вказати, що серед зазначених засуджених осіб більше половини тих, що мають одну раніше не погашену чи не зняту судимість, третина мають три і більше судимостей. Тобто здебільшого це правопорушники, які мають незначний кримінальний досвід. З-поміж них 69,8 % становлять особи, які раніше засуджувалися за кримінальні правопорушення проти власності, і 10,7 % – за правопорушення у сфері незаконного обігу наркотичних засобів та психотропних речовин. Ці показники прямо корелюються з кількістю осіб, які щороку засуджуються судами за вчинення кримінальних правопорушень зазначених вище видів та їх питомою вагою серед загальної кількості засуджених, а також криміногенним складом засуджених осіб, які тримаються в установах виконання покарань. Це свідчить про щорічну загальну тенденцію вчинення кримінальних правопорушень переважно майнового характеру та пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів і психотропних речовин, відповідно і притягнення до кримінальної відповідальності винних осіб.

Якщо врахувати, що 85 % засуджених на момент вчинення кримінального правопорушення мали низький освітній рівень, професійно-технічну, повну та базову загальну середню освіту, 85,87 % з них – працездатні особи, які ніде не працювали і не навчалися, можна констатувати належність більшості вищезазначених осіб до низьких соціальних верств населення, що обумовлено наявністю соціального розшарування суспільства та набуття ними паразитичних психологічних установок.

Також необхідно звернути увагу на те, що 176 осіб вчинили нове кримінальне правопорушення під час відбування покарання в установах виконання покарань, 2353 – під час іспитового строку і 279 – під час відбування покарань, не пов'язаних з позбавленням волі [1].

Особливої уваги в запобіганні вчиненню нового кримінального правопорушення потребують засуджені з тривалим злочинним досвідом, лідери злочинного світу, особи, які мають наркотичну

залежність, психічні відхилення, неповнолітні. Наприклад, за результатами проведеного нами дослідження встановлено, що 55,18 % засуджених з психічними відхиленнями чоловіків та 43,2 % жінок були умовно-достроково звільнені від відбування покарання або звільнені від покарання з випробуванням. З них 82 % в період невідбутої частини покарання або протягом іспитового строку покарання притягнуті до кримінальної відповідальності за вчинення нового злочину, або невиконання покладених на них обов'язків [2, с. 169].

Відповідно до статті 6 Закону України «Про пробацію» на уповноважені органи з питань пробації покладається виконання завдань, які у своїй суті містять елементи заходів профілактики та запобігання рецидиву кримінальних правопорушень серед засуджених осіб під час виконання (відбування) покарання та в постпенітенціарний період, зокрема:

- здійснення нагляду за засудженими до покарань у виді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських робіт, виправних робіт, особами, яким покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді громадських робіт або виправних робіт, особами, звільненими від відбування покарання з випробуванням, звільненими від відбування покарання вагітними жінками і жінками, які мають дітей віком до трьох років, особами, засудженими до покарання у виді пробаційного нагляду, та за особами, яким покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк замінено покаранням у виді пробаційного нагляду;

- виконання певних видів покарань, не пов'язаних з позбавленням волі;

- реалізація пробаційних програм стосовно осіб, засуджених до пробаційного нагляду, або осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням;

- проведення соціально-виховної роботи із засудженими;

- здійснення заходів з підготовки осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення;

- реалізація інших заходів, спрямованих на виправлення засуджених та запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень [3].

Частина вищезазначених напрямів функціонування містить зобов'язання персоналу уповноважених органів з питань пробації

проведення безпосередніх заходів запобігання рецидиву серед засуджених, які відбувають покарання без ізоляції від суспільства. Але поряд з цим у функціоналі зазначених органів визначені й не менш важливі обов'язки участі в заходах профілактики рецидиву, які мають місце при здійсненні спільних заходів з підготовки до звільнення засуджених, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк та готуються до звільнення. Зокрема щодо вирішення питання їх трудового та побутового влаштування із суб'єктами соціального патронажу. Щороку до органів пробації надходить більш ніж 12 тисяч повідомлень-запитів щодо надання допомоги таким засудженим. Щороку з установ виконання покарань звільняється понад 11 тисяч осіб, більшість з яких потребує соціального супроводу й допомоги в побуті та працевлаштуванні.

Аналізуючи обставини вчинення нових деліктів раніше засудженими особами, кримінологи дійшли висновків, що причини рецидивної злочинності виходять за межі установ виконання покарань. Основні причини, які призводять до повернення раніше засуджених осіб до місць позбавлення волі, порушення засудженими умов відбування покарання, не пов'язаного з ізоляцією, мають не тільки кримінально-правовий, а й соціальний характер.

Відповідно до даних судової статистики засудженим до позбавлення волі на певний строк переважній більшості призначається покарання на строк від 3 до 10 років [1]. Вочевидь, тривалі строки такого покарання матимуть дезадаптаційний вплив на засуджених, «розмивають» їхні соціальні навички та зв'язки. Важливу роль у процесі інтеграції таких засуджених у соціальне середовище відіграє персонал органів пробації шляхом моніторингу можливості соціуму прийняти таких осіб, забезпечити їм належні умови існування, можливості отримання в законний спосіб матеріального ресурсу для забезпечення своїх базових потреб та осіб, які з ними проживають однією сім'єю, а також забезпечення контролю за поведінкою засуджених після відбування покарання та під час іспитового строку.

Соціалізація та соціальний контроль спрямовані на формування у засудженої особи конформної соціальної поведінки. Якщо соціалізація направлена на розвиток особистості за допомогою засвоєння певних соціальних ціннісних уявлень, то соціальний контроль, який здійснюється органами пробації, відіграє вирішальну роль у формуванні моделей поведінки правопорушника.

Формальний соціальний контроль за поведінкою правопорушників у поєднанні із заходами соціально-виховного впливу повинні сприяти виконанню загальноприйнятих у суспільстві правил поведінки засудженої особи, утримання від вчинення деліктів.

Останніми роками спостерігається позитивна тенденція гуманізації кримінальної політики нашої держави, що насамперед виражається в ширшому застосуванні до правопорушників покарань, не пов'язаних з ізоляцією від суспільства, що призвело до значного зменшення осіб, які тримаються в місцях позбавлення волі. Суспільством визнано ефективність та економічну доцільність застосування покарань без вилучення особи з її соціального середовища, порушення зв'язків із сім'єю та близькими людьми. Зазначені фактори підвищили значимість органів пробачії як суб'єкта виконання покарань, а відповідно і суб'єкта запобігання рецидиву кримінальних правопорушень.

Список використаних джерел

1. Судова статистика. URL: https://court.gov.ua/inshe/sudova_statystyka. (дата звернення: 10.03.2024).
2. Лень В. В., Кубрак Р. М. Пенітенціарний та постпенітенціарний рецидив серед засуджених з психічними відхиленнями в межах осудності та обмеженої осудності: тенденції та запобігання. *Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності*. Донецьк: Донецький юридичний інститут, 2013. № 1 (52). С. 166–170.
3. Про пробачію: Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII. Дата оновлення: 01.01.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 12.03.2024).

Лазаренко Алла,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
Пенітенціарної академії України;

Сокол Анастасія,
студентка 3 курсу Пенітенціарної академії України

РОЛЬ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРОБАЦІЇ В РЕАБІЛІТАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ ЗЛОЧИНЦІВ

У сучасному суспільстві питання взаємодії з неповнолітніми правопорушниками вимагає ретельного вивчення та впровадження нових підходів до розв'язання цієї проблеми. Одним із значущих інструментів, що спрямований на покращення перспектив та реабілітацію молоді, яка порушила закон, є система ювенальної пробації.

Ювенальна пробація здатна адаптуватися до конкретних потреб та особливостей кожного індивіда, має потенціал стати ключовим елементом у системі правосуддя, спрямована на виховання, а не покарання.

Актуальність дослідження ролі та ефективності ювенальної пробації в реабілітації неповнолітніх правопорушників надзвичайно висока в сучасному соціально-правовому контексті. Напередодні нових викликів і трансформацій у суспільстві, а також з урахуванням психосоціальних та економічних аспектів це дослідження стає ключовим для налагодження системи взаємодії з неповнолітніми правопорушниками.

Останнє визначається такими напрямками. По-перше, урахування психологічних та соціальних особливостей неповнолітніх грає вирішальну роль у створенні ефективних стратегій реабілітації. Необхідність індивідуалізованого підходу та врахування контексту їхнього життя підкреслює важливість розгляду ювенальної пробації як інструменту, спроможного адаптуватися до унікальних потреб кожного неповнолітнього.

По-друге, збільшення кількості неповнолітніх правопорушників та необхідність їхньої реінтеграції в суспільство вимагають пошуку більш гуманних та результативних методів управління. Ювенальна

пробація, враховуючи свою спрямованість на розвиток та виховання, може стати ключовим елементом стратегії суспільного врегулювання цього процесу.

По-третє, урахування ролі ювенальної пробації в контексті реабілітації неповнолітніх правопорушників дозволить з'ясувати ефективність системи та визначити можливі напрями подальшого вдосконалення. Заснована на доказовій базі інформація стане основою для прийняття обґрунтованих рішень у сфері соціально-правової політики та формування підходів до роботи з неповнолітніми правопорушниками [1].

Зростання кількості неповнолітніх правопорушників може бути обумовлене різними факторами, які впливають на їхню поведінку та життєвий шлях. Це може бути: соціальне середовище; вплив мас-медіа, відсутність можливостей, система освіти, економічні труднощі та психосоціальні проблеми.

Потреба в ефективних методах реабілітації неповнолітніх правопорушників є надзвичайно важливою в контексті забезпечення їхньої повноцінної адаптації в суспільство та запобігання подальшому вчиненню кримінальних правопорушень. До ключових аспектів, що підкреслюють цю потребу, відносять: гуманітарний підхід (дієві методи реабілітації мають враховувати психологічні та соціальні потреби, забезпечуючи умови для їхнього фізичного та емоційного відновлення); запобігання рецидиву (розвиток навичок, які допоможуть уникати втягнення в кримінальне середовище та сприятимуть адаптації до життя в суспільстві); освіта і професійна підготовка (надання можливостей для навчання та отримання професійних навичок); психосоціальна підтримка (консультування, психотерапія та участь у групових програмах для підтримки емоційного стану та взаємодії з іншими) [2].

Ювенальна пробація відіграє важливу роль у системі реабілітації неповнолітніх правопорушників, забезпечуючи індивідуалізований та гуманний підхід до кожного випадку. Вона дозволяє адаптувати програми та підходи до конкретних потреб та особливостей кожного неповнолітнього правопорушника. Це створює умови для розробки індивідуальних планів реабілітації неповнолітніх, враховуючи їхні соціальні, емоційні та освітні потреби.

Ювенальна пробація може охоплювати елементи контролю, але з фокусом на відповідальність та самостійність неповнолітніх, що дозволяє їм розуміти наслідки своїх дій та приймати відповідальність за власну реабілітацію.

Працівники пробації сприяють психосоціальній адаптації, надаючи емоційну підтримку; допомагають розв'язувати проблеми, які можуть виникати під час періоду реабілітації. Така діяльність містить програми з навчання та розвитку навичок, спрямованих на поліпшення шансів неповнолітніх на успішну інтеграцію в суспільство.

Пробаційні служби можуть сприяти залученню родин та громад до процесу реабілітації, створюючи мережу підтримки навколо неповнолітнього.

Ефективність ювенальної пробації в реабілітації неповнолітніх правопорушників визначається рядом чинників, що спільно сприяють подальшій соціальній інтеграції та уникненню рецидиву злочинності. Результативність цього підходу залежить від індивідуальності, посилення відповідальності, психосоціальної підтримки та розвитку навичок, отримання освіти.

Впровадження ювенальної пробації, хоча і має потенціал для успішної реабілітації неповнолітніх правопорушників, однак стикається з рядом проблем та викликів, які можуть ускладнювати ефективне функціонування цієї системи. Це можуть бути: фінансові обмеження, недостатній кадровий склад, відсутність підтримки громади, нерівності в системі правосуддя, недостатній розвиток альтернативних програм, невідповідність обладнання та інфраструктури тощо [2].

Перспективи розвитку ювенальної пробації визначаються потенціалом цього підходу до реабілітації неповнолітніх правопорушників та його здатністю адаптуватися до сучасних викликів.

Найбільш дієвими напрямками розвитку ювенальної пробації можуть бути: персоніфікація програм та послуг – спрямована на максимальне врахування потреб неповнолітнього та сприятиме його успішній адаптації; розширення професійного потенціалу працівників – покращить якість надання послуг та реабілітації; розвиток партнерства з громадою – забезпечить успіх системи ювенальної пробації; використання інноваційних технологій – полегшить реалізацію програм пробації та підвищить їх ефективність; розвиток альтернативних програм та методів реабілітації – слугує більш гнучкому та ефективному використанню ювенальної пробації; акцент на профілактиці та запобіганні рецидиву – спрямований на запобігання вчиненню нових кримінальних правопорушень та підтримку неповнолітніх у позитивному розвитку; глобальна координація системи ювенальної юстиції – допоможе уникнути дублювання завдань та створить узгоджену стратегію впровадження ювенальної пробації;

залучення досліджень та аналітики – слід використати для оцінки ефективності та пошуку найкращих практик у системі ювенальної пробації [3].

Отже, ювенальна пробація виступає важливим інструментом у системі ювенальної юстиції, де ключовою є реабілітація та соціальна реінтеграція. Її роль полягає в наданні індивідуального підходу до кожного неповнолітнього, враховуючи його особистість, потреби та можливості.

Ефективність ювенальної пробації визначається кількома аспектами: здатність адаптуватися до унікальних потреб та обставин кожного неповнолітнього, створюючи індивідуальні програми реабілітації; виконання ключової ролі у вихованні відповідальності; надання психосоціальної підтримки, що сприяє формуванню позитивних життєвих орієнтирів для неповнолітніх.

Впровадження ювенальної пробації стикається з багатьма викликами, однак зростаюча увага до цього питання та розвиток інноваційних підходів відкривають перспективи для подальшого вдосконалення системи ювенальної юстиції.

Перспективи розвитку ювенальної пробації проявляються в інтеграції новітніх технологій, розширенні спектра професійного персоналу, сприянні активній участі громади та постійному вдосконаленню альтернативних програм. Забезпечуючи ці елементи, система може не лише виконувати свою роль у дотриманні правопорядку, а й сприяти відновленню, розвитку молоді, можливості вести повноцінне життя в суспільстві.

Список використаних джерел

1. Гусак А. П. Превентивні заходи пробації щодо неповнолітніх правопорушників. *Вісник НТУУ "КПІ" Політологія. Соціологія. Право*. 2023. № 2 (58). С. 104–109. URL: <http://visnyk-psp.kpi.ua/article/view/285612> (дата звернення: 04.03.2024).
2. Аналіз системи правосуддя щодо неповнолітніх, які перебувають у конфлікті з законом в Україні : звіт за результатами дослідження // за заг. ред. О. Калашник. Київ, 2023. 107 с. URL: <https://rm.coe.int/report-juv-just-final-version-ukr-2768-8209-9719-5/1680aae837> (дата звернення: 04.03.2024).
3. Гусак А. П. Сучасна практика та стан запобігання злочинам неповнолітніх засобами пробації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Серія: Юриспруденція. 2023. № 62. С. 78–82. URL: https://www.vestnik-pravo.mgu.od.ua/archive/juspradenc62/62_2023.pdf (дата звернення: 04.03.2024).

СТАНОВЛЕННЯ ТА ПРАВОВІ ОСНОВИ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ В ІТАЛІЇ

Італійське кримінальне законодавство про альтернативи ув'язнення є хорошим прикладом різниці між санкціями та заходами. Кримінальний кодекс Італії не змінювався з 1930 року, а до розділу про покарання не вносились істотних змін щодо винесення вироків: основними санкціями залишалися ув'язнення та накладання штрафу, але водночас практика становлення й розвитку пробації в Італії є чудовим прикладом результативного функціонування виконання альтернативних видів покарань [1, с. 198].

Пенітенціарна реформа, що стала результатом роботи чотирьох парламентських законодавчих органів, відбулася лише 1975 року. Були запроваджені альтернативні засоби як альтернатива ув'язненню на стадії виконання покарання.

Нині, після внесення численних змін до початкового змісту цієї реформи, альтернативними заходами пробації Італії є: передача засуджених осіб під нагляд служби пробації (стосується вироків зі строком ув'язнення до 3 років); передача певної категорії правопорушників під нагляд служби пробації (наркозалежних, алкоголіків, які проходять або планують проходити програму реабілітації, при засудженні строком до 6 або 4 років); домашній арешт (різних видів, що накладається на різні категорії засуджених осіб); часткова свобода [1, с. 200].

У 1981 році були здійснені незначні зусилля щодо впровадження санкцій, які не передбачають ув'язнення, а саме: часткове затримання, керована свобода та накладання штрафів (штрафи замінювались на неоплачувану працю на прохання засудженої особи) [1, с. 201].

За останні роки були представлені три різні проекти нового Кримінального кодексу трьома різними комітетами експертів: усі вони впроваджували певні санкції, що не передбачали ув'язнення за розпорядженням судді або суду, які виносять рішення. Однак Кримінальний кодекс Італії залишився без змін.

Із впровадженням альтернативних заходів у 1975 році законом також було створено і Службу пробації. Вона складалася із спеціальних відомств, які сьогодні називаються «Centri di Servizio Sociale per Adulti» («Центри служби пробації для повнолітніх»), відомі нині як «Місцеві органи виконання покарань у суспільстві» [2, с. 16].

Більш широке застосування громадських заходів в Італії протягом останніх кількох років призвело до значного збільшення чисельності співробітників служби пробації (з 600 до 1200).

У минулому увага приділялася тому, щоб відновити мотивацію персоналу та запобігти ризику їх виснаження, захистити якість роботи служби в умовах надмірного навантаження, дбати про людей, а не папери, заохочувати участь служби в роботі більш загального характеру.

Насправді досвід, накопичений службою пробації під час роботи в місцевих спільнотах у різних частинах країни, завдяки якому було виявлено не лише проблеми, а й наявні ресурси, робить службу пробації не лише привілейованим спостерігачем, а ще й потенційним організаційним посередником [2, с. 17].

З метою досягнення відповідних цілей служба вимагала структурного розширення, реструктуризації та реорганізації, та все ще існує необхідність більшого залучення агенцій та організацій на добровільній основі.

Служби пробації були створені в тих самих містах, де функціонують наглядові управління, тобто управління з одним або більше наглядовими суддями. Ці судді мають виключну компетенцію виконувати вироки, і таким чином пенітенціарні установи та служби пробації підтримують з ними постійний зв'язок [3, с. 9].

В Італії служба пробації є державною службою, у зв'язку з чим виконання покарання визнається законодавством як державна відповідальність, що не може передаватися недержавним установам.

Ця служба є частиною Департаменту пенітенціарної адміністрації Міністерства юстиції, а отже, весь штат відомства вважається державними службовцями. Служба організована на трьох рівнях: національному, регіональному та місцевому [3, с. 14].

На національному рівні служба представлена Генеральним директором з питань виконання покарань у суспільстві, відповідальним за складання директив, планування, організацію, координацію, моніторинг та перевірку діяльності місцевих офісів та відповідальність за них у цілому.

На регіональному рівні вона складається з регіональних офісів пенітенціарної адміністрації (Provveditorato Regionale dell'Amministrazione Penitenziaria). Своєю чергою вони поділяються на шість секторів і несуть відповідальність разом з центральним відомством за управління персоналом, його підготовку та курси підвищення кваліфікації, програми реабілітації для правопорушників, що перебувають під вартою, та для тих, до яких було застосовано громадські заходи та адміністрування і облік [2, с. 16].

Місцевий рівень складається з місцевих служб та організаційних підрозділів, що поділяються за трьома сферами своєї діяльності: секретаріат, заходи служби пробації, адміністрування та облік [3, с. 21].

Робота кожного співробітника служби пробації стосується 6 різних видів справ. Критерій, за яким розподіляються справи, пов'язаний з місцевістю, де проживає клієнт, а не з видом дій, що вимагаються від співробітника служби пробації, або видом вчиненого правопорушення, або з видом проблем, з якими він або вона зіштовхнулися [3, с. 28].

Отже, проблематика розвитку національної моделі пробації є однією з найбільш актуальних тем сучасної української правової науки. Дослідження функціонування служби пробації Італії дозволяє нам провести аналіз та дослідити перспективні напрями організації роботи служби пробації задля порівняння і запровадження певних норм до сучасного національного законодавства. Слушним є запозичення досвіду Італії стосовно організації розподілу справ між співробітниками служби пробації та особливостей роботи з клієнтом пробації.

Список використаних джерел

1. Ягунов Д. В. Філософія пробації: трансформація поглядів на сутність та цілі поводження зі злочинцями. *Актуальні проблеми політики*. Одеса, 2011. С. 198–207.
2. National Objectives for Social Work Services in the Criminal Justice System: Standards – Probation. URL: www.scotland.gov.uk (дата звернення: 20.03.2024).
3. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2007. 37 с.

Лівик Марія,
слухачка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
Пенітенціарної академії України,
лейтенант внутрішньої служби;

Гончаренко Оксана,
доктор економічних наук, професор,
начальник кафедри економіки та соціальних дисциплін
Пенітенціарної академії України

ПРОФЕСІЙНІ ЦІННОСТІ ПЕРСОНАЛУ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СИСТЕМИ

До останнього десятиліття ХХ століття в поняття управління персоналом вкладалося якраз розуміння суворого керівництва. Взаємини між роботодавцем і працівниками були досить суперечливими, оскільки між ними існував цілий звід правил взаємодії. Під кінець ХХ століття організації стали переорієнтовуватися на формат співпраці, в рамках якого особистість співробітника стає доволі важливою, його мотивації та вмінням приділяється належна увага. Управління в новому розумінні – це вміння задіяти весь потенціал кожного з працівників на реалізацію стратегічних завдань компанії [1].

Управління персоналом є складовою частиною кожного державного апарату, а в контексті кримінально-виконавчої системи воно має особливе значення. Державна кримінально-виконавча служба України (ДКВС) – ключовий орган, відповідальний за реалізацію державної політики у сфері виконання покарань та відновлення правопорядку. Ефективне управління персоналом у цій системі визначається компетентністю, мотивацією та професійним розвитком працівників.

Якщо врахувати психологічні аспекти управління персоналом, це дозволить ДКВС створити сприятливі умови для розвитку та ефективної роботи всього колективу працівників, що своєю чергою забезпечить досягнення стратегічних цілей та завдань, які стоять перед УВП. Врахування психологічних аспектів дозволяє керівництву служби краще розуміти потреби, ціннісні орієнтації, мотивацію та психологічний стан персоналу, а також ефективніше взаємодіяти з ними.

Згідно з різними філософськими, психологічними та лінгвістичними словниками й енциклопедіями ціннісна орієнтація –

це вибіркове ставлення людини до сукупності матеріальних і духовних благ та ідеалів. Наявність сформованої орієнтації характеризує зрілість особистості. Ціннісні орієнтації певним чином проявляються в реальній поведінці та характеризують структуру особистості з точки зору її соціального змісту (переконання, моральні принципи, інтереси, мотиви тощо) [2].

Система цінностей є тією ланкою, що пов'язує суспільство з індивідом, залучає його в систему суспільних відносин, а також поєднує інтереси, потреби, світогляд людини з її поведінкою. Існує двосторонній зв'язок між цінностями та поведінкою особистості. З одного боку, саме через поведінку, вчинки можна судити про систему ціннісних орієнтацій, які людина обирає на основі існуючих та засвоєних норм. А з іншого – є показником рівня розвитку самої особистості [2].

Основною цінністю персоналу ДКВС є дотримання законності та етичних норм у професійній діяльності. Професіоналізм, чесність та відповідальність перед законом – ключові принципи, що поширені серед персоналу ДКВС. Важливою цінністю є забезпечення справедливого та рівного ставлення до всіх осіб, незалежно від їхнього статусу чи становища. Принцип справедливості відображається у відносинах як із засудженими, так і з персоналом, а також у взаємодії з громадськістю. З урахуванням специфіки діяльності у сфері виконання покарань важливою цінністю є постійний професійний розвиток персоналу, високий рівень кваліфікації, що сприяє якісному виконанню посадових обов'язків та підвищує рівень ефективності діяльності УВП.

Отже, управління персоналом у ДКВС має базуватися на цінностях, що сприяють досягненню стратегічних цілей, – виправлення і ресоціалізація засуджених та їх інтеграція в суспільство як законослухняних громадян.

Список використаних джерел

1. Чому управління персоналом відіграє ключову роль в організації: відповіді на важливі питання про управління персоналом. URL: <https://blog.agrokebety.com/chomu-upravlinnya-personalom-vidihraye-klyuchovuroi-v-orhanizatsiyi> (дата зверення: 21.03.2024).

2. Васютинський В. О. Ціннісно-орієнтаційні площини сучасного українського суспільства. *Проблеми загальної та педагогічної психології* : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. Київ, 2006. Т. 8. Вип. 6. С. 40–45.

Льоренс Денис,
старший викладач центру спеціальної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Бруневич Володимир,
старший викладач центру спеціальної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Тимошук Олександр,
інструктор центру спеціальної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ОКРЕМІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ІНСТИТУТУ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

Пробація (від лат. – випробування) – це юридичний термін, що використовується для визначення процесу виконання покарань і заходів, не пов’язаних з позбавленням волі, передбачених законом. Зокрема мова йде про заходи виховного впливу: нагляд, контроль, надання допомоги. Суть пробації полягає у примусовому нагляді спеціально уповноваженими органами за поведінкою засудженого та виконанням обов’язків, які покладені на нього судом, корекція його поведінки, сприяння у соціальній адаптації та запобігання вчиненню ним повторних злочинів (тобто нагляд та соціальна реабілітація).

Інститут пробації є відносно новим у вітчизняній кримінально-виконавчій системі та виступає гуманістичною складовою кримінально-виконавчої політики нашої держави. Зазначене обумовлює підвищену увагу до цього питання, особливо з точки зору аналізу позитивної практики зарубіжних країн, де норми законодавства, які регулюють цей інститут, вже апробовані часом.

У зарубіжних країнах інститут пробації як альтернативна міра покарання для правопорушників та відстрочення виконання покарання або комплекс заходів для їх реабілітації та запобігання подальшій протиправній поведінці також є доволі новим явищем. Щодо країни, яка є батьківщиною цього інституту, досі тривають суперечки. На початку XIX століття він з’явився у Великій Британії

як реакція на гуманістичні ідеї справедливості та перетворення покарання в засіб виправлення правопорушника. Перший закон щодо пробації був ухвалений у Великій Британії 1887 року під назвою «Закон про пробацію для злочинців, які вчинили злочин вперше» [1].

Зважаючи на те, що подібні ідеї раніше не містились у законодавстві, зазначений закон мав недоліки, зокрема були відсутні заходи, які б забезпечили його реалізацію. Згодом це врахували під час ухвалення 1907 року в Англії та Уельсі Закону «Про пробацію злочинців» (The Probation of Offenders Act), в якому містилась норма такого змісту: «Якщо будь-яка особа постала перед судом за вчинення злочину і вина її доведена у встановленому порядку, суд, беручи до уваги персональні характеристики, минуле, вік, стан здоров'я злочинця або нетяжкий характер вчиненого злочину, може прийняти одне з таких рішень: припинити провадження по справі або умовно звільнити злочинця (з поручителем або без нього) за умови, що злочинець буде добре себе поводити в суспільстві» [2, с. 117].

Найбільший досвід із застосування інституту пробації накопичений саме у Великій Британії, де цей інститут історично склався як основа альтернативних заходів покарання та свого розквіту сягнув у 30–40 роки минулого століття, коли накази про застосування пробації ухвалювали щодо близько 30 % винних осіб.

У США на рівні штатів служби пробації стали створюватися з 1878 року. Перша така служба виникла в Массачусетсі. Спроби ухвалити федеральне законодавство щодо пробації робили з 1908 року. Проте відповідний закон, який наділяв федеральні суди (крім суду округу Колумбія) повноваженнями щодо призначення співробітників федеральної служби пробації, було ухвалено лише 1925 року.

Спочатку федеральна служба пробації була підконтрольна органу Міністерства юстиції США – Федеральному управлінню в'язниць та апарату міністра. Від 1940-х років вона стала частиною судової влади і до сьогодні входить до складу адміністративної служби федеральних окружних судів.

Співробітники федеральної служби пробації – єдині представники федеральних правоохоронних органів, які належать до судової влади (за статусом вони є службовцями федеральних судів).

Отже, умовне засудження з наглядом або без нього – це результат послідовного розвитку та майже інстинктивної

модифікації існуючої правової практики в тих державах, які вперше запровадили цей інститут. Інші країни, використовуючи здобутий Великобританією та США досвід, адаптували його до власних умов та національного законодавства.

Так, у ФРН, за прикладом США, інститут пробації отримав структурне закріплення в судовій системі у вигляді Служби помічників судді з умовного засудження. Ця служба здійснює державний контроль (нагляд) за умовно засудженими та умовно-достроково звільненими особами, що передбачає покладання на зазначених осіб певних обов'язків [3, с. 17].

У Нідерландах існує Служба з контролю за умовно засудженими, яка є структурою в системі прокуратури країни і представляє по суті службу пробації. Служба з контролю за умовно засудженими аналогічно англійській моделі має давнє історичне коріння, що сягає 1815 року, коли на основі приватної ініціативи виник перший інститут такого контролю [4, с. 20]. Правопорушник передається до цієї служби у разі його умовного засудження для соціального дослідження його особистості, проведення з ним виховної роботи, а в разі потреби – психологічної корекції виявлених поведінкових деформацій. До функцій зазначеної служби входить також організація для контингенту піднаглядових осіб громадських робіт.

Однією з перших на пострадянському просторі роботу в напрямі модернізації кримінально-виконавчої системи започаткувала Естонія, де 1998 року було сформовано в системі Міністерства юстиції нову професійну структуру – державну Службу з кримінального нагляду, яка має 32 територіальних відділення [5, с. 160].

Штат цієї служби вже до 2004 року досяг 193 осіб і складається з фахівців, які мають вищу освіту в галузі соціальної роботи та педагогіки, але заохочується залучення волонтерів як помічників. З 2001 року підготовку кадрів для Служби кримінального нагляду запровадили у навчальні плани вищі навчальні заклади країни.

Донедавна в Україні контроль за виконанням покарань поза межами суспільства був покладений на кримінально-виконавчу інспекцію Державної пенітенціарної служби, яка була створена ще за радянських часів і не відповідала сучасним вимогам соціально-економічного розвитку суспільства. Це призвело до необхідності її реорганізації і перетворення в службу пробації. Саме тому одним з пріоритетів української правової науки та законодавства став

комплексний підхід до створення єдиної та ефективної служби захисту прав і свобод людини під час виконання покарань.

Понад 15 років українська громадськість обговорювала впровадження системи пробації. На офіційному рівні це питання виникло під час візиту делегації Державного департаменту України до Королівства Швеції, що призвело до подання пропозицій про створення служби пробації до Кабінету Міністрів. Такий крок став стимулом для розробки перших законопроектів у цьому напрямі та внесення питання пробації до двох державних концепцій: реформування кримінальної юстиції та Державної кримінально-виконавчої служби України.

Однак неоднозначність щодо доцільності створення та ефективності її функцій затримала процес впровадження такого інституту на території України. Це було обумовлено неготовністю державного управління до нових викликів сучасності та необхідністю реформування всіх гілок влади та правоохоронних органів.

Окрім того, створення нового органу вимагало додаткових витрат з державного бюджету, але не мало фінансового підґрунтя. Зусилля для інтеграції України до європейського простору та відповідності національного законодавства міжнародним нормам також вплинули на повторний розгляд питання створення служби пробації. Розробка відповідного законодавства розпочалася після затвердження концепцій розвитку кримінальної юстиції та державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України [6]. Кроком у напрямі впровадження системи пробації стала також ратифікація Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, що передбачає співпрацю з країнами ЄС у сфері внутрішніх реформ і дотримання принципів демократії та прав людини [7].

Ця проблема виникає через ряд чинників, серед яких головними є: недостатність механізмів застосування альтернативних заходів замість утримання під вартою; низький рівень ефективності діяльності кримінально-виконавчої інспекції, що призводить до неефективного впливу покарань, не обмежених позбавленням волі і, як наслідок, поширення практики віддачі переваги покаранням у вигляді позбавлення волі. Через це ми вважаємо, що в процесі реформування Державної пенітенціарної служби настає час для впровадження абсолютно нової Служби пробації, мета, завдання, види та правовий статус персоналу якої визначені чинним Законом України «Про пробацію» від 05 лютого 2015 року № 160-VIII [8].

На завершення слід наголосити, що пробація в Україні перебуває ще на початку свого становлення й розвитку, і тому нині головне завдання – забезпечити ефективну реалізацію вже покладених функцій, завдань і повноважень, що вимагає подальшого вдосконалення як наявної практики, так і законодавчого забезпечення.

Список використаних джерел

1. History of Probatio. URL: <https://www.nyc.gov/site/probation/about/history-of-probation.page> (дата звернення: 02.03.2024).
2. Коваленко В. В. Органи наглядової пробації в Сполучених Штатах Америки. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 10. С. 116–118.
3. Кравченко М. Г. Інститут пробації: досвід Німеччини та Австрії. *Журнал східноєвропейського права*. 2022. № 98. С. 15–20.
4. Івчук Ю. Ю., Нікітіна О. В., Івчук К. І. Історія розвитку та сучасні тенденції функціонування інституту пробації в Україні. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2019. № 2 (38). С. 10–27.
5. Богатирьова О. І. Сутність інституту пробації у сучасному зарубіжному праві. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*: збірник наукових статей. Івано-Франківськ: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2013. Вип. 31. № 25. С. 254–261.
6. Про Концепцію державної політики у сфері реформування Державної кримінально-виконавчої служби України: Указ Президента України від 8.11.2012 р. № 631/2012. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/631/2012#Text> (дата звернення: 07.03.2024).
7. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: документ від 21.03.2014 № 984_011, ратифіковано Законом України від 16.09.2014 № 1678-VII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_011#Text (дата звернення: 10.03.2024).
8. Про пробацію: Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 02.03.2024).

Любич Олександр,
кандидат історичних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та соціальних дисциплін
Пенітенціарної академії України

ЮВЕНАЛЬНА ПРОБАЦІЯ: ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ

Одним з найважливіших завдань кримінальної юстиції України є впровадження міжнародно-правових стандартів у діяльність служби пробації для неповнолітніх (ювенальної пробації), яка має займатися підготовкою та наданням суду доповіді, що містить інформацію соціально-психологічного характеру про особу неповнолітнього правопорушника, а також забезпеченням здійснення належного патронажу щодо неповнолітніх, які перебувають у спеціальних виховних установах або звільнені з них, сприянню їх соціальній адаптації та реінтеграції. Проблема створення служби ювенальної пробації в Україні активно обговорюється серед вітчизняних науковців та законодавців протягом останніх років. Стала предметом дослідження низки вітчизняних науковців, до яких, зокрема, належать В. Авер'янов, О. Вінгловська, І. Голосніченко, Н. Крестовська, О. Процюк, В. Тернавська, Н. Севостьянова [1] та інші.

Упродовж багатьох століть у Західній Європі заходи виховного характеру стосовно неповнолітніх здійснювала католицька церква, яка була окремим від держави інститутом, що разом з релігійними питаннями відав справами освіти та встановленням норм моралі. На початку XVIII ст. за наказом Папи Римського Климента XI (1700–1721 рр.) було відкрито один з перших у світі виправних будинків для неповнолітніх правопорушників. Згодом виникла ідея створити ювенальну юстицію.

Зародження ювенальної системи у США почалося зі створення спеціалізованих місць відбування покарання для неповнолітніх у XIX ст. З 1831 р. закон штату Іллінойс став передбачати покарання неповнолітніх за деякі правопорушення, відмінні від покарань дорослих за подібні діяння. У Португалії під час розробки Цивільного кодексу у 1867 р. до нього були внесені норми, що передбачали створення спеціальної юрисдикції суду для неповнолітніх.

У 1869 р. у м. Бостоні (США) вперше були організовані засідання суду спеціально для розгляду справ неповнолітніх, а також уперше застосовано до неповнолітніх правопорушників режим пробації, що став згодом одним з найбільш поширених та дієвих методів поводження з ними. Практика створення перших «дитячих судів» ґрунтувалась на ідеології, в основі якої була римська доктрина «держави-батька». У 1899 р. у США розпочав роботу перший ювенальний суд – у м. Чикаго.

Варто зазначити, що перші ювенальні суди виникли 1890 року в Австралії, адже довгий час цей материк був місцем заслання кримінальних злочинців різних вікових груп з Англії.

У Великобританії у 1908 р. було ухвалено значну кількість законів, що стосувалися дітей та молоді. У той самий час дитячі суди почали працювати в Німеччині, Італії та Угорщині.

Систему ювенальної юстиції в Канаді (була частиною Великої Британії) започаткували відповідно до Закону «Про неповнолітніх злочинців» 1908 року, закон був чинний до 1984 року, коли ухвалили новий Закон «Про молодих злочинців».

Положеннями цього Закону було закріплено основні принципи ювенальної кримінальної юстиції:

1) запобігання злочинам – це основний засіб додаткового захисту суспільства; для цього потрібно викорінювати причини, які лежать в основі підліткової злочинності, і виробити програму дій різних спеціалістів, що дозволяє виявляти підлітків та дітей, схильних до вчинення протиправних дій, і одночасно впливати на них відповідним чином;

2) підлітки жодним чином не повинні прирівнюватися до дорослих у тому, що стосується рівня їх відповідальності та наслідків їхніх вчинків, однак молоді правопорушники повинні нести відповідальність за свої правопорушення;

3) хоча суспільство повинно застосовувати розумні заходи, щоб запобігти злочинній поведінці молоді, воно має бути спроможним захистити себе від будь-якої протиправної поведінки;

4) стан молодих правопорушників потребує нагляду, дисципліни і турботи; при цьому з огляду на залежний стан, в якому вони перебувають, а також ступінь їх розвитку та зрілості вони мають специфічні потреби та потребують допомоги і порад;

5) щоразу, коли це можливо, ресоціалізація молодого правопорушника має бути спрямована на захист суспільства, що є

однією з основних цілей кримінального права стосовно молоді; добитися ресоціалізації можливо лише з урахуванням потреб молодшої людини та обставин, що здатні пояснити її поведінку;

б) якщо стосовно молодих правопорушників ухвалено рішення про притягнення до відповідальності, слід розглядати можливість заміни судової процедури, передбаченої цим законом з метою захисту суспільства, альтернативними заходами;

7) батько й мати забезпечують догляд і нагляд за своїми дітьми; підлітки можуть бути позбавлені батьківської влади назавжди або тимчасово тільки в тих випадках, коли застосування заходів зі збереження цієї влади протипоказане.

Окремим органом у сфері ювенальної юстиції Канади стала служба пробації неповнолітніх. Однією з найважливіших функцій служби пробації Канади як окремого органу в системі ювенальної юстиції була підготовка об'єктивної інформації про неповнолітнього обвинуваченого. Цей звіт подається на вимогу судді після того, як правопорушнику висунули обвинувачення, але до моменту, коли буде винесено вирок, і дає можливість судді правильно визначити вид та міру покарання, які максимально слугуватимуть інтересам реабілітації неповнолітнього та захисту суспільства.

У 1910 р. завдяки зусиллям громадськості було створено перший спеціальний суд для неповнолітніх у Російській імперії. У 1911 р. суди для дітей з'явилися у Португалії, у 1912 р. – у Бельгії та Швейцарії.

Головним завданням діяльності спеціальних судів для неповнолітніх був не тільки контроль за поведінкою засуджених до мір, не пов'язаних з позбавленням волі, але й вивчення їх особистості, виявлення причин і умов, що спонукали до здійснення правопорушення (Тарновский Н. А. О суде для малолетних и введении его путем судебной практики. СПб., 1913. С. 58). Правова практика тих часів керувалась такими принципами: дитина не винна в тому, що вона погана, її (як правопорушника) формують умови, в яких вона формується, оточення, серед якого вона зростає.

При дитячих судах були відкриті гуртожитки для тимчасового перебування там неповнолітніх осіб під наглядом опікунів, допоки правопорушникам не знайдуть роботу або вони перейдуть до іншої вікової групи. Гуртожитки утримувались за рахунок меценатів. На українських землях з 1911 р. суди для неповнолітніх з гуртожитками працювали в Києві, Миколаєві, Одесі та Харкові. Головним їхнім завданням було не тільки боротися з підлітковою злочинністю, але й

захищати права та інтереси неповнолітніх, а також застосовувати міри щодо сиріт і безпритульних. Стрижнем пробаційних програм стала реєстрація, що була поєднана з оцінкою потенціалу людини і наданням їй кваліфікованих послуг. Найбільш точне порівняння – прийом у лікаря, де спочатку проводять діагностику загального стану, а згодом складають індивідуальний план заходів.

В Україні ювенальна пробація розвивається від початку ХХІ ст. Перші центри ювенальної пробації було відкрито в Мелітополі й Запоріжжі, згодом – в Івано-Франківську, Маріуполі, Львові, Одесі та Києві. За основу їх роботи було взято канадську модель центрів відвідування. Зокрема, у результаті співпраці Міністерства юстиції та Уряду Канади розроблено проєкт «Реформування кримінальної юстиції щодо неповнолітніх в Україні». Цей проєкт базується на вдалому досвіді Канади у сфері ресоціалізації та реадптації неповнолітніх правопорушників. Розрахований він був на 5 років, протягом яких канадські експерти мали допомогти створити в Україні систему пробації неповнолітніх, що відповідала б усім міжнародним стандартам.

У сучасній Україні неповнолітня людина, яка мала конфлікт із законом, отримує підтримку пробаційних служб на різних етапах відбування покарань. Під час досудової пробації на звинувачуваного складають доповідь з соціально-психологічною характеристикою і прогнозом щодо рецидиву правопорушення або виправлення поведінки. Цю інформацію працівники суду використовують у той час, коли визначають ступінь покарання. Перевагою методу є те, що підсудний може допомагати працівнику пробації у складанні промови.

Готуючи зазначений звіт (досудову доповідь), інспектор служби пробації зобов'язаний комплексно оцінити криміногенний ризик та фактори відповідальності неповнолітнього. Зміст такої оцінки охоплює: стосунки з опікуном (сім'єю), реакцію на батьківський нагляд, фінансові (житлові) умови, питання охорони здоров'я дітей, дитячого благополуччя, освіти та працевлаштування, питання психічного та фізичного здоров'я, зловживання алкоголем та наркотиками, взаємини з однолітками, дозволя, історію агресивної поведінки, позитивні якості неповнолітнього, суїцидальні думки (спроби самогубства), залучення та реакцію на програми та послуги, реагування на санкції, судові постанови, пробацію, арешт, утримання в місцях позбавлення волі. Для отримання такої інформації інспектор служби пробації проводить співбесіду із самим неповнолітнім, подає запити про інформацію у

поліцію, вивчає дані попередніх судових доповідей, умови життя в сім'ї, ситуацію в навчальному закладі, досліджує стосунки з однолітками.

Наглядова пробація передбачає роботу з правопорушниками, які отримали покарання без позбавлення волі, а пенітенціарна – підготовку людини, що відбуває покарання у вигляді обмеження або позбавлення волі, до виходу на свободу та ресоціалізації. Такий підхід дозволяє правопорушникам зберігати контакти із суспільством і раціонально проводити час. Подібні програми виявились особливо важливими для неповнолітніх, які скоїли правопорушення.

У центрах пробації підлітки 14–18 років, яких засудили до умовного покарання або суспільних робіт, отримують мотивацію до змін у житті й покращення стосунків з оточенням. Працівники центрів спонукають клієнтів самостійно приймати рішення, наприклад, щодо завершення навчання та вибору професії.

Список використаних джерел

1. Севостьянова Н. Пілотні проекти з пробації неповнолітніх продемонстрували високу ефективність. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/pilotni-proekti-z-probatsii-nepovnlitnih-prodemonstruvali-visoku-efektivnist---nataliya-sevostyanova-21738> (дата звернення: 21.02.2024).

Манько Євгенія,
головний судовий експерт групи контролю якості та
метрологічного забезпечення
Сумського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України;

Романова Дарія,
судовий експерт сектору біологічних досліджень
та обліку Сумського науково-дослідного
експертно-криміналістичного центру МВС України

ФОРМИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ ТА ЕКСПЕРТНОЇ СЛУЖБИ МВС У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ДЕРЖАВНУ РЕЄСТРАЦІЮ ГЕНОМНОЇ ІНФОРМАЦІЇ ЛЮДИНИ»

Введення воєнного стану в Україні змінило долі і статус людей, життєдіяльність суспільства, пріоритетність в економіці, перепрофілювало підприємства. Українське законодавство не готувалось до такого розвитку подій в країні, а змінювалось і підлаштовувалось до реалій сьогодення.

Результатом такого виклику стало ухвалення Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» (далі – Закон) [1] та постанови Кабінету Міністрів України від 29 серпня 2023 р. № 978 «Деякі питання реалізації Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини» [2].

Закон визначає правові засади обробки геномної інформації людини з метою її державної реєстрації в Україні. Також Закон регулює функціонування Електронного реєстру геномної інформації людини, що забезпечує збирання, реєстрацію, накопичення, зберігання, поновлення, пошук, використання і поширення (розповсюдження, передачу) геномної інформації людини (далі – Електронний реєстр).

Чому ухвалення цього закону було необхідним? Визначимо основні аспекти:

1. Гармонізація з міжнародним законодавством. Наприклад, відповідно до статті 37 Конвенції Ради Європи «Про захист дітей від

сексуальної експлуатації та сексуального насильства» [3], яку ратифікувала Україна, для запобігання скоєнню злочинів необхідно вживати законодавчих або інших заходів для накопичення та зберігання інформації про генетичні ознаки осіб, засуджених за скоєння правопорушень, установлених відповідно до цієї Конвенції.

2. Ідентифікація тіл загиблих та безвісти зниклих військовослужбовців. Гіркий досвід, починаючи з 2014 року, показує, наскільки цей процес може бути ускладнений. Один з методів ідентифікації безвісти зниклих – встановлення біологічної спорідненості між генетичними ознаками (ДНК-профілем) біологічного матеріалу трупа та ймовірного родича. Оскільки в багатьох військовослужбовців немає родичів, або з тих чи інших причин неможливо встановити їх генетичні ознаки, виникла необхідність створення можливостей встановлення ДНК-профілю безпосередньо безвісти зниклої особи.

Згідно зі статтею 8 Закон передбачає відбір біологічного матеріалу у військовослужбовців та інших осіб із застосуванням засобів (систем) для відбору біологічних зразків, що призначені для їх тривалого зберігання. Це в подальшому за необхідності пришвидшить встановлення невпізаного трупа, оскільки для ідентифікації достатньо встановити ДНК-профіль особи, яка перевіряється.

3. Оптимізація та прискорення розслідування злочинів. Оскільки відповідно до статті 5 вищезгаданого Закону обов'язковій державній реєстрації підлягає геномна інформація осіб, яким повідомлено про підозру, наповнення Електронного реєстру сприятиме боротьбі зі злочинністю. Також обов'язково здійснюється відбір біологічного матеріалу та державна реєстрація геномної інформації військовополонених, що має на меті ідентифікацію осіб, які вчинили військові злочини.

4. Ідентифікація осіб, які не здатні через стан здоров'я, вік або інші обставини повідомити інформацію про себе. Цей аспект виділяє сам Закон (стаття 4), і в період воєнного стану його значення набуває особливого змісту. Йдеться в тому числі про дітей та осіб з інвалідністю, особи яких потрібно встановити.

Закон набрав чинності 6 листопада 2022 року та був введений у дію 6 лютого 2023 року. Водночас у Законі були встановлені особливі строки набрання чинності окремих його частин. Зокрема 6 лютого 2024 року набрав чинності пункт 3 частини першої статті 5 Закону, що визначає обов'язкову державну реєстрацію геномної

інформації осіб, засуджених за вчинення умисних злочинів проти основ національної безпеки України, життя, здоров'я, волі, честі, гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, власності, громадської безпеки, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, проти миру, безпеки людства та міжнародного правопорядку [1].

Згідно зі змінами в законодавстві на працівників органів пробації поклали нові повноваження. Не властивою раніше для їх діяльності функцією став відбір біологічного матеріалу засуджених, а також направлення зразків для встановлення їх генетичних ознак та подальшого поміщення до Електронного реєстру геномної інформації людини. Постали питання щодо методичної та практичної організації виконання такого виду діяльності. З метою виконання поставлених завдань та успішної реалізації норм закону стала необхідною взаємодія ДУ «Центр пробації» та Експертної служби МВС. Експерти компетентні надавати роз'яснення щодо порядку відбирання зразків букального епітелію, особливостей оформлення супровідних документів, а також щодо правил транспортування та зберігання відібраного матеріалу.

Крім того, до відбору біологічного матеріалу як спеціалісти можуть залучатися уповноважені особи, до числа яких належать судові експерти науково-дослідних експертно-криміналістичних центрів МВС згідно з п. 4 ст. 7 Закону [1].

Слід зазначити, що від правильності заповнення супровідних документів залежить подальше коректне поміщення інформації до Електронного реєстру геномної інформації людини.

Відібраний біологічний матеріал направляється для проведення молекулярно-генетичної експертизи (дослідження) з метою встановлення геномної інформації та її державної реєстрації. Така експертиза проводиться суб'єктами, до компетенції яких відповідно до законодавства України належить проведення молекулярно-генетичної експертизи (дослідження), в тому числі науково-дослідні експертно-криміналістичні центри МВС України.

Наступним етапом є внесення відомостей до Електронного реєстру геномної інформації людини. Працівники Експертної служби МВС заповнюють реєстраційну картку, в якій знеособлюють інформацію про особу шляхом присвоєння їй індивідуального алфавітно-цифрового коду та забезпечують надсилання геномної інформації Адміністратору Електронного реєстру для внесення її до

Електронного реєстру. З метою ідентифікації персональних даних особи установа або особа, яка забезпечує надсилання геномної інформації Адміністратору Електронного реєстру для внесення до Електронного реєстру, ведуть облік відомостей про осіб та їх відібраний біологічний матеріал з дотриманням вимог законодавства про захист персональних даних відповідно до ст. 11 Закону [1].

Враховуючи вищевикладене, можна виділити дві форми взаємодії «Центру пробації» з Експертною службою МВС: непроцесуальна та процесуальна. Непроцесуальна форма – це організація спільних нарад, круглих столів тощо з метою проведення роз'яснювальної роботи щодо порядку відбирання зразків букального епітелію, особливості оформлення супровідних документів, а також правила транспортування та зберігання відібраного матеріалу. Адже для працівників органів пробації, на яких Закон покладає повноваження відбору біологічного матеріалу, це новий вид роботи, і вони не мають ні теоретичних знань, ні практичних навичок здійснення такої діяльності.

Процесуальна форма взаємодії полягає в надсиланні відібраного біологічного матеріалу працівниками «Центру пробації» до установ Експертної служби з метою проведення молекулярно-генетичної експертизи (дослідження) та передачі відомостей для поміщення до Електронного реєстру геномної інформації людини.

Список використаних джерел

1. Про державну реєстрацію геномної інформації людини : Закон України від 09.07.2022 р. № 2391-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2391-20?find=1&text#Text> (дата звернення: 27.03.2024).
2. Деякі питання реалізації Закону України «Про державну реєстрацію геномної інформації людини : постанова Кабінету Міністрів України від 29.08.2023 р. № 978. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/978-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.03.2024).
3. Про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства : Конвенція Ради Європи. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_927?find=1&text=%D0%B4%D0%BD%D0%BA#w1_1 (дата звернення: 27.03.2024).

Мицька Олександр,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри формування
та розвитку професійної
компетентності персоналу ДКВС України
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ ОРГАНАМИ ПРОБАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРОТИПРАВНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Однією зі складових правової політики держави є політика у сфері боротьби зі злочинністю (по-іншому – кримінальна політика). Основний її напрям – здійснення превентивних заходів щодо недопущення скоєння особами кримінальних правопорушень. Проблемі вивчення злочинності в усі часи приділяли значну увагу і науковці, і практики. Загальновідомо, що серед кримінально-правових заходів протидії злочинності взагалі і ювенальній зокрема важливе місце посідає кримінальна відповідальність, основними складовими якої є кримінальне правопорушення і кримінальне покарання.

Як вказує з цього приводу Н. Юзікова, до вчинення злочину профілактика є головним елементом у боротьбі зі злочинністю, проте після його вчинення необхідно вирішувати питання про неминучість і справедливність кримінальної відповідальності та покарання. Авторка зазначає, що така відповідальність є своєрідним стимулятором дотримання загальновизначених і закріплених у законі правових норм [1, с. 97].

Існує думка науковців, що суворість покарання неповнолітніх за вчинені кримінальні правопорушення має перебувати в певному співвідношенні зі станом розвитку суспільства, тому лібералізм кримінально-правової політики щодо засудженої особи підліткового віку має бути адекватним вчиненому проступку та його кримінологічній характеристиці.

Так, на думку А. Кирилук, дія законодавства про кримінальну відповідальність повинна відповідати вимогам загальної і

спеціальної превенції злочинів, тому необхідно забезпечити максимально можливу невідворотність покарання, одночасно враховуючи можливість ресоціалізації особи, яка вчинила злочин, використовуючи при цьому альтернативний вид покарання [2, с. 75].

Для реалізації покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, в Україні існують уповноважені органи з питань пробації.

Слід зазначити, що в Європейських правилах пробації, які затверджені Рекомендацією № CM/R (2010) 1 Комітету Міністрів Ради Європи, визначається мета пробації, а саме скорочення рецидивної злочинності шляхом встановлення позитивних взаємин з правопорушниками для здійснення контролю (включно з наглядом у необхідних випадках), керівництва і надання їм допомоги, а також залучення їх у суспільне життя [3]. Якщо мету пробації перевести в площину ювенальної пробації, то її діяльність має відбуватися в межах ювенальної пенальної політики.

Пробація, з одного боку, поєднує елементи контролю, з іншого – вона сфокусована на індивідуальній роботі із засудженим, його супроводі та підтримці більше, ніж на покаранні, що обумовлено її ресоціалізаційним спрямуванням [4, с. 331]. Проаналізувавши це твердження, на наш погляд, служба пробації наділена функціями попереджувальної діяльності.

Проводячи дослідження видів кримінальних покарань для неповнолітніх, А. Коновалова визначає, що сучасна кримінально-правова та кримінально-виконавча системи можуть забезпечити лише юридичне виправлення винної неповнолітньої особи. Суди та кримінально-виконавчі органи повинні забезпечувати таке виправлення особи, внаслідок якого вона не вчинятиме нових злочинів. Моральне виправлення особи є більш глибоким, ґрунтовним та всеосяжним. Воно полягає у зміні свідомості особи, внаслідок якої вона не скоює суспільно небезпечні та протиправні діяння через свої внутрішні переконання незалежно від впливу на неї сторонніх осіб чи факторів.

Також вчена вказує, що ефективність корекційної роботи залежить від багатьох факторів, проте одне з головних місць посідає взаємодія співробітника органу, який виконує покарання, та неповнолітнього. У процесі такої взаємодії дорослий може впливати на мотиви, цілі, прийняття рішень, виконання та контроль за діями – на всі елементи діяльності дитини, включаючи стабілізацію і корекцію її поведінки [5, с. 29].

Проаналізувавши статистичні дані, прослідковується стала динаміка перебування на обліку в уповноважених органах з питань пробації неповнолітніх суб'єктів за скоєння кримінальних правопорушень. Така ситуація показує наявність потреби зусиль законотворців та вчених для створення адекватного підходу до зменшення кримінально-протиправної діяльності неповнолітніх суб'єктів, що перебувають на обліку ювенальної пробації.

Під час здійснення наглядової пробації стосовно зазначеної категорії осіб незалежно від визначення рівня ризику скоєння повторного кримінального правопорушення проводяться профілактичні заходи.

Під час перебування на обліку в пробації з неповнолітніми суб'єктами проводиться комплекс заходів, які спрямовані на досягнення мети покарання, а саме виправлення та в подальшому ресоціалізації. Основним напрямом різнопланової діяльності є соціально-виховна робота. Вона може проводитись із залученням батьків або законних представників. Відповідна робота передбачає забезпечення соціального супроводу та контролю за поведінкою осіб, які засуджені до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Соціально-виховна робота спрямована передусім на вирішення питання зменшення ризику випадків скоєння неповнолітніми засудженими повторних кримінальних правопорушень.

Враховуючи те, що неповнолітні є своєрідною особливою типологічною групою, яка відрізняється від дорослих як за характером, так і ступенем суспільної небезпечності, особа має досягнути певного психофізіологічного і соціального розвитку, який надасть їй можливість усвідомлювати свою поведінку і бути відповідальною за свої вчинки.

На наше переконання, для більш ефективної роботи щодо запобігання кримінально-протиправній діяльності неповнолітніх суб'єктів, необхідно на законодавчому і практичному рівні вжити таких заходів:

По-перше, до всіх категорій засуджених проводити оцінку ризиків з метою запобігання злочинності (рецидивній).

По-друге, спираючись на фактори ризику, визначені проведеною оцінкою ризиків, з'ясувати причини та умови, які можуть перешкоджати виправленню і подальшій ресоціалізації засуджених неповнолітніх.

По-третє, розробити й запровадити превентивні заходи, які можна назвати «попереджувальні заходи або заходи запобігання» протиправній діяльності неповнолітніх суб'єктів пробації, та основи їх реалізації.

Отже, підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що особливістю кримінально-правової політики є те, що попереджувальні заходи щодо кримінально-протиправної діяльності мають здійснюватися спеціальними суб'єктами. Під час роботи з неповнолітніми суб'єктами слід дотримуватись адекватного підходу шляхом розроблення відповідних інструментів «попереджувальних заходів» протиправній діяльності неповнолітніми суб'єктами пробації та механізму їх використання.

Список використаних джерел

1. Юзікова Н. С. Проблеми кримінально-правового захисту інтересів неповнолітніх : монографія. Дніпропетровськ : видавництво Дніпропетровського університету, 1999. 160 с.
2. Кирилюк А. В. Актуальні питання діяльності органу пробації з прогнозування індивідуальної поведінки обвинуваченої та засудженої особи неповнолітнього віку. *Технології професійної діяльності: теорія і практика* : матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Чернігів, 02 серп. 2016 р.). Чернігів, 2016. С. 74–78.
3. Рекомендація CM/Rec (2010) 1 Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробацію : прийняті Радою Європи 20 жовтня 2010 р. URL: https://www.probation.gov.ua/?page_id=207 (дата звернення: 26.03.2024).
4. Ягунов Д. В. Пенітенціарна система України: історичний розвиток, сучасні проблеми та перспективи реформування : монографія. 3-тє вид., перероб. і допов. Одеса : Фенікс, 2011. 446 с.
5. Коновалова А. Ю. Види покарань для неповнолітніх за кримінальним правом України : дис ... канд.. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2012. 216 с.

Мірошниченко Оксана,
кандидат психологічних наук, доцент,
начальник кафедри психології
Пенітенціарної академії України

ДОСВІД ВПРОВАДЖЕННЯ ПСИХОКОРЕКЦІЙНИХ ПРОГРАМ У РОБОТУ ІЗ СУБ'ЄКТАМИ ПРОБАЦІЇ

Пробація як альтернатива позбавленню волі передбачає відбування засудженими покарання в громаді без ізоляції від суспільства. Пробація є комплексом заходів, спрямованих на визначення передумов асоціальної поведінки людини, мотивування на зміну поведінки та підтримку мотивації до ресоціалізації особи, яка вчинила правопорушення. Тому важливим складником пробації є робота з ресоціалізації людини, яка вчинила правопорушення. Діяльність фахівців пробації першочергово зорієнтована на превенцію вчинення нових правопорушень кожного клієнта пробації.

Згідно зі статтею 6 КВК України (виправлення і ресоціалізація засуджених та їх основні засоби) виправлення засудженого – це процес позитивних змін, які відбуваються в його особистості та створюють у нього готовність до самокерованої правослухняної поведінки; ресоціалізація – свідоме відновлення засудженого в соціальному статусі повноправного члена суспільства; повернення його до самостійного загальноприйнятого соціально-нормативного життя в суспільстві.

З точки зору психологічної науки ресоціалізація – це процес повернення в суспільство індивіда, який певний час перебував у стані соціальної дезадаптації. Результатом ресоціалізації має бути зміна особистісних якостей засудженого, яка б дозволила розраховувати на його саморегульовану стабільну соціально-нормативну поведінку після звільнення. Необхідною умовою ресоціалізації є соціальна реабілітація. Соціальна реабілітація – діяльність, спрямована на відновлення стану повноцінної життєдіяльності і соціального функціонування індивіда або соціальної групи, що опинилися в стані соціальної дезадаптації. Соціальна реабілітація засудженого передбачає подолання

особистісних якостей та особливостей соціального середовища, що сприяли вчиненню ним правопорушення, надання йому допомоги у ресоціалізації та соціальній адаптації.

Технології соціальної реабілітації охоплюють систему послідовних і координованих дій (процедур), що використовуються для досягнення мети й виконання завдань соціальної реабілітації. Кожна процедура (крок, етап, напрям роботи) технології соціальної реабілітації має вирішити окремі завдання і може бути виконана за допомогою різних методів. Вибір того чи іншого методу залежить від умов виконання діяльності, особливостей об'єкта реабілітації, виконавців та наявних ресурсів. Ресурси соціальної реабілітації – це матеріальні й духовні цінності суспільства, знання, вміння, особистісні якості, взаємини особи чи соціальної групи, що можуть використовуватись для досягнення мети соціальної реабілітації.

Відповідно до паспорта реформ пенітенціарна система забезпечує підвищення безпеки суспільства шляхом виправлення і ресоціалізації осіб, які увійшли у конфлікт із законом, завдяки створенню системи реінтеграції, дотримання прав людини, створення в органах та установах пенітенціарної системи безпечного середовища та створення інституційної спроможності, яка забезпечить перехід від карального до реабілітаційного підходу завдяки ефективному супроводу суб'єктів пробації в громаді. Передбачається, що формування просоціальної поведінки засуджених та розвиток у них життєвих навичок сприятимуть зниженню рівня криміногенних ризиків та потреб, зокрема за допомогою пробаційних програм.

Пробаційна програма – це програма, що призначається за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням (далі – суб'єкт пробації), та передбачає комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити.

Вимоги щодо розроблення пробаційних програм складено відповідно до постанови КМУ від 18 січня 2017 № 24 «Про затвердження Порядку розроблення та реалізації пробаційних програм». Метою реалізації пробаційних програм є виправлення суб'єктів пробації, на яких судом покладено обов'язок проходження пробаційних програм, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень.

Завданнями реалізації пробаційних програм є застосування комплексу заходів, необхідних для корекції соціальної поведінки суб'єктів пробації або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, а саме:

1. переосмислення суб'єктом пробації сприйняття ним дійсності та його поведінки, розвиток здатності адекватно оцінювати власну поведінку та підвищення готовності брати відповідальність за свої вчинки;

2. зміна дисфункційного мислення, деструктивних переконань та неефективних навичок;

3. розвиток таких переконань та навичок, що сприятимуть регуляції емоційного стану, запобіганню агресивної поведінки, розв'язанню міжособистісних проблем та проблем, пов'язаних з кримінальною поведінкою;

4. підвищення вмотивованості до досягнення позитивних змін у житті (здобуття освіти, працевлаштування, налагодження стосунків у сім'ї), готовності до правослухняної поведінки, формування проактивної життєвої позиції – які можливо об'єктивно перевірити.

Під час розроблення пробаційних програм необхідним є дотримання таких принципів:

- *Індивідуальний підхід та чутливість.* Програма має бути викладена доступно, зрозумілою мовою, з урахуванням цільової групи, має передбачати гнучкість і можливості для варіативності залежно від потреб та особливостей кожного засудженого.
- *Гендерна орієнтованість.* Програми можуть бути розроблені як окремо для дівчат/жінок та хлопців/чоловіків, так можуть розраховуватися і на учасників обох статей. В останньому випадку кожна програма обов'язково повинна містити коментарі та рекомендації у змісті кожного заняття щодо особливостей її використання із засудженими певної статі.
- *Відповідність віку.* Програма має формуватися з урахуванням того, чи є особа повнолітньою або неповнолітньою, та повинна враховувати вікові особливості учасників, на яких вона спрямована.
- *Врахування травматичного досвіду.* Програма, залежно від її специфіки, має враховувати те, що особи, на яких вона

розрахована, з високою вірогідністю пережили травматичні обставини в минулому, що мало вплив на їхню поведінку.

- *Орієнтованість на когнітивно-поведінковий підхід.* Когнітивно-поведінковий підхід є одним із сучасних, науково обґрунтованих та визнаних на міжнародному рівні підходів серед тих, що враховуються при побудові профілактичних, корекційних, реабілітаційних програм.

Відповідно до наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження пробаційних програм для неповнолітніх суб'єктів пробації» від 11.06.2018 № 1797/5 та наказу Міністерства юстиції України «Про затвердження пробаційних програм для повнолітніх суб'єктів пробації» від 11.06.2018 № 1798/5 було затверджено програми «Попередження вживання психоактивних речовин (ПАР)», «Подолання агресивної поведінки» та «Зміна прокримінального мислення» для повнолітніх та неповнолітніх суб'єктів пробації. Тематика програм та їх зміст визначаються ключовими факторами ризику вчинення суб'єктом пробації повторного кримінального правопорушення та мають відповідати меті й завданням реалізації пробаційних програм у цілому.

Мета програми «Попередження вживання психоактивних речовин (ПАР)» – досягти позитивних змін у поведінці суб'єкта пробації шляхом розвитку та підтримки навичок ефективного самоконтролю, усвідомлення необхідності стратегій зменшення шкоди від вживання ПАР та підвищення вмотивованості до відмови від вживання.

Мета програми «Подолання агресивної поведінки» – досягти позитивних змін у поведінці суб'єкта пробації шляхом розвитку навичок саморегуляції психоемоційних станів, управління гнівом та агресивною поведінкою, розширення інструментів ефективної взаємодії, формування готовності дотримуватися соціально прийнятних норм та ненасильницьких моделей поведінки.

Мета програми «Зміна прокримінального мислення» – досягнення позитивних змін у поведінці суб'єкта пробації шляхом розвитку та підтримки у нього навичок конструктивного і критичного мислення, формування навичок рефлексії, планування та постановки цілей, а також сприяння розвитку соціально прийнятних норм поведінки й навичок співпраці у взаєминах з оточенням.

Наказом Міністерства юстиції України від 23 жовтня 2019 року № 2334/5 було затверджено пробаційні програми «Формування життєвих навичок» для повнолітніх та неповнолітніх суб'єктів

пробації. Мета програми «Формування життєвих навичок» – досягти позитивних змін у поведінці суб'єкта пробації шляхом розвитку в нього навичок успішного спілкування та співпраці, сприяння формуванню просоціальних цінностей та ефективних стосунків у сім'ї, напрацювання навичок здобуття освіти та працевлаштування, а також цілепокладання та побудови життєвих планів, що корелюють із загальнолюдськими цінностями.

Наказом Міністерства юстиції України від 27 червня 2023 року № 2362/5 «Про затвердження пробаційних програм щодо подолання домашнього насильства» затвердили пробаційні програми «Подолання домашнього насильства» для повнолітніх та неповнолітніх суб'єктів пробації.

Таким чином, кожна програма має бути орієнтована на виявлення та сприяння позитивній зміні деструктивних переконань, що призвели до проблемної поведінки, а також формування навичок саморегуляції, контролю над думками і емоціями, життєвих навичок, що сприяють просоціальній поведінці.

Список викристаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 29.03.2024).

2. Про затвердження пробаційних програм щодо подолання домашнього насильства : наказ Міністерства юстиції України від 27 червня 2023 року № 2362/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1075-23#Text> (дата звернення: 27.03.2024).

Мосенцова Наталія,
начальник Красноградського районного сектору № 2
філії Державної установи «Центр пробації»
в Харківській області

ВИКОРИСТАННЯ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КІНО ЯК МЕТОДУ ВПЛИВУ НА ПРОЦЕС РЕСОЦІАЛІЗАЦІЇ КЛІЄНТІВ ПРОБАЦІЇ

Питання наукових дискусій та практичного впровадження інституту пробації в Україні часто має статичний характер, оскільки пробація сприймається як стале явище, аспект кримінальної юстиції, що обмежується чіткими рамками законодавства. Проте разом з історичним розвитком світової пробації, зміною ставлення до засудженого, що стоїть у фокусі пенітенціарної системи, неперервно відбувається трансформація підходів та методів роботи з правопорушниками [2, с. 172–175].

Пробація є невід’ємною частиною систем кримінального правосуддя європейських країн. Одним із ключових документів, що визначають принципи європейської пробації, є Рекомендація № СМ/(2010)1 Комітету Міністрів Ради Європи про Правила Ради Європи з пробації. Аналіз джерел, що висвітлюють системи пробації зарубіжних країн, показав, що кожна держава вирішує це питання, ґрунтуючись на власних традиціях та існуючих можливостях [1, с. 254–261].

Застосовуючи кримінальне покарання, альтернативне позбавленню волі, і законодавець, і суспільство очікують, що поведінка правопорушника зазнає змін: він не вчинятиме нових злочинів, не становитиме небезпеки для суспільства та охоронюваних законом інтересів. Однак портрет клієнта пробації характеризується різноманіттям: особистісним, соціальним, інтелектуальним, політичним. Тобто основна проблема, з якою стикаються працівники пробації, – «втиснути» індивідуальні риси клієнта у стандартизовані рамки нормативно-правових документів, що регламентують порядок і методи здійснення соціально-виховного впливу на них.

Проблему здійснення виховного впливу на засуджених також поглиблює те, що пробаціонер повинен впливати на повнолітнього клієнта, що вже є сформованою особистістю, має власні стереотипи, переконання, погляди на життя, сформовані моделі міжособистісної поведінки. І якщо до процесу роботи з певними криміногенними потребами, що мають соціальний характер (відсутність роботи, пошук

житла, зловживання психоактивними речовинами), можливо залучити інших агентів соціальних змін – таких як служба зайнятості, заклади охорони здоров'я, органи місцевого самоврядування, то робота з внутрішніми переконаннями, поглядами на життя і закон потребує не стандартних, а інновативних методів.

Тому пробація прагне уникати малоефективних форм роботи із засудженими у виді профілактичних бесід, формальних лекцій, а навпаки – намагається стимулювати клієнтів до пошуку внутрішніх агентів власних змін. Ба більше, при побудові української моделі пробації варто використовувати не лише надбання та практику закордонних партнерів, а й здійснювати пошук власних ефективних кейсів роботи з правопорушниками. Таким інструментом стала участь у перегляді документальних стрічок про права людини з колекції Міжнародного кінофестивалю документального кіно Docudays.ua.

Інструмент документального кіно в роботі органів пробації почала застосовувати Ліна Бабич, керівниця одного з практичних підрозділів пробації, яка багато років працювала з історіями людей, що були засуджені за вчинення правопорушень, однак залишилися на свободі. Перший кіноклуб був відкритий просто на робочому місці у службовому приміщенні пробації і, незважаючи на збентеження від формату кінострічок, нерозуміння клієнтами мети таких заходів, кіноклуб продовжував своє існування й розвиток.

Документальне кіно дозволяє зрозуміти, що правопорушник може впливати на власні проблеми, розв'язувати їх за аналогією героїв документальних фільмів, бо їхні історії не вигадані. Хоча різні люди по-різному реагують на фільми. Як не дивно, з дорослими важче. Не всі розуміють документальне кіно, не всі розуміють, навіщо ми дивимось ці фільми, – з дорослими треба більше працювати.

Нині для впровадження та ефективного використання цього інструменту працівники пробації по всій Україні відкривають кіноклуби у власних підрозділах, проходять відповідне навчання на платформах DOCU/CLUB, отримують базові навички про права людини та про методи їх захисту, розуміння людської гідності як найвищої цінності. Підбір документальних стрічок здійснюється з урахуванням особи засудженого, його віку, рівня когнітивних навичок і з огляду на кримінологічну характеристику вчиненого ним діяння. Засуджені до альтернативних кримінальних покарань – це специфічна аудиторія, вони часто з пересторогою ставляться до персоналу пробації, важко йдуть на контакт, неохоче говорять про своє життя, не готові до дискусії чи роздумів щодо причин власної проблемної поведінки.

Позитивне сприйняття перегляду засудженими документального кіно обумовлене тим, що клієнти схвалюють неформальний характер заходу, якщо цей перегляд здійснюється онлайн, є звична атмосфера підрозділу пробації, відсутність сторонніх, незнайомих експертів також дозволяють засудженим розслабитися та почуватися вільно й невимушено.

Сам факт перегляду стрічок не є вирішенням існуючої криміногенної потреби засудженої особи, однак такі кіносеанси дозволяють засудженому і фахівцю пробації змістити фокус уваги з факту вчиненого правопорушення та призначеного покарання і перенести увагу на внутрішні чинники, що цьому сприяли і стали тригером до вчинення правопорушення. Через призму документального кіно, через перенесення сюжету на власне життя засуджений може не тільки побачити свою проблему, а й упевнитися, що в його силах її подолати.

Поширення діяльності DOCU/CLUB у підрозділах пробації дозволяє знайти більш ефективні способи та підходи до розкриття особи правопорушника, допомагає фахівцям побудувати довірливі стосунки з клієнтами, адже кіноклуби звертають увагу засуджених на те, що життя інших осіб може бути неідеальним та сповненим помилок.

Діяльність кіноклубів у пробації – це перша у світі офіційна практика унікальної роботи із засудженими. Результати її впровадження можуть бути віддаленими в часі, але позитивні історії клієнтів свідчать про ефективність застосування такого методу роботи. Документальне кіно стирає кордони та комунікаційні бар'єри між правопорушниками і державою в особі працівника пробації. Діяльність кіноклубів в органах пробації демонструє, що жива взаємодія можлива, а значить, можливі зміни в житті правопорушників. Зміна їхнього світогляду, орієнтування на позитивні зміни без вчинення злочинів та їх інтеграція в суспільство.

Список використаних джерел

1. Богатирьова О. І. Сутність інституту пробації у сучасному зарубіжному праві. *Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України*. 2013. Вип. 31. С. 254–261.
2. Ягунов Д. В. Принципи пробації: європейські стандарти та проблеми їх реалізації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. Ужгород : Гельветика, 2012. Т. 4. № 19. С. 172–175.

Ніщимна Світлана,
доктор юридичних наук, професор,
завідувач кафедри адміністративного,
цивільного та господарського права
і процесу юридичного факультету
Пенітенціарної академії України

АДМІНІСТРАТИВНИЙ НАГЛЯД ТА ПРОБАЦІЯ: СПІВВІДНОШЕННЯ СУТНОСТІ ТА ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Дефініції, які лежать в основі двох юридичних категорій, – адміністративний нагляд та пробація, на перший погляд, є досить схожими, оскільки стосуються особливого контингенту осіб, але за своєю суттю мають відмінності.

Так, під адміністративним наглядом розуміють систему тимчасових примусових профілактичних заходів спостереження і контролю за поведінкою окремих осіб, звільнених з місць позбавлення волі, що здійснюються органами Національної поліції. Суб'єктами адміністративного нагляду є повнолітні особи:

- засуджені до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджені два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо під час відбування покарання їх поведінка свідчила, що вони вперто не бажають стати на шлях виправлення і залишаються небезпечними для суспільства;

- засуджені до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини або засуджені два і більше разів до позбавлення волі за умисні злочини, якщо вони після відбування покарання або умовно-дострокового звільнення від відбування покарання, незважаючи на попередження органів Національної поліції, систематично порушують громадський порядок і права інших громадян, вчиняють інші правопорушення;

- засуджені до позбавлення волі за один із злочинів, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів;

- засуджені до позбавлення волі за злочин проти статевої свободи та статевої недоторканості малолітньої особи;

- засуджені до довічного позбавлення волі [1].

Пробація – це система наглядових та соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Суб'єктами пробації є засуджені, щодо яких за рішенням суду та відповідно до закону застосовуються наглядові, соціально-виховні заходи, та обвинувачені, щодо яких органом пробації готується досудова доповідь [2].

Здійснивши аналіз чинного законодавства, можемо виділити такі спільні та відмінні риси, притаманні адміністративному нагляду та пробації.

Спільні риси:

- це система профілактичних (у т.ч. наглядових та соціально-виховних) заходів;
- метою заходів впливу є забезпечення безпеки суспільства, запобігання вчиненню кримінальних правопорушень окремими категоріями осіб;
- застосовуються до особливої категорії осіб, поведінка яких суперечить нормам кримінального законодавства.

Відмінні риси:

- адміністративний нагляд здійснюється органами Національної поліції, а пробація – центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері пробації (Державна установа «Центр пробації»);
- суб'єктами адміністративного нагляду є повнолітні особи, засуджені до позбавлення волі за тяжкі, особливо тяжкі злочини тощо. Суб'єктами пробації є засуджені, щодо яких за рішенням суду та відповідно до закону застосовуються наглядові, соціально-виховні заходи, та обвинувачені, щодо яких органом пробації готується досудова доповідь;
- підставами для застосування адміністративного нагляду є: вирок суду, матеріали установ виконання покарань; матеріали органів Національної поліції. Підставами пробації є: вирок суду; ухвала суду; помилування;
- адміністративний нагляд встановлюється на термін від одного до двох років; термін застосування пробаційних заходів залежить від виду пробації, яка застосовується до суб'єкта;
- адміністративний нагляд не поділяється на види, а пробація здійснюється у трьох видах: досудова; наглядова; пенітенціарна;

- контроль за здійсненням адміністративного нагляду покладається на органи Національної поліції. Нагляд за додержанням законів органом пробачії здійснюють Генеральний прокурор і підпорядковані йому прокурори;

- нормативними підставами (спеціальними законами) здійснення адміністративного примусу є Закон України «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», а пробачії – Закон України «Про пробачію».

Отже, дві категорії, які були нами проаналізовані, зважаючи на суть та підстави нормативного регулювання, дають можливість стверджувати про наявність певних спільних ознак. Передусім це види заходів, застосування яких спрямоване на забезпечення безпеки суспільства та запобігання вчиненню кримінальних правопорушень окремими категоріями осіб. Але, незважаючи на схожі цілі, суть цих заходів є здебільшого відмінною, оскільки спрямовані на різних суб'єктів, мають свої особливості щодо застосування, різні органи управління та нагляду. Сутнісні відмінності полягають у регулюванні окреслених відносин різними галузями права – адміністративного та кримінально-виконавчого.

Список використаних джерел

1. Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі : Закон України від 1 грудня 1994 року № 264/94-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/264/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 12.03.2024).

2. Про пробачію : Закон України від 5 лютого 2015 року № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 12.03.2024).

Нужна Людмила,
провідний інспектор
філії Державної установи «Центр пробації»
у м. Києві та Київській області

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРОБАЦІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В СУЧАСНОМУ СВІТІ

Реалізація завдань та функцій ювенальної пробації є важливим аспектом у рамках кримінального судочинства та кримінальної відповідальності, спрямованих на реабілітацію неповнолітніх правопорушників. Умови сьогодення ставлять перед системою ювенальної пробації нові та складні завдання, які мають властивість набувати різних форм, особливо в умовах воєнного стану. Справлятися з такими викликами нам допомагає не тільки глибоке розуміння факторів, які вплинули на особу, та процесів ресоціалізації неповнолітніх, але й необхідно враховувати специфічні умови, які виникли внаслідок геополітичної ситуації в Україні, що вимагає врахування індивідуальних потреб кожного, розробки імplementованих стратегій роботи та взаємодії, зважаючи не тільки на правові норми, а й на психологічні та соціальні аспекти.

Метою пробації є забезпечення безпеки суспільства шляхом виправлення засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинувачених, з метою прийняття судом рішення про міру їхньої відповідальності [1]. З цього виходить, що Центр пробації супроводжує правопорушника на всіх етапах несення відповідальності: участь у досудовому розслідуванні під час складання досудової доповіді, що характеризує обвинуваченого, з метою прийняття судом рішення про міру його відповідальності; відбування покарання та виконання обов'язків, покладених на останнього судом або відповідно до закону; здійснення соціально-виховних заходів щодо засуджених згідно зі статтею 13 Закону України «Про пробацію»; ресоціалізація засуджених, що має соціальну, педагогічну та психологічну природу. Така діяльність

персоналу органу пробації цілеспрямована для досягнення мети виправлення засуджених [2].

Викликами сьогодення для роботи із суб'єктами пробації стали психологічні травми неповнолітніх та збільшення ризику вчинення правопорушень унаслідок воєнного конфлікту. Психологічні травми можуть виливатися в соціальну дезадаптацію в суспільстві у виді непорозуміння з оточуючими, замкнутість, схильність до вживання спиртних напоїв та наркотичних речовин, агресивної поведінки, почуття відчуженості, низької самооцінки [3, с. 219]. Необхідно враховувати й негативний вплив засобів масової інформації, медіапродуктів та електронних ресурсів, що пропагують віктимну поведінку і романтизують кримінальний світ. Підлітки під враженням демонструють побачене або нав'язане із соціальних мереж [4, с. 77–83].

Вплив збройного конфлікту відбивається і на світосприйнятті та психологічному стані самих працівників пробації. Адже пробаціонери зазнають великого емоційного та психологічного навантаження через постійний стрес, пов'язаний з війною. Вони можуть відчувати страх за власну безпеку і за безпеку своїх сімей, що може призвести до вигорання та емоційного виснаження. Тому важливо для якісного виконання посадових обов'язків, латентного впливу на психоемоційний стан у взаємодії із суб'єктами пробації забезпечити психологічну підтримку працівників, надавати ресурси та навчання для ефективної роботи в умовах конфлікту, розробляти стратегії для вирішення етичних дилем, з якими вони можуть стикатися в роботі [5, с. 258–261].

Цікавим інструментом є «Відновне правосуддя» – це новий підхід реагування на вчинення правопорушення неповнолітніми особами, пілотування проєкту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні злочину», запроваджений наказом Міністерства юстиції України та Генеральної прокуратури України. Відновне правосуддя – це примирення неповнолітнього правопорушника з потерпілим та відновлення його соціальних зв'язків із суспільством, воно в рівному обсязі забезпечує права як потерпілої особи, так і неповнолітньої особи, що скоїла кримінальне правопорушення [6].

Роль пробації у забезпеченні реалізації пілотного проєкту полягає в можливості брати участь у робочих групах за участю прокурора, соціального працівника, психолога, представників регіонального центру та органу пробації. Працівниками органу

пробації проводиться інтерв'ювання з неповнолітнім, оцінка ризиків повторного вчинення кримінальних правопорушень, встановлення причин та криміногенних факторів, які вплинули на світосприйняття неповнолітнього, внаслідок чого вчинено правопорушення, та надання інформації, яка характеризує особу правопорушника на стадії як досудового розслідування, так і судового провадження.

При винесенні рішення судом більш ретельно вивчається та враховується коло обставин соціального та психологічного характеру, що своєю чергою дає можливість призначити покарання неповнолітнім, альтернативні позбавленню волі, звільнити від відбування покарання з випробуванням чи зобов'язати пройти пробаційну програму [7. с. 55–61].

Пробаційні програми – новий інструмент роботи із засудженими. Відповідно до п. 7 ст. 2 Закону України «Про пробацію» це програма, що призначається за рішенням суду особі, звільненій від відбування покарання з випробуванням, та передбачає комплекс заходів, спрямованих на корекцію соціальної поведінки або її окремих проявів, формування соціально сприятливих змін особистості, які можливо об'єктивно перевірити [2].

Розглянемо пробаційні програми, які застосовуються до неповнолітніх засуджених у рамках наглядової пробації. Перша – «Зміна прокримінального мислення», спрямована на підтримку навичок конструктивного та критичного мислення у неповнолітніх засуджених, формування навичок рефлексії, планування та постановку цілей, а також сприяння розвитку соціально прийнятних норм поведінки та навичок співпраці у взаєминах з оточенням.

Наступна програма – «Подолання агресивної поведінки» – полягає у підтримці та розвитку навичок саморегуляції психоемоційних станів, управлінні гнівом та агресивною поведінкою.

Програма «Попередження вживання психоактивних речовин» полягає у підтримці навичок ефективного самоконтролю, усвідомленні необхідності стратегій зменшення шкоди від вживання психоактивних речовин та підвищення вмотивованості до відмови від їх вживання.

Програма «Формування життєвих навичок» спрямована на підтримку навичок успішного спілкування та співпраці, сприяння формуванню просоціальних цінностей та ефективних стосунків у сім'ї, здобуття освіти і працевлаштування, цілепокладання та

побудови життєвих планів на засадах загальноприйнятих цінностей у неповнолітніх.

Особливостями пробаційних програм для неповнолітніх суб'єктів пробації є те, що тематика занять сформована відповідно до основних завдань та специфіки підліткового віку і зорієнтована на те, що когнітивна, емоційна, поведінкова та соціальна сфери дитини активно формуються. Більшою мірою у програмах для неповнолітніх використані поведінкові техніки та створено умови для набуття корегуючого досвіду через ігрові методики, матеріал подається з використанням метафор, групових ігор, аналогій з життя підлітків.

До реалізації пробаційної програми у порядку, визначеному законодавством, можуть залучатися установи, організації незалежно від форми власності, об'єднання громадян, окремі громадяни, які можуть надавати послуги, необхідні для реалізації пробаційних програм.

Обов'язковим елементом здійснення професійного впливу співробітника пробації на формування та корекцію поведінки неповнолітніх осіб є психологічне дослідження особи правопорушника [8]. Така робота проводиться за індивідуальним планом з урахуванням оцінки ризиків повторного вчинення кримінальних правопорушень, що передбачає індивідуальний підхід під час роботи з кожним засудженим, враховуються потреби та можливі ризики кожного неповнолітнього правопорушника. Це своєю чергою дає можливість забезпечити втручання фахівців пробації для вчасної підтримки та запобігання виникненню відхилень від здобутого вже прогресу: навчання, отримання професійної підготовки та інтеграції в соціумі [9].

У воєнний період робота ювенальної пробації стає критично важливою для успішної реабілітації неповнолітніх правопорушників. Складні умови воєнного стану вимагають глибокого розуміння факторів, що впливають на особу, та процесів ресоціалізації. Працівники пробації повинні розробляти імплементовані стратегії, враховуючи індивідуальні потреби суб'єкта, а також враховувати психологічні та соціальні аспекти. Сучасні виклики вимагають комплексного підходу до роботи з неповнолітніми в умовах воєнного конфлікту.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 29.03.2024).
2. Наглядова пробація. Пробація України. URL: https://www.probation.gov.ua/?page_id=7069 (дата звернення: 29.03.2024).
3. Злишков В. Л., Лукомська С. О., Федан О. В. Психодіагностика особистості у кризових життєвих ситуаціях. Київ : Педагогічна думка, 2016. 219 с.
4. Рогатинська Н., Ятчишина І. Злочинність неповнолітніх. *Актуальні проблеми правознавства*. 2023. № 3. С. 77–83.
5. Макарова О. П. Психологічні аспекти вивчення екстремальних ситуацій і станів. *Проблеми сучасної поліцейстики МВС України*. Харків, 2022. С. 258–261.
6. Відновне правосуддя. Офіційний сайт Міністерство юстиції України. URL: <https://minjust.gov.ua/m/vidnovne-pravosuddya-noviy-pidhid-reaguvannya-na-zlochyn-vchineniy-nepovnolitnimi> (дата звернення: 29.03.2024).
7. Гусак А. П. Особливості здійснення пробаційних програм щодо неповнолітніх правопорушників під час наглядової пробації. *Київський юридичний журнал*. 2023. № 3. С. 55–61.
8. Про затвердження Порядку здійснення нагляду та проведення соціально-виховної роботи із засудженими до покарань, не пов'язаних з позбавленням волі : наказ Міністерства юстиції України від 29.01.2019 р. № 272/5 (дата звернення: 29.03.2024).
9. Про затвердження Методичних рекомендацій оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення повнолітніми особами, які вчинили кримінальні правопорушення (обвинувачуються у вчиненні кримінальних правопорушень) : наказ Міністерства юстиції України від 26.06.2018 р. № 2020/5.

Останчук Людмила,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального, кримінально-виконавчого
права та кримінології юридичного факультету
Пенітенціарної академії України

ПРОБАЦІЯ У МЕХАНІЗМІ ВІДНОВНОГО ПРАВОСУДДЯ

Інститут пробації проходить складний, іноді навіть вимушений процес свого реформування, приведення у відповідність до міжнародних стандартів функціонування деяких субінститутів пробації. З ухваленням у 2015 році Закону України «Про пробацію» багато правових інститутів та механізмів залишилися поза увагою законодавців. Не зрозуміло, що стало причиною ухвалення нормативно-правового акта, який регулює діяльність органу виконавчої влади зі спеціальним статусом саме в такому вигляді: пробація без пробаційного нагляду; виправні роботи як один з неефективних та недієвих видів кримінального покарання у частині забезпечення основних цілей мети покарання; можливість ухилення від виконання покарання у виді штрафу у зв'язку з визначеними для цього виду покарання строками давності; невизначеність механізму взаємодії органів і установ виконання покарань з органами пробації у частині застосування ст. 81, 82 КК України; неможливість притягнення до відповідальності за ухилення від відбування покарання у порядку ст. 389 КК України, якщо покарання, не пов'язане з позбавленням волі, призначене постановою суду у порядку ст. 81 та 82 КК України; покладення повноважень посередника у процесі відновного правосуддя на центри безоплатної правової допомоги, а не на пробацію, як це практикується в багатьох країнах світу і т. д. Як бачимо, поле для наукових пошуків доволі широке й малодосліджене.

Відновне правосуддя є темою, що викликає великий інтерес у кримінологів та правознавців. З історичної точки зору, коріння відновних практик можна знайти в давньогрецькій цивілізації, у працях Аристотеля, культурі маорі (корінного населення Нової Зеландії) тощо.

Нині інститут відновного правосуддя розглядається як нова парадигма в політиці кримінальної юстиції, що пропонує новий спосіб «здійснення правосуддя».

Одним із перших, хто запропонував визначення «відновного правосуддя», став американець Тоні Маршалл, який вважав, що

відновне правосуддя – це процес, під час якого всі сторони – учасники конкретного правопорушення – зустрічаються для колективного вирішення питання: що робити з наслідками правопорушення та їх впливом на майбутнє [1].

У рекомендаціях ООН відновне правосуддя тлумачать як спосіб реагування на кримінально-протиправну поведінку шляхом збалансування потреб, за допомогою якого потерпілий і правопорушник можуть, за їх добровільною згодою, брати активну участь у вирішенні питань, що виникають у зв'язку з вчиненим кримінальним правопорушенням, за допомогою неупередженої третьої сторони.

Доволі вживаним нині є термін «медіація». Ми розглядаємо медіацію як один з можливих методів відновного правосуддя. Не залишилися осторонь і Всесвітня організація охорони здоров'я, яка визначає медіацію як «процес, в якому жертви та правопорушники спілкуються за допомогою неупередженої третьої сторони, що дозволяє жертві (жертвам) висловити свої потреби та почуття, а правопорушникам – прийняти свої обов'язки та діяти відповідно до них». Це означає, що правопорушники та жертви об'єднуються для того, щоб вирішити конфлікт, що виник у зв'язку з вчиненням кримінального правопорушення та спричинив шкоду конкретній особі або групі осіб.

Кожне з визначень, запропонованих зазначеними вище організаціями, сформоване таким чином, що спочатку нашу увагу концентрують на потерпілому та відновленні його прав, а вже потім на правопорушнику.

У українському законодавстві основна увага у процесі відносного правосуддя зосереджена на правопорушнику, а лише після надання згоди на участь у програмі медіації – на потерпілому. З цього випливає: якщо згода на участь потерпілого не буде надана, то і його права можуть бути відновлені тільки після винесення обвинувального вироку суду, на підставі якого потерпілий може звернутися до суду з цивільним позовом про відшкодування завданої йому матеріальної та моральної шкоди, якщо до цього питання матеріальної шкоди не було визначено як кваліфікуюча ознака складу кримінального правопорушення.

Під час проведеного дослідження нашу увагу привернув офіційний сайт Пробації України, на якому нас знайомлять з менторами-пробаціонерами, до яких можна звернутися за порадами та рекомендаціями щодо використання інструментів пробації (досудова доповідь, оцінка ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення, індивідуальний план, пробаційні

програми) під час роботи із суб'єктами пробації, проте правовий статус менторів-пробаціонерів у Законі України «Про пробацію» жодним чином не прописаний, хоча є згадка про інших суб'єктів – волонтерів пробації [2]. Вивчивши детально процедуру медіації, пілотний проєкт «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» [3], нами було сформовано схему взаємодії суб'єктів медіації у процедурі відновного правосуддя за участю пробації (див. рис. 1).

У запропонованій схемі виокремлено саме уповноважений орган пробації як орган, що безпосередньо бере участь у процедурі відновного правосуддя з потерпілим. Орган пробації повинен враховувати думку потерпілого під час складання досудової доповіді, також потерпілому може бути запропоновано пройти певні програми, спрямовані на зменшення рівня тривожності, панічних атак тощо, які можуть бути внаслідок отриманих травм психологічного характеру, пов'язаних із вчиненням стосовно нього кримінального правопорушення; робота з менторами-пробаціонерами щодо надання кваліфікованої допомоги з відновлення порушених прав потерпілого.

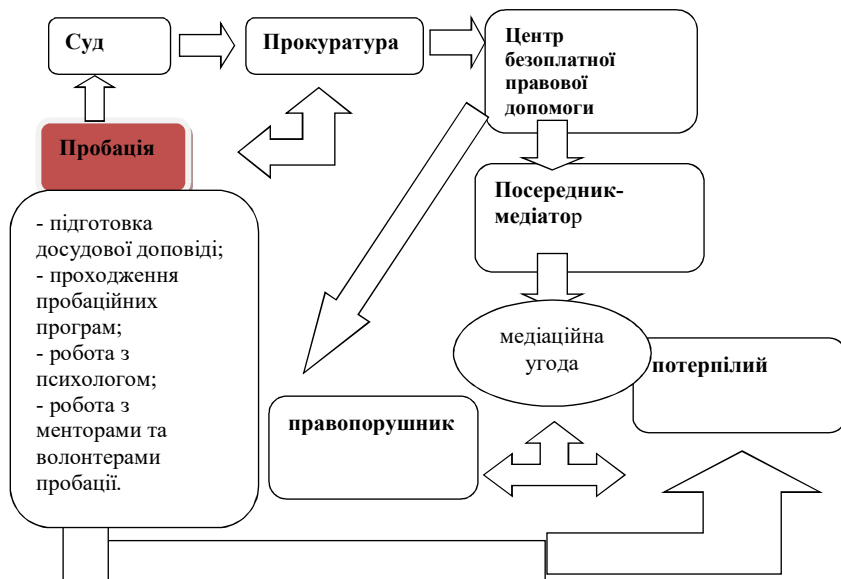

Рис. 1. Взаємодія суб'єктів медіації у процедурі відновного правосуддя за участю пробації

Аналізуючи положення ст. 14 Закону України «Про пробацію», нами сформовано висновки про те, що потерпілий від кримінального правопорушення не є суб'єктом пробації і тому співпрацювати з

волонтерами пробації, менторами пробації він не може. Отже, постає питання про внесення відповідних змін до законодавства задля захисту прав усіх сторін. Потерпілий, визнаний таким постановою слідчого, є першочерговим суб'єктом відновного правосуддя, оскільки саме його порушені права потребують відновлення. У правопорушника відсутній комплекс прав, які потребують відновлення у зв'язку з вчиненим ним особисто кримінальним правопорушенням, зміни стосуються його правового статусу, або він змінюється з обвинуваченого на засудженого, або з обвинуваченого на особу, звільнену від відбування покарання. При вчиненні кримінального правопорушення злочинець нічого не втрачає такого, що потребує відновлення.

З урахуванням викладених аргументів варто констатувати, що саме потерпілий є тією особою, яка, працюючи та сплачуючи податки, забезпечує утримання обвинуваченого та засудженого в установах виконання покарань; саме потерпілий та члени його родини формують авторитет до суду та інших органів кримінальної юстиції; тільки в результаті відновлення прав потерпілих може забезпечуватися принцип «справедливого правосуддя»; досудова доповідь, складена з урахуванням думки потерпілого, може слугувати пом'якшувальною обставиною при винесенні рішення судом; примирення винного з потерпілим на стадії досудового розслідування зменшує навантаження органів суду; добровільне відшкодування завданого збитку або усунення заподіяної шкоди правопорушником з урахуванням п. 2 ч. 1 ст. 66 КК України є обставиною, яка пом'якшує покарання.

Отже, всі дії на стадії досудового розслідування, спрямовані правопорушником на примирення з потерпілим, повинні розглядатися як символічна форма репарації. Правопорушник повинен щиро розкаюватися у вчиненому; визнати повністю свою вину; висловлювати жаль з приводу наслідків вчиненого правопорушення; відшкодувати заподіяну шкоду та пообіцяти не вчиняти правопорушень у майбутньому.

З іншого боку, процес медіації надає потерпілим можливість висловити свої думки та емоції у зв'язку з вчиненим правопорушенням, а також свої пропозиції щодо відшкодування завданої шкоди. Іншими словами, відновне правосуддя робить потерпілих значущими учасниками кримінального процесу, на відміну від типової процедури, де вони переважно надають докази в межах кримінального провадження.

Список використаних джерел

1. Відновне правосуддя. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%92%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B5_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%BE%D1%81%D1%83%D0%B4%D0%B4%D1%8F/ (дата звернення: 01.03.2024).
2. Про пробацію : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2015. № 13. Ст. 93.
3. Про реалізацію пілотного проекту «Програма відновлення для неповнолітніх, які є підозрюваними у вчиненні кримінального правопорушення» : наказ Міністерства юстиції України та Генеральної прокуратури України від 21.01.2019 р. № 172/5/10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0087-19#Text> (дата звернення: 01.03.2024).

Педорич Анатолій,

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін
Пенітенціарної академії України

СТАНОВЛЕННЯ ПРОБАЦІЇ В КАЗАХСТАНІ

У Республіці Казахстан служба пробації з'явилася у 2016 році разом з ухваленням Закону «Про пробацію». Казахські експерти наголошують на ефективності цього нововведення і зазначають позитивний вплив на криміногенну ситуацію в країні: майже вдвічі зменшилася кількість людей, які раніше вчинили злочини невеликої тяжкості та відбувають покарання в колоніях, і кількість рецидивів знизилася майже вдвічі.

Завдання служби пробації Казахстану – приділити увагу засудженому, допомогти в житті та не допустити повторного скоєння злочину. Важливо й те, що офіцери служби пробації приступають до своїх обов'язків ще на стадії з'ясування обставин злочину, встановлюють психологічний портрет злочинця, спілкуються з родичами, вчителями чи колективом, де він працював [1].

Раніше до осіб, засуджених без позбавлення волі, застосовувалася процедура відмічання в органах у певні дні. З 2016 року до обов'язків офіцера служби пробації Казахстану входить усунення причин, що сприяли скоєнню злочину, обов'язок

допомогти у працевлаштуванні та лікуванні, якщо людина хвора на алкоголізм, наркоманію, туберкульоз чи інші хвороби.

Щоб не допускати скоєння крадіжки через відсутність у людини роботи, служба має можливість допомогти. Адже існують квоти на працевлаштування та лікування для служби пробації. Крім того, служба пробації працює і з людьми, які засуджені реально, а не умовно, допомагаючи їм повернутися до чесного життя [1].

У Республіці Казахстан після здобуття державної незалежності процеси гуманізації кримінального, кримінально-виконавчого законодавства були пов'язані з подоланням важкої кризи «гулагівської» парадигми. Для Казахстану створення національного механізму функціонування служби пробації було ключовим напрямом державної стратегії розвитку державної кримінально-виконавчої служби.

У цих умовах змінювалася кримінальна та кримінально-виконавча політика Казахстану, в якій відкривалися нові гуманістичні імпульси, а система поводження із засудженими поступово переходила до стратегії реформ та розвитку. Таким чином, створювалися передумови для пошуку нових некаральних моделей відповіді суспільства та держави на погрози й виклики, що стосувалися злочинності, кримінальних проблем у соціумі.

Цей пошук був пов'язаний зі зверненням як до рекомендацій міжнародних правових актів у сфері кримінальної юстиції, так і до кращих здобутків світового та власного історичного досвіду.

У процесі модернізації каральної політики Казахстану відбувалося зниження чисельності засуджених до позбавлення волі. У 2015 р. у Казахстані почали діяти нові Кримінальний та Кримінально-виконавчий кодекси, в яких уперше в регіоні Центральної Азії було закріплено інститут пробації. Таким чином, відбувся перехід від доктринальної моделі пробації до нормативно-правового конструювання цієї альтернативи позбавлення волі. 30 грудня 2016 р. ухвалено Закон «Про пробацію», який діє у редакції від 27.06.2022 року [3].

У цьому законодавчому акті пробація визначається як «...система видів діяльності та індивідуально визначених заходів контрольного та соціально-правового характеру, спрямованих на корекцію поведінки осіб, категорії яких визначено законом, для запобігання вчиненню ними кримінальних правопорушень ...» (ст. 1) [2].

Служба пробації реалізує повноваження сприяння ресоціалізації правопорушників. Звичайно, в її діяльності також застосовується примус, але його обсяг мінімальний і стосується переважно контролю за виконанням засудженими умов пробації та припинення ухилення від її правообмежень. Основна місія служби пробації полягає в наданні піднаглядовим особам соціальної та іншої допомоги, передумовою якої є довіра між співробітниками служби пробації та їх «клієнтами».

Система пробації, яка функціонує в Казахстані, має низку специфічних особливостей, що відрізняють її від загальноприйнятого міжнародного розуміння зазначеного інституту. Наприклад, у казахстанській моделі механізму пробації акцент робиться на забезпеченні соціальної та правової допомоги, а не на перевірці засудженого.

Розробники закону приділили значну увагу досудовій доповіді (ст. 14 Закону) [2], проте випустили з уваги програми ресоціалізації. Втім, незважаючи на певні недоліки в правовому регулюванні пробації, вона стала вагомим фактором гуманізації кримінальної та кримінально-виконавчої політики Республіки Казахстан. Процес її розвитку відбувався одночасно зі зниженням чисельності ув'язнених.

За два десятиліття ХХІ століття у Казахстані чисельність осіб, засуджених до позбавлення волі, зменшилася майже вчетверо. При цьому відбувалося постійне зростання кількості «клієнтів» органів пробації.

За даними Міністерства внутрішніх справ Республіки Казахстан, у 2015 р. на обліку в органах пробації перебувало 12,3 тис. засуджених. У 2016 р. ця цифра майже подвоїлася – до 22,5 тис. засуджених. Станом на 01.04.2020 р. адресатами пробаційного контролю стали 34 тис. 364 особи. При цьому питома вага засуджених у місцях позбавлення волі у квітні 2020 р. склала 23 тис. 544 особи.

Таким чином, чисельність осіб, які перебувають під контролем органів пробації, істотно перевищила кількість ув'язнених, які утримуються в пенітенціарних установах [3].

Список використаних джерел

1. Кудіна Ю. О. Законодавство про досудову пробацію пострадянських країн. *Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях*

молодих учених : тези доп. учасників наук.-практ. конф. з нагоди святкування Дня науки, відзначення Дня Європи та 70-річчя заснування Ради Європи (м. Харків, 16 трав. 2019 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2019. С. 97–102. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/bc38f1ec-d7cc-47a6-b560-b179f08600b0> (дата звернення: 07.04.2024).

2. Про пробацію : Закон Республіки Казахстан від 30 грудня 2016 року № 38-VI ЗПК. URL: <http://law.gov.kz/client/#!/doc/108646> (дата звернення: 06.04.2024).

3. Скок О., Шевченко Т. Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх за кримінальним кодексом України і Республіки Казахстан. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2020. № 4. С. 231–237. URL: <https://visnik.dduvs.in.ua/wp-content/uploads/2021/> (дата звернення: 07.04.2024).

Помогайбо Ольга,
викладач центру спеціальної підготовки
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ПРОБАЦІЇ НЕПОВНОЛІТНІХ

Одним з основних напрямів державної політики є політика щодо подолання злочинності неповнолітніх. Проблема викорінення злочинності неповнолітніми є одним з найбільш соціально гострих питань суспільства. Останні 10 років ми можемо спостерігати тенденцію скорочення кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми.

Як позитивний момент, слід зазначити, що, починаючи з 2005 р., кількість кримінальних правопорушень, вчинених неповнолітніми особами, скоротилася до 26,5 тис., а у 2006 р. цей показник сягнув 20 тис. А з 2009 р. тенденція до зниження така: зареєстровано 15445 кримінальних правопорушень, учинених неповнолітніми особами, далі у 2010 р. – 17342 кримінальних правопорушення [1], у 2011 р. – 17846, у 2012 р. (до 20.11.2011) – 14238 кримінальних правопорушень [2]. У 2013–2018 рр. статистичні дані мали такий вигляд: у 2013 р. кількість кримінальних правопорушень серед неповнолітніх становила 8781, у 2014 р. – 7467, у 2015 р. – 6647, у 2016 р. – 5230, у 2017 р. – 5608, у 2018 р. –

4750, у 2019 р. – 4500, у 2020 р. – 2660 [3]. Зменшення рівня злочинності серед неповнолітніх осіб зумовлене не лише його фактичним зниженням, а й послідовним зменшенням кількості населення, міграційними процесами серед молодого покоління, відсутністю офіційної статистики з регіонів зони ведення активних бойових дій та окупованої території, починаючи з 2014 року.

Останніми роками поступово й доволі сміливо відбувається зміна антисуспільних настанов свідомості з метою реабілітації та реінтеграції дітей, які вчинили кримінальні правопорушення, здійснюється завдяки ефективному функціонуванню системи пробації. Через позбавленість можливості проводити своє дозвілля неповнолітні потрапляють у сферу інтересів кримінального світу. Саме зміна антисуспільних настанов свідомості цієї категорії неповнолітніх правопорушників задля реабілітації та реінтеграції дітей, які вчинили правопорушення, у громаді має відбуватися з дотриманням дитиноцентричного підходу.

Принцип «покарати, а не ув'язнити», що далі трансформується в перевиховання й застереження від повторного вчинення кримінального правопорушення, вдало втілюється через правовий інститут пробації. Серед населення застарілою є думка, що більшість правопорушень вчиняються дітьми-сиротами та дітьми з неповних сімей або ж дітьми, позбавленими батьківської опіки.

Адже кримінальне правопорушення як діяння для неповнолітніх доволі часто є проявом сміливості та самоствердження. І під час скоєння правопорушень діти навіть не замислюються про наслідки своїх протиправних дій. Часто після проголошення обвинувального вироку більшість з обвинувачених замикаються в собі, стають наляканими і не знають, що робити далі. Результатом такого стану, як визначає практика, є повторюваність вчинених кримінальних правопорушень, неможливість у подальшому пристосуватися до суспільства, неможливість знайти гідне місце працевлаштування тощо.

У 2015 р. з моменту набуття чинності Закону України «Про пробацію» від 05.02.2015 № 160-VIII (далі – Закон) запроваджено новий підхід [3]. Саме на державному рівні з 2015 року утворилася нова система роботи з неповнолітніми, які потрапили в конфлікт із законом. Таке покарання як позбавлення волі застосовується як крайній захід кримінально-правової відповідальності. Саме інститут ювенальної пробації є новим і прогресивним у правовій системі України. Одне із завдань

органу пробації полягає в тому, щоб з урахуванням вікових та психологічних особливостей неповнолітніх осіб забезпечити їм нормальний фізичний і психологічний розвиток, провести профілактику агресивної поведінки, викликати мотивацію до позитивних змін особистості та поліпшення соціальних стосунків.

Згідно з вищезгаданим Законом України пробація – це система наглядових і соціально-виховних заходів, що застосовуються до засуджених за рішенням суду, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, і забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого.

Також згідно зі ст. 12 Закону пробація щодо неповнолітніх (осіб віком від 14 до 18 років) здійснюється з урахуванням вікових і психологічних особливостей неповнолітніх. Позитивним моментом ювенальної пробації є те, що ресоціалізація й виправлення засуджених неповнолітніх відбувається в громаді, без ізоляції від суспільства, відриву від сім'ї та спілкування з однолітками, що запобігає завданню шкоди психоемоційному стану особи та не призводить до деформації свідомості й цінностей.

Принципами системи органів кримінальної юстиції щодо неповнолітніх мають слугувати: 1) автономність у системі правосуддя; 2) права дитини як основа її формування; 3) альтернативність у виборі заходів, відмінних від покарань; 4) профілактика правопорушень; 5) захист держави, суспільства, особи; 6) залучення громадськості та сім'ї до процесу перевиховання й ресоціалізації.

Інститут ювенальної пробації є ефективним інструментом виправлення неповнолітніх засуджених, запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень, а також їх ресоціалізації та реінтеграції.

Уповноважені органи з питань пробації використовують такі інструменти для роботи з неповнолітніми суб'єктами пробації: оцінка ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення неповнолітніми (наказ Міністерства юстиції України від 03.12.2018 № 3787/5) – пробаційні програми «Зміна прокримінального мислення», «Подолання агресивної поведінки», «Попередження вживання психоактивних речовин» (наказ Міністерства юстиції України від 11.06.2018 р. № 1797/5); пробаційна програма «Формування життєвих навичок» (наказ Міністерства юстиції України від 23.10.2019 р. № 3235/5).

У багатьох містах України запроваджено національну модель ювенальної пробації (Дніпро, Кривий Ріг, Маріуполь, Житомир, Запоріжжя, Мелітополь, Київ, Кропивницький, Львів, Миколаїв, Одеса, Полтава, Рівне, Харків), функціонують сектори ювенальної пробації, дев'ять з яких (Дніпро, Маріуполь, Житомир, Мелітополь, Київ, Львів, Миколаїв, Одеса, Харків) відкрито та облаштовано за сприяння уряду Канади. Сектори ювенальної пробації розташовані в окремих приміщеннях, у більшості з них наявні кімнати для групових та індивідуальних занять з неповнолітніми, в яких проводять консультації психолога сектору, пробаційні програми, культурно-масові та інші заходи, спрямовані на профілактику правопорушень та досягнення цілей пробації. Діяльність таких секторів стосується реалізації пробації щодо неповнолітніх, під час здійснення якої виключено контакти з повнолітніми правопорушниками.

Центри за стандартом ефективної моделі ювенальної пробації відповідно до даних Міністерства юстиції України втілюють свої завдання та функції у формі оцінювання ризиків і потреб неповнолітніх, складають досудову доповідь щодо таких осіб, формують процедури роботи персоналу ювенальної пробації, розробляють методики гендерно орієнтованої роботи з неповнолітніми, когнітивно-поведінкового підходу, мотиваційного консультування та корекційно-профілактичні програми.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що ювенальна пробація є дієвою системою наглядових, соціальних, виховних і профілактичних заходів, яка дає змогу здійснювати ефективно запобігання злочинності неповнолітніх, актуальним залишається пенітенціарний вид пробації, а саме підготовка неповнолітніх осіб, які звільняються з місць позбавлення волі. Головна ідея – не покарати неповнолітню особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, а допомогти в реабілітації й ресоціалізації – втілюється через застосування системи альтернативних видів покарань у комбінації з наглядовими та соціально-виховними заходами.

Список використаних джерел

1. Аналіз статистичних даних щодо стану та структури злочинності в Україні. Департамент інформаційних технологій МВС України. URL: http://old.mvs.gov.ua/ua/pages/172_Stan_ta_struktura_zlochinnosti_v_Ukraini_2005_2006_rr.htm (дата звернення: 29.03.2024).

2. Аналіз статистичних даних щодо стану та структури злочинності в Україні. Департамент інформаційно-аналітичного забезпечення МВС України. URL: <http://mvs.gov.ua/mvs/control/main/uk/article/717134> (дата звернення: 29.03.2024).

3. Аналіз статистичних даних про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Генеральна прокуратура України. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=111482&li-bid=100820&c=edit&_c=fo.2 (дата звернення: 02.04.2024).

4. Про пробацію : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 04.04.2024).

Притулик Наталія,
кандидатка педагогічних наук, доцентка,
доцентка кафедри підвищення
кваліфікації працівників пробації
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ОВОЛОДІННЯ ДЕРЖАВНОЮ МОВОЮ ПРАЦІВНИКАМИ ПРОБАЦІЇ УКРАЇНИ

Мовна компетентність працівників пробації є складником соціально-комунікативної компетентності, необхідної для реалізації ними службових завдань, визначених у Законі України «Про пробацію» (ст. 6) – підготовка досудових доповідей щодо звинувачених, проведення соціально-виховної роботи з ними, бесід, спрямованих на виправлення засуджених, запобігання їхнім повторним кримінальним правопорушенням тощо [1].

Відповідно до ст. 16 Закону України «Про функціонування української мови як державної» (2019), яка регламентує її застосування в органах правопорядку, розвідувальних органах, державних органах спеціального призначення з правоохоронними функціями, мовою нормативних актів, документації, діловодства, службової діяльності та спілкування з громадянами України є українська [2]. Тому забезпечення вільного володіння нею є сьогодні

важливим завданням підготовки і вдосконалення фахових компетентностей працівників пробації.

Під час перепідготовки й підвищення кваліфікації кадрів пробаційної служби на курсах важливо забезпечувати оптимальні педагогічні умови для формування їхньої мовної компетентності.

Дослідженню педагогічних умов підготовки соціально-комунікативної компетентності фахівців з різних сфер присвячено наукові праці Т. Бутенко, В. Барковського, П. Дармограя, В. Кручека, Л. Лузан, А. Москаленко, Ю. Ненько тощо. У розвідці А. Квітки обґрунтовано педагогічні умови формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів ДКВС України.

Однак фокус уваги дослідників досі не торкався педагогічних умов удосконалення українського мовлення слухачів курсів підвищення кваліфікації працівників пробації.

О. Карась, базуючись на аналізі запропонованих іншими науковцями дефініцій поняття «педагогічні умови формування мовленнєвої культури», розглядає ці умови як «сукупність обставин, чинників і засобів, спроектованих глобальним рівнем усвідомлення проблеми мовленнєвої вправності» майбутнього фахівця, «що декларують результативний процес формування мотиваційно-ціннісного, когнітивно-нормативного, особистісно-діяльнісного, комунікативно-етичного складників мовленнєвої культури як професійно необхідної особистісної якості майбутнього фахівця» [3, с. 1012]. Наведене визначення видається нам досить повним і в цій публікації розуміємо це поняття саме так.

Метою тез є обґрунтування педагогічних умов удосконалення мовної компетентності вищезазначеної категорії працівників пенітенціарної служби.

Аналіз робіт науковців, які опікувалися виявленням педагогічних умов формування соціально-комунікативної компетентності, психолінгвістичні погляди на мовленнєву діяльність як складник спілкування (особливий вид діяльності (О. О. Леонтьєв), що пронизує всі інші види діяльності, а також урахування контингенту працівників пробації курсів підвищення кваліфікації в Інституті професійного розвитку Пенітенціарної академії України дозволили виявити і схарактеризувати основні педагогічні умови, важливі для ефективного вдосконалення культури професійного мовлення кадрів.

Відповідно до діяльнісного підходу (С. Рубінштейн, О. М. Леонтьєв) мовленнєве спілкування як особливий вид діяльності відбувається за психологічним механізмом, подібним до того, який характерний іншим її видам – грі, учінню, праці. Його обов'язковими складниками є мотив і ціль, мовленнєві операції та дії. Відповідно, під час організації навчання викладачеві важливо подбати про їх урахування.

Також слід узяти до уваги те, що, згідно з діяльнісним підходом навчання культури мовленнєвого спілкування може ефективно відбуватися лише практично, в процесі відповідної діяльності, в мовленнєвих ситуаціях, у яких формуються й закріплюються необхідні для здійснення мовленнєвих операцій і дій часткові (орфоепічні, акцентуаційні, граматичні, лексичні, пунктуаційні й орфографічні тощо), загальні (необхідні для здійснення мовленнєвої діяльності – аудіювання, говоріння, читання, письма) та комунікативні мовленнєві вміння.

Особливостями контингенту слухачів курсів підвищення кваліфікації працівників пробації Інституту професійного розвитку Пенітенціарної академії України є те, що вони є представниками з різних областей України (широка географія), тому володіють державною мовою на різних рівнях: в одній академічній групі підвищують кваліфікацію ті, хто лише починає оволодівати українською, та ті, хто володіє нею на доволі високому рівні. Тому під час навчання слід враховувати, що слухачі матимуть різні цілі щодо підвищення власної культури українського мовлення.

Беручи до уваги вищезазначене, важливими, на наш погляд, є такі педагогічні умови.

1. Забезпечення гуманістичного підходу, за якого викладач виконує роль координатора й фасилітатора процесу навчання, а сам процес має суб'єкт-суб'єктний характер.

За такого підходу слухачі стають активними в навчанні, усвідомлюють особистісні й професійні потреби і запити в удосконаленні українського мовлення. Сам процес навчання має бути гнучким і варіативним.

В організації навчання має домінувати принцип переваги самоконтролю над зовнішнім контролем.

Гуманістичний підхід вимагає демократичної атмосфери під час навчання.

2. *Посилення мотивації.* Вимога вдосконалювати українське мовлення, апелюючи до чинного Закону України «Про функціонування української мови як державної», може виявитися недостатньою мотивацією для оволодіння нею. Це особливо стосується слухачів, які живуть у містах, де тривалий час панувало російськомовне оточення.

Важливо активувати різні види мотивації – процесу і результату; внутрішні і зовнішні.

Доцільно задіяти мотиви особистої відповідальності за долю майбутніх поколінь українців на основі усвідомлення розширення ролі української мови в умовах сьогоднішніх суспільних реалій (є не лише засобом спілкування), її особливостей в етнокультурному плані, значення в інформаційній війні; розуміння можливостей професійного зростання; відчуття позитивних емоцій від процесу вдосконалення культури власного мовлення й особистісного зростання тощо.

Мотивацію під час процесу здатна підсилювати різноманітність у виборі вправ, завдань; емоції від успіху під час їх виконання.

3. *Практичний характер навчання* передбачає не лише ознайомлення з теоретичними знаннями, а й застосування їх у мовленнєвій комунікації. Тому пріоритетними мають стати тренінгові форми занять, практикуми.

Ця педагогічна умова забезпечується застосуванням навчальних завдань і вправ, спрямованих на підвищення комунікативної активності студентів, моделюванням типових мовленнєвих ситуацій професійної діяльності й виробничих умов спілкування; інтерактивних та діалогічно-дискусійних технологій навчання; залучення студентів до ситуативного спілкування з приводу актуальних професійних тем; використання інтерактивних методів, зокрема ділових та рольових ігор; розбір кейс-ситуацій, самопрезентацій з подальшим обговоренням. Важливо під час створення тренувальних мовленнєвих ситуацій дбати про мотивацію комунікативного акту.

4. *Орієнтація змісту навчання на професійне комунікативне поле й цілі з урахуванням правових і гуманістичних ціннісних пріоритетів пробаційної служби.*

5. *Диференціація завдань за метою* (сформувати часткові мовленнєві вміння чи їх удосконалити) для слухачів з різним рівнем володіння українською мовою. Допоміжними в цьому процесі мають

стати діагностика й контроль показників рівня сформованості комунікативної компетентності впродовж усього процесу навчання.

6. *Активізація самостійної* дослідницької / проєктної роботи слухачів курсів і стимулювання їхньої творчої пізнавальної активності.

Перспективним завданням у цьому напрямі є підготовка навчально-методичного забезпечення для підготовки кадрів пробації, розробка ситуативних вправ, експериментальна перевірка вищезазначених педагогічних умов.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 18.03.2024).

2. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text> (дата звернення: 18.03.2024).

3. Карась О. Педагогічні умови формування мовленнєвої культури майбутніх бакалаврів професійного навчання з документознавства. *Traektoriâ Nauki = Path of Science*. 2021. Vol. 7. No 11. P. 1009–1018.

4. Квітка А. Формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх офіцерів Державної кримінально-виконавчої служби України : дис. ... канд. пед. наук : 011. Хмельницький, 2022. 344 с.

5. Психологія мовлення і психолінгвістика : навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / за ред. Л. Калмикової. Київ : Фенікс, 2008. 245 с.

Пузиревський Максим,
старший викладач кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
юридичного факультету
Пенітенціарної академії України;

Сікун Антон,
старший викладач кафедри теорії та історії держави і права,
конституційного права юридичного факультету
Пенітенціарної академії України

СТАН НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ В УКРАЇНІ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ СТАНДАРТІВ У СФЕРІ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОБАЦІЇ

Розглядаючи стан наукової розробки імплементації міжнародно-правових стандартів до національного кримінально-виконавчого законодавства України, зокрема, у сфері діяльності органів пробації, не можемо обійти увагою наукові праці провідних українських учених, що стосуються окресленої нами проблематики, насамперед, дисертації І. С. Алексєєва, Л. Г. Бандолі, І. Г. Богатирьова, О. І. Богатирьової, В. І. Гранкіної, О. М. Звенигородського, Л. І. Олефір, Н. Г. Перепічки, С. І. Халимона, І. П. Христич, Д. В. Чернишова та ін.

Перш за все, на нашу думку, необхідно виділити дослідження І. Г. Богатирьова на тему «Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією)» (2006 р.) [1]. Ця робота стала першою в Україні докторською дисертацією, що на монографічному рівні розв'язувала проблеми у сфері діяльності тогочасної кримінально-виконавчої інспекції (з 05 лютого 2015 р. кримінально-виконавча інспекція була реорганізована в органи пробації – М.П., А.С.), зокрема, автором було вперше здійснено комплексний порівняльний (компаративний) аналіз принципів національного кримінально-виконавчого законодавства України відповідно до вимог Мінімальних стандартних правил Організації Об'єднаних Націй щодо заходів, не пов'язаних з тюремним ув'язненням («Токійські правила» 1990 р.) [2].

Наступним вагомим дослідженням особливостей імплементації міжнародно-правових стандартів у діяльність органів пробації в Україні є докторська дисертація О. І. Богатирьової на тему «Пробація в Україні: гуманізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань» (2014 р.) [3]. Вченою на сторінках праці було вперше проведено комплексний аналіз сучасних міжнародно-правових стандартів і зарубіжних практик у сфері діяльності органів пробації, розкрито важливість органів пробації щодо запобігання злочинності, з'ясовані передумови, які послугували генезі, формуванню і розвитку органів пробації в Україні та світі.

Зі свого боку вважаємо, що саме докторська дисертація О. І. Богатирьової стала підґрунтям для активізації наукових пошуків у сфері дослідження особливостей імплементації міжнародно-правових стандартів до національного кримінально-виконавчого законодавства України, зокрема, тих, що стосуються діяльності органів пробації.

Зокрема, в період з 2014 р. по 2024 р. українськими вченими було підготовлено та захищено низку дисертацій, що так чи інакше присвячені вищезазначеній проблематиці: «Міжнародне співробітництво в пенітенціарній сфері» (Ю. О. Толстенко, 2014 р.) [4], «Міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення захисту прав засуджених до позбавлення волі» (О. І. Іваньков, 2016 р.) [5], «Кримінально-виконавчі засади застосування пробації в Україні» (Л. І. Олефір, 2018 р.) [6], «Інститут пробації в системі кримінальної юстиції України» (І. С. Алексєєв, 2019 р.) [7], «Адміністративно-правові засади пробації в Україні» (Д. В. Чернишов, 2019 р.) [8], «Міжнародно-правові механізми забезпечення прав засуджених до позбавлення волі» (О. В. Краснокутський, 2019 р.) [9], «Реалізація Україною міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених у місцях несвободи» (А. Л. Колодчина, 2020 р.) [10], «Міжнародні засади правового регулювання діяльності із запобігання неналежному поведінню з особами, позбавленими свободи» (Х. Ю. Ямельська, 2021 р.) [11], «Наглядова пробація при виконанні покарань, альтернативних позбавленню волі» (В. І. Гранкіна, 2023 р.) [12], «Пенітенціарна пробація та її роль у запобіганні рецидивної злочинності» (І. П. Христич, 2023 р.) [13], «Запобігання кримінальним правопорушенням органами пробації в Україні» (Н. Г. Перепічка, 2023 р.) [14], «Імплементація міжнародно-правових зобов'язань з прав та свобод засуджених в Україні» (А. В. Ковальов, 2024 р.) [15] та ін.

Таким чином, на основі проведеного аналізу дисертацій з питань імплементації міжнародно-правових стандартів до національного кримінально-виконавчого законодавства України, зокрема, поточного стану наукових досліджень у сфері діяльності органів пробації, вбачається за необхідне надалі розвивати тематику досліджень «Міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення захисту прав та свобод осіб, яким призначені покарання, не пов'язані з позбавленням волі».

Список використаних джерел

1. Богатирьов І. Г. Кримінальні покарання, не пов'язані з позбавленням волі (теорія і практика їх виконання кримінально-виконавчою інспекцією) : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2006. 500 с.
2. United Nations Standard Minimum Rules for Non-custodial Measures (The Tokyo Rules). Adopted by General Assembly resolution 45/110 of 14.12.1990. URL: <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/ProfessionalInterest/tokyorules.pdf> (accessed at: March 01, 2024).
3. Богатирьова О. І. Пробація в Україні: гуманізація державної політики у сфері виконання кримінальних покарань : дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2014. 512 с.
4. Толстенко Ю. О. Міжнародне співробітництво в пенітенціарній сфері : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Харків, 2014. 198 с.
5. Іваньков О. І. Міжнародно-правові стандарти у сфері забезпечення захисту прав засуджених до позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2016. 233 с.
6. Олефір Л. І. Кримінально-виконавчі засади застосування пробації в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2018. 209 с.
7. Алексєєв І. С. Інститут пробації в системі кримінальної юстиції України : дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Київ, 2019. 248 с.
8. Чернишов Д. В. Адміністративно-правові засади пробації в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Київ, 2019. 214 с.
9. Краснокутський О. В. Міжнародно-правові механізми забезпечення прав засуджених до позбавлення волі : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2019. 200 с.
10. Колодчина А. Л. Реалізація Україною міжнародних стандартів у сфері захисту прав засуджених у місцях несвободи : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2020. 226 с.

11. Ямельська Х. Ю. Міжнародні засади правового регулювання діяльності із запобігання неналежному поведженню з особами, позбавленими свободи : дис. ... д-ра філософії: 293 «Міжнародне право». Київ, 2021. 237 с.

12. Гранкіна В. І. Наглядова пробація при виконанні покарань, альтернативних позбавленню волі : дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Кропивницький, 2023. 276 с.

13. Христич І. П. Пенітенціарна пробація та її роль у запобіганні рецидивної злочинності : дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Ірпінь, 2023. 208 с.

14. Перепічка Н. Г. Запобігання кримінальним правопорушенням органами пробації в Україні : дис. ... д-ра філософії: 081 «Право». Київ, 2023. 304 с.

15. Ковальов А. В. Імплементація міжнародно-правових зобов'язань з прав та свобод засуджених в Україні : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.11. Київ, 2024. 233 с.

Пузирний Вячеслав,
доктор юридичних наук, професор,
проректор з освітньо-наукової роботи
Пенітенціарної академії України;

Міден Ервін,
кандидат історичних наук, помічник ректора
групи організаційно-аналітичної роботи та контролю
Пенітенціарної академії України

ПРОФІЛАКТИКА ЯВИЩА МОБІНГУ В СИСТЕМІ ПРОБАЦІЇ УКРАЇНИ

Мобінг, як систематичне та цілеспрямоване цькування працівника, може бути виділений як ймовірний ризик, що перешкоджає ефективній роботі колективу під час реалізації пробаційних програм. Актуальність проблеми мобінгу у сфері пробації в Україні визначається не лише шкідливим впливом на фізичне та психічне здоров'я працівників, а й на якість виконання ними службових обов'язків. Мобінг може призвести до падіння морального духу та професійного вигорання, що своєю чергою негативно позначиться на якості надання послуг пробаційної системи і впливатиме на сприйняття її діяльності громадськістю.

Отже, розуміння поширеності та наслідків мобінгу в системі пробації України є важливим для розробки і впровадження ефективних заходів її протидії.

Мобінг у системі пробації відрізняється від мобінгу в інших сферах роботи через специфіку діяльності та взаємодії працівників. Одним із ключових аспектів мобінгу в системі пробації є його зв'язок з ризиком та небезпекою. Працівники пробації часто працюють з важкими, а часом небезпечними особами, що може створювати напружені ситуації та конфлікти. Це, своєю чергою, може призводити до виникнення явища мобінгу, коли колеги або керівництво використовують свої позиції для тиску та контролю над іншими працівниками. Ще одним ключовим аспектом є високий рівень відповідальності та стресу, пов'язаний з роботою в системі пробації. Професійні обов'язки працівників пробації часто містять у собі взаємодію зі злочинцями та особами під впливом алкоголю або наркотиків, що може збільшити ризик виникнення конфліктних ситуацій і мобінгу. Механізми вияву мобінгу в системі пробації можуть містити в собі психологічний тиск, ізоляцію від колективу, поширення чуток та чийсь особисті амбіції, а також маніпуляції через робочі обов'язки та повноваження. Розуміння цих ключових аспектів та механізмів мобінгу в контексті роботи працівників системи пробації дозволить розробити ефективні стратегії протидії цьому явищу та забезпечити гідні робочі умови для працівників цієї важливої для країни сфери.

Профілактика мобінгу в системі пробації полягає у створенні та підтримці позитивного робочого середовища та корпоративної культури, які сприяють запобіганню виникненню конфліктів та негативних явищ. По-перше, керівництво має активно сприяти створенню атмосфери взаємоповаги та взаєморозуміння серед працівників. Це може бути досягнуто шляхом здійснення систематичних заходів з комунікації, спільних тренінгів та розвитку навичок роботи в команді. Керівництво повинно сприяти відкритому обміну думками та ідеями, а також створенню простору для висловлення і вирішення конфліктів. По-друге, важливо підтримувати позитивну корпоративну культуру, що базується на принципах справедливості, взаємодопомоги та довіри. Керівництво повинно пропагувати цінності, які сприяють підтримці колективу та відчуттю належності до спільної мети. Також важливо забезпечити відповідну підтримку та ресурси для

працівників, які можуть бути уразливими до мобінгу. По-третє, керівництво повинно встановити чіткі процедури та механізми врегулювання конфліктів і виявлення випадків мобінгу. Це може містити в собі проведення регулярних оцінок ризиків, створення каналів зв'язку для звернень та скарг, а також впровадження процедур розслідування і санкцій проти винних осіб. Загалом роль організаційного керівництва в профілактиці мобінгу в системі пробації полягає у створенні сприятливого робочого середовища, де кожен працівник відчуває себе захищеним від мобінгу та інших негативних явищ. Це сприяє якості роботи, підвищенню ефективності і досягненню спільних цілей організації.

Для забезпечення здорового та продуктивного робочого середовища для працівників необхідним буде застосування проактивних стратегій та програм профілактики мобінгу в системі пробації. Основні напрями цих стратегій містять освітні заходи, тренінги та розробку внутрішніх політик. Освітні заходи відіграють ключову роль у підвищенні усвідомленості працівників щодо мобінгу та способів його запобігання. Ці заходи можуть містити в собі семінари, лекції, вебінари та інші форми навчання, спрямовані на визначення механізмів мобінгу, розпізнавання його ознак та вивчення стратегій уникнення і протидії.

Тренінги є ефективним інструментом для розвитку навичок управління конфліктами та комунікації, що допомагають зменшити ризики виникнення мобінгу. Програми тренінгів можуть охоплювати теми, такі як: емоційний інтелект, конструктивне вирішення конфліктів, ефективне спілкування та взаємодія із вразливими групами. Також важливо розробити внутрішні положення та процедури для протидії мобінгу, що повинні містити в собі чіткі визначення мобінгу з огляду на ст. 2-2 Кодексу законів про працю України [1], процедури виявлення та розгляду скарг, а також механізми захисту прав працівників. Крім того, важливо забезпечити регулярне оновлення цих положень. Загалом застосування проактивних стратегій сприяє досягненню спільних цілей та поліпшенню результативності роботи організації.

Аналіз законодавства в цій сфері є необхідним для розуміння правових засад та визначення ролі органів управління в цьому процесі. Законодавство України містить низку норм, що регулюють питання протидії мобінгу. Зокрема, Кодекс законів про працю

України [1], Кодекс України про адміністративні правопорушення [2], Закон України «Про колективні договори і угоди» [3], а також інші нормативно-правові акти містять положення, які забороняють будь-яку форму дискримінації та насильства на робочому місці, зокрема мобінг.

Основні аспекти законодавства в цьому контексті містять у собі визначення поняття мобінгу, обов'язок роботодавця гарантувати безпеку і благополуччя на робочому місці, права та обов'язки працівників у разі виникнення мобінгу, а також механізми захисту і відповідальності за порушення законодавства щодо мобінгу.

Органи управління, такі як ДУ «Центр пробації, Державна служба України з питань праці та інші відповідні органи, мають ключову роль у забезпеченні дотримання законодавства та протидії мобінгу у сфері пробації. Роль цих органів управління полягає у виконанні функцій нагляду, контролю та реагування на випадки мобінгу в системі пробації, встановлення спеціальних процедур і механізмів для вирішення скарг та забезпечення захисту прав працівників.

Список використаних джерел

1. Кодекс законів про працю України : Закон Української РСР від 10 груд. 1971 р. № 322-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/322-08#Text> (дата звернення: 12.03.2024).
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення : постанова Верховної Ради Української РСР від 7 груд. 1984 р. № 8074-10. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 20.03.2024).
3. Про колективні договори і угоди : Закон України від 1 лип. 1993 р. № 3356-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3356-12#Text> (дата звернення: 11.03.2024).

Радіонова Вікторія,
студентка 4 курсу
Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»;

Присяжнюк Іван,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Київського університету інтелектуальної власності та права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБАЦІЯ В УКРАЇНІ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Пробація, як альтернативний метод покарання, здобуває все більшу популярність у сучасному українському судочинстві. Цей підхід спрямований на реабілітацію засуджених та зменшення перевантаження установ.

Пробація має відповідне законодавче регулювання. Так, у п. 6 ст. 2 Закону України «Про пробацію» встановлено, що це «система наглядових і соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних із позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого» [1].

Мета пробації полягає у забезпеченні безпеки громади шляхом реабілітації засуджених та уникнення їхнього повторного вчинення злочинів. Для запобігання повторних правопорушень для кожного клієнта пробації розробляється індивідуальний план заходів, що враховує його особистість і життєві обставини протягом періоду нагляду. Важливу роль у досягненні цієї мети відіграє співпраця з соціальними працівниками територіальних громад та їх структурними підрозділами, комунальними установами, представниками громадських організацій і волонтерами.

Передусім пробація сприяє соціальній реінтеграції засуджених осіб, дозволяючи їм залишатися активними учасниками суспільства. Це особливо важливо для неповнолітніх та молоді, які, завдяки пробації, мають можливість виправити свої помилки і змінити своє життя без того, щоб бути відокремленими від суспільства

Другою важливою перевагою є економічний аспект. Пробація виявляється в багато разів дешевшою за ув'язнення. Витрати на утримання в'язнів значно перевищують витрати на надання послуг пробації. Таким чином, держава може ефективніше використовувати свої ресурси, спрямовуючи їх на інші соціальні потреби [2].

Крім того, пробація сприяє зменшенню перевантаження ув'язнювальних установ, що дозволяє поліції та правоохоронним органам більш ефективно боротися зі злочинністю. Велика кількість затриманих може перевантажити систему правосуддя, ускладнюючи її роботу та затримуючи розгляд справ.

Незважаючи на ці переваги, пробація також має свої недоліки. Передусім ефективність цієї системи залежить від якості нагляду за засудженими. Недостатня увага з боку пробаційних органів може призвести до повторного вчинення злочинів та порушень умов пробації.

Особи, які перебували на пробації, можуть вчинити нові злочини, оскільки вони залишаються під впливом різних факторів, які сприяють відновленню неправомірної поведінки. Серед цих факторів можуть бути: недостатня підтримка з боку родини або суспільства, відсутність можливостей для заробітку чесних коштів, а також негативне середовище, яке збуджує до злочинної діяльності. Недостатність психологічної підтримки та відсутність ефективних реабілітаційних програм також можуть призвести до повернення особи до злочинної поведінки [3].

Деякі засуджені можуть використовувати пробацію як спосіб уникнути відповідальності або навіть зловживати системою. Це може містити ухилення від виконання умов пробації або намагання уникнути покарання за порушення цих умов. Також існує ризик, що деякі особи можуть штучно створювати умови для накладення пробації, намагаючись отримати легкість покарання, замість тюремного ув'язнення [4].

Для запобігання вчиненню нових злочинів особами, які перебували на пробації, необхідно ретельно обирати кандидатів на участь у програмах пробації та проводити ретельний моніторинг їх діяльності після звільнення. Важливо забезпечити доступ до психологічної та соціальної підтримки для засуджених, а також розвивати ефективні реабілітаційні програми, спрямовані на підвищення їх шансів на успішне відновлення у суспільстві.

Крім того, проблемою може стати нерівномірне застосування пробації і недостатня підтримка з боку держави. Не всі засуджені отримують однаковий доступ до пробації, що може призвести до виникнення відчуття несправедливості серед громадян. Крім того, недостатні ресурси та персонал можуть ускладнити ефективне функціонування системи пробації, що своєю чергою може призвести до збільшення ризику рецидиву та загального невдоволення результатами [5].

Також пробація може викликати суперечки у громадськості. Деякі люди можуть вважати, що засуджені отримують занадто м'яке покарання, порівняно з тяжкістю їхніх злочинів. Ця суперечність стає особливо актуальною у випадках, коли злочинець вчинив серйозне порушення, але через певні обставини йому була надана можливість пробації. Для багатьох громадян це може здатися несправедливим, особливо якщо злочинець уже мав попередній кримінальний запис або його дії мали серйозні наслідки для постраждалих.

На початок березня 2023 року в Україні діє Державна установа «Центр пробації», разом із 21 філією та 559 підрозділами служби пробації, які обслуговують 3 370 працівників, серед яких юристи, фахівці з соціальної роботи та психологи.

Станом на початок січня 2023 року уповноважені органи з питань пробації ведуть облік 61 897 осіб, з них 3 151 особа (4,9 %) – мають обмеження на обіймання певних посад або здійснення певної діяльності; 4 780 осіб (6,4 %) – виконують громадські роботи; 430 осіб (0,8 %) – виконують виправні роботи; 48 550 осіб (80,9 %) – звільнені з відбування покарання з умовним строком; 4 986 осіб (7 %) – мають штрафне покарання [6].

З цих даних можна зробити висновок, що система пробації в Україні є розгалуженою та важливою складовою у сфері виконання покарань. Державна установа «Центр пробації» разом зі своїми філіями та підрозділами активно залучаються до реабілітації осіб, які перебувають під пробаційним наглядом. Широкий спектр заходів, використовуваний пробаційними службами, спрямований на індивідуальний підхід до кожної особи з урахуванням потреб і можливостей. Переважна більшість осіб звільнені з відбування покарання з умовним строком, що свідчить про успішність пробаційної системи в реінтеграції засуджених до суспільства.

Таким чином, пробація в Україні є важливим елементом судової системи, який має як свої переваги, так і недоліки. Її успішне

використання вимагає балансу між реабілітацією засуджених та забезпеченням громадської безпеки, а також систематичного вдосконалення і підтримки з боку держави. Тільки в такий спосіб пробація може дійсно відповідати своєму призначенню – створювати безпечне та справедливе суспільство.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 05.02.2015 р. № 160-VIII : станом на 28 берез. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 02.05.2024).
2. Що таке пробація своїми словами? *VLUCHNO – Освіта. Робота. Бізнес.* URL: <https://vluchno.info/shho-take-probaczziya-prostymy-slovamy/> (дата звернення: 02.05.2024).
3. Івчук Ю. Ю., Івчук М. Ю., Нікітіна О. В. Пробація як інструмент виправлення осіб. *Актуальні проблеми права: теорія і практика.* 2021. № 2 (40). С. 11–19. URL: <https://doi.org/10.33216/2218-5461-2020-40-2-11-19> (дата звернення: 02.05.2024).
4. Літвінова І., Цезар А. Пробація як правозастосовна інституція в системі виконання покарання в Україні. 2020. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/41334> (дата звернення: 02.05.2024).
5. Стрелюк Я. В. Кримінально-виконавчі засади застосування пробації в Україні. *Пенітенціарна система України у глобальному вимірі.* 2022. С. 65–67. URL: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-264-0-21> (дата звернення: 02.05.2024).
6. Пробація в Україні – вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пробація_в_Україні (дата звернення: 02.05.2024).

Романов Михайло,
кандидат юридичних наук, доцент,
старший науковий співробітник
Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В. В. Сташиса
Національної академії правових наук України

ПРОБЛЕМИ ФОРМУЛЮВАННЯ ПОНЯТТЯ ПРОБАЦІЇ І ВИЗНАЧЕННЯ ЇЇ ОЗНАК

Соломонові рішення споконвіку вважаються мудrimi. На жаль, сьогодні ми не маємо часу та бажання досліджувати їх належним чином і переважна кількість людей знає про них з анекдотів. Тож цей вислів на сьогодні сприймається як такий, що має значний саркастичний заряд. Адже зазвичай соломонове рішення – це рішення, яке не розв’язує проблему, не надає відповідь на запитання, а йде шляхом «заспокоєння» сторін конфлікту чи спору.

На сьогодні в Україні запроваджується інститут пробації. Але, на нашу думку, однією з основних проблем запровадження цього інституту є відсутність чіткого поняття, що ми розуміємо під пробацією. Відповівши на це запитання, ми зможемо краще визначити мету пробації, критерії цієї діяльності, наші очікування щодо неї, види пробації, методи її впровадження та реалізації пробаційних заходів.

Отже, чим є пробація? Ця запитання не має однозначної відповіді, і ті країни, в яких цей інститут запроваджено, відповідають на нього по-різному. Два погляди є найбільш чітко окресленими: пробація – це один з видів кримінального покарання; пробація – це альтернатива покаранню, що передбачає активну соціальну роботу із засудженим, його підтримку та соціальну інтеграцію в іншій якості.

Якщо подивитися на Закон України «Про пробацію» як спеціальний нормативний акт, який визначає сутність цього інституту, його види та сферу застосування, то можна побачити, що законодавець розуміє пробацію як систему наглядових і соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов’язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого.

Адже це визначення явно вказує на те, що пробація це щось відмінне від покарання за своєю суттю. Щобільше, «виконання деяких видів кримінальних покарань» зазначено як один з видів пробаційної діяльності. За таких умов можна дійти висновку, що законодавець розглядає пробацію як певний вид діяльності, який охоплює широке коло різних напрямів, вбираючи в себе в тому числі виконання деяких видів покарань. Причому ймовірніше за все ті кримінальні покарання, які виконуються в рамках пробаційної діяльності, повинні чимось відрізнятися від інших кримінальних покарань, що не пов'язані з пробацією. Певно саме на цьому «стику» і можна зрозуміти, чим є пробація.

Такий підхід дає також підстави стверджувати, що у пробаційної діяльності повинно бути щось особливе, таке, що визначає її як загалом відмінний від кримінального покарання вид діяльності. Відповідно, в такому разі виконання кримінального покарання, як варіант пробаційної діяльності, повинно мати ознаки, які притаманні пробації. Тож завданням є визначити такі ознаки і тоді ми зрозуміємо, чим є пробація в розумінні вітчизняного законодавця. На сьогодні складається враження, що пробація співвідноситься з кримінальним покаранням як концептуальний напрям діяльності з одним з його практичних утілень. Але для того, щоб впевнитися в цьому, необхідно розглянути ознаки пробації і те, чи насправді вони є визначальними та унікальними для пробації.

Якщо звернути увагу на перелік видів пробації, їх опис та зміст, можна помітити, що вони так чи інакше пов'язані з перенесенням акценту з виключно примусових заходів до таких, які передбачають певну, хоча і не завжди добровільну, але вольову та ініціативну діяльність засудженого. Такий висновок виникає тому, що пробація майже завжди має справу з тим, що засуджений, залишаючись на волі, повинен здійснити певні дії соціально-адаптивного характеру. Тобто такі, які будуть вимагати від нього зміни його поведінкових та соціальних пріоритетів. Причому він, на відміну від засуджених до позбавлення волі, повинен ці нові пріоритети інтегрувати у вільне суспільство і навчитися ними керувати.

Хочеться звернути увагу, що сьогодні ми не ведемо мову про те, як реалізуються на практиці пробаційні заходи та окремі її види. В межах цього невеличкого дослідження нас цікавить те, чим є пробація, що ми під нею розуміємо, виокремлюючи в спеціальний напрям кримінально-виконавчої діяльності.

Отже, аналізуючи положення Закону України «Про пробацію» та положення Кримінально-виконавчого кодексу, можемо дійти висновку, що пробація має такі вирішальні атрибутивні ознаки: вона не пов'язана з позбавленням волі; вона містить обов'язкові соціально-виховні та наглядові заходи, вона передбачає здебільшого контроль результатів пробації, без якого іноді пробація не може бути здійснена.

Наведені ознаки потребують ретельного розгляду та дослідження, встановлення того, чи є вони насправді такими, що притаманні лише пробації. Відповідь на це запитання дозволить зрозуміти, чи є прийнятними положення Закону України «Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань» від 23 серпня 2023 року № 3342-IX, яким запроваджено такий новий вид покарання як пробаційний нагляд? Чи є доречним ототожнювати пробацію з покаранням і якщо це доречно, то навіщо тоді виокремлювати пробацію, як щось інше, відмінне від кримінального покарання.

На наше переконання, пробація не дорівнює кримінальному покаранню. У цьому можна впевнитися, ознайомившись з визначенням пробації. Крім того, пробація явно розглядається як окремий напрям кримінально-виконавчої діяльності, який очолюється іншою юридичною особою та має іншу систему органів і методи роботи.

Ці питання потребують детальної розробки та отримання однозначних відповідей. Як було зазначено вище, це дасть можливість сформулювати кінцеву мету кримінально-виконавчої діяльності, механізми її досягнення і усвідомлення змісту цієї діяльності. Усе це дозволить обрати оптимальні шляхи вдосконалення кримінально-виконавчої діяльності та її реформування.

А поки що ми маємо всі ознаки соломонового рішення – коли пробація це і вид покарання, і низка соціально-виховних і наглядових заходів.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 21.03.2024).

Рубаха Костянтин,
студент 3-го курсу
Пенітенціарної академії України;

науковий керівник: Лазаренко Алла,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
Пенітенціарної академії України

РОЗВИТОК ЮВЕНАЛЬНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Ювенальна пробація є однією з важливих складових системи кримінальної юстиції в Україні. Цей інструмент спрямований на реабілітацію та соціальну реінтеграцію неповнолітніх, які перебувають у конфлікті із законом, забезпечення нагляду за їх повсякденним поведінковим вибором та своєчасність його коригування.

Однією з найактуальніших проблем сьогодення є злочинність серед неповнолітніх, яка не тільки відображає загальні тенденції злочинних виявів у суспільстві, а й виступає показником рівня морального здоров'я нації, дає можливість своєчасно змоделювати розвиток загальної злочинності в майбутньому [1, с. 296].

Прагнення України до інтеграції у світове співтовариство обумовлює необхідність реформування консервативно-репресивної системи покарання [2, с. 184].

Стала практика західних країн беззаперечно доводить, що принцип «покарати, а не ув'язнити», який надалі трансформується в перевиховання й застереження від повторного вчинення кримінального правопорушення, вдало втілюється через правовий інститут пробації.

Ювенальна пробація передбачає набір заходів, спрямованих на соціальну реабілітацію, ресоціалізацію та інтеграцію неповнолітніх злочинців у суспільство. З огляду на широке коло заходів ювенальна пробація потребує і базується на підтримці такого ж широкого кола спеціалізованих служб, які мають працівників органів пробації,

соціальних служб, психологів, суддів ювенальної спеціалізації та інших професіоналів. І лише при чіткій взаємодії цих служб, за наявності безумовного бажання їх працівників не просто виконати посадові обов'язки, а дійсно досягти виправлення і перевиховання суб'єкта, мета пробації може бути досягнута [3, с. 12].

Збройна агресія та повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну потягли за собою необхідність запровадження воєнного стану, що суттєво вплинуло на всі сфери нашого життя. Звичайно, процеси, що відбуваються в суспільстві, своєю чергою, впливають на діяльність системи органів пробації, отже, воєнний стан не став винятком і значно більше ніж попередній COVID-19-період вплинув на розвиток ювенальної пробації та продовжує випробовувати її на міцність [4, с. 138].

Передусім треба зазначити, що воєнний стан призводить до посилення соціальної напруги у суспільстві, що безумовно впливає на дітей та підлітків. Неспокій і переживання, з якими щодня змушені стикатись неповнолітні, можуть сприяти зростанню кількості правопорушень та злочинів з їх боку, в тому числі і випадків рецидиву. Саме в такій ситуації роль ювенальної пробації є особливо важливою, оскільки вона дозволяє своєчасно втручатися в процес реабілітації і ресоціалізації правопорушників, уникнувши їх подальшої криміналізації.

Другим важливим аспектом розвитку ювенальної пробації в умовах воєнного стану є створення і гарантування безпечних умов її реалізації. Стаття 3 Конституції України визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпеку найвищою соціальною цінністю. Тому в умовах воєнного стану уповноважений орган пробації повинен не просто продовжувати сумлінно виконувати свої обов'язки, а й робити це з дотриманням усіх вимог щодо безпеки «пробаційного» середовища, враховуючи при цьому індивідуальні потреби кожного суб'єкта.

Третьою особливістю є співпраця з іншими службами та організаціями, які займаються захистом прав неповнолітніх в умовах воєнного повсякдення, як числа тих, хто вже бере участь в пробації, так і залучати нових, робота яких входить або дотична до сфери ювенальної пробації. Окремо в цій роботі слід виділити роботу з правоохоронними органами, а інколи, за необхідності, і військовими.

Умови воєнного стану в частині впливу на економічну і соціальні сфери життя, якщо ще і не призвели до суттєвого зменшення виділення коштів на виконання програм реабілітації та

нагляду над учасниками цих програм, то за присутності тривалий період часу негативних чинників обов'язково будуть мати негативний вплив на їх реалізацію. Це може призвести до звуження можливостей втручання та своєчасного і достатнього реагування на випадки поведінкових порушень суб'єктів пробації.

При цьому слід зауважити, що не можна допускати обмеження освітніх та професійних можливостей суб'єктів ювенальної пробації, адже наразі МОН України досить чітко унормувало співвідношення освітніх зобов'язань держави і вимог безпеки. Крім цього, розвиток програм та проєктів, спрямованих на запобігання правопорушень серед неповнолітніх, охоплених ювенальною превенцією, не повинен зупинятись.

Окремим викликом збройної агресії Російської Федерації, який потрібно враховувати в контексті розвитку ювенальної пробації в умовах воєнного стану, є технологічний прогрес та зростання інтернет-криміналітету серед неповнолітніх. Злочини, пов'язані зі зловживанням інтернет-сервісами, зокрема шахрайство, кібербулінг та поширення насильницького матеріалу, стали більш поширеними в умовах воєнного стану. Агресор, використовуючи месенджери та соціальні мережі, вишукує схильних до вчинення злочинів серед неповнолітніх, схиляє їх до співпраці на шкоду державі. Це вимагає розробки та впровадження нових підходів до роботи з цими порушниками [4, с. 139].

Для забезпечення ефективної ювенальної пробації в умовах воєнного стану необхідно збільшити фінансування програм реабілітації та нагляду за неповнолітніми злочинцями, принаймні залишити їх на рівні попередніх років, передбачивши інфляційне покриття. Додаткові кошти можуть бути «знайдені» в бюджетах усіх рівнів шляхом раціонального перерозподілу. При цьому ще більше треба залучати для цих цілей приватних благодійників та міжнародні організації.

Не в останню чергу для ефективного функціонування ювенальної пробації у воєнний період необхідно забезпечити розвиток компетенцій працівників, які працюють із суб'єктами пробації із врахуванням при цьому позитивного досвіду, який може бути застосований на всій території України [4, с. 139]. Це можна здійснити шляхом надання додаткових навчальних курсів, тренінгів та дієвої підтримки професійного зростання.

Список використаних джерел

1. Левченко Ю. О. Актуальні проблеми діяльності системи органів пробачії в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство : електронне наукове видання*. 2023. С. 296–300.
2. Гриценко Є. С. Ювенальна пробачія як механізм подолання злочинності неповнолітніх. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 2. С. 184–186.
3. Коренюк А. А. Взаємодія органів пробачії з релігійними організаціями у запобіганні рецидивним злочинам неповнолітніх в Україні : автореф. дис. ... юрид. наук: 12.00.08 / Національна академія внутрішніх справ, Міністерство внутрішніх справ України. Київ, 2019. 22 с.
4. Чекмарьова І. М. Пробачія щодо неповнолітніх. *Поговоримо про пробачію: історія становлення, розвиток та перспективи* : збірник матеріалів науково-практичного круглого столу (м. Одеса, 11 лют. 2022 р.). Одеса : ОДУВС, 2022. С. 137–140.

Рудницьких Марина,

кандидатка юридичних наук,

юридична радниця проєкту

«Супровід урядових реформ в Україні» (SURGe);

Житник Галина,

кандидатка юридичних наук,

заступник начальника управління – начальник відділу соціально-виховної роботи із засудженими Управління ресоціалізації та соціальної реабілітації Департаменту з питань виконання кримінальних покарань

НЕСТАНДАРТНІ РІШЕННЯ ПІДТРИМКИ ТА ВІДНОВЛЕННЯ РОДИННИХ ЗВ'ЯЗКІВ ЗАСУДЖЕНИХ, ЯКІ ГОТУЮТЬСЯ ДО ЗВІЛЬНЕННЯ

Контакти із зовнішнім світом, зокрема родиною, близькими людьми, зазнають найбільшого втручання під час відбування покарання у виді позбавлення волі на певний строк.

Окремі дослідження свідчать, що постійний зв'язок із сім'єю та друзями є критичним фактором у соціальній адаптації звільнених осіб. Нині в умовах воєнного стану, коли частина людей вимушені переїхати до інших регіонів, або за кордон, а частина засуджених

евакуйована до інших установ, розташованих далеко від близьких, особисті візити часто становлять непереборні матеріально-технічні та фінансові проблеми. Одним зі способів сприяння налагодження та підтримки соціально корисних зв'язків є вдосконалення та поширення практики надання відеопобачень засудженим. Такий спосіб комунікації може бути дуже ефективним кроком у зменшенні соціальної ізоляції засуджених осіб та посиленні родинних зв'язків. Онлайн-зустрічі дозволяють засудженим особам бачити своїх близьких та спілкуватися з ними в режимі реального часу, що може підвищити їхній настрій та покращити психологічний стан. Вони також можуть бути корисні для родичів засуджених осіб, які можуть бути змушені подолати значну відстань, щоб зустрітися зі своїми близькими. Попри те, що відеопобачення не можуть замінити живого спілкування та фізичного контакту, вони лишаються важливим компонентом підтримки і реабілітації засуджених осіб.

Ураховуючи актуальність вищевказаного Департаментом з питань виконання кримінальних покарань та Державною установою «Центр пробації» Міністерства юстиції України, за технічної підтримки проєкту «Супровід урядових реформ в Україні» (проєкт SURGe) з 15 вересня 2023 року по 28 лютого 2024 року реалізовувався пілотний проєкт «Підтримка та відновлення родинних зв'язків засуджених до позбавлення волі на певний строк».

Ідея полягала в тому, щоб адміністрації установ виконання покарань роз'яснили засудженим, які готуються до звільнення, про можливість організації відеопобачень з їх рідними та близькими, а працівники уповноважених органів з питань пробації (під реалізації заходів пенітенціарної пробації) контактували та інформували їх рідних та близьких про можливість проведення таких зустрічей, а в окремих випадках спеціально відшукували та сприяли їх організації. Окремою можливістю в межах пілотного проєкту було надання технічної можливості на базі офісів пробації здійснити такі відеопобачення.

З одного боку, порядок надання відеопобачень вже нормативно врегульований, однак, з другого боку, функції своєрідної медіації посприяли більш широкому залученню родичів та близьких осіб до відеопобачень: в одних випадках це сприяло більш близькому контакту, в інших – йшлося взагалі про відновлення спілкування.

Усього було задіяно 53 засуджені особи з 6 установ виконання покарань, 67 родичів та близьких осіб, 30 уповноважених органів з питань пробації, які посприяли проведенню 89 відеопобачень.

З числа 53 засуджених, які взяли участь у пілотному Проєкті, на початку його реалізації 27 засуджених уже мали низький рівень ризику в розділі «Стосунки з рідними та близькими (родиною)» за результатами оцінки ризиків вчинення повторного кримінального правопорушення – він залишився незмінним, що свідчить про розумне втручання при низькому ризику для того, щоб така робота була пропорційною потребам засуджених осіб.

Із 26 засуджених на початок пілотного Проєкту 21 особа мала середній рівень ризику та 5 осіб високий рівень ризику в розділі «Стосунки з рідними та близькими (родиною)». Результати моніторингу змін показали, що у всіх учасників на кінець Пілотного проєкту знизився рівень ризику.

Працівники всіх УВП успішно оцінили реалізацію Пілотного проєкту і вказали на таке:

- збереження позитивних соціальних контактів з близькими, підтримка від родини відіграють важливу роль після звільнення, оскільки засуджений повертається у соціальне життя суспільства та має жити, дотримуючись норм закону;

- відеопобачення можуть стати важливим доповненням до реалізації корекційної програми «Підтримка родинних зв'язків» а також Курсу підготовки засуджених до звільнення;

- цей проєкт відіграє важливу роль у разі, коли засуджена особа втратила зв'язок із близьким родичем та бажає його відновити, а також цей родич можливо не бажає спілкуватись з останнім, у такому випадку є доречним залучення уповноважених органів з питань пробації до такої роботи по місцю проживання рідних;

- за результатами вхідного та вихідного тестування (використовувалися такі методики: тест на рівень тривожності за шкалою Бека; тест для скринінгу тривожності GAD; опитувальник про стан здоров'я PHQ-9) в усіх учасників, які брали участь у відеопобаченнях з рідними, було відмічене незначне зниження рівня тривожності та покращення показників щодо стану тривоги за майбутнє і самопочуття.

Актуальність та цінність цього Пілотного проєкту полягала в тому, що при мінімальних зусиллях та в межах чинного законодавства нестандартно підійти до вирішення проблеми втрати соціальних зв'язків та спільними зусиллями УВП та пробації знайти

рішення. За результатами Пілотного проєкту були сформовані такі рекомендації:

1. Розглянути можливість розширення повноважень уповноважених органів з питань пробації у Порядку взаємодії установ виконання покарань, уповноважених органів з питань пробації та суб'єктів соціального патронажу під час підготовки до звільнення осіб, які відбувають покарання у виді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк у межах виконання заходів підготовки до звільнення щодо сприяння налагодження чи підтримки соціально корисних зв'язків стосовно осіб, які готуються до звільнення та їх близьких родичів, у тому числі через організацію відеозустрічей.

2. До внесення змін у законодавство рекомендувати працівникам уповноважених органів з питань пробації в межах реалізації заходів з підготовки до звільнення роз'яснювати за потреби родичам та близьким особам про можливість відеозустрічей із засудженими в межах чинного правового регулювання.

3. Рекомендувати працівникам УВП проводити роз'яснювальну роботу серед засуджених щодо переваг та важливості відеопобачень з близькими, у тому числі в межах реалізації корекційних програм.

4. Переглянути можливість використання більшої кількості застосунків для проведення відеопобачень, окрім ZOOM та SKYPE.

5. Доповнити Порядок організації надання засудженим доступу до глобальної мережі Інтернет правилами щодо заходів безпеки під час проведення відеопобачень.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України від 5 лютого 2015 р. № 160-VIII / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19> (дата звернення: 24.03.2024).

Самофалов Олександр,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного, цивільного
та господарського права і процесу юридичного факультету
Пенітенціарної академії України;

Шкода Дарина,
слухачка 1 курсу другого (магістерського) рівня вищої освіти
Пенітенціарної академії України

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОГО ІНСТИТУТУ «ПРОБАЦІЇ» В ЗАКОНОДАВСТВІ УКРАЇНИ

На сьогодні Україна обрала шлях демократичної і правової країни. Кожного дня ми боремось за своє самовизначення на теренах сучасних європейських країн. У всіх галузях законодавства нашої держави проходять зміни, які наближені до міжнародного досвіду. Все це зумовлює виникнення в законодавстві України нових понять, інститутів та категорій. «Пробація» є однією з таких категорій. Чинний Кримінальний кодекс України не містить визначення поняття «пробація». Проте ця категорія використовується неодноразово у словосполученнях щодо назви органів, які мають реалізовувати цей інститут (уповноважений орган з питань пробації, орган пробації), та певного виду програм соціально-виховного впливу – пробаційні програми (ст. ст. 76, 79, 83, 91-1КК) [1].

Щодо кримінально-виконавчого законодавства, то ситуацію ми бачимо ідентичну кримінальному законодавству. При визначенні переліку основних засобів реабілітації та ресоціалізації засуджених (стаття 6 КВК), коли суд посиляється на основні права та обов'язки засуджених з «випробувальним терміном» (ч. 7 ст. 8, ч. 3 ст. 9 КВК) [2]. Однак зміст основних характеристик не є чітким.

Проте визначення самого поняття «пробація» ми можемо побачити в Законі України «Про пробацію» [3]: пробація – система наглядових і соціально-виховних заходів, що застосовуються за рішенням суду та відповідно до закону до засуджених, виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, та забезпечення суду інформацією, що характеризує обвинуваченого. Це визначення здебільшого демонструє нам

основні спрямування (завдання) пробації, проте не вміщує в себе правової сутності цього інституту.

Необхідно зауважити, що це визначення містить у собі певну недосконалість. Перше, на що б хотілось би звернути увагу, це те, що зазначаються лише два спрямування, що складають зміст поняття «пробації» (комплекс заходів щодо осіб, які відбувають покарання, не пов'язані з позбавленням волі, та підготовка досудової інформації щодо обвинувачених). Отже, практично не визначено напрям реалізації інституту. Друге, на що варто зосередити увагу, це на те, що пробація охоплює процес виконання альтернативних позбавленню волі покарань, проте це суперечить окремим положенням кримінально-виконавчого законодавства (ст.11 КВК).

Відсутність у чинному кримінальному законодавстві чіткого визначення поняття «пробації» приводить до використання різних визначень щодо спрямованості діяльності пробації. Це своєю чергою викликає певні неточності в законодавстві, що сприяє неефективному правозастосуванню.

Список використаних джерел

1. Кримінальний кодекс України : чинне законодавство зі змінами та доповн. станом на 1 травня 2021 р. Київ : Паливода А.В., 2021. С. 44–68.
2. Кримінально-виконавчий кодекс України. Правила внутрішнього розпорядку установ виконання покарань : чинне законодавство із змінами та доповн. на 22 серпня 2019 року. Офіц. тексти. Київ : Алерта, 2019. С. 4,7; 16–21; 88–89.
3. Про пробацію : Закон України зі змінами, внесеними Законом № 1798 – VIII від 21.12. 2016 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 3–4. Ст. 26.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ РОБОТИ ІЗ СУБ'ЄКТАМИ ПРОБАЦІЇ З УРАХУВАННЯМ ГЕНДЕРНО ОРІЄНТОВАНОГО ПІДХОДУ

Підписання Президентом України у 2019 році Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року, де метою номер п'ять є забезпечення гендерної рівності, розширення прав і можливостей усіх жінок та дівчат, інтеграція питання гендерної рівності, стало однією із засад діяльності в усіх органах державної влади, в тому числі в органах пробації. Ідеї гендерної рівності та подолання гендерної дискримінації відіграють важливу роль у розробленні концепції роботи з суб'єктами пробації. Гендерна грамотність стає невід'ємною частиною сьогодення та щоденної роботи.

Для впровадження гендерно орієнтованого підходу необхідно з'ясувати і зрозуміти, що означають поняття «гендерна рівність» та «гендерно орієнтований підхід».

Гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства [1]. Одним з найважливіших викликів суспільства у встановленні гендерної рівності є подолання гендерних стереотипів, які є причиною багатьох проблем та позначаються не тільки на розвитку особи, а й на якості життя. Одним з яскравих прикладів гендерних стереотипів є стереотип уявлення щодо розподілу сімейних ролей чоловіка і жінки, що і призводить здебільшого до домашнього насильства (90 % постраждалих від насильства – жінки).

Отже, одним із завдань у роботі із суб'єктами пробації є подолання та зміна сприйняття гендерних стереотипів.

Що ж розуміємо під «гендерно орієнтованим підходом» та яка ж саме його мета?

Гендерно орієнтований підхід передбачає обов'язкове врахування інтересів та досвіду як жінок, так і чоловіків під час розроблення, реалізації, моніторингу та оцінювання стратегічних

заходів і пробаційних програм, щоб забезпечити одержання чоловіками та жінками однакової вигоди від реалізації цих заходів і програм та ліквідувати будь-яку нерівність.

Однак для того, щоб визначити мету гендерно орієнтовного підходу в роботі із суб'єктами пробації, потрібно розуміти, що таке гендер та які проблеми виникають навколо цього питання?

Гендер – це соціальне поняття, що визначає соціальну стать людини. Міжнародне законодавче закріплення терміна «гендер» у статті 3 Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, де гендер означає соціально закріплені ролі, поведінку, діяльність і характерні ознаки, які певне суспільство вважає належними для жінок та чоловіків.

Якщо біологічна стать людині дається від народження, то гендер конструюється соціально, тобто під час впровадження гендерного підходу в роботі із суб'єктами пробації необхідно враховувати, що її сприйняття себе сформоване соціальним сприйняттям себе та роллю в соціумі. Сталим баченням себе як частини суспільства вже в тій ролі, в якій вона прийшла до нас. Щоб поступово змінювати соціальне бачення себе і потрібно впроваджувати гендерно орієнтовний підхід поступово, «маленькими кроками». І як було зазначено вище, основним завданням фахівців пробації в роботі з суб'єктами пробації є зміна гендерних стереотипів, які масштабно негативно впливають на результати роботи та можуть призвести до негативних наслідків.

Гендерні стереотипи (грецьк. stereos – твердий і typos – відбиток) – спрощені, стандартизовані, стійкі, емоційно насичені, ціннісно означені полярні за знаком оцінки, жорстко фіксовані образи чоловіка і жінки, які спонукають певне ставлення до статей [2].

Використання гендерних стереотипів поступово призводить до домінування однієї статі над іншою, до соціальної нерівності в суспільстві.

Наприклад, чоловікам з дитинства нав'язують у соціальних мережах, що справжній чоловік повинен мати повний гаманець і великий статок, забезпечувати сім'ю та бути головним у родині. Якщо ж вони бачать такі стереотипи, то виникає й бажання до швидкого збагачення. А це іноді призводить і до вчинення протиправних дій, пов'язаних із привласненням майна,

шахрайством, корупцією. У гонитві за збагаченням зникає навик відтермінування винагороди, тобто працевлаштування та отримання грошового винагородження за свою законну працю.

Зазвичай у суспільстві існують такі стереотипи щодо поведінки жінок: жінка повинна бути скромною і ніжною, носити сукні та довгі спідниці, займатися господарством і дітьми, відмовлятися від кар'єри та бути підвладною чоловікові. Подібний стереотип дає змогу вимагати від жінки саме таких характеристик та призводить до насильства стосовно жінок.

Таким чином, ми бачимо, що гендерні стереотипи заважають об'єктивному сприйняттю світу та людей, з якими ми спілкуємось чи працюємо. І це своєю чергою стосується роботи фахівців пробації, які також мають свої упередження та стереотипи стосовно засуджених осіб. Треба зауважити, що з урахуванням гендерно орієнтованого підходу потрібно постійно акцентувати увагу суб'єктів пробації на негативному впливі гендерних стереотипів на їхнє життя та можливі наслідки, до яких призводять такі сталі стереотипи.

Отже, гендерна грамотність та подолання гендерних стереотипів є кроком до зміни прокримінального мислення і протиправної поведінки. Зміна в суб'єкта пробації соціально закріпленої ролі є важливим фактором впливу на його мислення та майбутню поведінку.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV (із змінами та доповн. № 3022-IX від 10.04.2023). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text> (дата звернення: 04.04.2024).

2. Як навчати школярів долати гендерні стереотипи : навчально-методичний посібник / кол. авторів: Т. Говорун, О. Кікінежді та інші; за заг. ред. проф. Т. Говорун. 2011. С. 36. URL: https://gender.org.ua/images/lib/gender_stereotype.pdf (дата звернення: 02.04.2024).

Соколенко Надія,
студентка 3-го курсу Пенітенціарної академії України;

науковий керівник: Лазаренко Алла,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
Пенітенціарної академії України

ПРОТИДІЯ ЗЛОЧИННОСТІ ЗАСОБАМИ ПРОБАЦІЇ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Дослідження зарубіжного досвіду інституту пробації та протидії злочинності засобами пробації дозволяє виявити переваги і недоліки законодавства інших країн та на цій основі визначити основні напрями для подальшого розвитку законодавства України. Використовуючи зарубіжний досвід, необхідно не лише вирішувати проблеми запровадження тих чи інших правових норм, а й адаптувати необхідні та ефективні методи інших країн у законодавство України.

Пробація – досить нове явище, яке виникло у 19 столітті через соціокультурні зміни суспільства як нова концепція поведінки зі злочинцями. Її розвиток був зумовлений соціальними тенденціями в країнах Західної Європи та Північної Америки, коли реформи почали орієнтуватися на ідеї гуманізму, а також на те, що відбувши своє покарання, злочинці не здатні адаптуватися до соціуму, стати гідними членами суспільства.

Відповідно до юридичної енциклопедії, пробація («probatio» – «проба», «випробування») є видом покарання у Великій Британії, США, яке полягає в накладенні певних обмежень на реалізацію засудженим своїх прав і свобод, встановленні спеціального нагляду за його поведінкою [2, с. 76–77].

Невід’ємною частиною виконання завдань пробації є соціальний супровід суб’єктів пробації, реалізація системи реабілітаційних та виправних програм, заходи постпенітенціарного догляду та соціальний захист колишніх ув’язнених. Оскільки суб’єкт пробації залишається в суспільстві, він має можливість використовувати всі наявні в суспільстві ресурси для досягнення своїх цілей ресоціалізації. Тому соціально-виховна робота служби пробації є одним із пріоритетних напрямів професійної діяльності її співробітників [3, с. 94].

В Англії інститут пробації з'явився у 1887 році, коли було ухвалено закон «Про випробування вперше засуджених». Завдяки виданим пізніше нормативним актам («Про випробування злочинців» 1907 року, Правила про пробацію 1965 року, Закон «Про повноваження кримінальних судів» 1973 року, Закон «Про кримінальну юстицію» 1991 року) цей інститут в англійському кримінальному праві сформувався досить повно.

На початку функціонування служби співробітник пробації повинен був «давати поради, допомагати та дружньо ставитися» до свого підопічного. Це формулювання залишалося одним з основних елементів роботи пробації аж до 1970-х років. Суд вважав, що правопорушник потребує допомоги та керівництва. Соціальні працівники часто ставали співробітниками Служби пробації, що надавали наглядову підтримку в багатьох сферах життя. До функцій співробітників входили складання доповідей і нагляд за засудженими під час випробувального терміну, у в'язниці та після звільнення з місць ув'язнення за умовно-достроковим вироком.

Пробація в Англії застосовується як основне кримінальне покарання, не пов'язане з позбавленням волі. Застосування до засудженого інших кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі, таких як штраф, покладання обов'язку надання безкоштовних послуг товариству, може бути призначено судом як додатковий вплив за порушення умов пробації. У разі вчинення нового злочину суд має право призначити покарання і за новий, і за попередній злочин [5, с. 69].

Отже, інститут пробації в Англії існував за принципом «допомоги засудженим». Вважалося, що набагато краще буде допомогти злочинцю усвідомити злочинність своєї поведінки та виправитись, ніж покарати його позбавленням волі, що, своєю чергою, нічого не змінить, а лише підвищить їх антисоціальний настрій, вони стануть більш агресивними й продовжуватимуть вчиняти нові злочини.

Відповідно до законодавства Франції режим пробації, тобто умовний осуд, що супроводжується наглядом, може бути призначений особі в разі засудження до тюремного ув'язнення за скоєння кримінального правопорушення, залежно від терміну покарання, який засуджений мав би відбутися в місцях позбавлення волі [6, с. 120].

У Франції випробування, як відмінна риса пробації, передбачена при відстроченні виконання покарання з режимом випробування та з обов'язком виконувати суспільно корисні роботи, а також при відстроченні призначення покарання з режимом випробування. У всіх

названих випадках закон передбачає роботу спеціального агента з пробації.

Режим випробування у Франції містить такі обов'язкові заходи: відповідати на виклики уповноваженого з пробації; надавати йому відомості та документи, необхідні для контролю засобів існування засудженого; попереджати про зміну місця проживання та роботи. Крім цього, в кожному конкретному випадку з урахуванням особи засудженого та обставин скоєного злочину суддя має право покласти на нього інші обов'язки, які є факультативними. До таких обов'язків належать: продовжити освіту чи професійне навчання; пройти медичне обстеження чи лікування; утримуватися від керування деякими транспортними засобами; не відвідувати місця продажу спиртних напоїв; не відвідувати інших засуджених, зокрема учасників злочинного діяння тощо [5, с. 70].

Вважаємо, що робота інституту пробації у Франції є дуже ефективною, адже злочинця не відокремлюють від соціуму, а допомагають виправити свою поведінку лише завдяки певним обмеженням, наглядом, обов'язками.

Інститут пробації відомий і кримінальному праву Швеції, де пробація може бути призначена як самостійний кримінально-правовий захід у тих випадках, коли суд дійде висновку, що покарання у вигляді штрафу недостатньо [4, с. 104].

Особливістю шведського варіанта пробації є те, що вона може поєднуватися з цілою низкою кримінально-правових заходів: виплата штрафу, виконання безкоштовних суспільно корисних робіт, короткострокове позбавлення волі тощо, тоді як, наприклад, у США одночасне призначення пробації та будь-якого покарання (позбавлення волі, штрафу тощо) є винятком, ніж правилом.

Особливості служби пробації США полягає в тому, що вона закріплена в законодавстві всіх штатів як альтернатива позбавленню волі. Нерідко пробація входить до системи покарань, оскільки за своєю суворістю цей захід іноді нічим не відрізняється від інших. Вона не застосовується до осіб, засуджених за злочини, що караються довічним або тюремним ув'язненням на тривалий термін.

Пробація за американським правом передбачає нагляд спеціального агента, обов'язок засудженого відшкодувати збитки потерпілому, сплатити вартість здійснюваного над ним контролю, виконувати певні громадські роботи, періодично проходити

тестування на наркотики та продовжувати навчання або роботу на постійній основі [1, с. 96].

У США поступово було введено пробацію з інтенсивним наглядом. Відмінність із звичайною пробацією полягає в тому, що агент зосереджує свій нагляд на меншій кількості засуджених, а тому здатний здійснювати ефективніший нагляд за поведінкою засуджених та надавати більш кваліфіковану допомогу.

Міжнародна практика свідчить, що запровадження служби пробації є важливим фактором, який позитивно впливає на суспільство. Ефективною складовою пробації є виховний вплив на правопорушника, профілактика вчинення повторних правопорушень, сприяння соціальній адаптації правопорушників у суспільство. Пробація демонструє реабілітаційну спрямованість, яка прагне усунути першопричини злочинної поведінки. Втручаючись у життя злочинців, пробація намагається спрямувати їх до зміни та правомірної поведінки.

Список використаних джерел

1. Градецький А. В., Градецька Н. М. Досвід становлення інституту пробації в зарубіжних країнах. *Науковий вісник Київського інституту Національної гвардії України*. Київ : КІ НГУ, 2023. № 2 (3). С. 110.

2. Гранкіна В. І. Щодо дефініцій та сутності діяльності пробації. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2021. № 50. С. 140.

3. Гусак А. П. Зарубіжних досвід пробації та протидії злочинності засобами пробації. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 2 (49). С. 130.

4. Ільїна О. В. Пробація як інструмент альтернативного покарання в Україні: особливості та можливості впровадження. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2023. Вип. 4 (51). С. 148.

5. Конопельський В. Я. Особливості служби пробації у деяких зарубіжних країнах. *Поговоримо про пробацію: історія становлення, розвиток та перспективи* : збірник матеріалів науково-практичного круглого столу. Одеса : ОДУВС, 2022. 164 с.

6. Лазаренко А. М. Міжнародні стандарти як основа діяльності пробації в окремих зарубіжних країнах. *Кримінально-виконавча система України та її роль у розбудові правової і соціальної держави* : матеріали науково-практичної конференції (м. Чернігів, 01 грудня 2023 року) / за ред. В. Ф. Пузирного. Чернігів : ПАУ, 2023. 288 с.

Табієв Садіг,
доктор юридичних наук, доцент,
заслужений юрист України,
завідувач кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
Пенітенціарної академії України

ПРАВА ПОТЕРПІЛОГО ПІД ЧАС ПРОБАЦІЇ

З початку XXI століття кримінальне законодавство більшості держав зазнало суттєвих змін інституту пробації, а деякі країни вперше запровадили цей інститут та заснували службу пробації. В Україні в 2015 році ухвалено ЗУ «Про пробацію»[1], якій започаткував службу пробації, яка є ефективно працюючим органом національної системи кримінальної юстиції.

Хоча у ст. 14 цього закону визначені суб'єкти пробації, але, на жаль, як у законі, так і в інших нормативно-правових актах, що регламентують процедури запровадження пробації, не визначена роль, місце та права потерпілих осіб.

Слід підкреслити, що захист особи та охорона її прав, свобод та законних інтересів стали невід'ємною складовою досягнення завдань кримінального провадження, оскільки, на думку Ю. М. Тодики, порушення прав і свобод особи зумовлює дестабілізацію розвитку демократичного, правового суспільства [2, с. 4]. Держава відповідає за надання допомоги потерпілим так само, як і за вжиття заходів щодо злочинців [3].

Аналіз національного законодавства у сфері застосування інституту пробації загалом свідчить про відсутність засобів ефективного захисту прав та інтересів потерпілих.

Однак слід враховувати, що потерпілий у кримінальному провадженні є одним з основних важелів оцінки спрямованості та діяльності держави, яка відповідає перед людиною. Потерпілий не завжди має можливості реалізовувати право на захист, крім того, він є платником податків, за рахунок якого функціонує система правосуддя. Він та його оточення формує політику довіри до органів судочинства та авторитет держави взагалі, виступає як балансоутворювальний елемент справедливого правосуддя. Слід констатувати, що кожна судово-правова реформа більше акцентує увагу на сторону захисту, приділяючи мізерну увагу захисту прав та

охоронюваних законом інтересів потерпілого не тільки при запровадженні пробації, але і інших інституціях кримінального провадження. Такий підхід суперечить загальним засадам судочинства, в тому числі і засаді справедливості.

Справедливість повинна знаходити відображення в законодавстві, яке тим вище, чим глибше воно враховує життєву правду людських потреб і можливостей – та у правосудді, яке здійснюється судом, який тим вище, чим більше в ньому життєвого, а не формального ставлення до особистості [4, с. 25; 10].

Під час застосування пробації працівники органу пробації, суди та інші органи враховують і застосовують норми міжнародних договорів, ратифікованих Верховною Радою України, які рекомендують враховувати відносини між правами окремих правопорушників, правами жертв та інтересами суспільства щодо забезпечення громадської безпеки, а також під час превенції правопорушень.

Відповідно Токійських правил [5], під час вибору виду покарання, не пов'язаного з тюремним ув'язненням, слід враховувати критерії не тільки характеру і ступеня тяжкості правопорушення, характеристики, біографії правопорушника, мету покарання, але і права жертви (п. 3.2).

Акцентовано увагу на дотриманні інтересів і думок потерпілого при призначенні покарання, не пов'язаного з позбавленням волі (п. 8.1), а також врахування їх при визначенні додаткових зобов'язань обвинуваченого, при призначенні основного покарання для виправлення та ресоціалізації (пп. 12.1, 12.2).

У Правилах Комітету Міністрів Ради Європи про пробації [5] однією з функцій служби пробації є надання допомоги потерпілим (ч. 1 «Визначення», п. 2). А під час підготовки персоналу для служби пробації пропонують приділяти особливу увагу не тільки проблемам засуджених, але і «за можливості, потерпілим, які можуть створювати певні проблеми або зазнають деяких труднощів» (п. 28), отримання відповідних навичок для комунікації з потерпілим (п. 29).

Цими Правилами в ході реалізації пробації пропонуються такі рекомендації для роботи з потерпілими:

- надавати допомогу в подоланні наслідків злочину, зважаючи на різноманітність їх проблем (п. 93);
- взаємодіяти з організаціями, що надають допомогу потерпілим від злочинів, з метою вирішення їхніх проблем (п. 94);

– при налагодженні контактів з потерпілими і (або) враховувати їх думки, а також повинні бути проінформовані, що рішення про призначення покарання правопорушнику ґрунтується на низці чинників, а не тільки з урахуванням розміру збитку, заподіяного потерпілому (п. 95);

– якщо служба пробації не працює в безпосередньому контакті з потерпілим, застосування заходів виховного впливу має враховувати права і проблеми потерпілих, вони мають бути спрямовані на те, щоб засуджений усвідомив розмір збитку, заподіяний потерпілому, і взяв на себе відповідальність за це (п. 96).

Якщо служба пробації бере участь у заходах відновного правосуддя, то права і обов'язки потерпілих мають бути чітко визначені і доведені до всіх.

Які б заходи виховного впливу не застосовувалися до засудженого, вони мають бути спрямовані на відшкодування збитків у результаті вчиненого злочину (п. 97).

Водночас з інститутом пробації актуалізується також роль інституту медіації як альтернативний спосіб вирішення проблем, у тому числі пов'язаних з відшкодуванням збитків, де обвинувачений і потерпілий за участю незалежного медіатора вирішують проблемні питання та приходять до згоди.

Медіація у кримінальних справах повинна мати місце тільки тоді, коли всі сторони добровільно дійшли згоди з цього приводу. Сторони також можуть відмовитися від своєї згоди на будь-якому етапі проведення медіації [6]. Працівник пробації під час комунікації з обвинуваченим та потерпілим має можливість роз'яснити значення медіації, роль незалежного та неупередженого медіатора, правових наслідків примирення в частині компенсації шкоди. Наслідки медіації мають позитивне значення для обвинуваченого (відшкодування шкоди в силу п. 2 ч. 1 ст. 66 КК України – є обставинами для пом'якшення покарання, відсутність цивільного позову та ін.), для потерпілого – це справедлива компенсація, для правосуддя – зменшення навантаження. Слід враховувати, що згідно з п. 6 ч. 1 ст. 18 ЗУ «Про медіацію» [7] у разі невиконання чи неналежного виконання угоди за результатами медіації сторони мають права звернення до суду в установленому законом порядку.

Безумовно, запровадження означених змін у національне законодавство суттєво збільшить навантаження на працівників та органи пробації, що потребують додаткових витрат з кишені

платника податків. Для виходу з ситуації спочатку доцільним буде допомога волонтерів та громадських помічників.

Потерпілий під час пробаційних процедур відповідно до Конституції України та норм міжнародних договорів має право оскаржити дії посадових осіб, у тому числі працівників пробації за неправомірні дії, або за бездіяльність.

Підсумовуючи, слід підкреслити, що для досягнення мети справедливого правосуддя та завдань пробації необхідно внесення суттєвих змін до чинного законодавства, а також відомчі нормативно-правові документи, що забезпечують права та охоронювані законом інтереси потерпілого. Запровадження таких змін дозволить органу пробації розширити не тільки контингент для комунікації, але і підвищити авторитет серед суб'єктів кримінального судочинства та у суспільстві.

Список використаних джерел

1. Про пробацію : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 13. Ст. 93 (із змінами, внесеними згідно із Законом № 1798-VIII від 21.12.2016. ВВР. 2018. № 3–4. Ст. 26) 5 лютого 2015 року № 160-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/160-19#Text> (дата звернення: 18.04.2024).

2. Тодыка Ю. Н., Тодыка О. Ю. Конституционно-правовой статус человека и гражданина в Украине. Київ : Ін Юре, 2004. С. 4.

3. Рекомендація Рес (2006) 8 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам щодо допомоги потерпілим від злочинів : ухвалено Комітетом Міністрів Ради Європи на 967 засіданні заступників Міністрів 14 червня 2006 року). URL: https://www.probation.gov.ua/?page_id=207 (дата звернення: 12.04.2024).

4. Бобечко Н. Р. Справедливість як цінність кримінального провадження. *Часопис Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Право». 2017. № 1 (15). С. 1–19.

5. Мінімальні стандартні правила ООН відносно мір, не пов'язаних з тюремним ув'язненням (Токійські правила) : Резолюція Генеральної Асамблеї ООН № 45/110 від 14.12.1990 р. URL: <https://www.Probation.gov.ua/wp/content/uploads/2019/04/01> (дата звернення: 14.04.2024).

6. Рекомендація CM/Rec (2010)1 Комітету Міністрів державам-членам про Правила Ради Європи про пробації : ухвалена Комітетом Міністрів 20 січня 2010 року на 105-му засіданні заступника Міністрів). URL: <https://www.Probation.gov.ua/wp/content/uploads/2010/01/02> (дата звернення: 15.04.2024).

7. Рекомендація N R (99) 19 Комітету Міністрів Ради Європи державам-членам Ради, які зацікавлені в організації медіації у кримінальних справах : ухвалено Комітетом Міністрів на 679-й зустрічі представників Комітету від 15 вересня 1999 р. URL: <https://www.probation.gov.ua/wp-content/uploads/2019/04/09> (дата звернення: 18.04.2024).

8. Про медіацію : Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 2022. № 7. Ст. 51 від 16.XI.2021 р. № 1875-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1875-IX#Text> (дата звернення: 17.04.2024).

Ткаченко Олександр,
начальник кафедри
формування та розвитку професійної компетентності
персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Олефір Людмила,
заступник начальника кафедри
формування та розвитку професійної компетентності
персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України
Інституту професійного розвитку
Пенітенціарної академії України;

Ворушило Олександр,
курсант 147 навчальної групи
Пенітенціарної академії України

ПЕРСПЕКТИВА ВПРОВАДЖЕННЯ ПОСТПЕНІТЕНЦІАРНОЇ ПРОБАЦІЇ В УКРАЇНІ

Проблема повернення особи з місця відбування покарання та її подальша ресоціалізація становить одну з найбільш важливих сфер діяльності пенітенціарної системи. У зв'язку з тим, що ця особа була відокремлена від суспільства і втратила будь-який зв'язок з ним, то її повернення до суспільства є дуже складним завданням.

Законодавство України виділяє три основні види пробації: досудова, наглядова, пенітенціарна, але в нормативно-правовому полі європейських країн виділяють ще постпенітенціарну пробацію. Сучасні тенденції в пенітенціарній системі спрямовані на зменшення використання покарання у вигляді позбавлення волі. Використання

постпенітенціарної пробації стає все більш популярним як альтернативний метод адаптації осіб до суспільства, особливо для тих, кому передбачено дострокове звільнення.

З огляду на те, що законодавством виділено три види пробації, на нашу думку, закономірним є питання щодо впровадження законодавчої регламентації постпенітенціарної пробації. Запровадження такого виду пробації могло б замінити наявний сьогодні адміністративний нагляд за особами, що були звільнені від покарання, та надало б концепції пробації завершеності [1, с. 164].

Варто нагадати, що в пенітенціарній педагогіці ресоціалізацію поділяють на пенітенціарну та постпенітенціарну. Пенітенціарна ресоціалізація – це розвиток законслухняної поведінки в пенітенціарних установах. Ресоціалізація після ув'язнення містить комплекс заходів щодо працевлаштування та умов проживання, встановлення зв'язків із правопорушниками для подальшої соціальної реабілітації після звільнення. Ресоціалізація є успішною лише тоді, коли після звільнення правопорушника будуть вирішені всі соціальні та сімейні питання: житлові, питання працевлаштування та матеріального забезпечення тощо [2, с. 122].

Перший період часу після звільнення засудженого з місць позбавлення волі має досить важливе значення, оскільки він (звільнений) стикається з низкою проблем, які самотужки вирішити дуже складно або взагалі неможливо. Саме тому в більшості європейських країн, де багато років запроваджений інститут пробації, досить вдало функціонує служба постпенітенціарного контролю, яка, згідно зі своїм обов'язком, допомагає особі, яка звільнилась з місць несвободи. Така допомога полягає у належному «поверненні» такої особи до соціуму після тривалої чи короткострокової ізоляції від суспільства [3, с. 194].

Впровадження постпенітенціарної пробації в Україні як окремий її вид дозволить розширити спектр можливостей щодо ефективного супроводу та реінтеграції осіб, які звільнені з місць позбавлення волі. Цей інструмент може сприяти підтримці та адаптації осіб до життя у суспільстві, спрямовуючи їхні зусилля на побутове і трудове влаштування. Крім того, введення постпенітенціарної пробації дозволить забезпечити систематичний контроль та підтримку після звільнення з місць позбавлення волі, що важливо для їхньої успішної ресоціалізації. Такий підхід сприятиме підвищенню ефективності пенітенціарної системи, зменшенню рецидиву злочинності та забезпечення безпеки в суспільстві.

Недостатньо визначеною є думка законодавця щодо введення обмеження пробації, яка застосовується лише під час підготовки до звільнення засуджених. Цим звужуються функції, які покладені на орган пробації в країнах світу, а саме залишаємо поза увагою постпенітенціарний супровід особи після звільнення з місць позбавлення волі, що є не тільки не логічним, а й негативно впливає на весь комплекс засобів, які були спрямовані на виправлення та ресоціалізацію засуджених [4, с. 121].

Усе вищезазначене свідчить про необхідність впровадження постпенітенціарної пробації в законодавство України як окремого виду пробації. Це дозволить забезпечити більш ефективну ресоціалізацію осіб, які повертаються до суспільства після відбуття покарання, та покращити їхню адаптацію до нових умов. Постпенітенціарна пробація забезпечить підтримку та контроль за особами після звільнення з місць позбавлення волі, що важливо для їхньої успішної реінтеграції в суспільство. Крім того, необхідно враховувати не лише підготовку до умовно дострокового звільнення, а й подальший супровід осіб для їхнього побутового та трудового влаштування. Важливо створити відповідну нормативно-правову базу для реалізації постпенітенціарної пробації в Україні з метою забезпечення гармонійного відновлення правопорядку та соціальної реабілітації засуджених.

Список використаних джерел

1. Цвіркун Н. Щодо проблемних аспектів пенітенціарної пробації в Україні. *Інститут пробації в Україні: сучасний стан і перспективи розвитку* : матеріали міжнародного круглого столу (16 квітня 2019 року). Київ : Національна академія прокуратури України, 2019. 196 с.
2. Гусак А. Ресоціалізаційна спрямованість пробації. *Юридичний вісник*. 2022. № 6. С. 119–126.
3. Прищепа М. М. Постпенітенціарна пробація в системі профілактики злочинності. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. № 5. С. 192–194.
4. Дем'яненко Ю. О., Олефір Л. І., Михайлова Т. С. Перспективи впровадження постпенітенціарного супроводу в системі вітчизняного законодавства. *Кримінально-виконавча система: Вчора. Сьогодні. Завтра*. 2017. № 2 (2). С. 115–122.

Томков Никита,
старший викладач кафедри теорії та історії
держави та права, конституційного права
юридичного факультету
Пенітенціарної академії України

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ДЕФІНІЦІЇ «ПЕНІТЕНЦІАРНА СИСТЕМА»

Аналіз сучасних наукових праць вітчизняних учених свідчить про неоднозначне розуміння і тлумачення терміна «пенітенціарна система». Дослідженням сучасного розуміння дефініції «пенітенціарна система» присвятили свої праці такі вітчизняні науковці, як Є. М. Бодюл, В. І. Гуржій, М. П. Мелентьєв, О. Б. Пташинський, О. О. Шкута, Д. В. Ягунов та інші.

Гуржій В. І. і Мелентьєв М. П. у своєму науковому дослідженні «Пенітенціарні системи зарубіжних країн» зазначали, що «пенітенціарна система – це не система розміщення ув'язнених у тюрмах, а вся виправна система, пов'язана з виконанням покарання у вигляді позбавлення волі, у сукупності із засобами й методами правового впливу на засуджених осіб із метою відновлення соціальної справедливості, виправлення засудженого та запобігання вчиненню нових злочинів» [1, с. 3].

Отже, автори відокремили дефініції «пенітенціарна система» та «виправна система», наголошуючи на тому, що пенітенціарна система обмежується лише розміщенням ув'язнених у тюрмах, тобто є істотно вужчою за своїм значенням, ніж «виправна система».

Дещо схожими між собою погляди Д. В. Ягунова, О. Б. Пташинського та О. О. Шкути, які наголошують, що пенітенціарна система спрямована на організацію діяльності щодо виправлення та ресоціалізації засуджених.

Так, Д. В. Ягунов визначає пенітенціарну систему як сукупність органів державної влади, місцевого самоврядування та громадських інституцій, об'єднаних на інтегрально-функціональних засадах навколо центрального органу пенітенціарного управління, на який покладено обов'язки з вироблення та реалізації єдиної політики у сфері виконання кримінальних покарань, де всі органи та інституції взаємодіють у напрямі забезпечення суспільства шляхом

ресоціалізації осіб, які відбувають або відбули кримінальні покарання [2, с. 178].

Проте О. О. Шкута визначає поняття «пенітенціарна система України» як цілісне, функціонально-інтегральне утворення повноважних суб'єктів державного управління (з провідною роллю Міністерства юстиції України, органів та установ виконання покарань), місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та їх узгоджених дій із забезпечення виправлення й ресоціалізації засуджених [3, с. 58].

Однак якщо Д. В. Ягунов та О. О. Шкута відносять до пенітенціарної системи органи державної влади, місцевого самоврядування та громадських організацій, то О. Б. Пташинський обмежує цю систему органами державної влади та органами виконання кримінальних покарань.

Так, О. Б. Пташинський під пенітенціарною системою розуміє сукупність взаємопов'язаних державних установ та органів виконання кримінальних покарань, створених з метою виправлення і перевиховання засуджених, які здійснюють єдину державну політику у сфері виконання кримінальних покарань відповідно до чинного законодавства [4, с. 8].

Власне бачення щодо цього питання висловив і Є. М. Бодюл, який зазначає, що застосування більш поширеного поняття «кримінально-виконавча система» не суперечить розумінню пенітенціарної системи як сукупності всіх засобів і методів, спрямованих на виправлення засуджених [5, с. 34].

Разом із висвітленням окремих поглядів дослідників маємо звернути увагу на тлумачення вищезазначеного поняття І. В. Євсєєвим, який визначає пенітенціарну систему як сукупність усіх заходів державного впливу та заходів щодо організації та функціонування виправних установ. При цьому він вважає, що діяльність установ повинна бути сфокусована на точному і неухильному виконанні покарання задля огороження суспільства від злочинців та орієнтована на їх перевиховання на основі комплексу заходів, спрямованих на зниження ризику для суспільства після їх звільнення і привчання громадян, які оступилися, жити в суспільстві згідно із законом. Метою пенітенціарного впливу при такому підході є перевиховання злочинців при використанні відповідних методів і способів, які спрямовані на повернення в суспільство громадянина після відбуття покарання [3, с. 57].

Слід зазначити, що з метою зменшення повторності вчинення злочинів й для подальшого реформування пенітенціарної системи України було створено служби пробації на основі кримінально-виконавчих інспекцій. Одним із завдань вказаної служби є виконання певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. Тобто, по суті, розглядаючи тлумачення терміна «пенітенціарна система» більшість науковців основну увагу приділяють тому, що передусім ця система забезпечує виконання покарання в тюрмах, не акцентуючи увагу на виконанні певних видів кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі. І в цьому випадку слушною є думка професора Р. А. Ромашова, який визначає більш широкий підхід до розкриття природи пенітенціарної системи. Так він наголошує на тому, що разом із покаранням, що забезпечується шляхом позбавлення волі, застосовуються покарання без ізоляції від суспільства [3, с. 57]. Таким чином, Р. А. Ромашов не обмежує пенітенціарну систему лише установами виконання покарань, які здійснюють виправлення засуджених шляхом позбавлення волі, а й наявністю альтернативних мір покарання.

Схожими є бачення суб'єктів правотворчості з поглядами Р. А. Ромашова. Тому сучасне розуміння дефініції «пенітенціарна система» представлено у проєкті Закону України «Про пенітенціарну систему», в якому остання розглядається як «система спеціально уповноважених органів і установ, діяльність яких спрямована на формування та реалізацію державної політики у сфері виконання кримінальних покарань та пробації» [6].

Задля більш глибокого дослідження значення терміна «пенітенціарна система» слід виокремити період, з якого розпочалось її становлення в Україні. Так розбудова пенітенціарної системи України розпочалася наприкінці ХІХ століття, коли в Російській імперії з'являється нова галузь юридичних знань – «тюрмознавство». При цьому термін «пенітенціарний» використовувався поряд з дефініцією «тюремний». Так, в енциклопедичному словнику Ф. Брокгауза та І. Ефрона зазначалося, «пенітенціарна (тюремна) система – сукупність тюремних заходів, спрямованих на кару та виправлення в'язнів» [5, с. 33].

Отже, аналіз наукових праць свідчить про відсутність у наукового співтовариства єдиного тлумачення поняття «пенітенціарна система». Проте вбачається ототожнення понять «кримінально-виконавча система», «виправна система» і «пенітенціарна система» (зокрема, у цій частині ми підтримуємо

позицію Є. М. Бодюла). Також ми поділяємо думку О. О. Шкути про те, що пенітенціарна система України є цілісним, функціонально-інтегральним утворенням повноважних суб'єктів державного управління (з провідною роллю Міністерства юстиції України, органів та установ виконання покарань), місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства та їх узгоджених дій із забезпечення виправлення та ресоціалізації засуджених.

Список використаних джерел

1. Гуржій В. І., Мелентьев М. П. Пенітенціарні системи зарубіжних країн. Київ : МВС України, 1993. 104 с.
2. Ягунов Д. В. Державна пенітенціарна служба України: деякі питання концептуального та термінологічного обґрунтування. *Актуальні проблеми державного управління*. 2011. № 3. С. 175–178.
3. Шкута О. О. Теоретико-правовий аналіз поняття «пенітенціарна система». *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 30. С. 56–59.
4. Пташинський О. Б. Правові проблеми реформування пенітенціарної системи в Україні : дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2001. 185 с.
5. Бодюл Є. М. Проблеми доктринального визначення поняття «пенітенціарна система». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 29–35.
6. Про пенітенціарну систему : проєкт Закону України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=71498 (дата звернення: 13.03.2024).

Черченко Катерина,
студентка 3-го курсу Пенітенціарної академії України;

науковий керівник: Лазаренко Алла,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального,
кримінально-виконавчого права та кримінології
Пенітенціарної академії України

ПРОБАЦІЙНИЙ НАГЛЯД ЯК НОВИЙ ВИД ПОКАРАННЯ

Покарання є однією з центральних категорій усього кримінального законодавства і науки. Важко знайти більш суперечливий інститут, який регулярно обговорювався як у філософських дискусіях, так і на практичному рівні. Суперечки в основному виникають щодо визначення змісту і мети покарання, ну і щодо його видів та їх відповідності сучасній дійсності. Нині Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) передбачає 12 видів покарання за кримінальні правопорушення. Деякі з цих заходів, як-от арешт, тюремне ув'язнення, виправні чи громадські роботи, потребують значних фінансових витрат держави. Позбавлення волі, крім фінансового навантаження на бюджет, створює ще важливішу проблему, а саме для тих, хто відбув покарання і виходить на волю. Застосування таких покарань і подальше виключення людей із суспільства, особливо за «інтелектуальні» злочини, які не пов'язані із втратою життя чи здоров'я, є суперечливими. Міжнародна спільнота вже давно схиляється до теорії відносного покарання і на сьогодні активно вивчає питання гуманізації кримінального покарання та пошуку альтернатив позбавленню волі, які можуть виконувати як каральну, так і превентивну роль.

В Україні реформується пенітенціарна система, тому законодавці вирішили дещо змінити та вдосконалити основні види покарань, які передбачені ст. 51 КК України. Це і стало причиною появи пробаційного нагляду як нового виду покарання. У Стратегії реформування пенітенціарної системи станом до 2026 року та у затвердженому операційному плані її реалізації у 2022–2024 роках зазначено, що одним із пріоритетних цілей її виконання є запровадження нових видів кримінальних покарань, які стануть

альтернативними до покарання у виді позбавлення волі на певний строк. Тобто ці види покарань повинні не ізолювати засудженого від суспільства, а надавати йому можливість виправитися, не обмежуючи та не позбавляючи його волі [1]. Зазначене призвело до виникнення Закону України № 3342-IX 23 серпня 2023 року, який набрав чинності 28 березня 2024 року та вніс певні зміни до чинного кримінального і кримінально-процесуального законодавства [2].

Законопроект вводить спеціальну статтю 59-1 до ККУ, яка конкретно визначає зміст цього виду покарання. Він полягатиме в обмеженні прав і свобод засудженого через застосування наглядових та соціально-виховних заходів органами пробачії без ізоляції від суспільства за вчинення умисного легкого тілесного ушкодження; за вчинення побойів та мордування; за вчинення домашнього насильства; за погрозу вбивством; за зараження венеричною хворобою; за ненадання допомоги хворому медпрацівником; за насильницьке донорство; за експлуатацію дітей; за порушення порядку фінансування політичної партії і передвиборної агітації; за ухилення від сплати аліментів; за перешкоджання професійній діяльності журналістів; за невивлату зарплати, стипендії, пенсії чи інших установлених законом виплат; за крадіжку, грабіж, хуліганство і шахрайство та за категорії злочинів, які не пов'язані із втратою життя чи здоров'я. На засудженого будуть покладатися такі обов'язки: періодично з'являтися для реєстрації до уповноваженого органу з питань пробачії; повідомляти уповноважений орган з питань пробачії про зміну свого місця проживання, роботи або навчання; не виїжджати за межі України без погодження з уповноваженим органом з питань пробачії [2].

З одного боку, планується замінити обмеження волі на пробачійний нагляд. Однак, на нашу думку, одне покарання не заважає іншому, обмеження волі сприймається дещо просто. Якщо простими словами, то суспільство розуміє обмеження волі як «людина ночує у виправній установі, а вдень виходить на волю». Однак це зовсім не так. Згідно з Кримінально-виконавчим кодексом України (ст. 56), особи, засуджені до обмеження волі, відбувають покарання у виправних центрах, як правило, в межах адміністративно-територіальної одиниці відповідно до їх місця проживання до засудження [3]. Водночас засудженим дозволяються короткострокові виїзди за межі виправного центру, але лише за наявності поважних причин та з дозволу адміністрації. Проживати за межами гуртожитку можуть лише ті засуджені, які не вчинили

правопорушення і мають сім'ю, але тільки після відбуття шести місяців покарання. Як правило, такі засуджені працюють на виробництві, в тому ж виправному центрі.

Таким чином, при правильній організації обмеження волі є досить ефективним видом покарання, який може співіснувати з пробаційним наглядом. Загалом розширення альтернативних покарань має на меті зменшити навантаження на в'язниці, сприяти встановленню покарань, спрямованих на ресоціалізацію особи злочинця, збільшити шанси на її реабілітацію.

Отже, пробаційний нагляд, як форма кримінального покарання, має на меті гуманізувати пенітенціарну систему відповідно до європейських стандартів покарання за злочини та розширити можливості виправлення людей без ізоляції їх від суспільства.

Список використаних джерел

1. Про схвалення Стратегії реформування пенітенціарної системи на період до 2026 року та затвердження операційного 52 плану її реалізації у 2022-2024 роках : розпорядження Кабінету Міністрів України від 16 грудня 2022 р. № 1153-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153-2022-%D1%80#Text> (дата звернення: 16.03.2024).
2. Про внесення змін до Кримінального, Кримінального процесуального кодексів України та інших законодавчих актів України щодо удосконалення видів кримінальних покарань : Закон України №3342-IX від 23 серпня 2023 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3342-20#Text> (дата звернення: 16.03.2024).
3. Кримінально-виконавчий кодекс України : Закон від 11.07.2003 р. № 1129-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1129-15#top> (дата звернення: 16.03.2024).

ЗМІСТ ТА ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ФОРМ МІЖНАРОДНОЇ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Міжнародна співпраця в боротьбі зі злочинністю є актуальною темою в сучасному суспільному житті, де воно врегульовано нормами міжнародного та внутрішньодержавного права.

Правова допомога у кримінальних провадженнях є одним із напрямів міжнародної співпраці в галузі боротьби зі злочинністю. Така міжнародна співпраця містить низку заходів організаційно-правового, пошукового та інформаційного характеру, що спрямовані на досягнення завдань, які стоять перед правоохоронними органами.

У нормативно-правовому забезпеченні цього інституту в національному кримінальному-процесуальному законодавстві вживається термін «міжнародна правова допомога».

Визначення «міжнародної правової допомоги» надано в пункті 1 частини першої статті 541 Кримінального процесуального кодексу України, яка зазначає, що міжнародна правова допомога – це проведення компетентними органами однієї держави процесуальних дій, виконання яких необхідне для досудового розслідування, судового розгляду або для виконання вироку, ухваленого судом іншої держави або міжнародною судовою установою.

Правовою основою міжнародної співпраці українських правоохоронних органів з відповідними органами іноземних держав є ратифіковані Верховною Радою України конвенції Організації Об'єднаних Націй, Ради Європи тощо.

Зокрема, до них можна віднести Статут ООН, Загальну декларацію прав людини 1948 р., Європейську конвенцію про захист прав і основних свобод 1950 р., Віденську конвенцію 1969 р., Про право міжнародних договорів 1980 р., Типові договори про взаємодопомогу в галузі кримінального правосуддя,

про перейняття кримінального провадження та видачу, що були прийняті Генеральною Асамблеєю ООН (1990), Конвенцію ООН 2000 р. проти транснаціональної злочинності, а також інші міжнародні акти ООН та інших міжнародних організацій.

Міжнародна співпраця під час кримінального провадження полягає у вжитті необхідних заходів з метою надання міжнародної правової допомоги шляхом: 1) вручення документів; 2) виконання окремих процесуальних дій; 3) видачі осіб, які вчинили кримінальне правопорушення; 4) тимчасової передачі осіб; 5) перейняття кримінального переслідування; 6) передачі засуджених осіб; 7) виконання вироків.

Міжнародним договором України можуть бути передбачені і інші форми співпраці під час кримінального провадження.

Договори про правову допомогу в основному регулюють такі питання, як екстрадиція, виконання іноземного судового рішення, виконання окремого процесуального доручення, а також питання колізійного права. Інколи це можуть бути інші питання, наприклад, обмін інформацією відповідно до Європейської Конвенції про інформацію стосовно іноземного законодавства 1968 року.

Напрями правової допомоги, які входять до конкретного договору, залежать від домовленостей між державами.

Питання правової допомоги можуть бути віднесені до міжнародних договорів про уніфікацію кримінального законодавства.

Слід зазначити, що за відсутності міжнародного договору України міжнародна правова допомога чи інша співпраця може бути надана на підставі запиту іншої держави чи запитана на засадах взаємності. Уповноважений (центральний) орган України при зверненні за міжнародною правовою допомогою до такої держави та наданні такій державі міжнародної правової допомоги керується Кримінальним процесуальним кодексом України.

Статтею 544 Кримінального процесуального кодексу України визначено, що уповноважений (центральний) орган України, спрямовуючи до такої держави запит, письмово гарантує запитуваній стороні розглянути в майбутньому її запит про надання такого самого виду міжнародної правової допомоги.

При цьому уповноважений (центральный) орган України розглядає запит іноземної держави лише за наявності письмової гарантії запитуваної сторони прийняти і розглянути в майбутньому запит України на засадах взаємності.

За відсутності міжнародного договору з відповідною державою уповноважений (центральный) орган України надсилає запит про надання міжнародної правової допомоги до Міністерства закордонних справ України для подальшого передання його компетентному органу запитуваної сторони дипломатичним шляхом.

Окремо слід визначити державні органи України, які уповноважені звертатись із запитом про міжнародну правову допомогу під час кримінального провадження та виконання процесуальних дій представництвами інших держав в Україні.

Так, Офіс Генерального прокурора звертається із запитом про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час досудового розслідування та розглядає відповідні запити іноземних компетентних органів, крім досудового розслідування кримінальних правопорушень, віднесених до підслідності Національного антикорупційного бюро України, яке в таких випадках здійснює функції центрального органу України.

Міністерство юстиції України звертається із запитом судів про міжнародну правову допомогу у кримінальному провадженні під час судового провадження та розглядає відповідні запити судів іноземних держав.

Офіс Генерального прокурора та Міністерство юстиції України у триденний строк надсилають до Національного антикорупційного бюро України отримані (надані) в рамках надання міжнародної правової допомоги матеріали, які стосуються фінансових та корупційних кримінальних правопорушень, у вигляді довідки. Якщо цим Кодексом або чинним міжнародним договором України передбачено інший порядок відносин, на визначений цими законодавчими актами орган поширюються вищезазначені повноваження, покладені на Офіс Генерального прокурора або Міністерство юстиції України (стаття 545 Кримінального процесуального Кодексу України).

Порядок опрацювання Міністерством юстиції України та його територіальними органами, місцевими загальними та апеляційними судами України запитів (доручень, прохань,

клопотань) про надання взаємної правової допомоги у кримінальних справах, про видачу осіб (екстрадицію), про передачу кримінального провадження, про передачу (прийняття) засуджених осіб та про виконання вироків судів іноземних держав у випадках, передбачених КПК України та міжнародними договорами України, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, визначений частиною 1 розділу 1 Інструкцією про порядок здійснення міжнародного співробітництва з питань взаємної правової допомоги, видачі правопорушників (екстрадиції), передачі (прийняття) засуджених осіб, виконання вироків та інших питань міжнародного судового співробітництва у кримінальному провадженні під час судового провадження, затвердженою наказом Міністерства юстиції України від 19.08.2019 № 2599/5, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 22.08.2019 за № 956/33927 (далі – Інструкція № 2599/5).

Консульські установи або дипломатичні представництва інших держав в Україні мають право одержувати на добровільній основі пояснення, речі, документи від громадян держави, яку вони представляють, а також вручати документи таким особам (стаття 547 Кримінального процесуального Кодексу України).

Якщо внаслідок виконання в Україні запиту про міжнародну правову допомогу отримані відомості, які згідно із законом віднесені до державної таємниці, вони можуть бути передані запитуваній стороні виключно через уповноважений (центральный) орган України, за умови, що ці відомості не зашкодять інтересам України або іншої держави, що надала їх Україні, лише за наявності договору про взаємний захист інформації та згідно з передбаченими ним вимогами і правилами (стаття 546 Кримінального процесуального Кодексу України).

Відомості, що становлять державну таємницю у сфері державної безпеки та охорони правопорядку, визначені в розділі 2 Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, затвердженого наказом Центрального управління Служби безпеки України від 23.12.2020 № 383, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 14.01.2021 за № 52/35674.

Тексти зазначених наказу та Зводу відомостей, що становлять державну таємницю, є відкритими для вільного доступу.

Список використаних джерел

1. Задоя К. П. Проблеми гармонізації та застосування положень Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України щодо міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. *Вісник Вищої ради юстиції*. Київ, 2013. № 3. С. 56–73.

2. Карпенко М. І. Міжнародне співробітництво у кримінальному провадженні. *Юридична наука*. Київ, 2013. № 8. С. 56–68.

3. Філянкіна Л. А. Міжнародно-правові аспекти надання правової допомоги під час кримінального провадження. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1 (65). С. 531–534.

Яводчак Ангеліна,

студентка 3-го курсу

Пенітенціарної академії України;

науковий керівник: Лазаренко Алла,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри кримінального,

кримінально-виконавчого права та кримінології

Пенітенціарної академії України

КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ПРОБАЦІЙНОГО НАГЛЯДУ

Пробаційний нагляд є одним з нових видів альтернативного покарання, що застосовується в кримінальному правосудді замість позбавлення волі. Його основна мета – сприяти соціальній реабілітації засуджених та зменшенню рецидиву злочинів. Пробаційний нагляд гуманізує пенітенціарну систему і допоможе виправлятися без ізоляції більшій кількості засуджених, оскільки цей вид покарання спрямований на стимулювання позитивної зміни засудженого, сприяючи його відновленню у суспільстві. Розглядаючи пробаційний нагляд як альтернативу традиційним формам ув'язнення, можна визнати, що цей підхід може посприяти зменшенню злочинності та розвитку більш гуманного підходу до розв'язання питань щодо призначення покарання. Загалом пробаційний нагляд означає, що засуджені за деякі

кримінальні злочини відбуватимуть покарання без ізоляції від суспільства, тобто не у в'язниці [1, с. 2].

Важливу роль у вивченні ефективності пробаційного нагляду відіграє така наука, як кримінологія, оскільки вона досліджує причини та умови злочинності, заходи її запобігання, а також ефективність кримінальних санкцій [2, с. 10]. З метою розуміння та поліпшення ефективності наглядової пробації кримінологія виступає важливим інструментом аналізу злочинності. Шляхом вивчення ризиків, факторів успішності та ефективності санкцій кримінологія сприяє розробці стратегій, спрямованих на зменшення рецидиву та поліпшення соціальної реабілітації осіб, до яких застосовується пробаційний нагляд. Ця взаємодія допомагає у створенні більш ефективних підходів до використання пробації у сфері кримінально-правової відповідальності [3, с. 86].

Роль кримінології у становленні наглядової пробації розкривається через такі завдання. Вивчення факторів, що сприяють злочинності, спрямоване на розуміння, наскільки пробаційний нагляд може впливати на ризики вчинення нових кримінальних правопорушень; проведення аналізу ефективності пробаційного нагляду в контексті запобіжних заходів визначає те, наскільки успішно правоохоронна система контролює злочинність; вивчення соціально-економічних чинників, які можуть бути пов'язані з кримінальною поведінкою особи, визначає ефективність і дієвість пробаційного нагляду, спрямованого на запобігання злочинності.

Наглядова пробація охоплює не ув'язнення, а наглядові й соціально-виховні заходи. Тобто обвинувачений продовжує знаходитися на волі, але має відвідувати центри пробації [4, с. 3]. Як правило, засуджений зобов'язаний періодично реєструватися в центрі пробації, повідомляти про зміну місця проживання, роботи або навчання. Застосувати новий вид покарання можливо до людей, засуджених за кримінальні правопорушення, покарання, за які передбачають від 1 до 5 років позбавлення волі. Суд у разі, коли особа вчинила не тяжкий злочин, має право обрати пробаційний нагляд як вид покарання. Варто зазначити щодо основних принципів пробаційного нагляду, адже вони визначають основні засади та цілі цієї системи. Серед основних – це верховенство права, законність, справедливість, гуманізм, які означають, що заходи, призначені в рамках пробації, повинні

враховувати основоположні права і свободи особи, яка перебуває під наглядом пробації; пробаційний нагляд має бути спрямованим на поліпшення поведінки та реабілітацію особи, зокрема, допомогти особі соціально адаптуватися та відновитися в суспільстві як законослухняний громадянин. Ці принципи допомагають створити ефективну та справедливую систему пробаційного нагляду, спрямовану на соціальну реабілітацію і запобігання кримінальних правопорушень.

Вплив пробаційного нагляду на зменшення рецидивної злочинності може визначити найбільш ефективні методи та стратегії виконання пробаційного нагляду, сприяючи зниженню рівня рецидиву і підвищенню успішності реабілітаційних програм для осіб, які перебувають під його дією.

Очевидно, що дієвість пробаційного нагляду залежить від багатьох факторів, таких як ефективність програм, кваліфікація пробаційних працівників, а також сама готовність та сприйняття осіб, які перебувають під наглядом.

Таким чином, можна визначити позитивні аспекти наглядової пробації. По-перше, наглядова пробація – це альтернативний метод покарання, спрямований на реабілітацію та соціалізацію засуджених, замість простого їх ув'язнення; може стати ефективним інструментом кримінальної юстиції, оскільки сприяє активній роботі з особою під час перебування на волі. По-друге, цей вид покарання надасть можливості зменшення витрат на утримання засуджених, які можуть бути перерозподілені на покращення умов виконання покарань та розвантаження в'язниць, оскільки це сприяє забезпеченню ефективного функціонування системи виконання покарань в Україні. Проте недоліки є також, зокрема, правопорушники можуть неналежним чином відбувати своє покарання та не виконувати свої обов'язки або взагалі можуть використовувати цей вид покарання як спосіб уникнути відповідальності за свої злочини [4, с. 2].

Кримінологічний аспект пробаційного нагляду підкреслює ефективність цієї форми альтернативного покарання в запобіганні рецидивної злочинності та реінтеграції засуджених осіб у суспільство. Враховуючи всі аспекти, можна відзначити, що відповідне наглядове супроводження може значно знизити ймовірність вчинення нових кримінальних правопорушень після звільнення з місць позбавлення волі. Такий підхід сприяє

соціальній реабілітації засуджених та сприяє стабільності суспільства шляхом активної ресоціалізації засуджених.

Список використаних джерел

1. Янчук О. Що таке пробаційний нагляд як тип покарання і як він працює? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/probation-pokarannya-vyaznytsia-oleh-yanchuk/32615406.html> (дата звернення: 11.03.2024).
2. Бабенко А., Бусол О., Костенко О. Кримінологія / ред.: Ю. Нікітіна, С. Денисова, Є. Стрельцова. 2-ге вид. Харків : Право, 2018. 416 с.
3. Богатирьова О. І. Пробація як перспективний напрям політики держави у сфері боротьби зі злочинністю. Політика у сфері боротьби зі злочинністю. Івано-Франківськ, 2014. С. 276.
4. Шевцов О. Пробаційний нагляд за кримінальні правопорушення: що передбачено новим законом? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytys/222662_probatsyniy-naglyad-zakrimnaln-pravoporushennya-shcho-peredbacheno-novim-zakonom. (дата звернення: 11.03.2024).
5. Врублевський Б. Позитиви і ризики заміни арешту на пробаційний нагляд. URL: <https://zib.com.ua/ua/155950.html>. (дата звернення: 12.03.2024).

Наукове видання

**РЕФОРМА ПРОБАЦІЇ:
МОЖЛИВІСТЬ ОБИРАТИ МАЙБУТНЄ**

**Матеріали
Міжнародної науково-практичної конференції
(м. Київ, 26 квітня 2024 року)**

**PROBATION REFORM: OPPORTUNITY
TO CHOOSE THE FUTURE**

**Materials of the
of the International scientific and practical conference
(Kyiv, April 26, 2024)**

Відповідальні за випуск

В. Ф. Пузирний,

Редактори літературні

К. Ю. Сіренко

Л. М. Сила,

Комп'ютерна верстка і макетування

О. П. Махотко

Ю. О. Чайковський

Підписано до друку 27.05.2024. Формат 60×84/16.
Друк різнографія. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 19,53.
Тираж 100 пр. Зам. № 122/24.

Редакційно-видавнича група Пенітенціарної академії України
14000, м. Чернігів, вул. Гонча, 34.
Свідцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ДК № 8016 від 23.11.2023 р.